

УЖГОРОДСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВІ
ЗАПИСКИ
ТОМ XXXIV

УЖГОРОД · 1958

Й. О. Дзендзелівський

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АТЛАС

УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ГОВОРІВ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ УРСР

(ЛЕКСИКА)

ЧАСТИНА I

УЖГОРОДСЬКИЙ
ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

МВО УРСР
УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТОМ XXXIV

ДІАЛЕКТОЛОГІЧНИЙ ЗБІРНИК

ВИПУСК 3

УЖГОРОД 1958

МВО УРСР

УЖГОРОДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Й. О. Дзензелівський

ЛІНГВІСТИЧНИЙ АТЛАС

УКРАЇНСЬКИХ НАРОДНИХ ГОВОРІВ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ УРСР

(ЛЕКСИКА)

ЧАСТИНА I

УЖГОРОД 1958

ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

Лінгвістична географія—одна з наймолодших галузей мовознавства. Проте, незважаючи на це, вона вже набула значного поширення і загального визнання як важлива ланка лінгвістики, причому не лише серед мовознавців, а й серед істориків, етнографів та спеціалістів інших споріднених наук. Така велика популярність лінгвістичної географії обумовлюється тим, що вона дає в руки дослідника новий дуже багатий, цінний і переконливий матеріал, який не лише доповнює, поглиблює існуючі в науці положення, гіпотези і т. ін., але нерідко уточнює, змінює чи й зовсім заперечує їх.

Здобутки лінгвогеографії мають дуже важливе значення для вивчення історії мови, для дослідження проблеми відносин окремих діалектних груп між собою і до загальнонаціональної мови та до інших (сусідніх) споріднених і неспоріднених мов, для вивчення історії краю, зокрема, питання його заселення, етнічного складу і т. ін.

Особливо велике значення лінгвогеографії при діалектологічних дослідженнях. Достовірно встановлене географічне поширення мовного явища уже саме багато дає для вивчення його історії. У наш час, по суті, не можна вести серйозного монографічного дослідження живої розмовної мови на більш-менш значній території (наприклад, області, кількох районів) без застосування географічного методу. У першу ж чергу це стосується говірок, що характеризуються значною діалектною строкатістю, наприклад, таких, як закарпатські, покутсько-буковинські та інші. Адже якісь конкретні обґрунтовані висновки про походження досліджуваних діалектів та говорів, про зв'язки їх з іншими діалектами, класифікацію і т. ін. без даних лінгвогеографії зробити майже неможливо.

Подальше успішне проведення досліджень таких питань, як походження окремих слов'янських мов і їх взаємовідношення між собою, походження окремих наріч, діалектів і їх взаємозв'язки, впливи інших сусідніх слов'янських і неслов'янських мов і т. п., великою мірою можуть забезпечити: а) загальний лінгвістичний атлас слов'янських мов, б) загальномовні атласи окремих слов'янських

мов і в) обласні атласи певних, порівняно невеликих територій окремих мов. Кожен з названих атласів має, звичайно, свою специфіку як у суті своєї мети, так і в доборі самого матеріалу для картографування (у складі питальника).

Основним завданням, метою загальномовного лінгвістичного атласа звичайно є зображення загальної перспективи діалектного стану даної мови. Саме завдання уже визначає склад та характер питальника, за яким провадиться збирання матеріалів для такого атласа. У загальномовному атласі (українському, російському чи якоїсь іншої мови), як це впливає з самого його завдання, можуть бути представлені карти лише таких мовних явищ, які є важливими у загальнонаціональному масштабі. Таким чином, досить велика кількість дрібніших діалектних рис з порівняно невеликою територією поширення (які нерідко мають також дуже важливе значення для дослідження історії мови) у загальномовному атласі або зовсім не знаходять свого відображення, або відбивається надто слабо, поверхово.

При порівняно невеликій густоті сітки обстежуваних пунктів у загальномовному атласі цілий ряд вузьколокальних форм, їх варіантів і т. ін. випадає і тому такі діалектні риси з невеликою територією поширення (особливо, коли внаслідок недостатньої густоти сітки випадають проміжні діалектні форми) інколи можуть виступати як якісь відірвані острівки серед великих ландшафтів своїх еквівалентів; пор., наприклад, у цьому відношенні атлас Ж. Жільєрона та Е. Едмона.

У зв'язку з цим виникає потреба в обласних атласах, у яких при більш згущеній сітці слід картографувати такі дрібніші, але також дуже важливі для історії мови взагалі і для історії досліджуваних говірок зокрема мовні явища. Крім явищ так би мовити спонтанних, які можуть бути пояснені на ґрунті даної чи споріднених мов, у регіональному атласі, на нашу думку, значне місце могли б займати зокрема і питання іншомовних впливів. У лексичному розділі атласа можна було б звернути певну увагу і на культурно-виробничі особливості даної місцевості (наприклад, на провідну господарську галузь і т. ін.), що,

---

Друкується за постановою Редакційно-видавничої ради Ужгородського
державного університету

Редакційна колегія:

доцент *С. П. Бевзенко* (відповідальний редактор), доцент *Й. О. Дзензелівський*,
доцент *О. М. Рот*, кандидат філологічних наук *Ю. М. Сак*, доцент *Г. А. Шелюто*.

Третім випуском свого „Діалектологічного збірника“ кафедра української мови Ужгородського університету видає працю доцента *Й. О. Дзензелівського* „Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР“, над якою автор працював протягом останніх років.

Друкований атлас обіймає лише частину лексики закарпатських говорів. Автор готує до друку другу частину, яка також буде присвячена лексиці. Крім того, на кафедрі ведуться підготовчі роботи до створення окремих випусків атласа, присвячених фонетиці та граматиці.

Сподіваємось, що друкований атлас, як і наступні його випуски, буде надійним матеріалом для вивчення багатьох питань історії української мови, її діалектології, а також вивчення питання взаємовідносин української мови з іншими сусідніми мовами. Друкований же випуск дасть ряд цікавих даних щодо історії заселення Закарпаття.

Кафедра української мови.

зрозуміло, у повній мірі не може бути відображено у загально-мовному атласі.

Таким чином, специфіку обласного атласа у порівнянні із загально-мовним становитиме: по-перше, значною мірою сам картографований матеріал (питальник), по-друге, значно густіша сітка опорних пунктів.

Немає, на нашу думку, підстав принципово протиставляти (як це роблять деякі автори) обласний і загально-мовний атласи як речі несумісні і т. ін. Обласний атлас (особливо, коли він складався у якійсь мірі погоджено із загально-мовним), по-перше, великою мірою доповнює, уточнює, деталізує і т. ін. дані загально-мовного атласа, по-друге, дає додатковий багатий і різнобічний матеріал про діалектний стан обстежуваного району. У свою чергу, за допомогою загально-мовного атласа, який дає загальну перспективу діалектного стану мови, визначається місце тих чи інших діалектних рис у мовній системі на всій національній території, значить, так би мовити, оцінюється явище у системі всієї мови.

Отже, дані обласного і дані загально-мовного атласів взаємно доповнюються, уточнюються. Потрібні і загально-мовні і обласні атласи, вони не можуть замінити один одного. Тому варто поруч з роботою над загально-мовним атласом української мови розпочати широку і велику роботу по складанню обласних атласів. При цьому важливо лише зауважити, щоб між авторами чи авторськими колективами обласних атласів була домовленість про спільну чи більш-менш однакову методику картографування, певним чином погоджені питальники і т. ін.

При укладанні цього атласа автор у міру сил і можливостей намагався використати досягнення як вітчизняної, так і зарубіжної лінгвогеографії та діалектології взагалі. Теоретичною основою дослідження є марксистсько-ленінська методологія. Діалект—це місцевий варіант загальнонародної мови, який витворився при певних історико-економічних умовах життя його носіїв. Структура діалекта по відношенню до інших діалектів та загальнонаціональної літературної мови в одних ланках тотожна, а в інших має свої певні особливості¹.

Одним із важливих недоліків зарубіжної лінгвогеографії є те, що окремі факти досліджувалися і картографувалися ізольовано, без зв'язків їх з усією системою даної мови. Такий емпіричний підхід до вивчення діалектного матеріалу, як відомо, привів зарубіжних лінгвогеографів до інших досить серйозних помилок, зокрема до заперечення фонетичних законів, діалектів і навіть, по суті, до заперечення законів розвитку мови. Радянські ж лінгвогеографи, виходячи з положення про системний характер мови, ту чи іншу мовну рису картографують і вивчають як елемент мовної системи. Слід відзначити, що цей загальний

¹ Див. Р. И. Аванесов, Лигвистическая география и история русского языка, ВЯ, № 6, 1952, стор. 25.

принцип повинен прийняти досить різноманітні конкретні форми в залежності від характеру взаємовідношень між діалектами, від більшої чи меншої їх близькості, а також від характеру діалектних розрізень, що існують в даній мові¹. Зауважимо також, що застосування цього загального принципу має свої особливості і по відношенню до різних галузей мови, зокрема лексики.

Галузь лексики у порівнянні з фонетикою та граматиною у даному випадку в особливому положенні, бо кожне слово зокрема є одиничним фактом, який через посередництво, з одного боку, фонетики, а, з другого,—граматики пов'язується з загальною системою мови. Тому картографування лексичного діалектного матеріалу можна і слід проводити у зв'язку з системою мови². Конкретно виражається це в тому, що при складанні лексичної карти враховуються і відповідним чином відображаються на карті взаємозв'язки і взаємовідношення між граматичними та фонетичними варіантами картографованих протиставлень (докладно про спосіб передачі граматичних та фонетичних варіантів картографованих слів у даному атласі див. нижче).

Виходячи з положення про системний характер мови, на лексичних картах, зрозуміло, не диференціюються, а передаються одним картографічним знаком фонетичні варіанти слова з регулярними фонетичними змінами (наприклад, на карті № 18 *pid, pud, püd*—„дошана стеля“ картографуються одним спільним знаком, бо вживання *i, u, ü* у цих варіантах не є лише особливістю даного слова, а територіально співпадає з рефлексами давнього *o* у ново-закритих складах).

Таким чином, лексичні карти у даному випадку мають свою певну специфіку у порівнянні з картами фонетичних та граматичних явищ.

Ідея створення цього атласа виникла в автора у зв'язку з його роботою в галузі дослідження лексики говорів Закарпатської області. Ця обставина, власне, визначила і територію, на якій збирався матеріал для картографування, і сам характер мовних явищ (лексика), що представлені на картах.

Метою атласа є: а) показати діалектну диференціацію сучасних говорів Закарпатської області у галузі лексики; б) показати відношення лексики говорів Закарпатської області до загальнонаціональної української мови та інших її діалектів; в) показати зв'язки у галузі лексики досліджуваних говорів з сусідніми мовами, зокрема словацькою, польською, угорською, румунською та ін.

Закарпаття—споконвічно українська (східнослов'янська) земля—довгі століття перебувало під владою іноземних загарбників. Насильно відірвана від матері-України ця частина українського

¹ Атлас русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы. Вступительные статьи, справочные материалы и комментарии к картам, М., 1957, стор. 8.

² Цим, звичайно, не заперечується, що така галузь мови, як лексика сама становить систему (лексична система).

народу зазнавала нечуваного в історії соціального і національного гніту. Культура закарпатців-українців зневажалася і принижувалася, рідна українська мова висміювалася і заборонялася. Загарбники в одних випадках відверто, в інших замасковано проводили на Закарпатті політику денационалізації і асиміляції, вони всіма засобами намагалися насильно нав'язати закарпатцям-українцям свою мову і культуру. Для здійснення цих мерзенних заходів „діячі“ від науки різних напрямків на угоду своїм господарям старалися надати цьому „науковій“ обґрунтування.

Одні з них (так звані мадярони) заявляли, що на Закарпатті живуть угоруси, які взагалі не мають нічого спільного з українцями та іншими слов'янськими народами, інші (русофіли чи духовничівці) стверджували, що закарпатські діалекти—це діалекти російської мови і т. ін.

Тому одним із важливих завдань даного атласа автор вважає також ще раз наочно показати, що закарпатські діалекти є діалектами української, а не якоїсь іншої мови і що самі вони не становлять якоїсь окремої мови.

МАТЕРІАЛИ АТЛАСА

Матеріал для атласа збирався експедиційним методом протягом 1953—1957 рр. за спеціальним питальником. В абсолютній більшості населених пунктів матеріал зібрав сам автор. Певну допомогу подали також студенти стаціонарного і заочного відділів Ужгородського державного університету, а також вчителі Закарпатської області, за що з приємністю висловлюємо їм щире подяку.

Відповіді на питання в кожному населеному пункті, що включено в сітку, перевірялися найменше від 3—4 осіб різного віку. Особлива увага приділялася тим місцям, які є стилями між окремими діалектними групами та явищами.

При складанні ряду карт як допоміжні використано матеріали діалектологічного атласа української мови (ДАУ) по Закарпатській області, які зберігаються на кафедрі української мови Ужгородського державного університету. У коментарях до кожної з таких карт це відповідним чином обумовлюється.

При складанні карт нерідко доводилося зустрічатися з випадками, які потребували уточнень чи перевірки окремих відповідей. У такому разі робилися додаткові, контрольні виїзди безпосередньо на місце.

СКЛАД АТЛАСА

За своїм змістом карти цього атласа поділяються на три групи: I. допоміжні карти (2), II. (основна група) карти мовних явищ (120) і III. зведені карти (10). У кінці подається кілька додаткових карт-бланків, які можуть пригодитися при користуванні атласом (скажімо, при потребі нанести на одну карту ізо-

глови якихось однотипних явищ, наприклад, історичної лексики, словакізмів, румунізмів і т. ін.).

На першій допоміжній карті подається сучасний адміністративний поділ Закарпатської області на райони.

Друга допоміжна карта подає відомості про давній адміністративний поділ досліджуваної території на комітати (жупи), який існував десь з XIII—XIV ст. по 1919 р.

На зведених картах подаються основні типи (напрямки) ізоглос (ізолекс), що визначилися на картах окремих мовних явищ атласа. Метою зведених карт, поданих в атласі, є ілюстрація сукупностей ізоглос назв певних понять (явищ), які мають приблизно однакові межі поширення на обстежуваній території, або інакше—зображення так званих пучків ізоглос, що вказують на певне членування досліджуваних говорів¹.

Даний атлас взагалі лексичний. Вміщені в ньому карти мовних явищ можна поділити на два типи: I—карти, на яких протиставляються (картографуються) назви для вираження того самого поняття, що засвідчуються в різних частинах досліджуваної території, тобто карти, які відбивають лексичні чи словникові діалектні розрізнення; II—карти, на яких протиставляються (картографуються) різні значення того самого слова, що мають місце в говорах обстежуваної території, тобто семантичні карти.

У цьому випуску абсолютну більшість складають карти першого типу.

Крім різнокореневих назв, лексичними протиставленнями, звичайно, вважаємо і варіанти одного і того ж слова, що відрізняються між собою нерегулярними фонетичними змінами (метатеза і т. ін.). Правомірність цього обумовлюється і тим, що певна частина таких варіантів часто відбиває іншомовні та інодіалектні впливи. Наприклад, на карті № 9 назві *лисця* протиставляється *лішка*, яке в досліджуваних говорах є західно-слов'янським, пор. словац. *liška*, польськ. *liszka*; на карті № 74 назві *лен* протиставляється *л'он*, яке в досліджуваних говорах, очевидно, є результатом впливу інших українських говірок, можливо, подільських і т. ін.

В атлас включено карти понять (слів, назв) різної давності, щоб таким чином хоч у якійсь мірі відбити розвиток складу лексики досліджуваних говорів у різні історичні епохи. Правда, у цій частині більше уваги приділяється давнім лексичним шарам.

Кarti в атласі розміщуються тематично у такому порядку: 1) назви на означення понять оточуючої природи і її явищ; 2) назви тварин і рослин; 3) назви на означення житла людини і всього зв'язаного з ним; 4) слова, пов'язані з різними народними обрядами і т. п.; 5) анатомічні назви частин тіла людини і тварин та пов'язані з ними інші поняття; 6) назви спо-

¹ Крім вказаного, взагалі можливі й інші види зведених карт, наприклад, у фонетиці та граматиці зведені карти однорідних чи дуже близьких за своїм характером явищ; у лексиці—зведені карти якихось певних лексичних груп і т. ін.

рідності, свояцтва та сімейно-родинного побуту; 7) назви одягу, взуття, прикрас і всього зв'язаного з ними; 8) назви страв та напоїв; 9) назви посуду; 10) сільськогосподарська лексика (назви сільськогосподарських культур, знарядь та їх частин, лексика, пов'язана з обробіткою сільськогосподарських культур, і т. п.); 11) лексика, пов'язана з тваринництвом; 12) назви, пов'язані з засобами транспорту; 13) назви найпоширеніших знарядь праці, пристроїв, інструментів та всього пов'язаного з ними; 14) назви різних матеріалів; 15) лексика, пов'язана з ткацтвом, млинарством, ковальством і т. п.; 16) назви різних державних та ін. установ і всього пов'язаного з ними; 17) слова на означення різних абстрактних предметів і дій; 18) слова, що означають кількість і порядок предметів при лічбі (числівники); 19) слова, що означають якості та ознаки дій і предметів (прислівники, прикметники); 20) слова — займенники; 21) службові слова; 22) ономастика¹.

У наступних частинах атласа кожен з вказаних розділів у міру виготовлення карт поповнюватиметься.

КАРТОГРАФІЧНІ ЗНАКИ ТА КАРТОГРАФУВАННЯ

На тій самій карті протиставляються назви, що в досліджуваних говорах виражають однакове, те ж саме за обсягом і т. ін. поняття, тобто назви семантично рівноцінні.

У живій мовній практиці нерідко трапляються випадки, коли у якійсь групі говірок засвідчуються лише назви для видових понять, а родові поняття і назва відсутні, в той час, коли в інших говорах наявна лише родова, а видові назви даного поняття відсутні. У такому разі маємо справу з назвами з різним семантичним обсягом, і картографувати їх на одній карті (особливо, коли багато таких видових назв), власне, не можна. Проте, коли таких видових назв лише 2 чи 3 і особливо, коли одна з них хоч інколи може виступати, як родова, то карту, в такому разі, гадаємо, складати можна (в усякому разі в регіональному атласі). При цьому в тих н. пл., де відсутня родова назва, картографуються видові назви, а в коментарях з приводу цього подаються належні зауваження. Так, наприклад, складена карта № 57, де картографовано назви для жіночого фартуха. У говірках центральних і східних районів Закарпатської області всякий (будь-якого крою і т. ін.) жіночий фартух має одну загальну назву (*плат, приплаток, катран* і т. ін.), а в західних і північно-західних районах часто такої загальної назви немає, але зате є назви для окремих видів цього вбрання (*хуста*—фартух лише до пояса і *шурц*—фартух з шлейками, що сягає і на груди, і т. ін., причому *шурц* зрідка вживається і як загальна назва).

¹ Карті з ономастики, зокрема карти власних чоловічих і жіночих імен, дають взагалі цікаві відомості про іншомовні впливи, колонізаційні рухи і т. ін. Вони будуть представлені у наступних частинах атласа.

Трапляється, що якийсь із картографованих слів у якійсь частині досліджуваної території має інше або і інше значення, ніж тема даної карти (картографоване поняття). Відомості про такі інші значення картографованих слів по змозі подаються в коментарях.

Картографовані явища на картах даного атласа передаються за допомогою діалектних знаків (пунктова система). В основі системи діалектних знаків, вживаної в атласі, лежить система діалектних знаків ДАУ та діалектологічного атласа російської мови. Автором використана „Інструкція о'применении картографических знаков на картах диалектологических атласов“, складена в Інституті мовознавства АН СРСР¹.

З боку структури мови протиставлювані явища і по своїй значущості і по взаємовідношеннях між собою бувають різними: назви з різними коренями, словотворчі, граматичні, фонетичні, акцентні варіанти і т. ін. Тому доводиться розмежовувати протиставлення різних у структурному відношенні елементів або умовно їх назвемо різних ступенів. У даному атласі встановлюються протиставлення першого, другого і третього ступенів.

Протиставленнями першого ступеня (основними) є протиставлення за коренями. Передаються вони за допомогою штриховок у такій послідовності: 1) знак цілком зафарблений, 2) контурний знак, 3) знак з вертикальною і горизонтальною штриховками, 4) знак з горизонтальною штриховкою, 5) знак з пунктовою штриховкою, 6) знак з вертикальною штриховкою, 7) знак із скісною справа наліво вниз штриховкою, 8) знак із скісною зліва направо вниз штриховкою.

Порядок розміщення лексем з різними коренями у легенді карти взагалі довільний.

У ряді випадків як протиставлення першого ступеня передаються слова взагалі однієї етимології, але з різко відмінною фонетико-морфологічною будовою. У коментарях до карт це певним чином обумовлюється.

Протиставленнями другого ступеня вважаються назви того самого кореня, але з відмінними словотворчими формантами. Передаються вони за допомогою різних фігур з тією самою штриховкою у такій послідовності: 1) коло; 2) рівнобічний трикутник вершиною вгору; 3) квадрат; 4) ромб вертикальний; 5) прямокутник вертикальний. У легендах карт першими звичайно подаються безафіксні назви (безвідносно до того, яка з них є літературною).

Так, як словотворчі, передаються і граматичні варіанти картографованих слів.

¹ Проте система картографічних знаків і її вживання у цьому атласі має певні відмінності у порівнянні з системою знаків в „Атласе русских народных говоров центральных областей к востоку от Москвы“, М., 1957. Карті цього атласа були виготовлені в 1957 році ще до появи названого першого тома лінгвістичного атласа народних говірок російської мови.

Протиставленнями третього ступення вважаються фонетичні, у тому числі й акцентні варіанти того самого слова. Передаються вони за допомогою просвітів у середині фігур у такій послідовності: 1) вертикальний просвіт; 2) горизонтальний просвіт; 3) косий зліва направо просвіт; 4) косий справа наліво просвіт; 5) подвійний горизонтальний просвіт; 6) подвійний вертикальний просвіт і т. д.

Фонетичні варіанти слова, що відбивають регулярні фонетичні зміни, звичайно, картографуються одним знаком. Наприклад, на карті № 110 фонетичні варіанти *рік*, *рук*, *рйк* передані одним спільним знаком, а протиставлювані *гід*, *гуд*, *гйд* іншим спільним знаком, бо вживання *і*, *у*, *й* в них територіально співпадає з рефлексамі давнього *о* у новозакритих складах. З цих же обставин одним спільним знаком картографовано на карті № 83 *мотійка*, *мотійка* і *мотіока*, бо поширення цих варіантів співпадає з розміщенням рефлексів давнього *ы*; на карті № 62 *йайешниця*'а і *йайешниця*'э, бо останній варіант вживається там, де всяке 'а' > 'э' (Гуцульщина); на карті № 96 *кливйець*', *кливець*', бо розміщення цих варіантів співпадає з поширенням твердого /м'якого ц у суфіксі -ець (<-ць); на карті № 80 *пáриєновати* і *пáриєнувати*, бо поширення їх співпадає з розміщенням суфікса -ова/ -ува у дієсловах такої категорії і т. ін.

У ряді випадків, щоб не загромаджувати карти великою кількістю знаків і не розпилювати основної теми, фонетичні варіанти слів з нерегулярними змінами, які є менш суттєвими особливостями, картографуються одним знаком. Відомості про ці варіанти по населених пунктах подаються в коментарях.

Значну трудність при картографуванні становлять іншомовні слова. Питання іншомовних впливів у галузі лексики для таких говорів, як *закарпатські*, особливо важливе. Безумовно, іншомовні запозичення найдоцільніше було б передавати як протиставлення першого ступеня, проте з різних причин послідовно провести цей принцип не завжди можна.

Іншомовні назви передаються як протиставлення першого ступеня лише в тому разі, коли вони інших коренів, ніж протиставлювані їм на даній карті українські назви, або якщо вони від цих останніх відрізняються різким фонетико-граматичним складом. Коли ж іншомовні назви одного і того ж кореня, що і наявні на даній карті українські назви, і відрізняються від них лише словотворчими показниками, то, якщо на даній карті протиставлень першого ступеня не менше двох, передаємо їх як протиставлення другого ступеня. Так, наприклад, на ряді карт картографуються словакізми, полонізми і т. ін.

Якщо ж на даній карті всі назви одного кореня, то така іншомовна назва (того ж кореня, але з іншим суфіксом чи префіксом) передається як протиставлення першого ступеня.

Якщо картографоване поняття в якомусь з населених пунктів має дві чи три паралельні назви, то відповідні знаки цих назв у даному населеному пункті ставляться поруч. Причому рідше вживана з них назва картографується знаком меншого розміру.

Взагалі ж кожна карта становить самостійність, має свій окремий зміст і мету. Тому в кожному окремому випадку із даної системи добиралися такі засоби картографування, які б найрельєфніше відтінили б зміст карти.

На картах використовується ряд відсильних знаків, які вказують на наявність певних зауважень у коментарях. Поодинокі назви інших, ніж наявні на карті назви, картографуються загальним відсильним знаком у вигляді похилого хреста.

Поодинокі назви, утворені від того ж кореня, що й якась з наявних на даній карті назв, картографуються відсильним знаком у вигляді похилого хреста всередині кола з тією штриховкою, що і дана однокоренева назва: відсильний знак з суцільною штриховкою, відсильний знак з білою (контурне коло) штриховкою і т. д.

При відсутності назви у зв'язку з відсутністю реалії чи поняття на місці діалектного знака у даному населеному пункті ставиться **Н** — знак відсутності назви. У коментарях у таких випадках з цього приводу подаються відповідні зауваження.

ЛЕГЕНДИ КАРТ

Легенда карти складається з назви її теми і протиставлюваних назв, біля яких проставлено відповідні картографічні знаки. Поодинокі фонетичні і морфологічні назви того самого кореня (при відсутності якоїсь досить поширеної однокореневої з ними назви) подаються у легенді під одним картографічним знаком, а в коментарях до даної карти ці варіанти розписуються по відповідних населених пунктах, див. напр., карту № 12, де однокореневі назви для кажана *перегач*, *перогач*, *перогаш*', *порогач* картографовані одним спільним знаком, а в коментарях відзначається, де вживається кожен з цих варіантів.

Щоб надмірно не загромаджувати легенду карти, фонетичні варіанти слова, які різняться між собою регулярними варіаціями окремих фонем, подаються (де можна) у вигляді так би мовити об'єднуючих чи узагальнюючих написань. Так, напр., на карті № 13 написанням *киртіця*'а об'єднано варіанти: *киртіця*'а, *ки'ртіця*'а, *ке'ртіця*'а і *кертійця*'а; на карті № 4 написанням *хдшч*(')а — *хдшч*'а і *хдшча* і т. ін.

При наявності дуже великої кількості фонетичних варіантів слова у легенді подається кілька більш поширених варіантів і ставляться крапки (три крапки), а в коментарях подаються відомості про решту засвідчених варіантів. Сказане стосується головним чином слів-мадяризмів з специфічними для угорської мови звуками, які часто навіть у мовній практиці того самого мовця заступаються різними українськими звуками чи їх відтінками. Щоб надмірно не загромаджувати коментарів, такі варіанти (вони взагалі не мають якогось важливого значення для дослідження української мови), як правило, не розписуються по окремих населених пунктах.

КОМЕНТАРІ ДО КАРТ

Коментарі містять допоміжний, пояснючий, уточнюючий і т. ін. матеріал, який потрібний для вірного розуміння карти, її теми і т. ін. Із-за браку місця в коментарях подається лише необхідний мінімум таких зауважень та відомостей. Коментарі складаються з:

1. питання, за яким збирався матеріал для складання даної карти;

2. загальних зауважень, що стосуються картографованого поняття, його обсягу і т. ін.;

3. зауважень про співвідношення картографованих назв та їх форм між собою і в зв'язку з цим обумовлення вживання тих чи інших картографічних знаків при картографуванні;

4. зауважень про використання картографічних та відсильних знаків;

5. зауважень про стилістичні та інші особливості картографованих назв;

6. інших зауважень, які в якійсь мірі можуть допомогти розкриттю й науковому тлумаченню картографованих явищ.

Всі названі зауваження-коментарі в кожному окремому випадку подаються у міру потреби.

Для наочності у ряді випадків подаються малюнки типових для досліджуваної території предметів, назви яких картографуються.

Для ілюстрації функціонування картографованих назв у живій розмовній мові в кінці статті коментарів наводяться (якщо зафіксовані) прислів'я, а в окремих випадках і загадки.

ФОНЕТИЧНА ТРАНСКРИПЦІЯ

В основі фонетичної транскрипції, вживаної в атласі, лежить транскрипція ДАУ, до якої в ряді моментів внесено деякі зміни та доповнення.

е^и—звук проміжний між е і и, ближчий до е.

и^е—звук проміжний між и і е, ближчий до и. Цим же знаком позначається закритий звук переднього ряду середнього піднесення е (<е, ъ), що вживається у бойківсько-середньокарпатських говорах у позиції перед м'яким приголосним.

о^у—звук проміжний між о і у, ближчий до о.

у^о—звук проміжний між у і о, ближчий до у. Цим же знаком передається звук середній між у і о, який вживається відповідно літературному у (на місці давніх у, ж) у наголошених позиціях перед твердим приголосним та в кінці слова не-

залежно від наголосу в ряді говірок Мукачівщини (сс. Балажівці, Бенедиківці, Бобовиці, Грибівці, Іванівці, Кайданово, Кальник, Клячаново, Копинівці, Лохово, Ракошино, Руське, Черевці, Чопівці, Шасливе (стара назва Серенчівці); північно-західної Великоберезнянщини (сс. Домашин, Сіль, Стричава та ін.), Ужгородщини (с. Ірлява), Хустщини (сс. Горінчово, Іза, Кошельово, Липча, Монастирець).

и^і—звужений у різній мірі звук и (від и аж до і), що вживається у говорах західних районів Закарпатської області відповідно літературному и (на місці давнього и, а в ряді випадків і давнього ы) перед м'яким приголосним та перед складом з і.

ы^і—голосний високого піднесення середнього ряду, нелабіалізований.

ы^о—лабіалізований звук ы.

й^і—лабіалізований звук і, що в ряді говорів Закарпаття є рефлексом давніх (етимологічних) о, е в історично нових закритих складах.

Ѡ—звужене, напружене о, що вживається в бойківсько-середньокарпатських та у більшості лемківських говірок відповідно літературному о в ненаголошених і наголошених позиціях перед складом з м'яким приголосним, перед складом з у, й, і, Ѡ, а також в (ѡ), й (і), які закривають склад.

э—гуцульський звужений звук е (<а, 'а), який в різних місцях Гуцульщини (а часто навіть у різних словах у тому самому селі) має свої відтінки: в одних випадках він звучить як звичайне и, в інших—як и^е чи навіть еи.

Гуцульський відкритий розширений звук и, який акустично близький до е, а при підсиленому наголосі звучить як е, передається звичайним и.

g—проривний дзвінкий задньоязичний звук, що відповідає російському орфографічному г (лат. g).

дз, дж—африкати дз, дж.

й^і—приголосний j і нескладовий голосний (і).

Білабіальний в (в^w або w) і денто-лабіальний в (в^v або v) звичайно передається одним знаком в. Цим же знаком позначається і нескладове у (ѡ), що звичайно вживається в кінці складу після голосних і на початку слова перед приголосним.

М'якість приголосних (палатальних і палаталізованих) позначається штрихом (знаком секунда) вгорі справа від літери приголосного (').

Втрата дзвінкості приголосних при послабленій артикуляції спеціально не позначається.

Наголос на картах позначається знаком акута (').

СІТКА НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Матеріал для картографування збирався лише на території з українським населенням. Південна Ужгородщина, південна Мукачівщина, південно-західна Виноградівщина і майже вся Берегівщина, що заселені угорцями, південно-західна Рахівщина, яку заселяють румуни, в ареал дослідження не ввійшли. У сітку включено 212 населених пунктів, отже пересічна густина сітки взагалі становить десь 40—45 км² на один населений пункт.

Густина сітки на всьому ареалі дослідження, зрозуміло, не однакова, бо північні та східні райони Закарпатської області гористі і густина населення тут значно менша, ніж у південних рівнинних районах. Крім того, при встановленні сітки брався до уваги ха-

рактёр говорів. У місцях найгустішого заселення і найбільшої діалектної строкатості бралися населені пункти все ж не ближче 3—5 км один від одного.

Крім звичайних сіл, у сітку включено і ті районні центри, які по своєму характеру є селами (В. Березний, Воловець, Іршава, Міжгір'я, Перечин, Рахів, Свалява, Тячево).

Скрізь, у тому числі в селах із змішаним складом населення (напр., Вишково, Довге, Тур'ї Ремети та ін., у районних центрах), що ввійшли до сітки, матеріали збиралися лише від корінних жителів української національності, які є типовими носіями традиційної говірки того чи іншого села.

СПИСОК НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ВКЛЮЧЕНИХ У СІТКУ

1	Стара Стужиця, Великоберезнян.*)	30	Невицьке, Ужгород.	69	Довге Поле, Ужгород.
2	Загорб, Великоберезнян.	31	Дубринич, Перечин.	70	Комарівці, Ужгород.
3	Лубня, Великоберезнян.	32	Смерехова, Великоберезнян.	71	Вовкове (Вовковий), Ужгород.
4	Верховина Бистра, Великоберезнян.	33	Сімерки, Перечин.	72	Антонівка (Анталовці), Ужгород.
5	Великий Березний, Великоберезнян.	34	Вільшанки, Перечин.	73	Пацканьово, Мукачів.
6	Завосина, Великоберезнян.	35	Тур'ї Ремети, Перечин.	74	Середне, Ужгород.
7	Княгинин, Великоберезнян.	36	Туриця, Перечин.	75	Кальник, Мукачів.
8	Стричава, Великоберезнян.	37	Буківцева, Перечин.	76	Пузняківці, Мукачів.
9	Домашин, Великоберезнян.	38	Лумшори, Перечин.	77	Грабово, Мукачів.
10	Кострина, Великоберезнян.	39	Лицицари, Перечин.	78	Бобовищі, Мукачів.
11	Забродь, Великоберезнян.	40	Тур'я Поляна, Перечин.	79	Верхня Візниця, Мукачів.
12	Мочар, Великоберезнян.	41	Тур'я Пасіка, Перечин.	80	Павлово, Сваляв.
13	Розтоцька Пастіль, Великоберезнян.	42	Порошково, Перечин.	81	Поляна, Сваляв.
14	Чорноголова, Великоберезнян.	43	Тур'я Бистра, Перечин.	82	Гдлубине, Сваляв.
15	Пастільки, Перечин.	44	Пашківці, Воловець.	83	Пасіка, Сваляв.
16	Ставне, Великоберезнян.	45	Жденієво, Воловець.	84	Нижня Грабівниця, Сваляв.
17	Волосянка, Великоберезнян.	46	Верхня Грабівниця, Воловець.	85	Ганьковиця, Сваляв.
18	Вишка, Великоберезнян.	47	Родниківка (Ізвор), Сваляв.*	86	Свалява, Сваляв.
19	Тихий, Великоберезнян.	48	Оленьово, Сваляв.	87	Неліпине, Сваляв.
20	Люта, Великоберезнян.	49	Мішкарівця, Воловець.	88	Стройно, Сваляв.
21	Ужок, Великоберезнян.	50	Нова Розтока, Воловець.	89	Дусино, Сваляв.
22	Гусний, Великоберезнян.	51	Нижні Ворота (Нижні Верецьки), Воловець.	90	Пилипець, Міжгір.
23	Розтока, Воловець.	52	Верхні Ворота (Верхні Верецьки), Воловець.	91	Березник, Сваляв.
24	Буковець, Воловець.	53	Підполоззя, Воловець.	92	Келечин, Міжгір.
25	Мирча, Великоберезнян.	54	Воловець, Воловець.	93	Голятин, Міжгір.
26	Новоселиця, Перечин.	55	Скотарське, Воловець.	94	Репине, Міжгір.
27	Перечин, Перечин.	56	Гукливий, Воловець.	95	Майдан, Міжгір.
28	Ворохово, Перечин.	57	Верхній Студений, Міжгір.	96	Міжгір'я (Воловець), Міжгір.
29	Кам'яниця, Ужгород.	58	Ізки, Міжгір.	97	Синевірська Поляна, Міжгір.
		59	Новоселиця, Міжгір.	98	Зняцево, Мукачів.
		60	Торунь, Міжгір.	99	Бенедиківці, Мукачів.
		61	Коритняни, Ужгород.	100	Руське, Мукачів.
		62	Оноківці, Ужгород.	101	Старе Давидково, Мукачів.
		63	Оріховиця, Ужгород.	102	Великі Лучки, Мукачів.
		64	Стрипа, Ужгород.	103	Ключарки, Мукачів.
		65	Горяни, Ужгород.	104	Горонда, Мукачів.
		66	Циганівці, Ужгород.	105	Лавки, Мукачів.
		67	Худльово Ужгород.	106	Росвигово, Мукачів.
		68	Великі Лази, Ужгород.	107	Підгоряни, Мукачів.
				108	Лалово, Мукачів.
				109	Пістрялово, Мукачів.

*) Назви районів подаються скорочено: Берегівський—Берегів.; Великоберезнянський—Великоберезнян.; Виноградівський—Виноградів.; Воловецький—Воловець.; Іршавський—Іршав.; Міжгірський—Міжгір.; Мукачівський—Мукачів.; Перечинський—Перечин.; Рахівський—Рахів.; Свалявський—Сваляв.; Тячівський—Тячів.; Ужгородський—Ужгород.; Хустський—Хуст.

Порядковий номер населеного пункту вказує на його номер на карті.

* Тут і далі в дужках подаються старі назви сіл.

110	Бородівка (Барбово), Мукачів.	145	Великий Раковець, Іршав.	180	Стеблівка (Салдобош), Хуст.
111	Чинадієво, Сваляв.	146	Оник, Виноградів.	181	Вишково, Хуст.
112	Лецовиця, Мукачів.	147	Широке (Верхній Шард), Виноградів.	182	Буштино, Тячів.
113	Бабич-Покуття, Мукачів.	148	Велика Копаня, Виноградів.	183	Дулово, Тячів.
114	Зубівка (Фогараш), Мукачів.	149	Луково, Іршав.	184	Угля, Тячів.
115	Загаття, Іршав.	150	Малий Раковець, Іршав.	185	Теребля, Тячів.
116	Доробратово, Іршав.	151	Рокосово, Хуст.	186	Новобарово, Тячів.
117	Арданово, Іршав.	152	Іза, Хуст.	187	Вонігово, Тячів.
118	Крайня Мартинка, Іршав.	153	Боронява, Хуст.	188	Руське поле (Урмезієво), Тячів.
119	Підгірне (Волоське), Іршав.	154	Березово, Хуст.	189	Тячів, Тячів.
120	Ільниця, Іршав.	155	Липча, Хуст.	190	Бедевля, Тячів.
121	Осій, Іршав.	156	Горінчово, Хуст.	191	Нересниця, Тячів.
122	Керецьки, Сваляв.	157	Кошельово, Хуст.	192	Вільхівці, Тячів.
123	Лясичово, Іршав.	158	Накково, Хуст.	193	Ганичі, Тячів.
124	Кушниця, Іршав.	159	Глисна, Хуст.	194	Добрянське (Нягово), Тячів.
125	Довге, Іршав.	160	Драгово, Хуст.	195	Тересва, Тячів.
126	Липецька Поляна, Хуст.	161	Золотарево, Хуст.	196	Грушово, Тячів.
127	Синевір, Міжгір.	162	Чумалево, Тячів.	197	Калини, Тячів.
128	Вучкове, Міжгір.	163	Широкий Луг, Тячів.	198	Водиця (Апшиця), Рахів.
129	Негровець, Міжгір.	164	Красне (Красні Шори), Тячів.	199	Верхнє Водяне (Верхня Апша), Рахів.
130	Нижній Бистрий, Хуст.	165	Дубове, Тячів.	200	Кобилецька Поляна, Рахів.
131	Колочава-Лазі, Міжгір.	166	Чорна Тиса, Рахів.	201	Косівська Поляна, Рахів.
132	Мокре (Руська Мокра), Тячів.	167	Ясня, Рахів.	202	Кваси, Рахів.
133	Лопухів (Брустури), Тячів.	168	Лазіщина, Рахів.	203	Білин, Рахів.
134	Макарево, Мукачів.	169	Олешник (Єгреш), Виноградів.	204	Рахів, Рахів.
135	Квацово, Берегів.	170	Підвиноградів (Ардовець), Виноградів.	205	Роздоки, Рахів.
136	Горбок (Шаркадь), Іршав.	171	Тросник (Шашвар), Виноградів.	206	Богдан-Луги, Рахів.
137	Верхні Ремети, Берегів.	172	Веряця, Виноградів.	207	Богдан, Рахів.
138	Кам'янське (Кив'яжд), Іршав.	173	Чорнотисів (Чорний Ардів), Виноградів.	208	Великий Бичків (Великий Бочків), Рахів.
139	Нижні Ремети, Берегів.	174	Затисівка (Чома), Виноградів.	209	Росішка, Рахів.
140	Великі Ком'яти, Виноградів.	175	Холмовець, Виноградів.	210	Луг, Рахів.
141	Іршава, Іршав.	176	Черна, Виноградів.	211	Костилівка (Берлебаш), Рахів.
142	Білкі, Іршав.	177	Новоселиця, Виноградів.	212	Ділове (Требушани), Рахів.
143	Заріччя, Іршав.	178	Велятин, Хуст.		
144	Гребля, Іршав.	179	Сокирниця, Хуст.		

АЛФАВІТНИЙ СПИСОК НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ, ВКЛЮЧЕНИХ У СІТКУ

Анталовці, див. Антонівка		Брустури, див. Лопухів		Верховина Бистра, Великоберезнян.	4
Антонівка (Анталовці), Ужгород.	72*	Буковець, Воловец.	24	Веряця, Виноградів.	172
Апшиця, див. Водиця		Буківцева, Перечин.	37	Вишка, Великоберезнян.	18
Арданово, Іршав.	117	Буштино, Тячів.	182	Вишково, Хуст.	181
Ардовець, див. Підвиноградів		Велика Копаня, Виноградів.	148	Вільхівці, Тячів.	192
Бабич-Покуття, Мукачів.	113	Великий Березний, Великоберезнян.	5	Вільшанки, Перечин.	34
Барбово, див. Бородівка		Великий Бичків (Великий Бочків), Рахів.	208	Вовкове (Вовковиї), Ужгород.	71
Бедевля, Тячів.	190	Великий Бочків, див. Великий Бичків		Вовковиї, див. Вовкове	
Бенедиківці, Мукачів.	99	Великий Раковець, Іршав.	145	Водиця (Апшиця), Рахів.	198
Березники, Сваляв.	91	Великі Ком'яти, Виноградів.	140	Волове, див. Міжгір'я	
Березово, Хуст.	154	Великі Лазі, Ужгород.	68	Воловець, Воловец.	54
Берлебаш, див. Костилівка		Великі Лучки, Мукачів.	102	Волосянка, Великоберезнян.	17
Білин, Рахів.	203	Велятин, Хуст.	178	Волоське, див. Підгірне	
Білкі, Іршав.	142	Верхнє Водяне (Верхня Апша), Рахів.	199	Вонігово, Тячів.	187
Бобовиці, Мукачів.	78	Верхні Верецьки, див. Верхні Ворота		Ворочово, Перечин.	28
Богдан, Рахів.	207	Верхні Ворота (Верхні Верецьки), Воловец.	52	Вучкове, Міжгір.	128
Богдан-Луги, Рахів.	206	Верхні Ремети, Берегів.	137	Ганичі, Тячів.	193
Бородівка, Мукачів.	110	Верхній Студений, Міжгір.	57	Ганьковиця, Сваляв.	85
Боронява, Хуст.	153	Верхній Шард, див. Широке		Глисна, Хуст.	159
		Верхня Апша, див. Верхнє Водяне		Голубине, Сваляв.	82
		Верхня Визниця, Мукачів.	79	Голятин, Міжгір.	93
		Верхня Грабівниця, Воловец.	46	Горонда, Мукачів.	104

* Число проти населеного пункту вказує його номер на карті.

Горбок (Шаркадь), Іршав.	136	Лазіщина, Рахів.	168	Родниківка (Ізвор), Сваляв.	47
Горінчово, Хуст.	156	Лалово, Мукачів.	108	Розтока, Воловец.	23
Горяни, Ужгород.	65	Лецовиця, Мукачів.	112	Розтоки, Рахів.	205
Грабово, Мукачів.	77	Ликницяри, Перечин.	39	Розтоцька Пастіль, Великоберезнян.	13
Гребля, Іршав.	144	Липецька Поляна, Хуст.	126	Рокосово, Хуст.	151
Грушово, Тячів.	196	Липча, Хуст.	155	Росвигово, Мукачів.	106
Гукливий, Воловец.	56	Лисичово, Іршава.	123	Росішка, Рахів.	209
Гусний, Великоберезнян.	22	Лопухів (Бростура), Тячів.	133	Руська Мокра, див. Мокре	
Ділове (Требушани), Рахів.	212	Лубня, Великоберезнян.	3	Руське, Мукачів.	100
Добрянське (Нягово), Тячів	194	Луг, Рахів.	210	Руське Поле (Урмезієво), Тячів.	188
Довге, Іршав.	125	Луково, Іршав.	149	Салдобош, див. Стеблівка	
Довге Поле, Ужгород.	69	Лумшори, Перечин.	38	Свалява, Сваляв.	86
Домашин, Великоберезнян.	9	Люта, Великоберезнян.	20	Середнє, Ужгород.	74
Доробратово, Іршав.	116	Майдан, Міжгір.	95	Синевір, Міжгір.	127
Драгово, Хуст.	160	Макарево, Мукачів.	134	Синевірська Поляна, Міжгір.	97
Дубове, Тячів.	165	Малий Раковець, Іршав.	150	Сімерки, Перечин.	33
Дубринич, Перечин.	31	Мирча, Великоберезнян.	25	Скотарське, Воловец.	55
Дулово, Тячів.	183	Міжгір'я (Волове), Міжгір.	96	Смерекова, Великоберезнян.	32
Дусино, Сваляв.	89	Мішкаровиця, Воловец.	49	Сокирниця, Хуст.	179
Єгреш, див. Олешник		Мокре (Руська Мокра), Тячів.	132	Ставне, Великоберезнян.	16
Жденієво, Воловец.	45	Мочар, Великоберезнян.	12	Стара Стужиця, Великоберезнян.	1
Забродь, Великоберезнян.	11	Нанково, Хуст.	158	Старе Давидково, Мукачів.	101
Завосина, Великоберезнян.	6	Невицьке, Ужгород.	30	Стеблівка (Салдобош), Хуст.	180
Загаття, Іршав.	115	Негровець, Міжгір.	129	Стрипа, Ужгород.	64
Загорб, Великоберезнян.	2	Неліпнио, Сваляв.	87	Стричава, Великоберезнян.	8
Заріччя, Іршав.	143	Нересниця, Тячів.	191	Стройно, Сваляв.	88
Затисівка (Чома), Виноградів.	174	Нижні Верецьки, див. Нижні Ворота		Теребля, Тячів.	185
Зняцево, Мукачів.	98	Нижні Ворота (Нижні Верецьки), Воловец.	51	Тересва, Тячів.	195
Золотарево, Хуст.	161	Нижні Ремети, Берегів.	139	Тихий, Великоберезнян.	19
Зубівка (Фогараш), Мукачів.	114	Нижній Бистрий, Хуст.	130	Торуць, Міжгір.	60
Іза, Хуст.	152	Нижня Грабівниця, Сваляв.	84	Требушани, див. Ділове	
Ізвор, див. Родниківка		Нова Розтока, Воловец.	50	Тросник (Шашвар), Виноградів.	171
Ізки, Міжгір.	58	Новобарово, Тячів.	186	Туриця, Перечин.	36
Ільниця, Іршав.	120	Новоселиця, Виноградів.	177	Тур'ї Ремети, Перечин.	35
Іршава, Іршав.	141	Новоселиця, Міжгір.	59	Тур'я Бистра, Перечин.	43
Калини, Тячів.	197	Новоселиця, Перечин.	26	Тур'я Пасіка, Перечин.	41
Кальник, Мукачів.	75	Оленьово, Сваляв.	48	Тур'я Поляна, Перечин.	40
Кам'яниця, Ужгород.	29	Олешник (Єгреш), Виноградів.	169	Тячів, Тячів.	189
Кам'янське (Кив'яжд), Іршав.	138	Оник, Виноградів.	146	Угля, Тячів.	184
Кваси, Рахів.	202	Оноківці, Ужгород.	62	Ужок, Великоберезнян.	21
Квасово, Берегів.	135	Оріховиця, Ужгород.	63	Урмезієво, див. Руське Поле	
Келечин, Міжгір.	92	Осій, Іршав.	121	Фогараш, див. Зубівка	
Керецьки, Сваляв.	122	Павлово, Сваляв.	80	Холмовець, Виноградів.	175
Кив'яжд, див. Кам'янське		Пасіка, Сваляв.	83	Худльово, Ужгород.	67
Ключарки, Мукачів.	103	Пастільки, Перечин.	15	Циганівці, Ужгород.	66
Княгиниці, Великоберезнян.	7	Пацканьово, Мукачів.	73	Черна, Виноградів.	176
Кобилецька Поляна, Рахів.	200	Пашківці, Воловец.	44	Чинадієво, Сваляв.	111
Колочава-Лази, Міжгір.	131	Перечин, Перечин.	27	Чома, див. Затисівка	
Комарівці, Ужгород.	70	Пилпонець, Міжгір.	90	Чорна Тиса, Рахів.	166
Коритняни, Ужгород.	61	Підвиноградів (Ардовець), Виноградів.	170	Чорний Ардів, див. Чорнотисів	
Косівська Поляна, Рахів.	201	Підгірне (Волоське), Іршав.	119	Чорноголова, Великоберезнян.	14
Костилівка (Берлебаш), Рахів.	211	Підгоряни, Мукачів.	107	Чорнотисів (Чорний Ардів), Виноградів.	173
Кострина, Великоберезнян.	10	Підполужзя, Воловец.	53	Чумалево, Тячів.	162
Кошельово, Хуст.	157	Пістрялово, Мукачів.	109	Шаркадь, див. Горбок	
Крайня Мартинка, Іршав.	118	Поляна, Сваляв.	81	Шашвар, див. Тросник	
Красне (Красні Шори), Тячів.	164	Порошково, Перечин.	42	Широке (Верхній Шард), Виноградів.	147
Красні Шори, див. Красне		Пузняківці, Мукачів.	76	Широкий Луг, Тячів.	163
Кушниця, Іршав.	124	Рахів, Рахів.	204	Ясіня, Рахів.	167
Лавки, Мукачів.	105	Репине, Міжгір.	94		

БІБЛІОГРАФІЯ

Поданий нижче список літератури до атласа охоплює друковані праці про говори Закарпатської області (праці, присвячені українським говорам, що тепер входять до складу Чехословаччини, у бібліографію не внесені) по 1957 рік включно. Крім монографій та статей, що спеціально присвячені говорам Закарпатської області, до бібліографії внесено також праці, в яких у тому чи іншому зв'язку взагалі піднімаються питання даних говорів (наприклад,

праці, присвячені класифікації українських діалектів, історичні праці і т. ін.). До бібліографії включено також словники, в яких наводяться матеріали говорів Закарпаття, та питальники для збирання діалектологічних матеріалів. Через брак місця в бібліографії подані лише важливіші фольклорні та етнографічні праці, в яких подаються записи, що відбивають місцеві говори.

А. Й. [Архій Йосип]¹ Які се слова: birka (бірка), sirka (сірка)? — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Б. [Потушняк Ф.] Бляхи. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Балецький Е. Самозвук *ö* в бережскім говорі. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Балецький Е. Євменій Сабов і наша діалектологія. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Балецький Е. Про болгаризми в наших говорах. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Балецький Е. Народні назви частей ріки — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Балецький Е. Одно морфологічне явище. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Valuskyj F. Drahovské nářečí v Podkarpatské Rusi. — Carpathica, řada I. A., Praha, 1936.

Балецький Е. Про походження слова *оурикъ* (игék) в донатійній грамоті грушівського монастиря з 1404-го року. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Балецький Е. «U» в чинадбовському говорі, Ужгород, 1944.

Бевзенко С. П. Анкета для збирання діалектологічних матеріалів з Закарпатської області (прислівники та їх утворення), Ужгород, 1954.

[Бевзенко С. П.] Завдання вивчення українських говорів Закарпаття. — Наук. зап. УжДУ, т. XIV, 1955.

¹ У квадратних дужках розкриваються скорочення та псевдоніми.

Бевзенко С. П. Лабіалізоване *ы* (*ы⁰*) в говорах Закарпаття. — Наук. зап. УжДУ, т. XIV, 1955.

Рец. Жилко Ф. Т. — Українська мова в школі, 1956, № 4.

Бевзенко С. П. До характеристики синтаксичних особливостей українських діалектів (із лезцій з української діалектології). — Наук. зап. УжДУ, т. XIV, 1955.

Бевзенко С. П. До характеристики складу лексики українських діалектів. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Белоговський К. П. Русский народ в Карпатах. Лемки, К., 1915.

Beregiensis Th. [Потушняк Ф.] Як народ ділить себе. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Beregiensis Th. [Потушняк Ф.] Назва села «Осой». — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Beregiensis Th. [Потушняк Ф.] Походження назв Мараморш і Сигет. — Неділя, річ. II, ч. 18.

Beregiensis Th. [Потушняк Ф. М.] Что значить слово «синета»? — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Бережанин І. В обще о различии славянских наречий, собственно же о мало й карпато или Угросских (видав И. С. Свенцицкий, Материалы по истории возрождения Карпатской Руси, ч. I, Львів, 1905, стор. 46—56).

Бескид Н. А. Карпаторусская древность, Ужгород, 1928.

Билак И. «Жаворонок», собрание русских песней и пословиц подкарпатского народа, Ужгород, 1926.

Biedermann H. Die ungarischen Ruthenen, ihr Wohngebiet, ihr Erwerb und ihre Geschichte, Innsbruck, I, 1862, II, 1867.

Біленький Я. [Стрипський]. Ци єсть справним висловити прозвіско «Гомичко» звуком Г, яко «Гомичко»? — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Бонкало А. Нарічіє околиці Рахова. — Наука, ч. I, Ужгород, 1894.

Bonkáló S. A rahói kisorozs nyelvjárás leíró hangtana, Gyöngyösön, 1910.

Bonkáló S. Tagadó mondat a magyar kisorozs nyelvben. — Nyelvtudomány, Будапешт, 1913.

Bonkáló S. Beiträge zur ukrainischen Wortforschung. — Archiv für slavische Philologie, т. 36.

Broch O. Zum kleinrussischen in Ungarn. — Archiv für slavische Philologie, B. XVII, Wien, 1895.

Broch O. Studien von der slovakisch-kleinrussischen Sprachgrenze im östlichen Ungarn, Kristiania, 1897.

Broch O. Weitere Studien von der slovak-klr. Sprachgrenze, Kristiania, 1899.

Брох О. Угросское наречие села Убли (Земплинского комитата), СПб., 1899.

Broch O. Aus der ungarischen Slavenwelt. — Arch. f. sl. Ph., XXI.

Будилович А. К вопросу о племенных отношениях в Угорской Руси. — Живая старина, 1903, III.

Wędkiewicz St. De quelques emprunts du slave occidental au roumain. — Rocznik Sławistyczny, t. VII, 1914—1915.

Wędkiewicz St. Zur Charakteristik der rumäni-

schen Lehnwörter im westslawischen. — Mitteilungen der rumänischen Instituts an der Universität Wien, I, Heidelberg, 1914.

Верхратський І. Початки до уложення номенклатури і термінології, природописної, народної, Львів, зошит I, 1864, зошит II, 1868, зошит III, 1872, зошит IV, 1872, зошит V, 1872.

Верхратський І. Знадоби до словаря южноруського. Львів, 1877.

Верхратський І. Über die Mundart der Maramarischer Ruthenen, Станіслав, 1883.

Верхратський І. Знадоби до пізнання угорсько-руських говорів, ч. I—II, — ЗНТШ, тт. XXVII—XXX, 1899, тт. XL, XLIV, XLV, 1901.

Верхратський І. Нові знадоби номенклатури і термінології природописної народної, збирані між людом, Львів, 1908.

Víra J. Výsledky dosavadních bádání o vokalismu karpato-ukrajinských hovorů se zvláštním zřetelem k hovorům území ČSR.—Výroční zpráva I státního reálného gymnasia v Brně, Brno, 1931.

Владыков В. Рыбы Подкарпатской Руси и их главнейшие способы ловли, Ужгород, 1926.

Владыков В. Местные народные названия рыб Подкарпатской Руси. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. V, Ужгород, 1927.

Врабель М. Русский соловей. «Народная лира» или собрание народных песней на разных угрорусских наречиях, Ужгород, 1890.

Vrábely M. Rutén népmondák Mátyás Királyról. Ethnographia, Будапешт, 1893.

Врабель М. Угро-руські народні співанки, т. I, Співанки Марамошські, Будапешт, 1901.

Г[алас] К. Пару слов о словах. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Галас К. Про болгарські впливи на наші діалекти. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Галас К. Григорій чи Георгій? — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Галас К. Ще о болгаризмах. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Галас К. Осонь. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Галас К. Народні назви частей ріки. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Галас К. Народні назви частей ріки. — Літературна неділя, річ. IV, Ужгород, 1944.

Галас К. «У Сиготі» або «у сиготі»? — Літературна неділя, річ. IV, Ужгород, 1944.

Галас К. П. Из топонимии Закарпаття. — Доповіді та повідомлення (УЖДУ). Серія історико-філологічна, Ужгород, 1957, вип. I.

Галас К. П. До питання вивчення топоніміки Закарпаття. — Наук. зап. УЖДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Галас К. П. Про деякі назви населених пунктів Закарпаття. — Наук. зап. УЖДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Hansa K. Podkarpatoruská vánoční idyla, Praha, 1937.

Ганцов В. Діалектологічна класифікація українських говорів. — Записки історико-філологічного відділу УАН, кн. IV, К., 1923.

Gerovskij G. Zur Behandlung der Lautverbindungen -tl, -dl, im Südkarpatorussischen (Ugrorussischen). — Zeitschrift für slavische Philologie, B. VI, 1927.

Геровский Г. О языке грамоты 1404 г. — Slavica, t. XVII.

Геровский Г. И. Русский язык в церковно-славянско-русской грамматике Михаила Попа—Лучкая. — Карпаторусский сборник, Ужгород, 1931.

Геровський Г. Jazyk Podkarpatské Rusi. — Československá vlastivěda, т. III, Прага, 1934.

Геровский Г. Словарный состав южнокарпатского наречия. — Костёр, Прага, 1946, IX.

Геровский Г. Южно-карпатское название руснак и его западнославянские соответствия. — Československá rusistika, № 3, 1957.

Гнатюк В. Етнографічні матеріали з Угорської Русі, тт. I—II, — Етнографічний збірник НТШ, тт. III—IV, Львів, 1897—1898.

Гнатюк В. Народні оповідання про опришків. — Етнографічний збірник НТШ, т. XXVI, Львів, 1910.

Гнатюк В. Гуцулы. — Підкарпатська Русь, річ. I, Ужгород, 1923.

Головацький Я. Розправа о язичі южноруськом і его наречіях, Львів, 1849.

Головацький Я. Ф. Народные песни Галицкой и Угорской Руси, тт. I—IV, М., 1878.

Гордієнко Г. Назви рослин у Вишнім Студенім. — Підкарпатська Русь, річ. X, Ужгород, 1933. Додаток до статті див. Підкарпатська Русь, річ. XI, Ужгород, 1934.

Грінченко Б. Д. Словарь української мови, тт. I—IV, К., 1907—1909.

Húsek J. Národopisná hranice mezi slováki i karpatorusy, Bratislava, 1925.

Де-Воллан Г. А. Угорська Русь с картой, М., 1878.

Де-Воллан Г. А. Угрорусские народные песни. — Записки Русского Географического Общества, т. XIII, в. I, СПб., 1885.

Дем'ян Л. Похоронні обряди і вірування із Верчанського округу. — Підкарпатська Русь, річ. III, 1926, річ. IV, 1927.

Дешко П. Н. О Карпатской Руси. — Киевлянин, 1850, № 3.

Дзендзелівський П. О. Тісса чи Тиса? — Лексикографічний бюлетень АН УРСР, вип. 2, К., 1952.

[Дзендзелівський П. О.] Анкета для збирання

діалектологічних матеріалів по Закарпатській області (числівники та числові назви), Ужгород, 1953.

Дзендзелівський П. О. Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області. — Наук. зап. УЖДУ, т. XIV, 1955.

Рец. Жилко Ф. Т. — Українська мова в школі, 1956, № 4.

Дзендзелівський П. О. Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області. — Наук. зап. УЖДУ, т. XIV, 1955.

Дзендзелівський П. О. Про форми умовного способу в південно-західних діалектах української мови. — Українська мова в школі, 1956, № 4.

Дзендзелівський П. О. Питальники для збирання діалектологічних матеріалів з лексики по Закарпатській області, в. I, Ужгород, 1956.

Дзендзелівський П. О. Лексика українських говорів Закарпатської області. Назви спорідненості, свояцтва та сімейно-родиноного побуту. — Наук. зап. УЖДУ, т. XXVI, 1957.

Дзендзелівський П. О. Термінологія, пов'язана з ткацьким станком у говірках Закарпатської області. — Доповіді та повідомлення (УЖДУ). Серія історико-філологічна, в. I, Ужгород, 1957.

Добош В. І. До характеристики говірки с. Стеблівки. — I студентська наукова сесія, присвячена XI з'їзду ВЛКСМ. Тези доповідей (УЖДУ), Ужгород, 1949.

Добош В. И. Южнокарпатские украинские говоры долины реки Турья, Киев, 1955.

Добош В. І. Дієслівні категорії часу і способу в південнокарпатських говірках долини р. Тур'ї (творення форм). — Доповіді та повідомлення (УЖДУ). Серія історико-філологічна, в. I, Ужгород, 1957.

Добош В. І. Из спостереження над фонетикою південнокарпатських говірок долини р. Тур'ї. — Наук. зап. УЖДУ, т. XXIV, Ужгород, 1957.

Dobrovský J. Russniaken in der Marmarosch. — Vaterländische Blätter, 27, Praha, 1812.

Drăganu N. Români în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii. București, 1933.

Рец. Crânjală D. — Byzantinoslavica, гоцник VI; Slavica, гоцник X.

Дурново Н. Н., Соколов Н. Н., Ушаков Д. Н. Опыт диалектологической карты русского языка в Европе с приложением очерка русской диалектологии, М., 1915.

Дурново Н. Очерк истории русского языка, М.—Л., 1924.

Дурново Н. Введение в историю русского языка, ч. I, Брно, 1927.

Дурново М. Дьялектологічна паездка у Подкарпатську Русь у летку 1925 году. — Записки адделу гуманітарних наук, кн. 2. — Працы клясы філелегіі, Мінск, 1928.

Елень Соқырницкий Сирохманъ [Годинка] Ут-
цюзнина, гуздувство и прошлость южнокарпатських
русинувъ (без дати).

Желехівський Є. Малорусько-німецький сло-
вар, Львів, 1886, тт. I—II.

Жилко Ф. Т. Українська діалектологія, К.,
1951.

Жилко Ф. Т. Діалектологічний атлас української
мови (проспект), К., 1952.

Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української
мови, К., 1955.

Рец. Дзендзелівський Й. О. — Українська мова
в школі, 1957, № 1.

Житецкий П. Очерк звуковой истории малорус-
ского наречия, К., 1876.

Задор Д., Костьо Ю., Милославський П. На-
родні пісні подкарпатських русинів, Ужгород, 1944.

Заклинський К. Народні оповідання про давни-
ну, Пряшів, 1925.

Зілинський І. Лещо з фонетики українських го-
ворів, Львів, 1908.

Зілинський І. Програма для збирання україн-
ських діалектних одмін. — ЗНТШ, т. 103, 1911.

Зілинський І. Проба упорядкування україн-
ських говорів. — ЗНТШ, т. CXVII—CXVIII, Львів,
1914.

Рец. Lehr-Splawiński. — Rocznik Sławistyczny,
t. VIII.

Зілинський І. До питання про діалектологічну
класифікацію українських говорів. — ЗНТШ,
т. 141—143, 1925.

Ziłyński I. Małoruskie (ukraińskie) dialekty na
mapie moskowskiej komisji. — Rocznik Sławistyczny,
t. IX, Kraków, 1930.

Зілинський І. Współczesny stan ukraińskiej dia-
lektologii. — Lud Słowiański, I, Kraków, 1930.

Зілинський І. Карта українських говорів. Вар-
шава, 1933.

Зілинський І. Питання про лемківсько-бойків-
ську мовну границю. — Lud Słowiański, т. IV, зош. I,
Краків, 1937.

Зілинський І. Границі бойківського говору. —
Літопис Бойківщини, вип. X., Самбір, 1938.

Е. В. [Балецький Е.] Про походження назви Бу-
жора. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород,
1943.

И. К.-ик /Потушняк Ф./ О походженню назв
Бужора і Черник. — Літературна неділя, річ. IV,
Ужгород, 1944.

Janów I. Ze stosunków językowych małorusko-
gumyńskich. — Сборник статей в честь академика
А. И. Соболевского, Ленинград, 1928.

Janów I. Z fonetyki gwar huculskich.—Symbolae
grammaticae in honorem Joannis Rozwadowski, t. II,
Kraków, 1928.

Княжинський А. Межі Бойківщини. — Літопис
Бойківщини, в. I, Самбір, 1931.

Кобилянський Б. Гуцульський говір і його від-
ношення до говору Покуття. — Український ді-
алектологічний збірник. К., 1928, кн. I.

Кобилянський Б. В. Про залишки перфекта в
південно-західній групі діалектів української мо-
ви. — Українська мова в школі, 1953, № 3.

Колесса Ф. Народні пісні з південного Підкар-
паття. — Наук. зап. т-ва «Просвіта», т. II, Уж-
город, 1923.

Колесса Ф. Руські народні пісні з Підкар-
патської Русі, Ужгород, 1924.

Колесса Ф. Народні пісні з Підкарпатської
Русі. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. XIII—XIV,
Ужгород, 1938.

Коломиец И. Г. Очерки по истории Закарпа-
тья. — Сборник работ по вопросам истории. Труды
Томского государственного университета имени
В. В. Куйбышева, т. 121, вып. 2, серия истори-
ческая, Томск, 1953.

Косарда И. Короткий опис села Ужка. — Під-
карпатська Русь, річ. I, Ужгород, 1923.

Краль Ю. Історія колонізації Підкарпатської
Русі. — Підкарпатська Русь, річ. I, Ужгород, 1923.

Král I. Osídlení Karpatské Rusi, 1933.

Cránjalá D. Rumunské vlivy v Karpatech, Пра-
га, 1938.

Крымский А. Украинская грамматика для учени-
ков высших классов гимназий и семинарий При-
днепровья, т. I, М., 1907—1908.

Кримський А. Українська мова, звідкіль вона
взялася і як розвивалася. (В книзі О. Шахматов,
А. Кримський. Нариси з історії української мови
та хрестоматія, К., 1922.)

Kuraszkiewicz W. W sprawie rezwoju ikawizmu
w ruskich gwarach karpackich. — Sprawozdania
Polskiej Akademii Umiej, t. XL (1935).

Kuraszkiewicz W. Z badan' nad ikawizmem w
ruskich gwarach karpackich. — Lud Słowian'ski,
t. IV A, Kraków, 1938.

Kuraszkiewicz W. Zarys dialektologii wschod-
nio-słowiańskiej z wyborem tekstów gwarowych,
Warszawa, 1954.

Лизанець П. М. Із словотвору говірок Затисся
Виноградівського району (прислівник). — Доповіді
та повідомлення (УжДУ). Серія історико-філоло-
гічна, в. I, Ужгород, 1957.

Лизанець П. М. Система голосних в українських
південно-карпатських говірках Затисся Виноградів-
ського району. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Уж-
город, 1957.

Лизанець П. М. Особливості вживання деяких
прийменикових конструкцій у говірках Затисся Ви-
ноградівського району. — Наук. зап. УжДУ,
т. XXVI, Ужгород, 1957.

Лисенко П. С., Жилко Ф. Т. Питальник для зби-
рання діалектологічного матеріалу української мови,
К., 1940.

Линтур П. Угрорусские коляды, Ужгород, 1942.
Літературна неділя, річ. I—IV, Ужгород,
1941—1944.

Лукич В. Угорська Русь, ея розвой і теперіш-
ній стан, Львів, 1887.

Лукьяненко. Новые данные характеристики гу-
цульских говоров. — Изборник киевский, К., 1904.

Лучкай М. Grammatica Slavo-Ruthena, Будин,
1830.

Мадьярсько-руський словарь, Ужгород, 1928.

[Маркуш О.] Подкарпатські народні казки,
I—III, Ужгород, 1941—1943.

Мартинович Б. Подкарпатські казки, Ужгород,
1927.

Мельник М. Українська номенклатура вищих
рослин, Львів, 1922.

Митрак А. Мадьярско-русский словарь, Ужго-
род, 1922.

Михальчук К. П. Наречия, поднаречия и го-
воры Южной России в связи с наречиями Галичи-
ны. — Труды этнографическо-статистической экспе-
диции в Западно-русский край под ред. П. Чубин-
ского, т. VII, СПб., 1872.

Михальчук К. П. К южнорусской диалектоло-
гии. Киевская старина, 1893.

Михальчук К., Тимченко Є. Програма для зби-
рання діалектичних одмін української мови, К.,
1909.

Михальчук К., Крымский А. Програма для со-
бирання особенностей малорусских говоров, СПб.,
1910.

Міговк-Сніжник П. Причинки до словаря на-
родного язика. — Літературна неділя, річник I,
Ужгород, 1941.

Москаленко А. А. Методика збирання діалект-
ного матеріалу, Одеса, 1949.

Наш рідний край, річ. I—XVII, Тячів, 1922—
1939.

Недзельський Є. З уст народу. Прислів'я, при-
казки, заклинання, примовки, загадки і приповідки
Закарпаття, Пряшів, 1955.

Niderle L. K sporu o ruskoslovenském rozhraní
v Uhrá. — Slov. Prehled, 1903, V, VI.

Німчук В. В. Спостереження над словотвором
іменника в говірці села Довге, Іршавського району
(Суфіксація). — Наук. зап. УжДУ, т. XIV, 1955.

Рец. Жилко Ф. Т. — Українська мова в школі,
1956, № 4.

Німчук В. В. Ступенювання в говірках району
верхньої течії р. Боржави. — Доповіді та повідом-
лення (УжДУ). Серія історико-філологічна, в. I,
Ужгород, 1957.

Німчук В. В. Словотвір займенників у говірках

району верхньої течії р. Боржава. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Огоновський О. Studien auf dem Gebiete der ruthenischen Sprache, Львів, 1880.

Орос В. І. Из спостереження над говірками Хустського району, Закарпатської області — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Пагіря І. Д. Деякі зауваження щодо лексики говірки с. Кальник. — Наук. зап. УжДУ, т. V, Ужгород, 1952.

Пагіря І. Д. Звукові зміни у говірках північно-західної Мукачівщини. — Доповіді та повідомлення (УжДУ). Серія історико-філологічна, в. I, Ужгород, 1957.

Пагіря І. Д. Особові і зворотний займенники в говірках північно-західної Мукачівщини. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Пагіря І. Д. Система голосних у говірках північно-західної Мукачівщини. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Панькевич І. Граматика руського языка, вид. I, Мукачево, 1922; вид. II перероблене і доповнене, Прага, 1927; вид. III перероблене і доповнене, Прага, 1936.

Рец. Геровский Г. — Slavica, гоґнік VI, Praha, 1927.

Панькевич І. Підкарпато-руський діалектологічний (обласний) словар. — Підкарпатська Русь, річ. I, Ужгород, 1923.

Раїкевіч І. Jazyková otázka v Podkarpatské Rusi. — Podkarpatská Rus, Praha, 1923.

Українською мовою (латинським алфавітом) цей збірник у 1924 році перевидано в Нью-Йорку.

Панькевич І. Кілька заміток до останку аориста в закарпатських говорах. — ЗНТШ, т. 141—143, 1925.

Панькевич І. О збиранню матеріалів до діалектологічного підкарпатського словаря. — Підкарпатська Русь, річ. II, 1925.

Панькевич І. Найдавніша грамота подкарпато-руська. — Підкарпатська Русь, річ. II, Ужгород, 1925.

Панькевич І. Перезвук етимологічного О, Е на У (Ю), У, І наших говорів та їх географічне поширення. — Підкарпатська Русь, річ. IV, Ужгород, 1927.

Раїкевіч І. O domnělé diftongické výslovnosti hlásky Ы в ukrajinských nářečích Podkarpatské Rusi a vých. Slovenska. — Časopis pro moderní filologii, т. XVI.

Панькевич І. Гуцульські страви. — Підкарпатська Русь, річ. IX, Ужгород, 1932.

Панькевич І. Діалектичний подкарпаторуський словарь. — Підкарпатська Русь, річ. X, Ужгород, 1933.

Панькевич І. Говір сіл ріки Рускої був. Марамороша в Румунії. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. X, 1934.

Панькевич І. Водяні млини на Підкарпатській Русі. — Підкарпатська Русь, річ. XI, Ужгород, 1934.

Панькевич І. До питання про класифікацію південнокарпатських говорів межі Латорицею і Боржавою. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. XI, Ужгород, 1935.

Панькевич І. Чи можна говорити про болгаризми в південно-карпатських говорах. — Наук. зб., Варшава, 1937.

Панькевич І. Відношення південнокарпатських говорів української мови до всіх інших українських говорів. — ЗНТШ, т. CIV, 1937.

Панькевич І. Лемківсько-бойківська границя в Чехословаччині. — Літопис Бойківщини, вип. X, Самбір, 1938.

Панькевич І. Українські говори Підкарпатської Русі і суміжних областей, ч. I, Прага, 1938.

Рец.: 1) Weingart M. — Časopis pro moderní filologii, XXV, Praha, 1939; 2) Kuraszkiewicz W. — Rocznik slawistyczny, т. XV, Kraków, 1939; 3) Л. Л. — Літопис Бойківщини, в. XI, Самбір, 1939. 4) Широкова А. Г. — Бюллетень діалектологічного сектора інститута руського языка, в. 2, М.—Л., 1948; Vey M. — Bulletin de la Société de Linguistique de Paris, 44 (2), 1948.

Панькевич І. Нові історичні дані до висвітлення деяких українських діалектних явищ в був. жупі Угоча. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. XIII—XIV, 1938.

Панькевич І. Уваги до вяснення процесу ікавізму в українських південно-карпатських говорах, Прага, 1947.

Панькевич І. Збірка закарпатсько-українських приповідок Івана Югасевича з р. 1806, у книзі Покрайні записи на закарпатсько-українських церковних книгах з додатком 4 монастирських грамот, Прага, 1947.

Раїкевіч І. K otázce sotacismu ve východoslovenských nářečích. — Universitas Carolina, Philologica, vol 2, № 1.

Панькевич І. Українсько-болгарські мовні зв'язки в Семигороді, Slavia, XXIV, 1955.

Perfekcij E. Sociálně-hospodářské poměry Podkarpatské Rusi ve století XIII—XV, Bratislava, 1924.

Петров А. Л. Пределы угрорусской речи в 1773 р. по официальным данным. — Материалы для истории Угорской Руси, т. VI, СПб., 1911.

Петров А. Л. К вопросу о словенско-русской этнографической границе. О переписи Словенска 1919 г., Ужгород, 1923.

Petrov A. Kdy vznikly ruské osady na uherské Dolní zemi a vůbec za Karpaty? Praha, 1923.

Petrov A. Národopisná mapa Uher podle úředního Lexikonu osad z roku 1773, Praha, 1924.

Петров А. Л. Карпаторусские межевые названия, Прага, 1929.

Підкарпатська Русь, річ. I—XIII, Ужгород, 1933—1936.

Піпаш В. Збірничок гуцульських народних пісень коломийок, Тячів, 1941.

Плетнев Р. В. Образцы карпаторусского языка и творчества в грамматике М. Лучкая. — Карпаторусский сборник, Ужгород, 1931.

Погорелов В. Болгаризмы в карпаторусских говорах. Карпаторусские этюды. — Spisy filozofickej fakulty slovenskej univerzity v Bratislave, Братислава, 1939, т. XXIX.

Погорелов В. Литературная деятельность Михаила Лучкая, карпаторусского писателя нач. XIX века. — Карпаторусские этюды, Братислава, 1939.

Полянський М., Корнута І., Смеречанський Є. Ткацтво на Підкарпатській Русі. — Підкарпатська Русь, річ. III, Ужгород, 1926.

Попадич М. Сопілжа. Народні співанки з Богдана, Севлюш, 1943.

Потебня А. А. О звуковых особенностях малорусского наречия. — Филологические записки, Воронеж, 1865.

Потушняк Ф. Крачун. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1942.

Потушняк Ф. Постріл-устріл. Про болгарські впливи у нас. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1942.

[Потушняк Ф.] Дырба. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

[Потушняк Ф.] Руська родина. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Програма для збирання матеріалів до діалектологічного атласа української мови (упорядкував член-кор. АН УРСР Б. О. Ларін), К., 1948.

Програма для збирання матеріалів для діалектологічного атласа української мови, вид. II, К., 1949.

Rabiej Z. Dialekt Wojków. — Sprawozdanie Polskiej Akademii Umiejętności, т. XXXVII (1933), № 6.

Рудий Є. Міра або мішання на Закарпатті. — Літопис Бойківщини, в. I, Самбір, 1931.

-сь [Потушняк Ф.] Обочь. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

-сь [Потушняк Ф.] «Сигут». — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Сабов Е. Хрестоматія церковнослов'янських и угрорусских літературних пам'яток, Ужгород, 1893.

Свенцицкий И. С. Материалы по истории возникновения Карпатской Руси, ч. I, Львів, 1905.

Світлик П. Народні пісні. — Підкарпатська Русь, річ. III, Ужгород, 1926.

Світлик П. Дещо о стравах на околиці Білок. — Підкарпатська Русь, річ. IX, Ужгород, 1932.

Світлик П. З народної філософії. — Підкарпатська Русь, річ. IX, Ужгород, 1932.

Семенович А. Об особенностях угрорусского говора. — Сборник статей по славяноведению, составлен и издан учениками В. И. Ламанского. СПб, 1882.

Сигма. Матеріальна культура гуцулів. — Літературна неділя, річ. I, Ужгород, 1941.

Сімович В. Gramatica Slavo-ruthena M. Лучкая. — Наук. зб. т-ва «Просвіта», т. VII—VIII, Ужгород, 1931.

Сніжник П. (Миговк). Цы язык народа бідный — Карпатська Неділя, (VII), Ужгород, 1941.

Соболевский А. И. Очерк русской диалектологии, III, Малорусское наречие. — Живая старина, в. IV, 1892.

Соболевский А. И. Как давно русские живут в Карпатах и за Карпатами? — Живая старина, год. IV, вып. III—IV, отд. IV.

Соболевский А. И. О границах русских и словаков в Угорщине. — Живая старина, год. IV, вып. II, отд. III, 1895.

Срезневский И. И. Русь Угорская. Отрывок из опыта географии русского языка. — Вестник Русского географического общества, ч. 4, кн. 1—2, СПб., 1852.

Stefafănescu M. Elementele rusești—rutene din limba românească și vechimea lor, Jasi, 1925.

Рец. Skok P. — Slavica, гоцнік VI.

Stocki R. Beiträge zur ukrainischen Wortforschung. — Arch. f. slav. Phil., т. XXXV.

Стрипський Я. Чи говорять у нас у кожному селі інакше? — Русько-Країнська Правда, I, Будапешт, 1919.

Стрипський Я. Н. Где документы старшей истории Подкарпатской Руси? О межевых названиях, Ужгород, 1924.

Стрипський Я. Чи язык народа бідный? — Карпатська Неділя, (VII), Ужгород, 1941.

Стрипський Я. Кто бы мені помогав в помноженню словаря? — Карпатська Неділя, (VII), Ужгород, 1941.

Стрипський Я. Что значить слово «синетарь»? — Літературна неділя, річ. I, Ужгород, 1941.

Стрипський Г. Путаниця навколо назви Осой. — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Стрипський Г. Як треба збирати матеріал до словаря? — Літературна неділя, річ. II, Ужгород, 1942.

Стрипський Я. Об'ясніть сі слова. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Стрипський Я. Із життя слів. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Стрипський Я. Другий випуск про Осоя. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Тихий Ф. Руські вірші та говори в записці словака. — Підкарпатська Русь, річ. IV, 1927.

Tichý Fr. Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi, Praha, 1938.

Томашівський С. Угорская Русь. — Украинский графічної території Угорської Русі, тепер і давніше. — ЗНТШ, т. LXVII, 1905.

Томашівський С. Етнографічна карта Угорської Русі. СПб., 1910.

Томашівський С. Угорская Русь. — Украинский народ в его прошлом и настоящем, т. II, Пб., 1916.

Т. Т. [Потушняк Ф.] Бужора. — Літературна неділя, річ. III, Ужгород, 1943.

Тумова М. Народная одежда на Підкарпатській Русі. — Підкарпатська Русь, річ. I, Ужгород, 1923.

Vasmer M. Gibt es bulgarische Einflüsse in den Ukrainischen Karpatenmundarten? — Zeitschrift für slavische Philologie, т. XVII, Лейпциг, 1940.

Фединец П. И. Древнерусский язык и говоры Закарпатья. — I студентська наукова сесія, присвячена XI з'їзду ВЛКСМ, Тези доповідей (УжДУ), Ужгород, 1949.

Целевич І. Дещо за поселення угорської України. — Правда, 1868.

Чайковський С. Страви і спосіб їхнього варення в Ужку. — Підкарпатська Русь, річ. IX, Ужгород, 1932.

Чередниченко І. Питальник для збирання діалектологічного матеріалу українських говірок Закарпаття, Ужгород, 1946.

Чередниченко І. Г. Питальник з лексики і фразеології для збирання діалектологічного матеріалу західноукраїнських говірок. Львів, 1948.

Чередниченко І. Г. Синтаксичні явища закарпатських українських говорів. — Питання слов'янського мовознавства, т. XI, кн. 2, Львів, 1949.

Чередниченко І. Г. Деякі особливості говірок Ужгородської округи Закарпатської області, Діалектологічний бюлетень, в. II, К., 1950.

Чопей Л. Русько-мадярський словарь. Будапешт, 1883.

Чучка П. П. Система голосних у говірці села Бараниці, Ужгородського району. — Наукові записки УжДУ, т. XIV, 1955.

Рец. Жилко Ф. Т. — Українська мова в школі, 1956, № 4.

Чучка П. П. Із словотвору прикметника в південнокарпатських говірках околиці Ужгорода. — Доповіді та повідомлення (УжДУ). Серія історико-філологічна, в. I, Ужгород, 1957.

Чучка П. П. Фонетичні зміни в південнокарпатських говірках околиці Ужгорода. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород 1957.

Чучка П. П. Про граматичні категорії іменника в говірках околиці Ужгорода. — Наук. зап. УжДУ, т. XXVI, Ужгород, 1957.

Škultetý I. O hranici mezi rusini i slovaki. — Slovenské pohľady, 1896.

Штефуровський С. С. До питання німецької колонізації і німецьких діалектів на Закарпатті в XVIII—XIX ст. ст. — Наук. зап. УжДУ, т. XXX, Ужгород, 1957.

Stieber Z. Wschodnia granica Łemków. — Sprawozdania Polskiej Akademii Umiej, t. XL (1935).

Stieber Z. Wpływ polski i słowacki na gwary Łemków. — Sprawozdania Polskiej Akademii Umiej, t. XLI (1936).

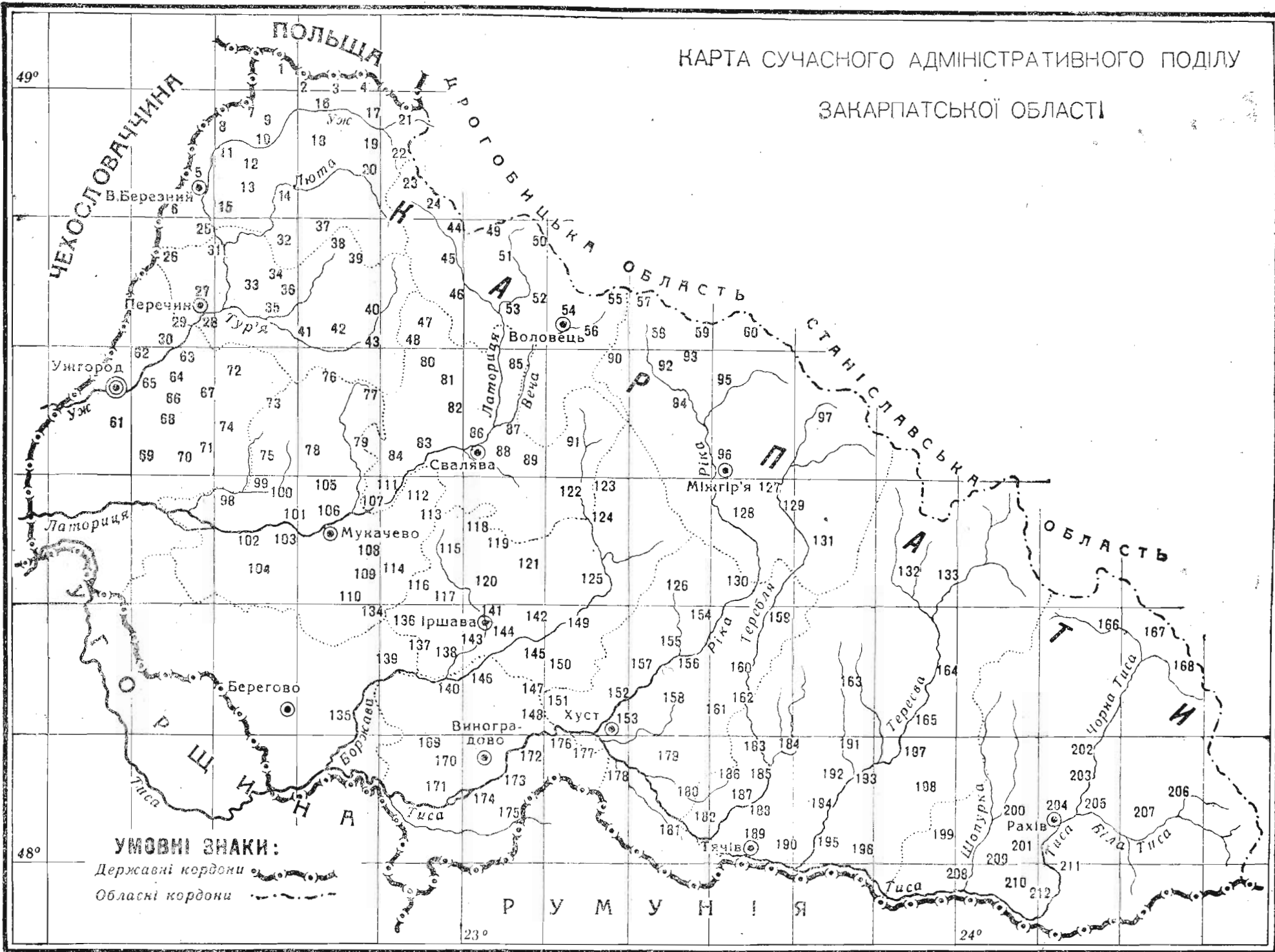
Шухевич В. Гуцульщина, т. I—V, Львів, 1899—1908.

Яцко П. Одки походить нмя села Перечина? — Підкарпатська Русь, річ. II, Ужгород, 1925.

КАРТИ
ТА
КОМЕНТАРІ

КАРТА СУЧАСНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОДІЛУ

ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

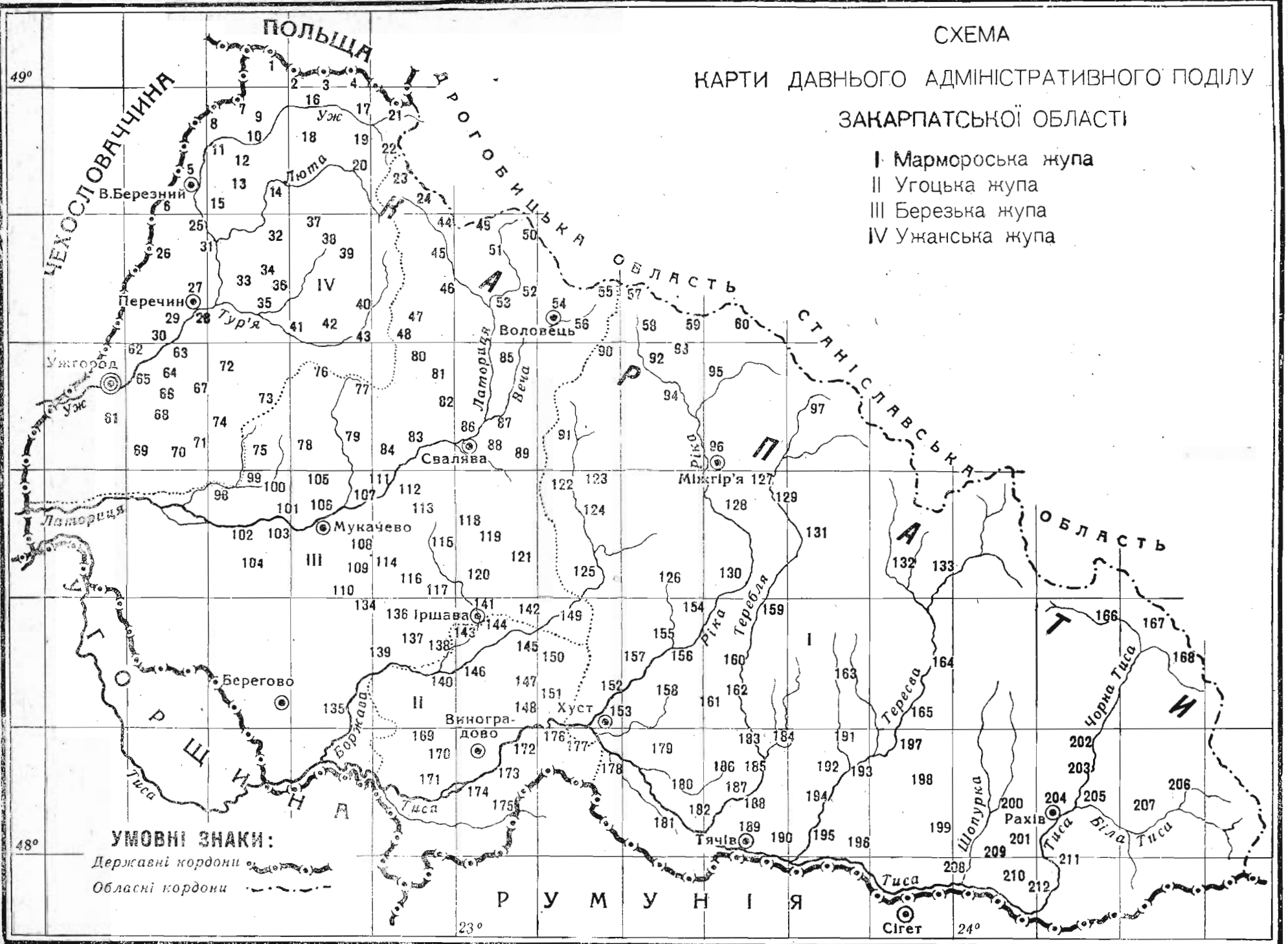
УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

СХЕМА

КАРТИ ДАВНЬОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОДІЛУ
ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ

- I Мармороська жупа
- II Угоцька жупа
- III Березька жупа
- IV Ужанська жупа

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 1

Як називається пора року, що настає після зими: *весна*, *ярв..?*

Весна поруч з *яр'* скартографовано лише в тих н. пп., де, за свідченням старожилів, обидві ці назви давні. Останнім часом (після воз'єднання Закарпаття з Радянською Україною) під впливом літературної української мови назва *весна* стала широко відомою на всій території дослідження.

Докладно про вживання слів *яр'*, *весна* у говорах Закарпаття див. авторову статтю „Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області“, — Наукові записки Ужгородського державного університету, т. XIV, стор. 127—128.

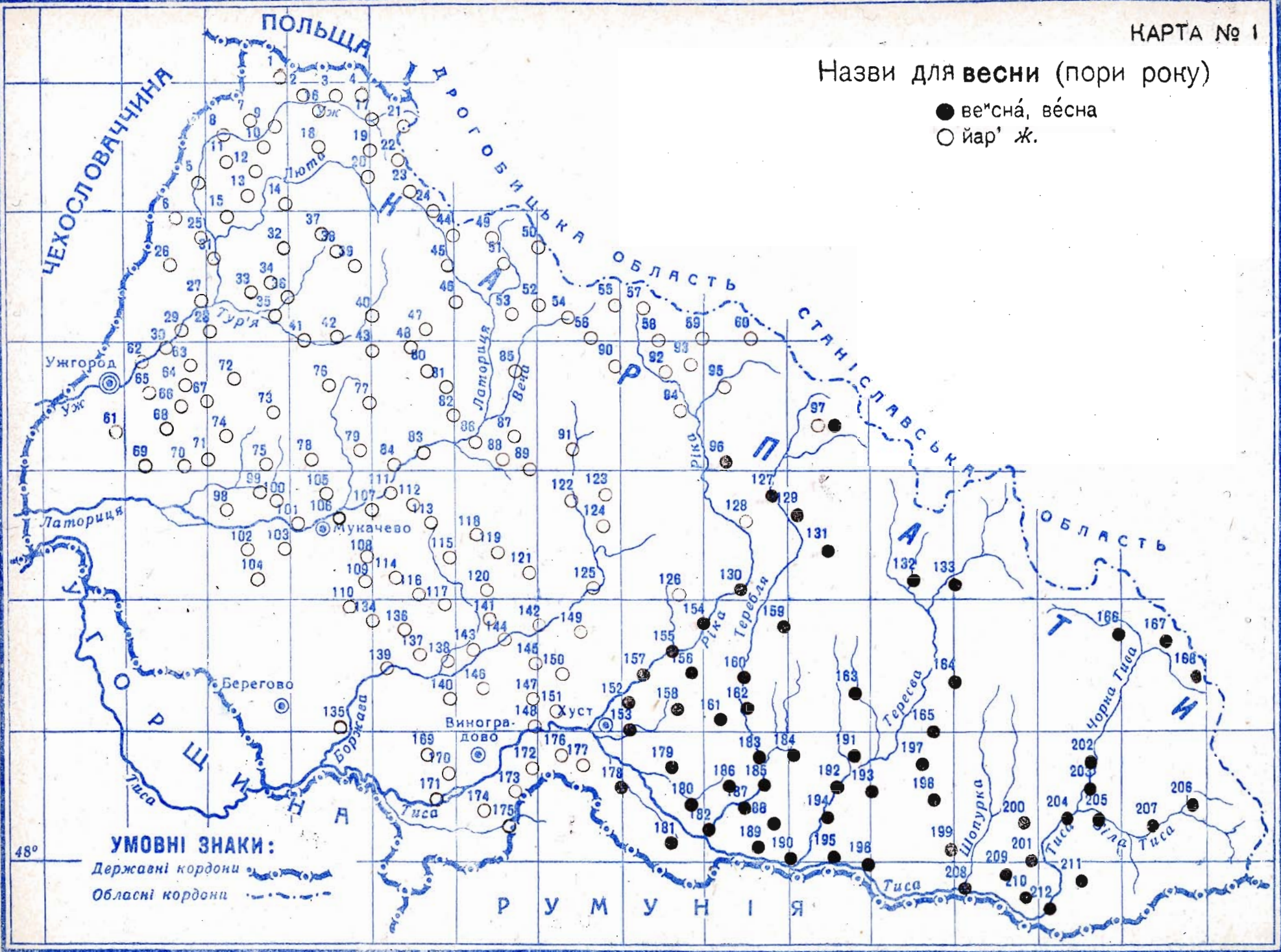
З ізоглосою *весна*, *яр'* в основному співпадає ізоглоса *веснован'а*, *яр'ован'а*—виконування весняних сільськогосподарських робіт.

Весна—раз *красна*. (Недзельський, З уст народу, Пряшів, 1956, стор. 60).

Весна *красна ружами*, а *осін'* *снопами*. (н. п. № 75; характерно, що у звичайній мові для вираження цього поняття у цьому н. п. вживається *яр'*).

Назви для весни (пори року)

- весна, весна
- йар' ж.

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 2

Як кажуть про літню гарну сонячну погоду, коли можна робити всі важливіші сільськогосподарські роботи (косити, молотити, сушити сіно і т. ін.): *веремня, година, хвиля..?*

Автори відповідей відзначили, що у н. п. 45 *година* — гарна погода протягом 1—2 днів, а *хвіл'а* — гарна погода протягом довшого часу, 5—7 днів; у н. п. 199 *веремн'а* — особливо гарна сонячна погода протягом 5—7 днів; *година* — добра погода протягом 1—2 днів; у н. п. 201 *година* — переважно добра погода протягом 1—2 днів.

Такé веремн'э, шо аж у нéбi дзвинiт. (н. п. 167).

Така година, якъ рыбльое око. (Недзельський, 3 уст народу, 76).

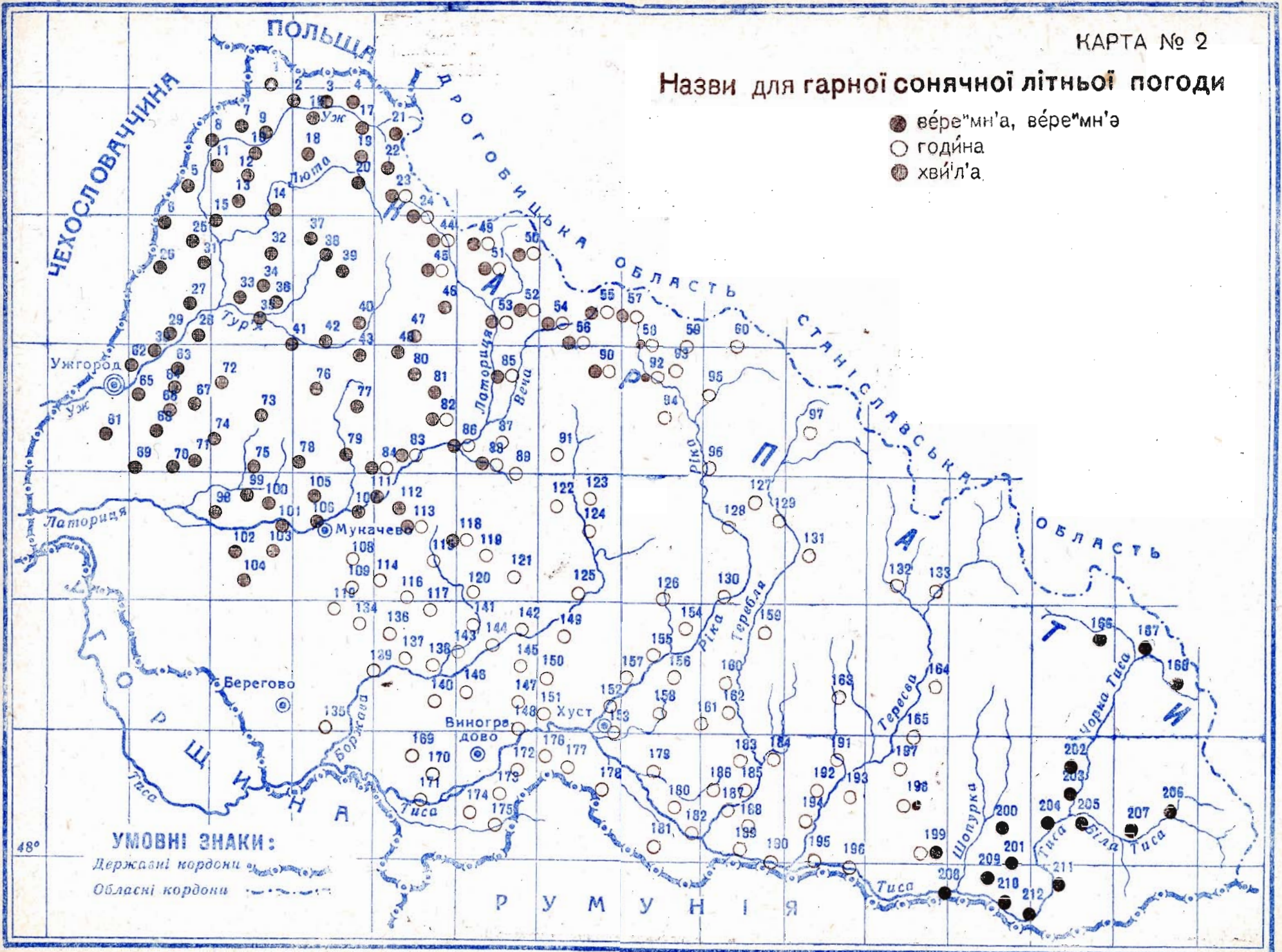
За добров хвѣлов злу ждай. (М. Лучкай, Grammatika Slav-Ruthena, 160).

За зловъ годиниовъ добру жди. (Недзельський, 3 уст народу, 76).

Чекай Мiтре дѣки с'а на хвил'у вѣтре. (Червеньово, Мукач.).

Назви для гарної сонячної літньої погоди

- віре"мн'а, віре"мн'а
- година
- хвіл'а

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

Р У М У Н І Я

КАРТА № 3

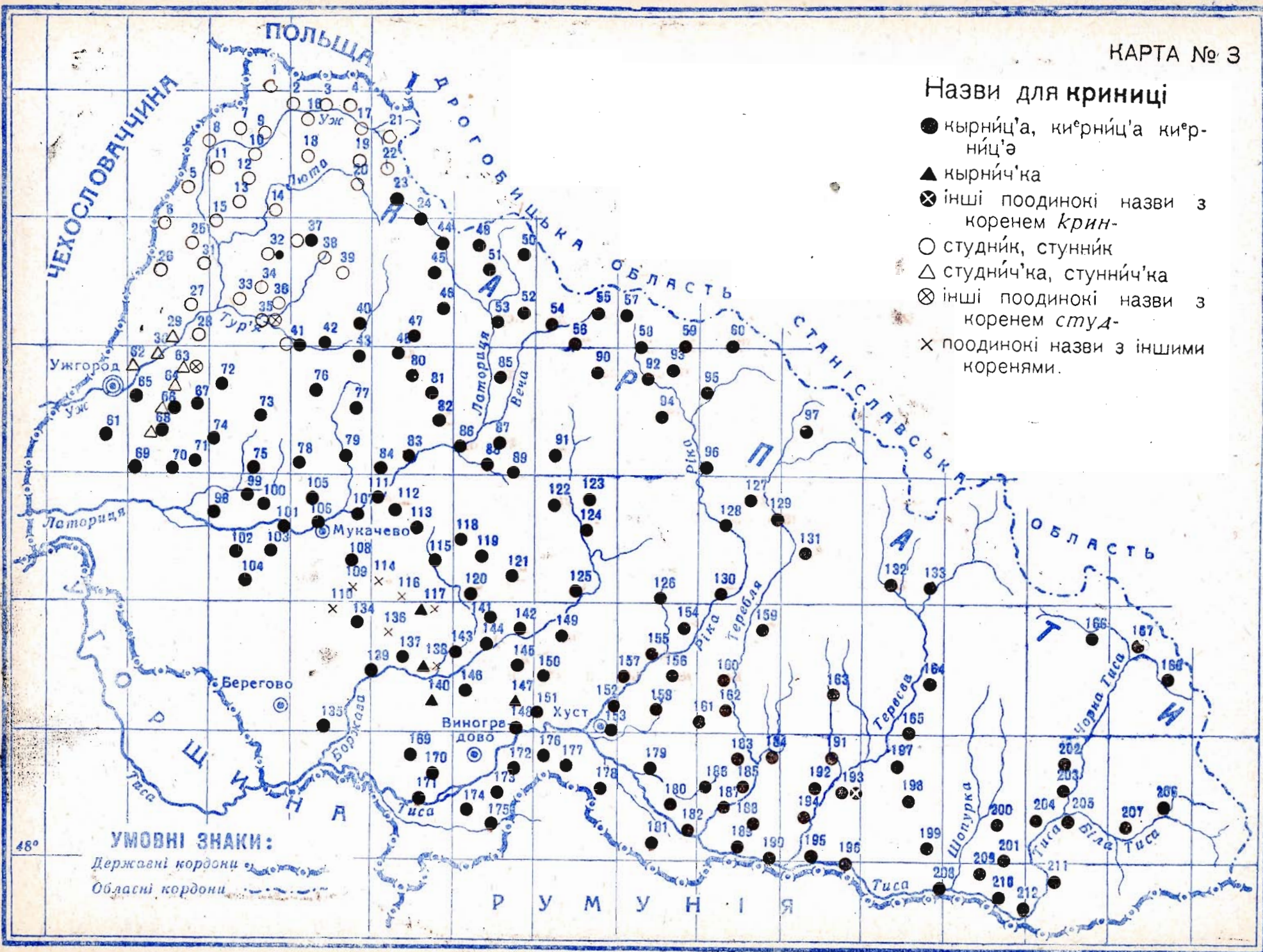
Як називається криниця (викопана чи природна яма, в яку з джерела прибуває вода і звідки можна брати воду): *кирниця, студник, студничка..?*

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 193 *карніц'а*; відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 35 *стуйнік*; у н. п. 63 *студенка*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 117, 136 *нор'анка*; у н. пп. 109, 110 *йама, йамка*, у н. пп. 116, 138 *кадуб*, у н. п. 114 *нор'анка і кадуб*.

Кедь кирниця усхнетъ, маеть честь вода. (Недзельський, 3 уст народу, 118).

Назви для криниці

- кърніц'а, ки'рніц'а ки'р-ніц'а
- ▲ кърніч'ка
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *крин-*
- студнік, стуннік
- △ студніч'ка, стунніч'ка
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *студ-*
- × поодинокі назви з іншими коренями.

КАРТА № 4

Як називається простір, зарослий деревами: *ліс, хаща..?*

Для картографування взято лише назви для лісу з великими, дорослими деревами. При складанні карти не враховано різні назви для чагарників (наприклад, *хашч'а*, — у ряді говорів, див. нижче; *гас* — чагарник ліщини або граба, що відмічається у н. пп. 40, 42, 43 та ін.).

Ліс поруч з *хашча* картографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви давні. Останнім часом під впливом літературної української мови *ліс* стало широко відомим на всій території дослідження.

На території, де на означення картографованого поняття вживається назва *ліс*, відоме і слово *хашч'а*, *хашч'э*, але виступає воно тут у значенні чагарник, густі зарослі молодняку.

У ліс дры́ва не^н вdz'at'. (н. п. 76).

Кам да́льше до л'іса, тым ве́цце дрэв. (н. п. 61).

Кам да́ле до л'кса, тым бо́льше дрэв. (М. Лучкай, Grammatika Slavo-Ruthena, 159).

Да́ле до лісу, ве́цце галу́з'а. (н. п. 30).

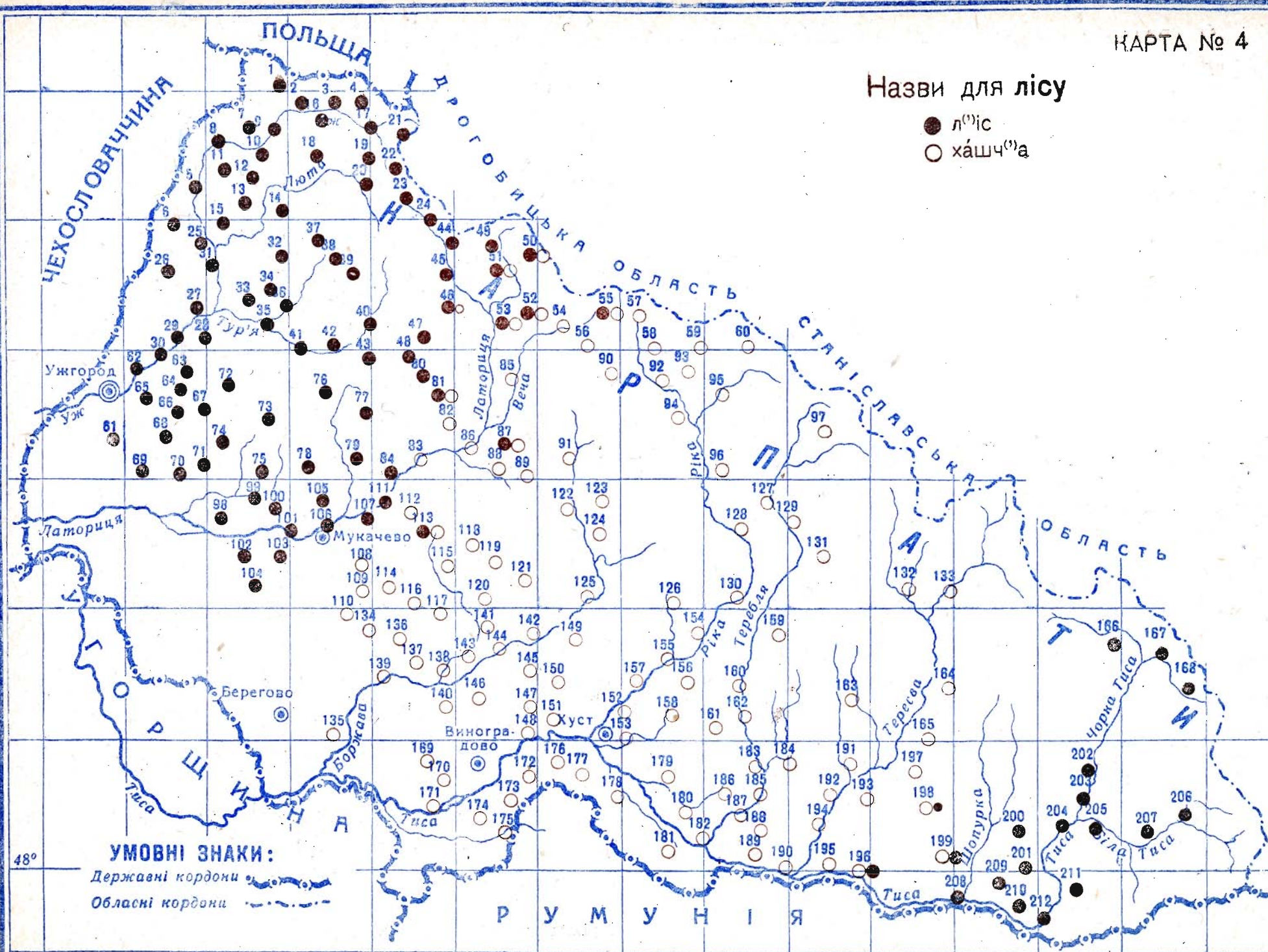
Чим да́ле у хашчу, тым бу́рш дрэв. (н. п. 155).

Быв бим и в л'іс'і, кобы да́што в міс'і. (н. п. 142).

Хаща—ухо, поле—око. (Недзельський, 3 уст народу, 238).

Назви для лісу

- л⁽¹⁾іс
- х⁽¹⁾ащ⁽¹⁾а

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

КАРТА № 5

Як називається яблуна-дичка і яблуко з неї: *лісниця, лисниця, планка, квасниця*..? Коли є відтінки в значеннях, відзначте.

Як відомо, у більшості випадків фруктові дерева і їх плоди мають однакові назви (те ж злакові та інші сільськогосподарські культури). Тому автор знайшов доцільним назви, власне, двох понять („яблуна—дичка“ і „плід яблуні—дички“) подати на одній карті, незважаючи на те, що в окремих н. пп. досліджуваної території має місце (правда, не завжди виразна і чітка) лексична деференціація цих понять.

Відсильним знаком чорної штриховки скартографовано у н. пп. 42, 43 *лісувка*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 1, 2, 3, 4, 16, 17, 18, 21, 22 *дйка йабл'їн'ка, дйчка*; у н. пп. 7, 8 *поул'увка*; у н. пп. 52, 56 *поул'івка*; у н. пп. 53 *поул'авка*; у н. пп. 47, 48, 80 *пл'уцкан'а*; у н. п. 87 *пйл'с'ка йабл'їн'ка*; у н. п. 88 *пул'скован'а* у н. п. 89 *дикован'а*; у н. пп. 36, 40, 85, 91, 171 *дикан'а*, у н. п. 169 *дикул'а*; у н. п. 96 *драпач'ка*; у н. пп. 130, 159 *драч'ка*; у н. пп. 163, 164, 165 *шчуріц'а*; у н. п. 131 *гурчіц'а*.

Автори відповідей зробили зауваження про семантично-стилістичне вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 1, 2, 4, 7, 8 *планка* це головним чином яблуко, хоч інколи це слово вживається і на означення дерева; у н. пп. 16, 18 *планка*—частіше про яблуко, зокрема і про висушене; у н. пп. 47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 58, 80, 85, 88, 89, 90, 92 *ліснійц'а* чи *ліснійц'а* — це переважно яблуко, а відповідна друга назва — переважно яблуна; у н. пп. 163, 164 *ліснійц'а* — яблуна і яблуко, що має кислий смак, *шчуріц'а* яблуна і яблуко, що має виразний гіркий присмак.

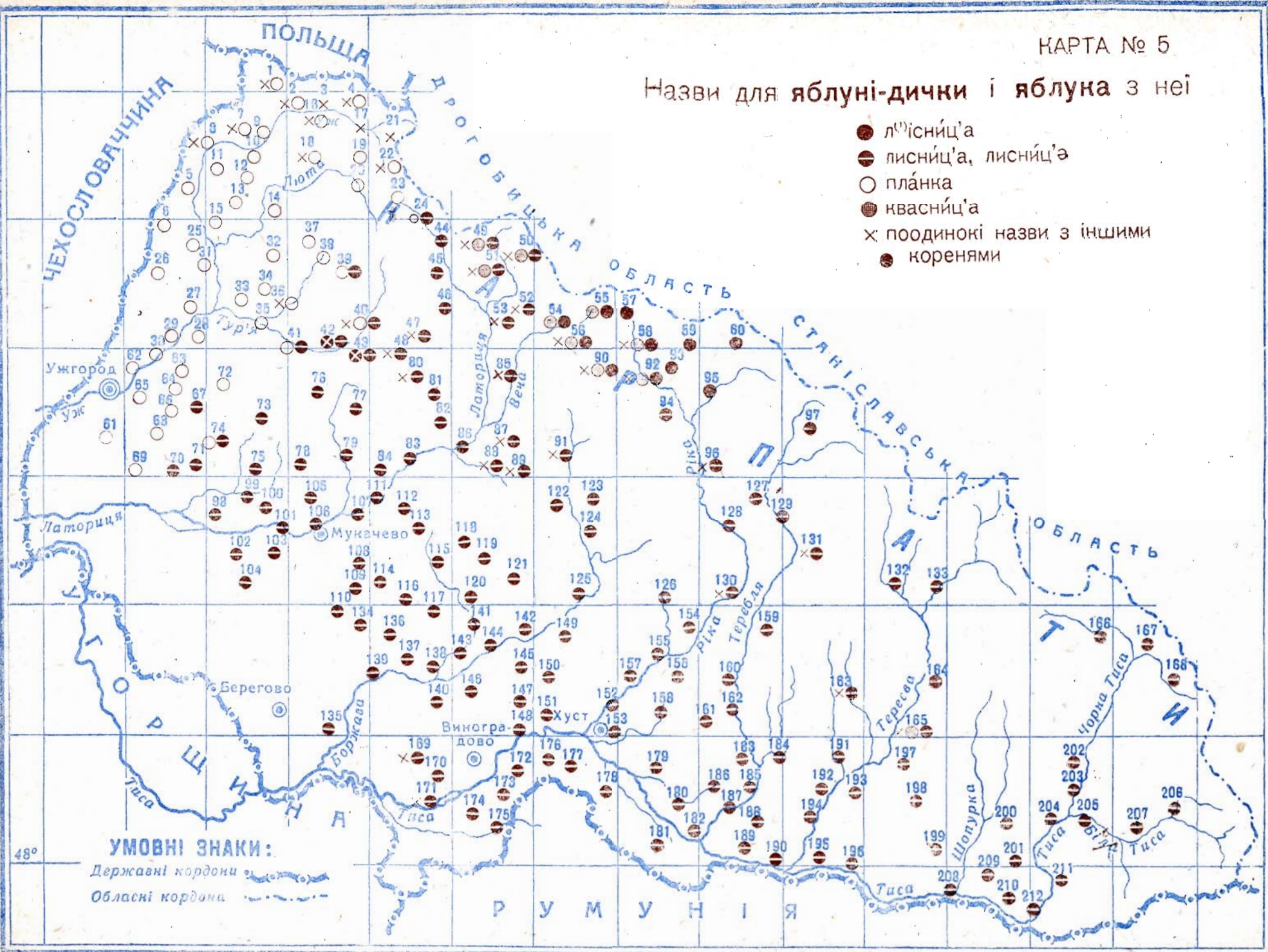
Планка у н. пп. 1, 2, 7, 8, 9, 18 вживається і на означення культурної яблуні та яблука з неї.

Ліснійц'а лиш *ліснійц'і* родит. (н. п 191).

Ліснійц'а не родит *йабліко*, лиш *ліснійц'у*. (н. п. 194).

Назви для яблуні-дички і яблука з неї

- л'існиц'а
- лисниц'а, лисниц'а
- пл'анка
- квасниц'а
- × поодинокі назви з іншими
- коренями

КАРТА № 6

Як називається бур'ян, що жалиться: *кропива, коприва, жалива..?*

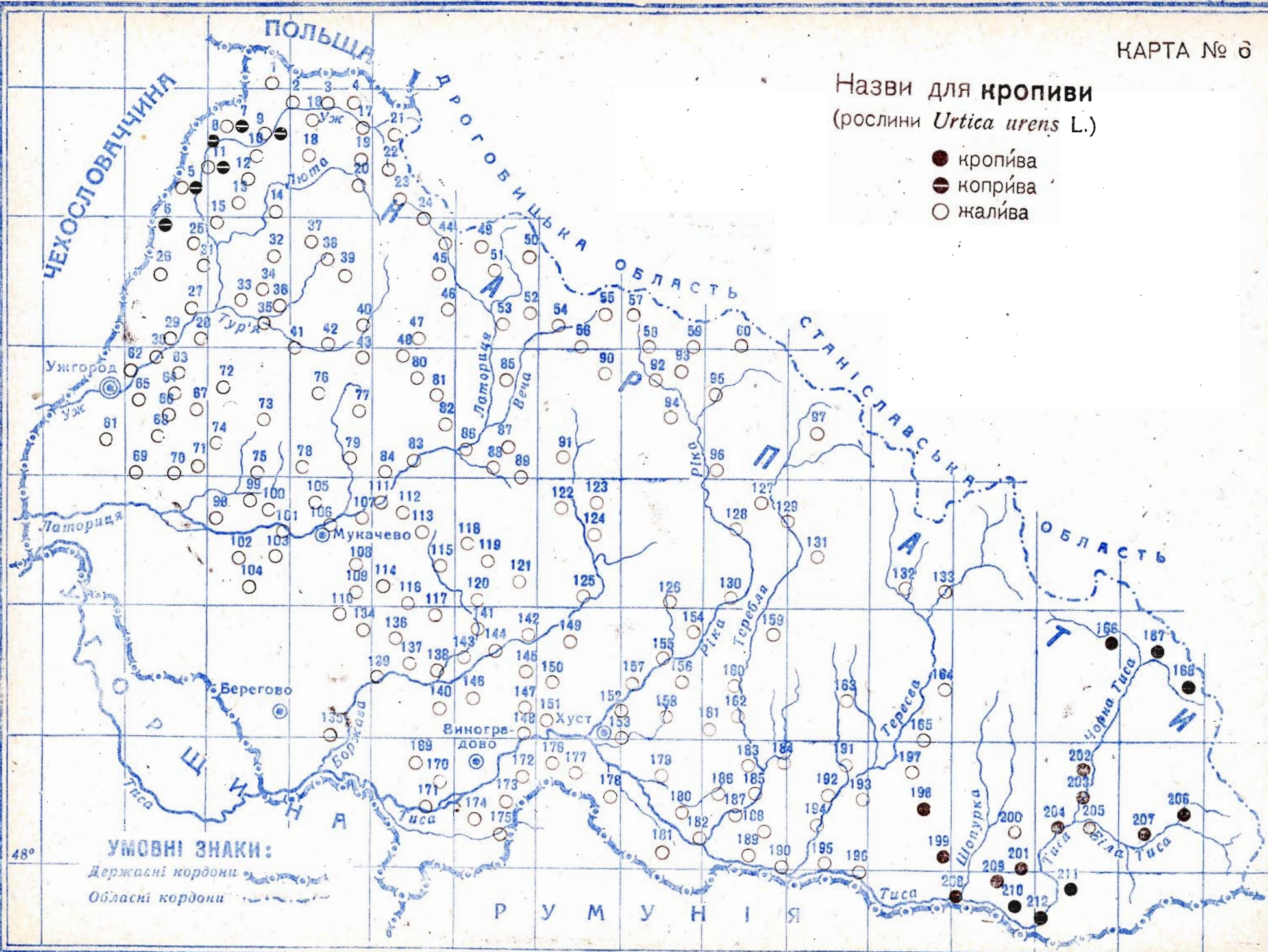
Кропи́ва і *копрі́ва* розглядаються як фонетичні варіанти одного слова (обидва варіанти давні, див. F. Miklosich, *Lexicon palaeosl.-gr.-lat.*, стор. 302, 313) і картографуються як протиставлення третього ступеня. Варіант *копрі́ва* широко відомий у галицьких говірках (Желехів., 365), зокрема у лемківському діалекті (Верхр., Лемки, 427), хоч у досліджуваних говорах, як вказує його територіальне поширення, не виключена можливість і словацького впливу, пор. словац. *kopriva*.

Жалива пече, а огонь палить. Така заздросць, и скупость скупого давить. (Календар Югасевича 1806 р.).

У жаливу грум не бйе. (н. п. 74).

Назви для кропиви
(рослини *Urtica urens* L.)

- кропіва
- ◐ копріва
- жалива

УМОВНІ ЗНАКИ:
Державні кордони
Обласні кордони

КАРТА № 7

Як називається кіт (домашня тварина): *кіт, кут, кїт, коцур мацур..?*

Назва *коцур* взагалі того ж кореня, що і *кіт* (див. J. Holub, F. Korešný, *Etymologický slovník jazyka českého*, Praha, 1952, str. 174—175). Але зважаючи на те, що цей словакізм (словац. *kocur*) має різко відмінне фонетико-морфологічне оформлення у порівнянні з українським *кіт*, картографуємо його як протиставлення першого ступеня.

Кіт поруч з *мацур* скартографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви давні. Останнім часом під впливом літературної української мови *кіт* стало відомим на всій досліджуваній території.

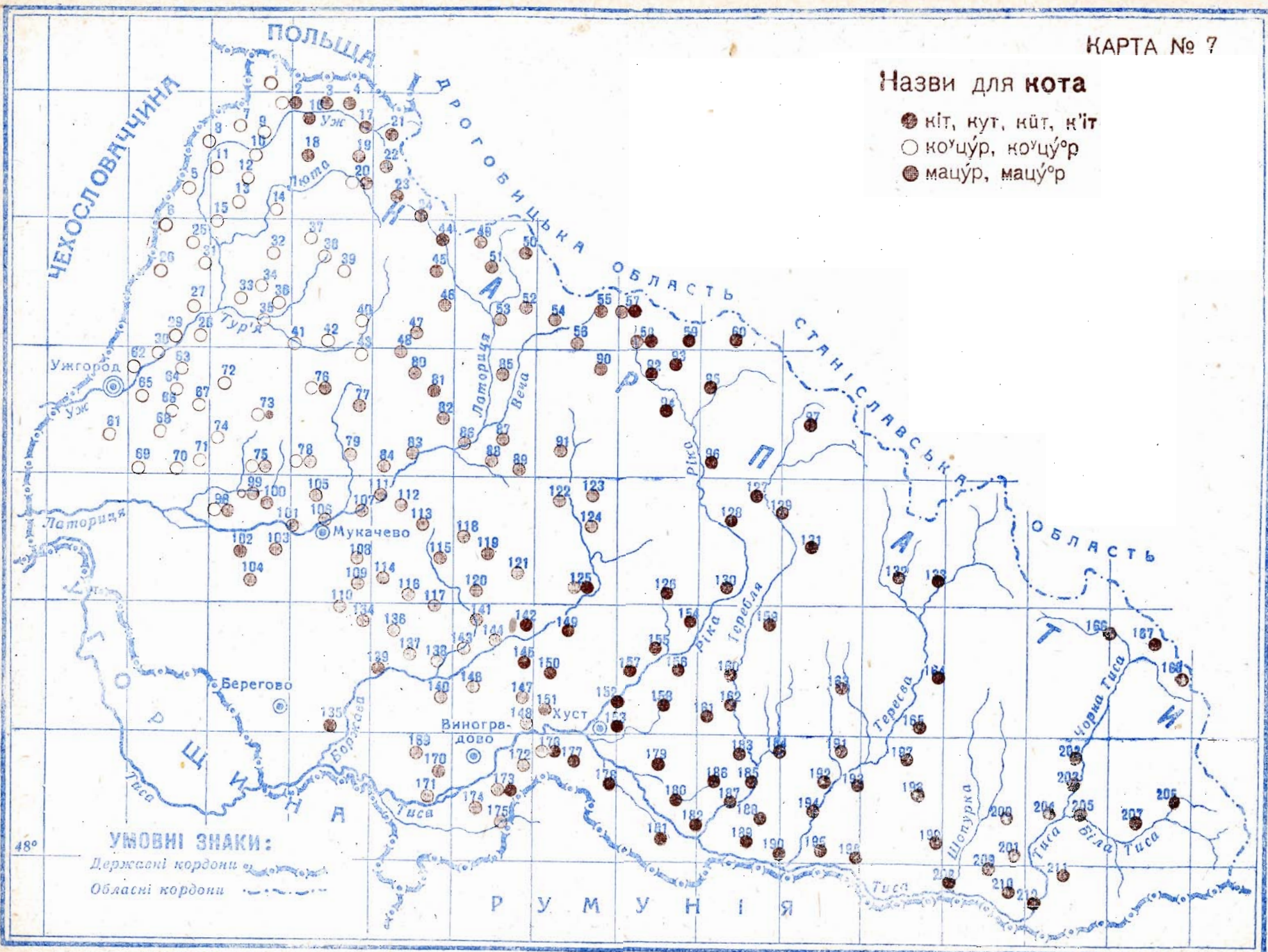
Купівим котà в міху. (н. п. 142).

Не дави kota у міху, але яку маєш укаж потіху. (Недзельський, 3 уст народу, 129).

Ут'ахс'а, ги мацур на морòз. (Бистриц, Мукач.).

Назви для kota

- кіт, кут, кїт, кїт
- коцур, коцур
- мацур, мацур

КАРТА № 8

Як називається кішка (домашня тварина): *кітка, кутка, ма́чка, ми́ца, ми́цька...*?

На всій території картографування *кітка, к'ітка, к'утка, ма́чка, ма́ч'ка, ма́ш'ка, ми́ца, ми́цька, ми́ць'ка* часто вживаються і як загальна назва (і для кішки і для кота).

Пере́чйшла́ н'а ма́ч'ка—не́ буде́ ш'аст'а. (н. п. 5).

Йппен так жы́'овуть, гі пес із ма́чк'ов. (н. п. 103).

Так с'а ро́зумі́е, ги ма́чка в дзвіздах. (н. п. 113).

Так йіст' ги ма́чка дра́т'ов. (н. п. 113).

Ма́чка с комо́ры а ми́ши гул'аут'. (н. п. 121).

Ма́чка с комо́ры, ми́ши танц'у́вут. (н. п. 155).

В л'іт'і й ма́чка пра́чка, а в зімі і газд'ін'а не́бор'а́чка.
(н. п. 42).

У зімі і ма́чка сока́чка, а в л'іт'і і ка́нна пра́чка. (н. п. 27).

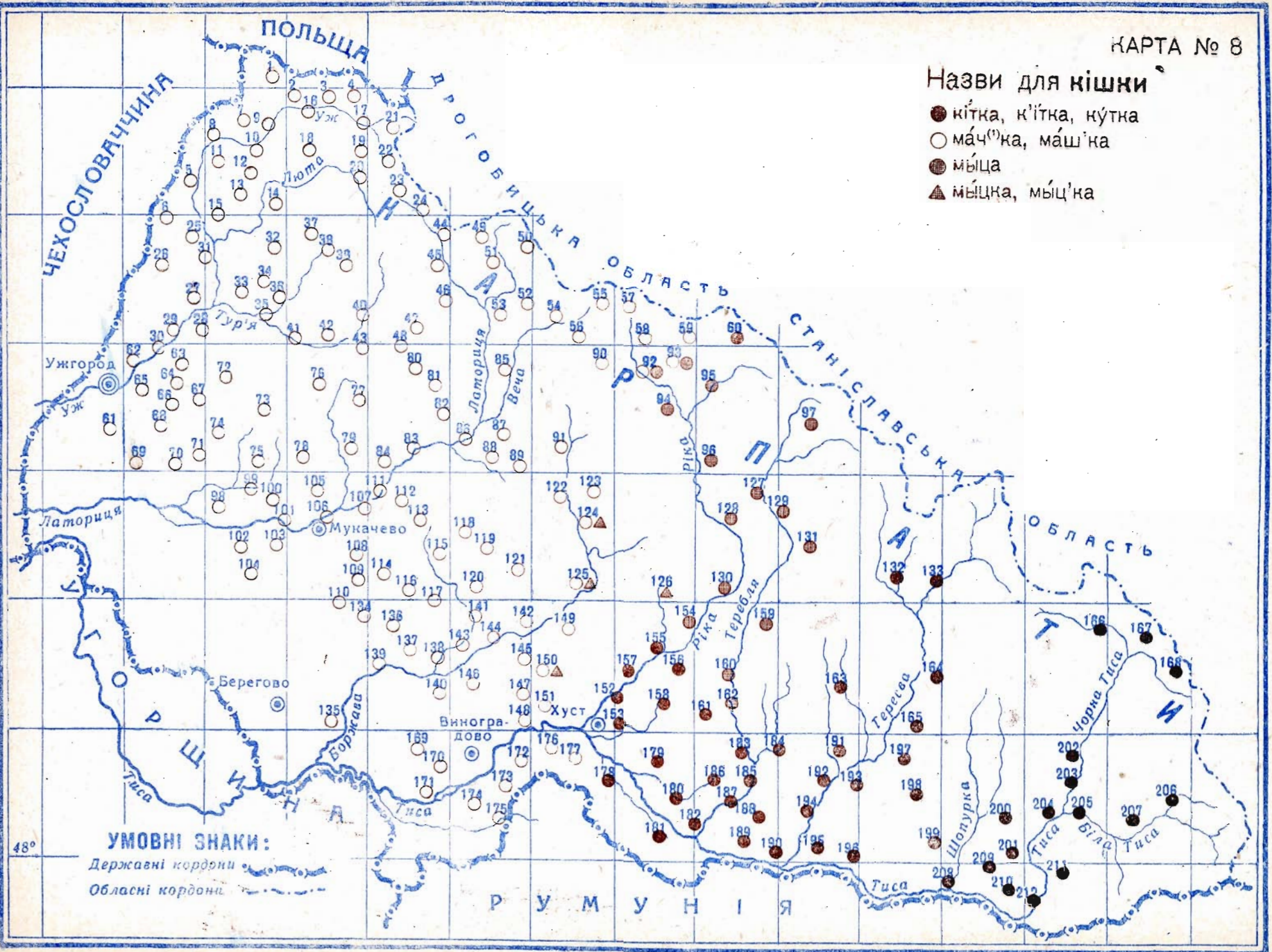
И ма́чка сока́чка кит' йе у чум. (н. п. 75).

Коли в обыстю н'ѣтъ пса и ма́чки, слободно всяды скачутъ мышы и птачки. (Календар Югасевича 1806 р.).

Ни една бо ма́чка у рукав'цохъ мышы не имає. (Календар Югасевича 1806 р., 46 а—46 б).

Назви для кішки

- кітка, к'їтка, к'їтна
- ма́ч(и)ка, ма́ш(и)на
- м'їца
- ▲ м'їцка, м'їц'на

КАРТА № 9

Як називається лисиця (звір): *лисиця, лиска..?*

Назва *лиска* у досліджуваних говорах західнослов'янським; пор. словац. *liška*, пол. *liszka*.

Лисиця поруч з *лиска* картографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви, за свідченням старожилів, давні. Останнім часом під впливом літературної мови *лисиця* стало відомим на всій території дослідження.

На своїй території картографування *лисиця* чи *лиска* вживається і як загальна назва—і для самиці і для самця (*ліса*), хоч слово *лис* тут взагалі теж відоме. *Лисиця* чи *лиска* на Закарпатті, як і в інших говорах української мови, може вживатися переносно в значенні хитрун, хитрий обманщик, підлесник, облесник.

Кажда лисиця свуй хвуст хвалит. (н. п. 194).

Кажда лиска свуй хвуст хвалит'. (н. п. 14).

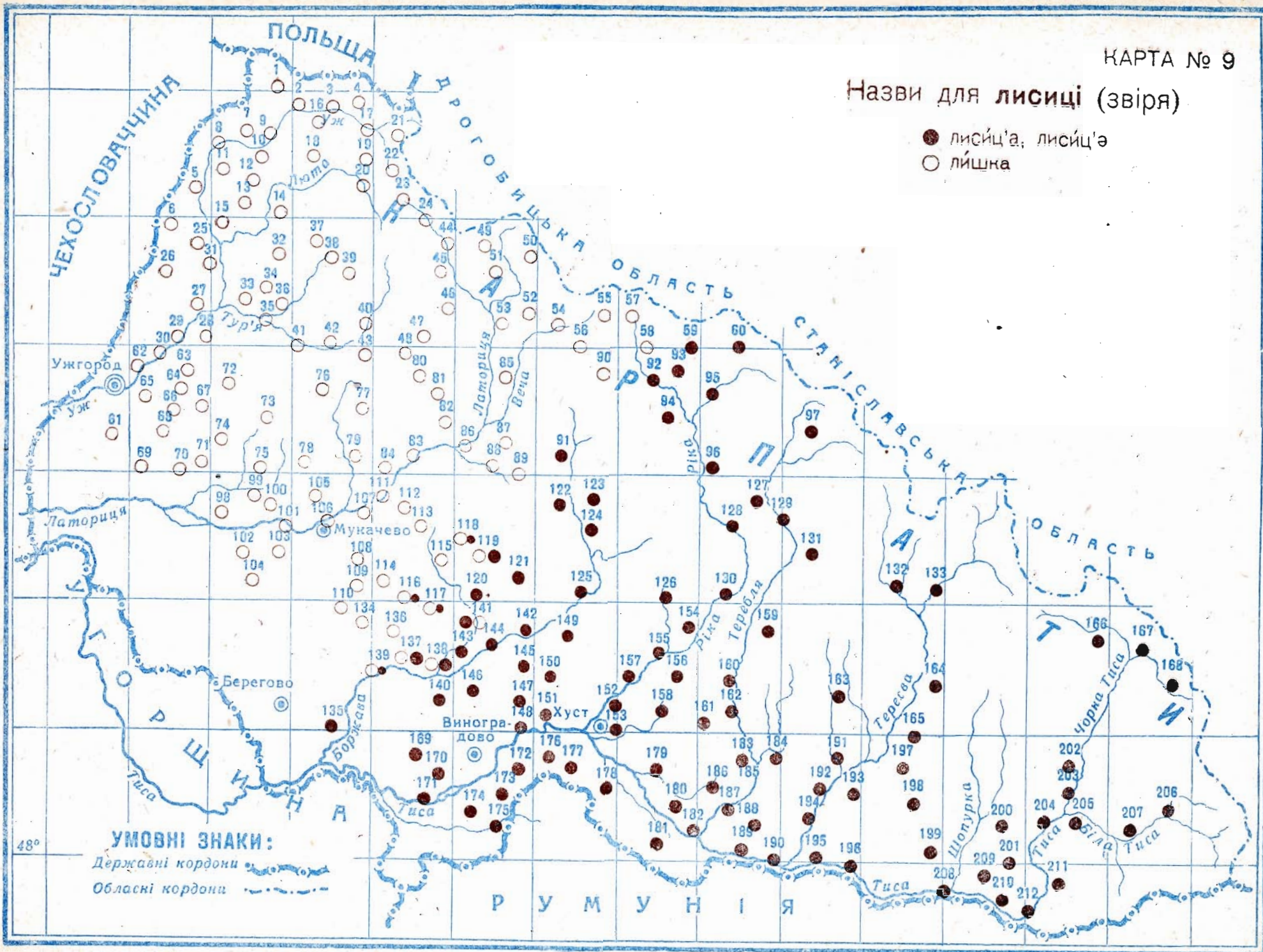
У вѣч'ї йак лис, а за вѣч'ї йак біс. (н. п. 75, хоч взагалі у цьому населеному пункті цей звір називається *лиска*. Можливо, це вказує, що західнослов'янським *лиска* у цій місцевості поширився порівняно недавно).

Дримлива лиска жадну курицу не улови(т). (Календар Югасевича 1806 р., л. 496)

Шкѣвнѣй(а), ги лиска. (н. п. 42).

Назви для лисиці (звіря)

- лисиц'я, лисиц'я
- лішка

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони

Обласні кордони

РУМУНІЯ

КАРТА № 10

Як називається хижий звір вовк: *вовк* чи *флуд*..?

У н. пп. 198, 200, 210 та ін., крім *вовк* і *флуд*, на означення цього звіра відзначено ще і *скаменник*, яке вживається тут як евфемізм—закляття. Автори відповідей зауважують, що словом *скаменник* цей небезпечний і шкідливий (особливо для чабанів) звір якби закликається каменем (щоб став каменем). Так, у н. п. 198 нам пояснювали: У вичері не слободно казати шчо вѡвк, бо він прийде і зйіс'ц' вуц'у, та не треба казати вѡвк. За мѡром би му вичер'а була тѡму скаменнику.

За вѡвка пѡгѡвка, а вѡвк туй. (н. п. 75).

Вѡвка нѡдгі жывл'ат'. (н. п. 30).

Вѡвг вѡвковы вѡч'і не вуйіс'. (Бараниці, Ужгор.).

Голоден гі вѡвк. (н. п. 75).

Вѡвка хот' кристй, хот' не кристй, вун все за вуц'ѡв лізе.
(н. пп. 75, 72).

Вѡвк му на путй. (н. п. 61).

Ци вѡвкѡ ци ни не вѡвкѡ, лемѡ усе на вѡвка. (Календар Югасевича 1806 р.).

Вѡвк вѡвка не бойт'с'а, а чѡлѡвік от пѡллого чѡлѡвіка бойт'с'а. (н. п. 42).

Хѡт' йак вѡвка гѡдѡуй, ун усѡ у хѡшчу дйвиц'ц'а. (н. п. 194).

Вѡвкова натура у хѡшчу т'агне. (н. п. 121).

Сйдый вѡвк с'а вкѡтив, сйдый и зѡхне. (н. п. 112).

Навйр'ха шѡвк, а на вспѡд'і вѡвк. (н. п. 68).

Вѡвка лѡбы гѡдѡвут', а брѡхач'ѡ пйсок. (Бистриця, Мукач.).

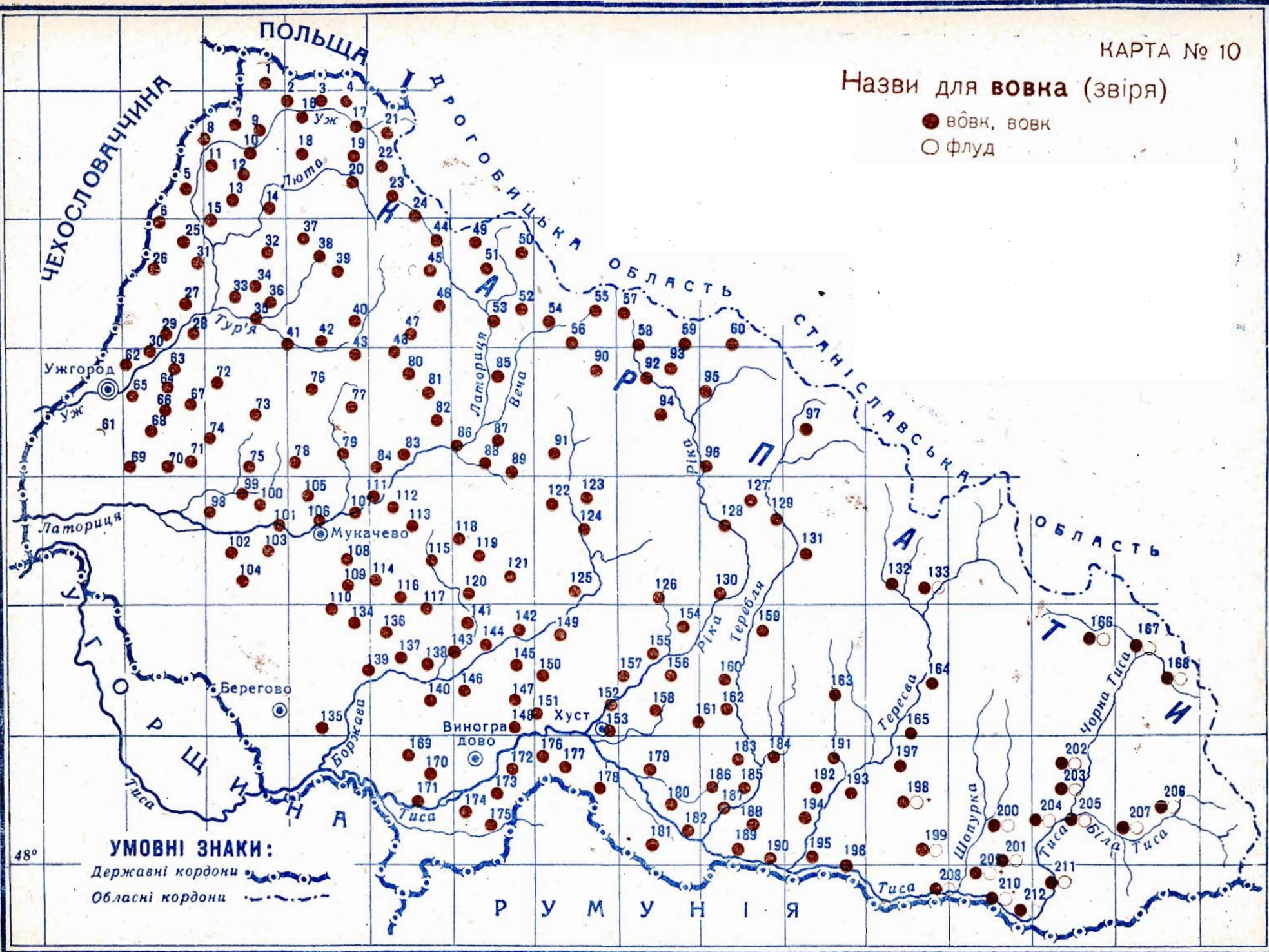
И'з небѡйаного вѡвка кѡжа на то'рзі. (н. п. 182).

Вѡвци вйвут' на зимѡ. (н. п. 62).

Назви для вовка (звіря)

● вівк, вовк

○ флуд

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони

Обласні кордони

48°

КАРТА № 11

Як називається їжак (невеличкий звірок зверху покритий колючими голками): *їж*, *їжо*, *їжак*, *ярич*..?

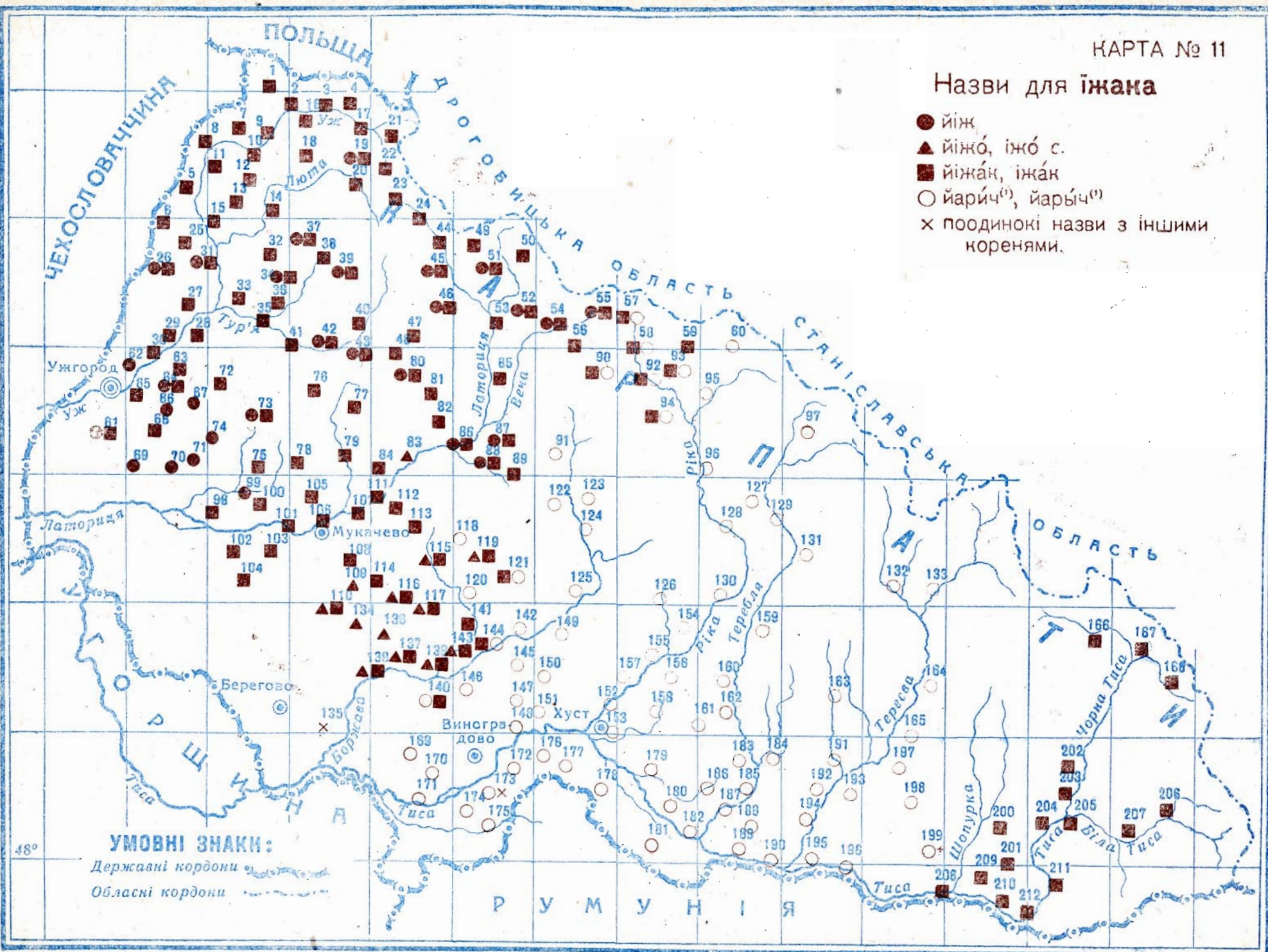
Варіанти з протетичним й—*йїж* і без такого й—*їж*, як правило, вживаються паралельно, тому скартографовані вони одним спільним знаком—коричневий кружок. З цих же міркувань знаком коричневий трикутник скартографовано *йїж* і *їж*; знаком коричневий квадрат—*йїж* і *їж*. У н. п. 199 знаком для *й*аріч скартографовано форму без протетичного й—*аріч*; у н. п. 151 знаком для *й*аріч скартографовано два фонетичних варіанти цього слова—*й*аріч і *й*аріц; цей останній варіант, як зауважили оповідачі, вживається зрідка окремими мовцями.

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 135 *пес* кдл'ачий, у н. п. 173 *сур*джіско.

Йїж поруч з *йїж*, *йїж*, *й*аріч скартографовано лише в тих н. пп., де ці назви давні. Останнім часом (після возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною) під впливом літературної української мови *йїж* стало відомим на всій території дослідження.

Назви для іжака

- йіж
- ▲ йіжю, іжю с.
- йіжак, іжак
- йаріч⁽¹⁾, йарыч⁽¹⁾
- x поодинокі назви з іншими коренями.

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони —
 Обласні кордони - - -

48°

РУМУНІЯ

КАРТА № 12

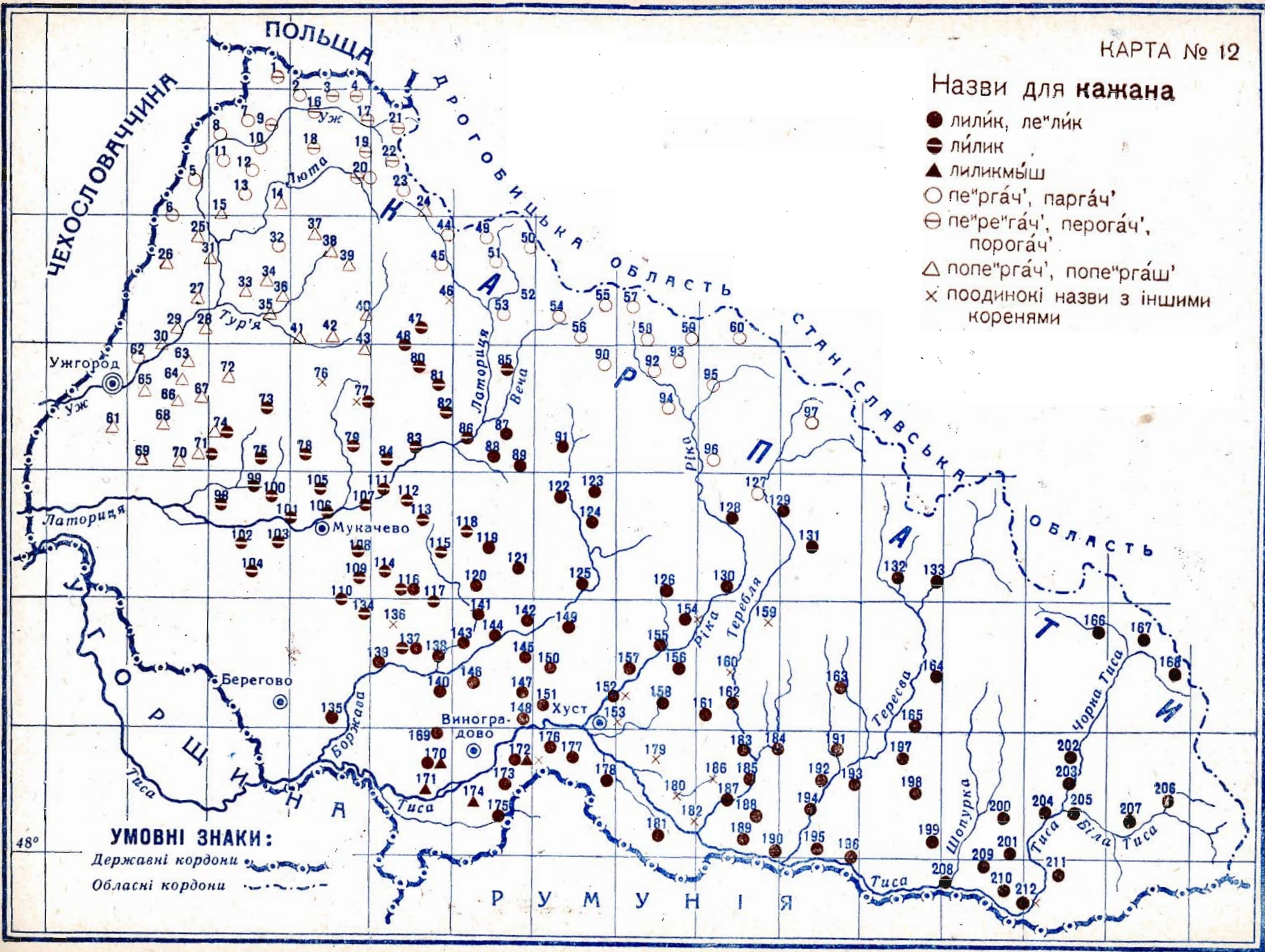
Як називається кажан, летюча миш: *лилик*, *пергач*, *попергач*, *перегач*, *перогач*, *порогач*...?

Форму *перегач'* розглядаємо як фонетичний варіант *пергач'*, тому на карті *перегач'* і *пергач'* передаються як протиставлення третього ступеня. Форми *перогач'*, *порогач'* вважаємо варіантами *перегач'*. Знаком для *попергач'* скартографовано у н. п. 61 *пудпергач'*, що вживається тут паралельно з *попергач'*; у н. п. 24 *спиргач'*, що вживається тут паралельно з *попергач'*. Знаком для *пергач'* скартографовано у н. п. 56 *паграч'*. Спільним знаком коло з просвітом скартографовано у н. пп. 9, 21 *перегач'*; у н. пп. 18, 19, 52 *перогач'*; у н. пп. 1, 20 *перогач'*; у н. пп. 3, 4, 17 *порогач'*; у н. п. 16 *перогач'* і *порогач'*, які тут вживаються факультативно.

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 46, 76, 77 *мышокрелик*; у н. п. 152 *триллилік*, що вживається тут паралельно з *лилік*; у н. п. 153 *мышилу*; у н. п. 136 *дричм'ух*; у н. п. 154 *лилік мышачий*; у н. п. 159 *нучне под'а* і *мыш*, *што літат*; у н. п. 160 *нучна мыш* і *нучне под'а*, *нучник* (які вживаються паралельно); у н. п. 172 *кокан* (що вживається тут паралельно з *лиликмыш*, *лилік*); у н. п. 179 *мышылу* і *сл'іпый лилік*, що виступають тут факультативно; у н. п. 180 *сл'іпый лилік* і *лит'уча мыш*; у н. п. 182 *сл'іпый лилік* і *мыш*, *што літат*, що вживаються тут паралельно; у н. п. 186 *мышалув*, у н. п. 212 *миш лет'ач'э*, що вживається тут паралельно з *лилік*,

Назви для кажана

- лилік, ле"лік
- лілік
- ▲ лиликмыш
- пе"ргач', паргач'
- ⊖ пе"ре"гач', перогач', порогач'
- △ попе"ргач', попе"ргаш'
- × поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 13

Як називається кріт (тварина, що живе під землею, сильно розвинутими передніми ногами рие ґрунт і вигрібає на поверхню купини наритої землі): *киртина, киртиця, повх, порплиця, бортиця..?*

Відсильним знаком з суцільною штриховкою у н. п. 140 скартографовано *карталіна*; у н. пп. 193, 195 *картіна*. Відсильним знаком з горизонтальною штриховкою скартографовано у н. п. 186 *борклиця*; відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 52 *повхан*.

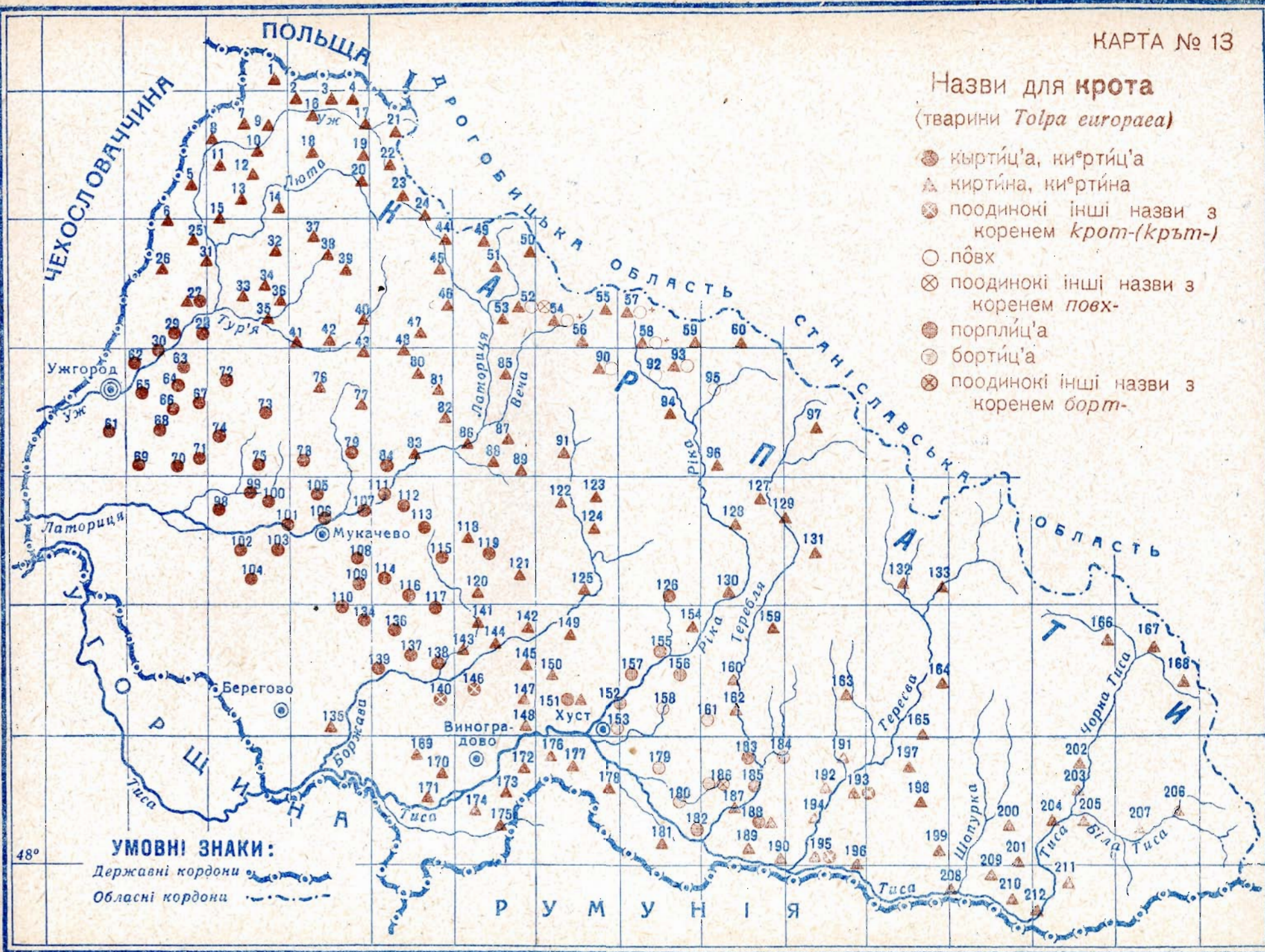
Автори відповідей зробили зауваження, що у н. пп. 52, 54, 57, 58 *повх* вживається і на означення *крота* (Топа), і на означення тварини нориці.

Загідки: *Через цілоє літо робит', бідуйе, хдт' в купінках жийе, а не^и го'лоудуйе.* (н. п. 113).

Майе вбчі, а ни відит'. (н. п. 113).

Назви для крота (тварини *Talpa europaea*)

- къртиц'а, кертїц'а
- ▲ кертїна, кертїна
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем *крот-*(*крът-*)
- пѡвх
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем *повх-*
- порплиц'а
- бортиц'а
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем *борт-*

КАРТА № 14

Як називається птах, що кукає: *зазуля, зозуля, куковка..?*

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 171 *засулиц'а*; у н. п. 45 *зезу́л'а*; це останнє, за словами авторів відповідей, вживається зрідка окремими мовцями.

Докі зрббит тай зо'зу́л'а т'а заку́йе. (н. п. 74).

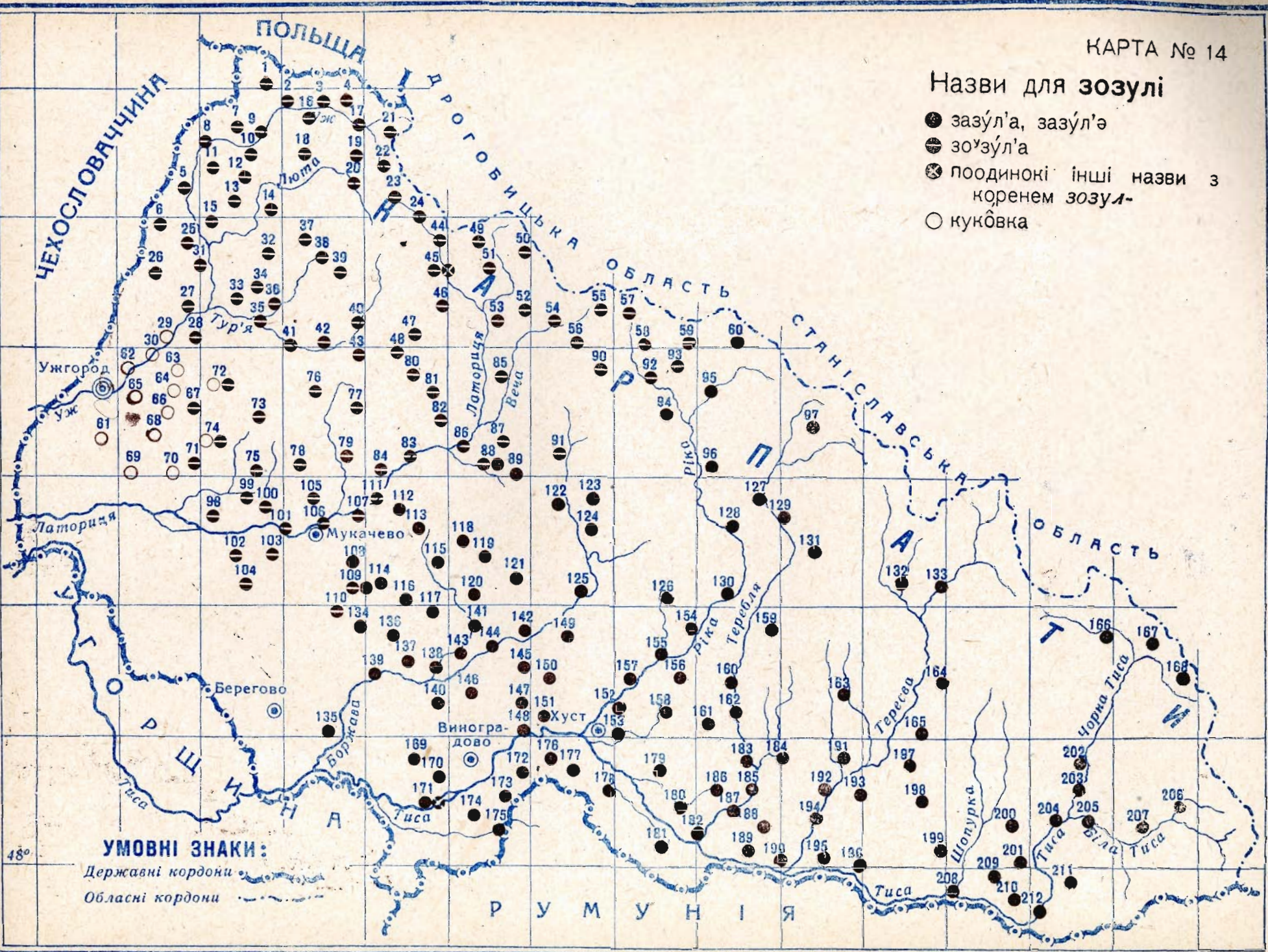
Пак увідиме, ко'му зо'зу́ла, заку́кат'. (н. п. 82).

Не одты кукаць золуля, ги другому. (Недзельський, 3 уст народу, 112).

Загадка: *Што то за птійц'а: на ве'сн'ї бува́йе, по садѧх літа́йе, а гн'ізді не ма́йе?* (н. п. 113).

Назви для зозулі

- зазул'а, зазул'э
- зозул'а
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем зозул-
- куківка

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
 Обласні кордони

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 15

Як називається селянський житловий будинок: *хата, хижка*..?

При складанні карти враховано і матеріал питання № 2 „Програми“ ДАУ. Невірні відповіді після перевірки на місцях від картографування відведені.

Для картографування взято основні (загальноживані, прямі) назви для селянського житлового будинку. Численні переносні назви, що завжди, як правило, мають різні експресивні (негативні чи позитивні) семантичні відтінки, напр., *куча, халуна, халу́нка, колиба, кур'анка, курн'анка, дымн'анка, курнік, кур'ашільник, дім, будінок, домівка, світлиц'а, бұхн'а, буждигарн'а, буджарн'а* та ін., видові другорядні назви, що вказують на матеріал, з якого зроблено житловий будинок, і т. ін. (напр. *дубівка, йалівка, кам'яниц'а* чи *камн'аніц'а, настір'ка* та ін.), при картографуванні не враховані.

Знаком для *хы́жа* скартографовано у н. п. 135 *хы́жа* і *гы́жа*; цей останній фонетичний варіант виник під впливом фонетики мадьярської мови, в якій відсутній звук х, а іншомовне х заміщується (субституція) через г.

Хата поруч з *хы́жа* скартографовано лише в тих н. пп., де, за свідченням авторів відповідей, обидві ці назви давні. Під впливом літературної мови останнім часом *хата* стало відомим на всій території картографування.

Де чыл'ад' не^н збісна, там хы́жа не т'існа. (н. п. 68).

Там хы́жа не^н т'існа, де чыл'ад' не^н збісна. (н. п. 103).

Не^н хы́жа т'існа, лем чыл'ад' збісна. (н. п. 33).

Хы́жа не костѣль, корчма не квартѣль. (Календар Югасевича 1806 р.)

Ка́жда хатка сво́я гадка. (Баранинці, Ужгород., хоч у звичайній мові селянський житловий будинок тут називається *хы́жа*).

Л'і́нша сво́я хата, йак чужа́ палата. (н. п. 155, хоч взагалі селянський житловий будинок тут *хы́жа*).

Ка́жда хатка й́нша гатка. (н. пп. 142, 143, хоч взагалі у цих н. пп. на означення картографованого поняття вживається *хы́жа*).

Ка́жда хы́жка й́ншака ва́рішка. (н. п. 70).

Чужа́ хы́жа гу́рша ката. (н. п. 27).

В чужі́й хы́жі і трі́ска б́е. (н. п. 27.).

Хы́жа не^н цы́ркѡв, л'уде не ангели. (н. п. 68).

До ноу́вуй хы́жі ноу́ву вѡртніц'у. (н. п. 70.).

Мо́я хы́жа скра́йу, йа нич ни зна́ву. (н. п. 116.).

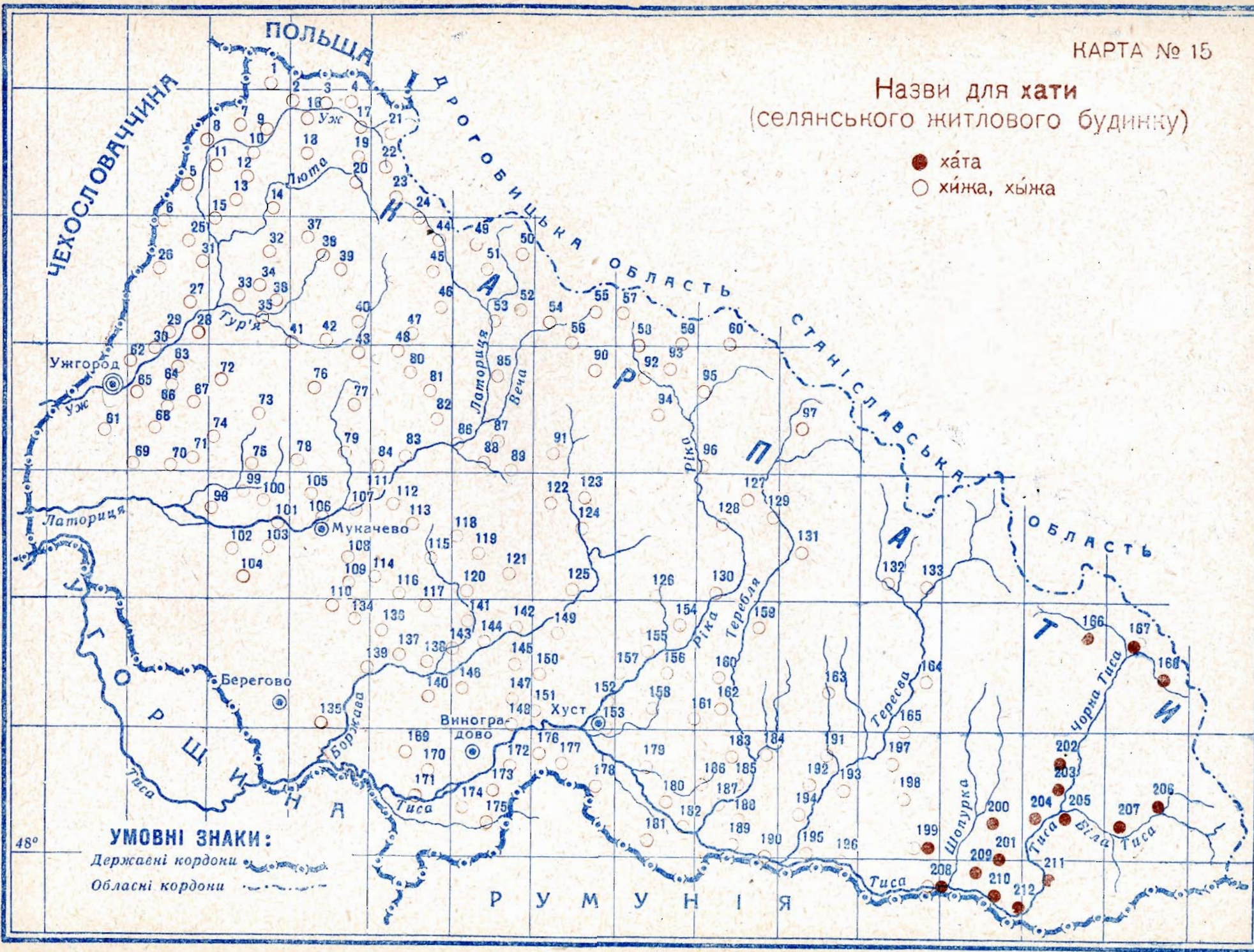
Хата на лабахъ. (Недзельський, 3 уст народу, 238).

Ка́жда хатка—друга гадка. (Недзельський, 3 уст народу, 238).

Своя хатка—родна матка. (Недзельський, 3 уст народу, 238).

Назви для хати (селянського житлового будинку)

- хата
- хіжа, хыжа

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

КАРТА № 16

Як називається земляна долівка у хаті: *земля, натік, подошов, подишов..?*

Фонетичний варіант *земн'а* відмічено у н. пп. 126, 154, 155, 156, 158, 159, 179, 180 та ін. Але оскільки він у переважній більшості випадків співіснує з основним варіантом *зе^амл'а*, то окремого знака для нього не вводимо.

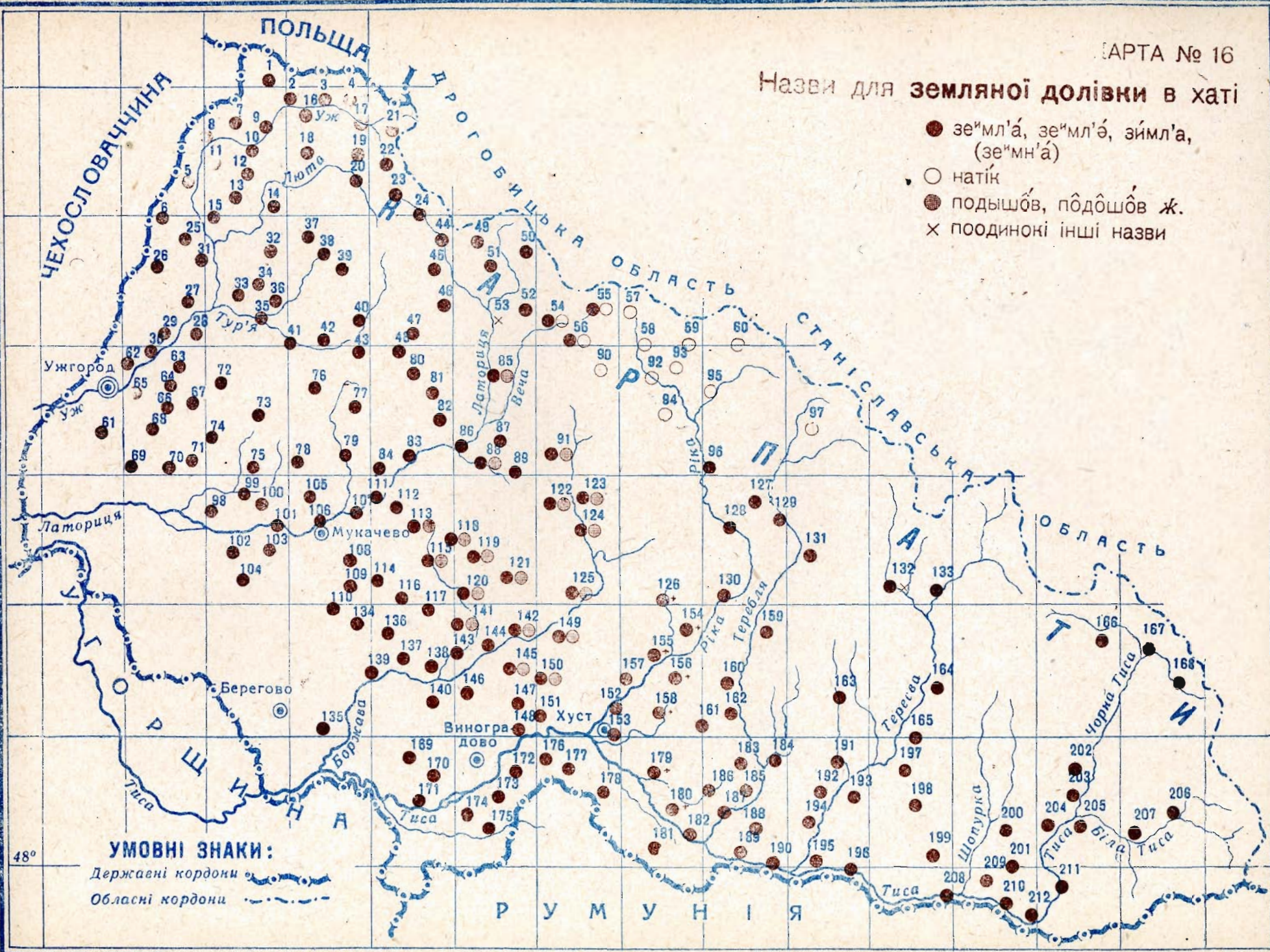
Знаком кружок з горизонтальною та вертикальною штриховкою скартографовано у н. пп. 88, 113, 115, 118, 120 *п^од^дш^дв*; у н. пп. 85, 91, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 145, 149, 150 *п^од^ыш^дв*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 53 *зе^амл'аный тік*; у н. п. 132 *глин'аный по'муст*.

Слово *п^од^дш^дв* чи *п^од^ыш^дв* у говірках населених пунктів, відмічених на карті, відмінюється як іменник *-и*- основ, причому множинних форм нами ніде не відмічено. Так, наприклад, у записах відзначено: у н. п. 91 род. од. *п^од^ыш^ве*, дав., місц. од. *п^од^ыш^ві*, зн. од. *п^од^ыш^дв*, ор. од. *п^од^ыш^двл'дв*; у н. пп. 121, 123 род., дав., місц. од. *п^од^ыш^ві*, зн. од. *п^од^ыш^дв*, ор. од. *п^од^ыш^дв*; у н. пп. 113, 120 род., дав., місц. од. *п^одош^ві*, зн. од. *п^од^дш^дв*, оруд. од. *п^од^дш^дв^ив*; у н. п. 115 род., дав., місц. од. *п^одош^ві*, зн. од. *п^од^дш^дв*, ор. од. *п^од^дш^дв^дв* та ін. (Докладніше про відмінювання іменників такого типу див. І. Панькевич, Українські говори Підкарпатської Русі, стор. 229—233).

Слово *нат'йк* у н. п. 96 відзначено у значенні насип під фундамент хати; з цим же значенням у н. п. 135 відмічено *нат^ока*.

Назви для земляної долівки в хаті

- зе"мл'а, зе"мл'а́, зімл'а, (зе"мн'а)
- натік
- подыш'ов, по́дôш'ов ж.
- × поодинокі інші назви

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 17

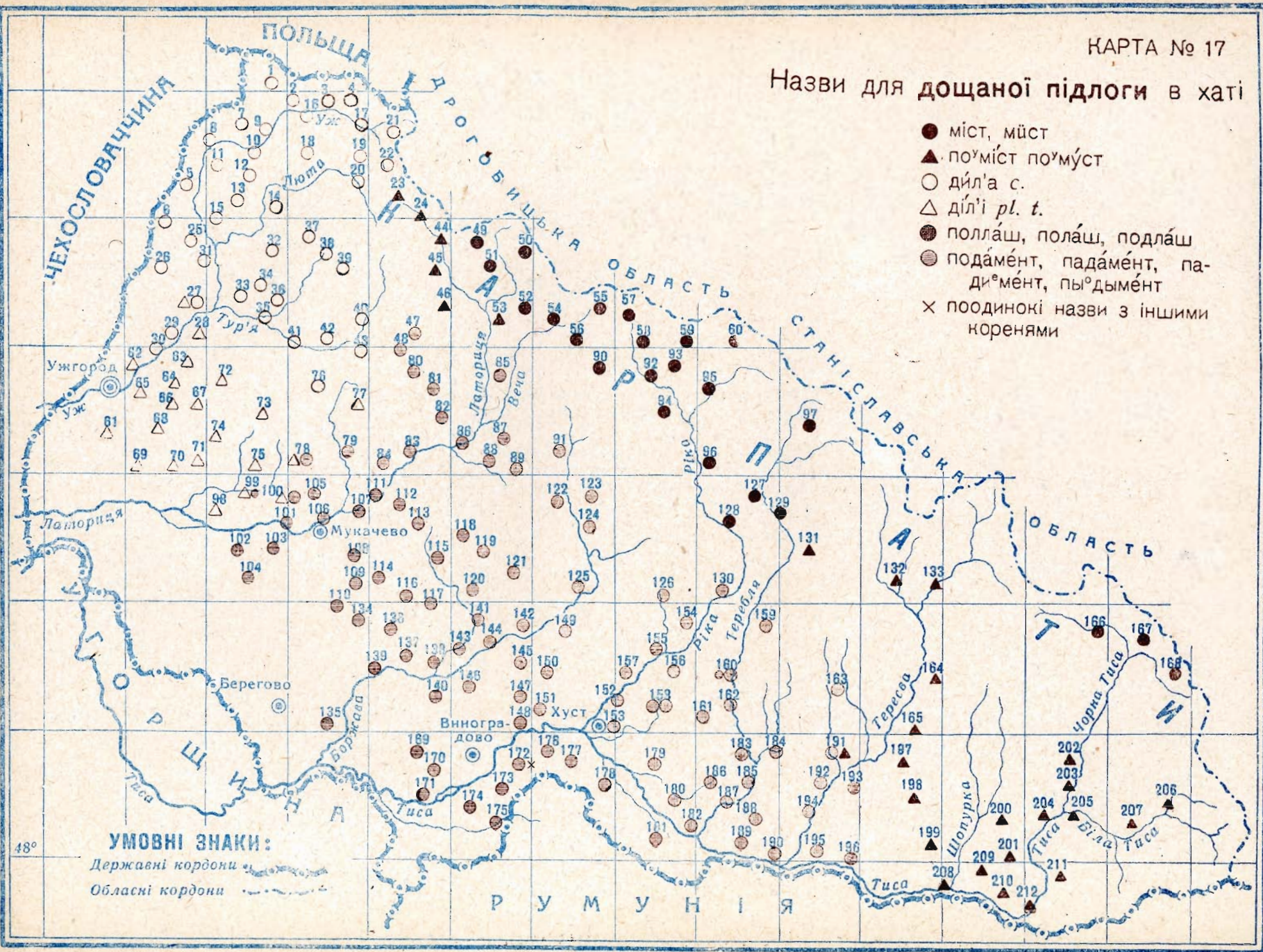
Як називається дощана підлога у житловому будинку: *міст*, *поміст*, *диля*, *ділі*, *полаш*, *подамент*..?

У н. п. 210 знаком для *поуміст*, *поумуст* скатографовано варіант *пдмуст*. У н. п. 172 загальним відсильним знаком скартографовано *подлѡв*, що вживається тут паралельно з *падамент*.

Слова *міст*, *муст*, *поуміст*, *поумуст* відомі не лише на території, що вказана на карті, а й в інших місцях Закарпатської області, зокрема на В. Березнянщині, Перечинщині, Свалявщині, Іршавщині та ін., але вживаються вони там на означення підлоги в хліві. Назви *поллаш*, *полаш* і т. ін., крім вказаної на карті території, відомі на Ужгородщині і Мукачівщині, але вживаються вони там на означення дощаної стелі, див. карту № 18.

Назви для дощаної підлоги в хаті

- міст, мїст
- ▲ поумїст поумїст
- діл'а с.
- △ діл'ї pl. t.
- поллаш, полаш, подлаш
- подамент, падамент, па-димент, пыдымент
- × поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 18

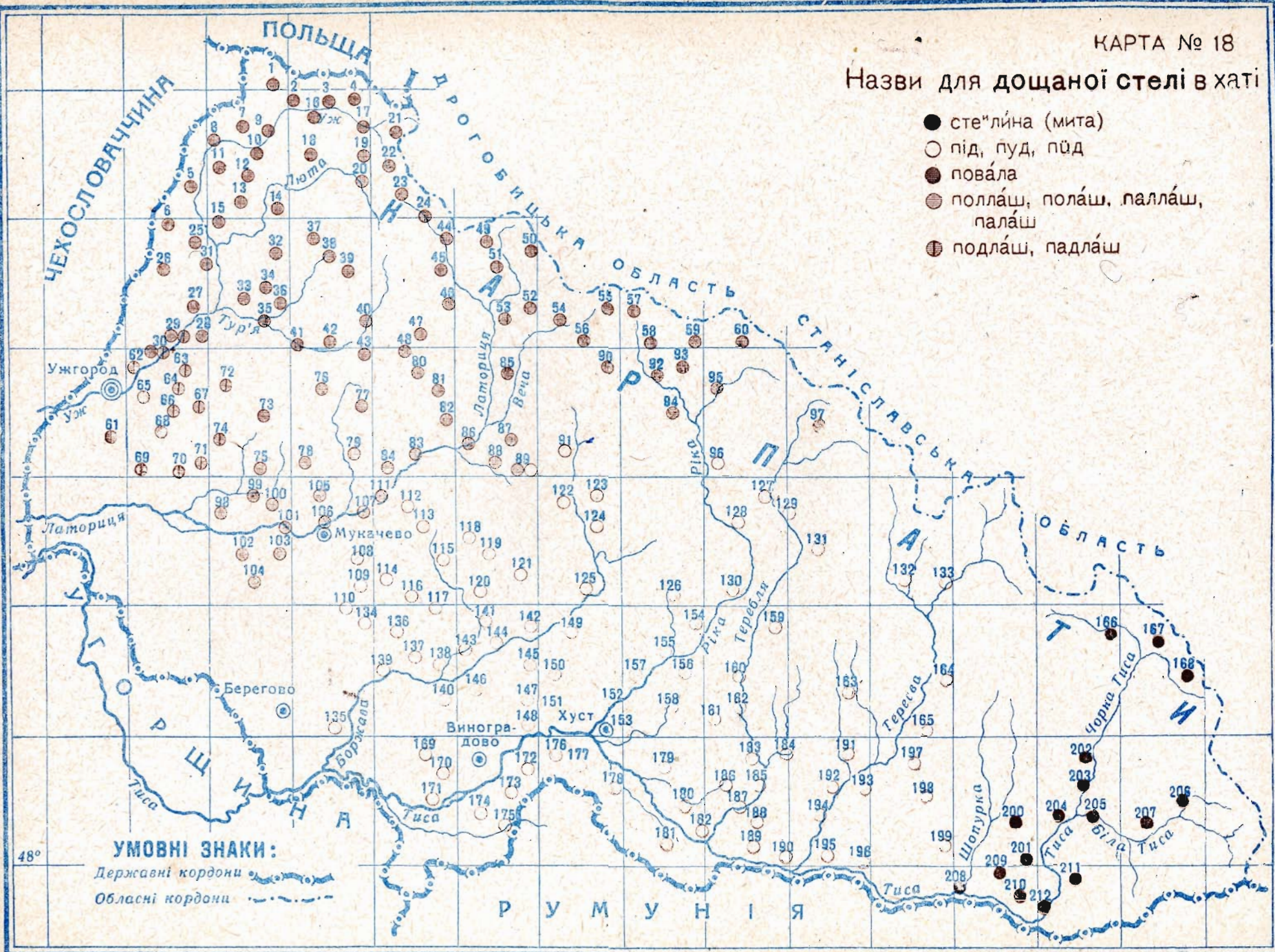
Як називається дощана стеля у селянському житловому будинку: *стелина, повала, під, полаш, подлаш...*?

У н. п. 30 знаком для *повала* картографовано варіант *пова-ла*. Назва *поллаш, подлаш* і т. ін., крім вказаної на карті території, відомі ще на Тячівщині, Хустщині, але вживаються вони нам у значенні дощаної підлоги в хаті, див. карту № 17.

Хва́лы° до пова́лы°, а кы́лы° до́ зимлі. (н. п. 70).

Назви для дощаної стелі в хаті

- сте*ліна (мита)
- під, пуд, пїд
- повáла
- поллáш, полáш, паллáш, палáш
- подлáш, падлáш

КАРТА № 19

Як називається штукатурена (побілена) стеля у житловому будинку: *стелина, плафон, плофон, плафонт, повала, пуд, штукатур...*?

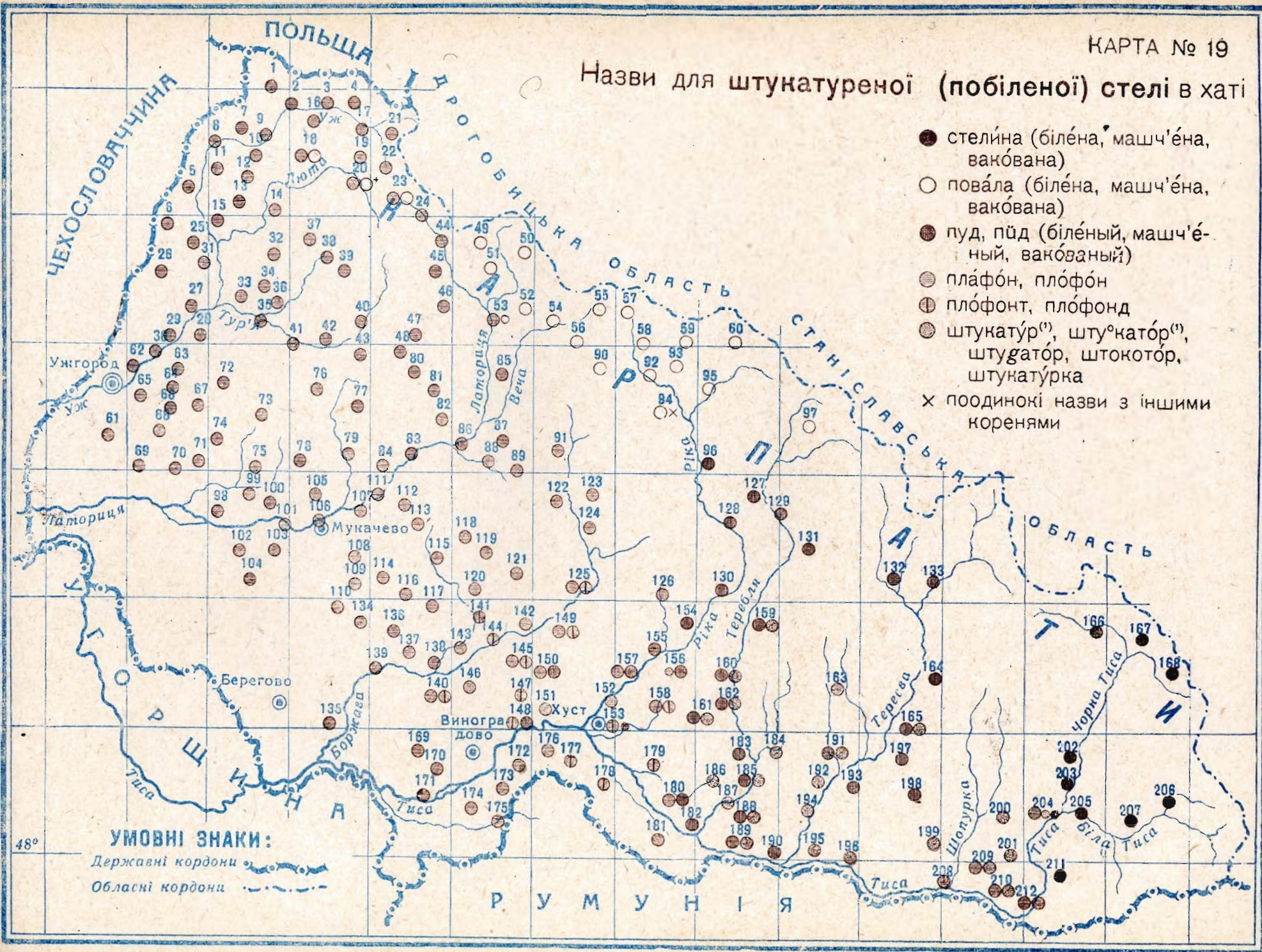
У звичайних розповідях у зазначених на карті н. пп. звичайно вживають *повала, стелина, пуд*. При потребі підкреслити розрізнення стелі побіленої від стелі з дощок додають означення *білений, мащений, вакований*.

Знаком для *повала* скартографовано у н. п. 20 *повала* і *ш'е-метована повала*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 94 *ваковаш* чол. р.

У північних та північно-східних районах Закарпатської області хати (зокрема старі хати, що побудовані 12—20 і більше років тому) частіше всього мають дощані стелі, хати ж з штукатуреною стелею зустрічаються значно рідше. За словами оповідачів, штукатурена стеля стала заходити до вжитку тут відносно недавно. Особливо ж стала вона поширюватися в цих районах уже в радянський час, коли значно покращався матеріальний добробут трудового селянства.

Назви для штукатуреної (побіленої) стелі в хаті

- стеліна (білена, машч'ена, вакована)
- пов'ала (білена, машч'ена, вакована)
- пуд, пїд (білений, машч'є-ний, вакований)
- плафон, пл'офон
- пл'офонт, пл'офонд
- штукатур^(и), шту^котор^(и), штугатор, штокотор, штунатурка
- × поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 20

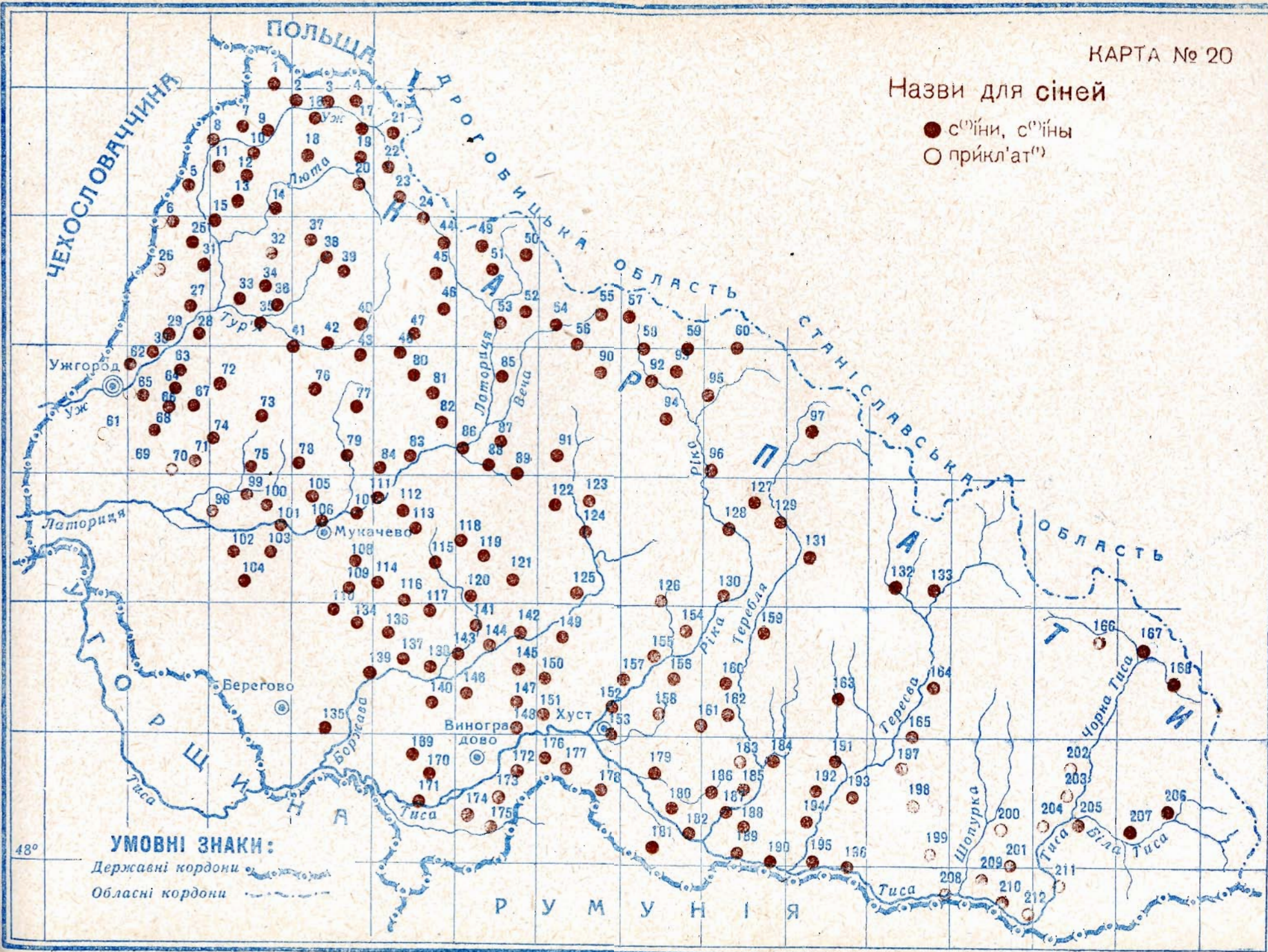
Як називається приміщення у селянському житловому будинку перед входом у житлову його частину: *сіни*, *приклять*..?

Автори відповідей зауважили, що у н. пп. 6, 65 *прикл'ат'* уже застаріле слово, знають і інколи вживають його лише представники старших генерацій. У цих же н. пп. *прикл'ат'* інколи вживається ще і на означення певного виду комори чи комірчини на причілку хати; така комора може мати і з сіней і окремий хід.

Під впливом літературної української мови назва *сіни* стала відомою на всій території дослідження.

Назви для сіней

- с(і)їни, с(і)їны
- прикл'ат(и)

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

КАРТА № 21

Як називається приміщення у вигляді окремої неопалюваної кімнати у житловому селянському будинку (чи у вигляді окремої будови біля хати) для зберігання істівних припасів, одягу та ін. поклажі: *комора*, *кліть*, *кліти*..? Якщо є відтінки в значеннях, відзначте.

Для картографування взято назви лише для зазначеного у питанні поняття—комори, тобто досить простого приміщення для різної поклажі. При картографуванні не враховано різні назви для кладовки (невеличкого приміщення для поклажі), що стала поширюватися у селах Закарпаття взагалі відносно недавно (тепер у нових хатах уже роблять не комору, в кладовку), напр. *долгáзка*, *долгáска* (відмічено у н. пп. 99, 100, 101, 109, 110, 140, 143, 169, та ін.), *шпайз* (—75, 86, 100, 101, 102, 103, 106, 107, 136, 137, 138, 142, 144, 170, 172, 173, 174, 176, 177, 181, 188, 195 та ін.) та ін.

Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 121 *кл'іта* ж. р.

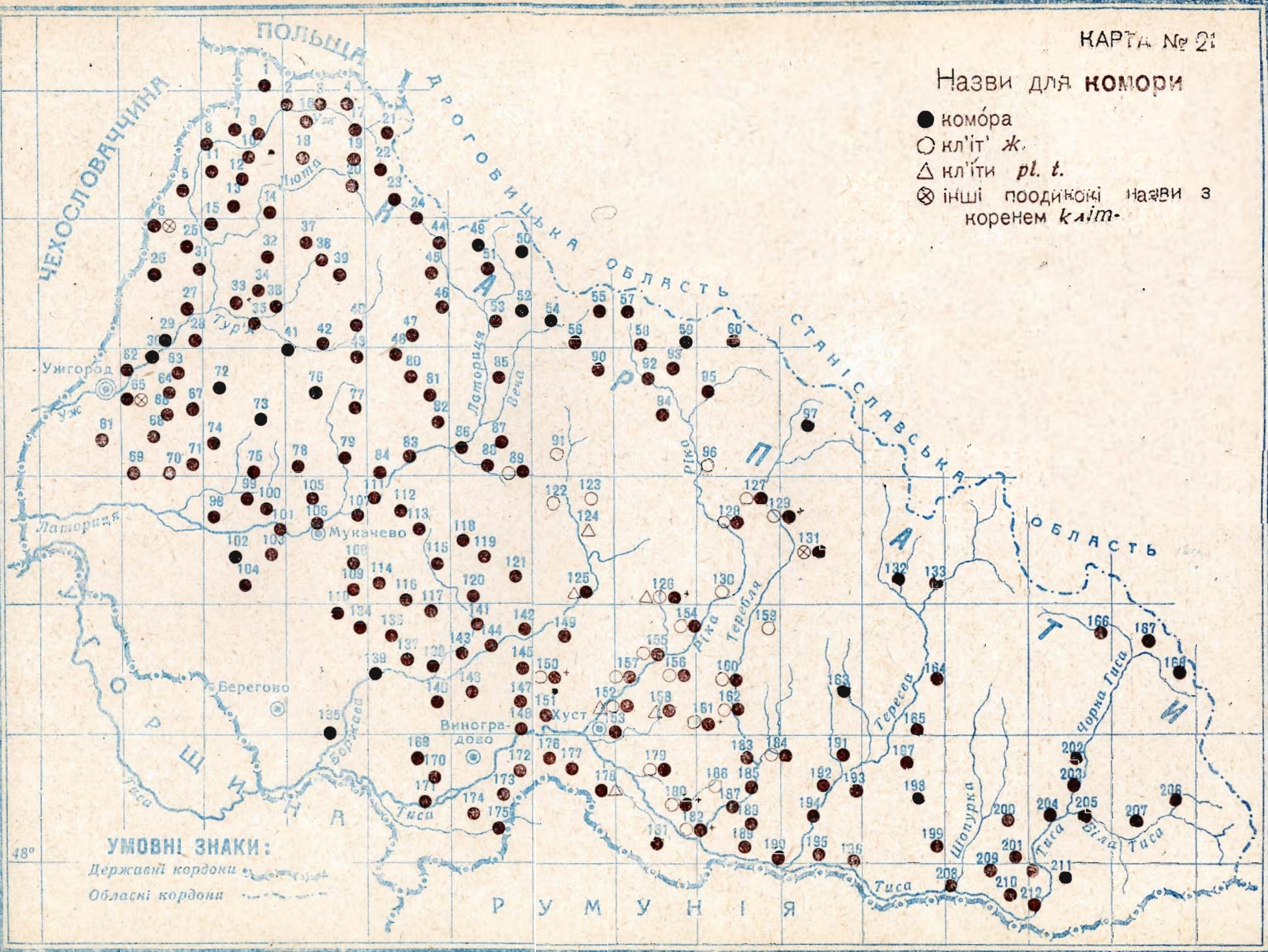
Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 129, 150, 182 *кл'іт'*; а в н. п. 131 *кл'іта*—це переважно комора під одним дахом з хатою (хід з сіней чи знадвору), *комора*—окрема будова біля хати: у н. п. 180 *комора* і *кл'іт'* під одним дахом з хатою, але в першому випадку хід з сіней, а в другому—знадвору; у н. пп. 126, 161 *кл'іт'*, *кл'іти* вживаються переважно представниками старших поколінь. У н. п. 6, 65 *прікл'ат'* ж. р., крім свого основного значення „сіни“, інколи вживається і на означення „комора“.

Комора поруч з *кл'іт'*, *кл'іти* скартографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви досить давні. Під впливом літературної української мови *комора* стало відомим на всій території картографування.

Што в коморі ни лежйт', най ти с'а ни бажйт'. (н. п. 142).

Назви для **КОМОРИ**

- комора
- кліт' ж.
- △ кліти *pl. t.*
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *кліт-*

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 22

Як називається засклений отвір у стіні будику для світла і повітря: *вікно, оболок, воболок, облак, визур, вузор..?*

Варіанти *облак* і *облак*, які часто вживаються паралельно, скартографовані одним спільним знаком.

У н. п. 1 знаком для *вікно* скартографовано *вукно*. У н. п. 102 знаком для *воболок* скартографовано *гоболок*; у н. п. 98 знаком для *облок* скартографовано варіант з приставним *в*—*воблок*; у н. п. 41 знаком для *вўзор* скартографовано два паралельно вживаних тут фонетичних варіанти *вўзор* і *вўзур*.

Автори відповідей зробили зауваження про семантично-стилістичне вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 42, 43 *облак*—велике вікно, яке можна зустріти у новопобудованих хатах, а *вўзор*—невеличке вікно з маленькими шибками у старих хатах; у н. пп. 47, 48, 80 *вўзор* давніша назва і зустрічається переважно у мовній практиці старших поколінь; у н. пп. 89, 200 *оболок* порівняно нове слово.

Вікно поруч з *оболок* скартографовано лише в тих н. пп., де ці обидві назви, за свідченням авторів відповідей, давні. Під впливом літературної мови *вікно* тепер стало відомим на всій території дослідження.

Такый ицс гий оболук, н'і вон, н'і в хўжї. (н. п. 180).

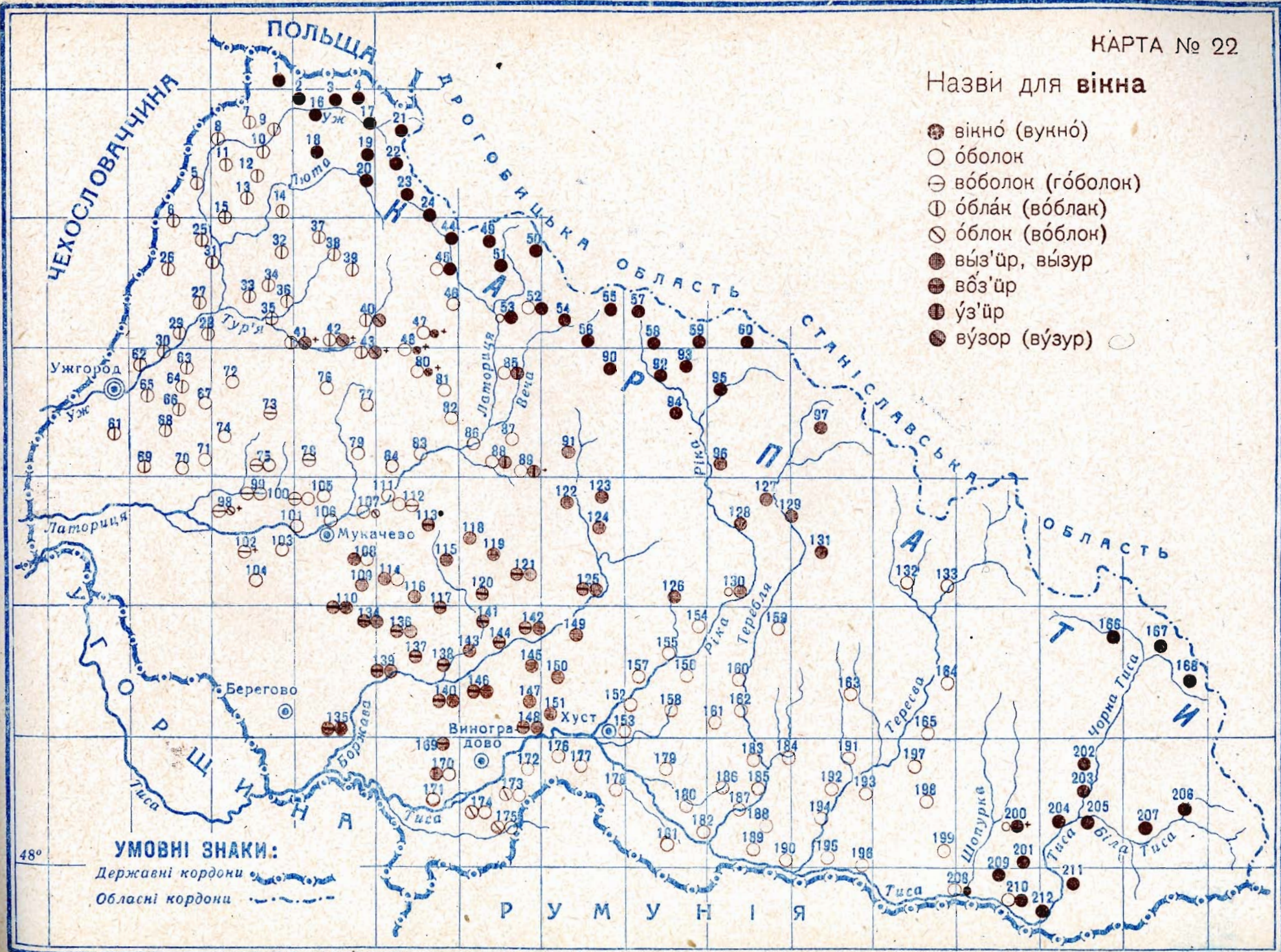
Загадки: *Скл'аноїе поле, диривл'ан'і ме^нжі.* (н. п. 113).

Поля склян^к, а меж^к деревян^к? (Недзельський, 3 уст народу, 300).

У попа по ост^км, у б^кдного по два ци по три. (Недзельський, 3 уст народу, 300).

Назви для вікна

- вікно (вукно)
- оболок
- ⊖ воболок (гоболок)
- ⊕ облак (воблак)
- ⊗ облок (воблок)
- в'яз'ір, в'язур
- в'оз'ір
- у'з'ір
- в'узур (в'узур)

КАРТА № 23

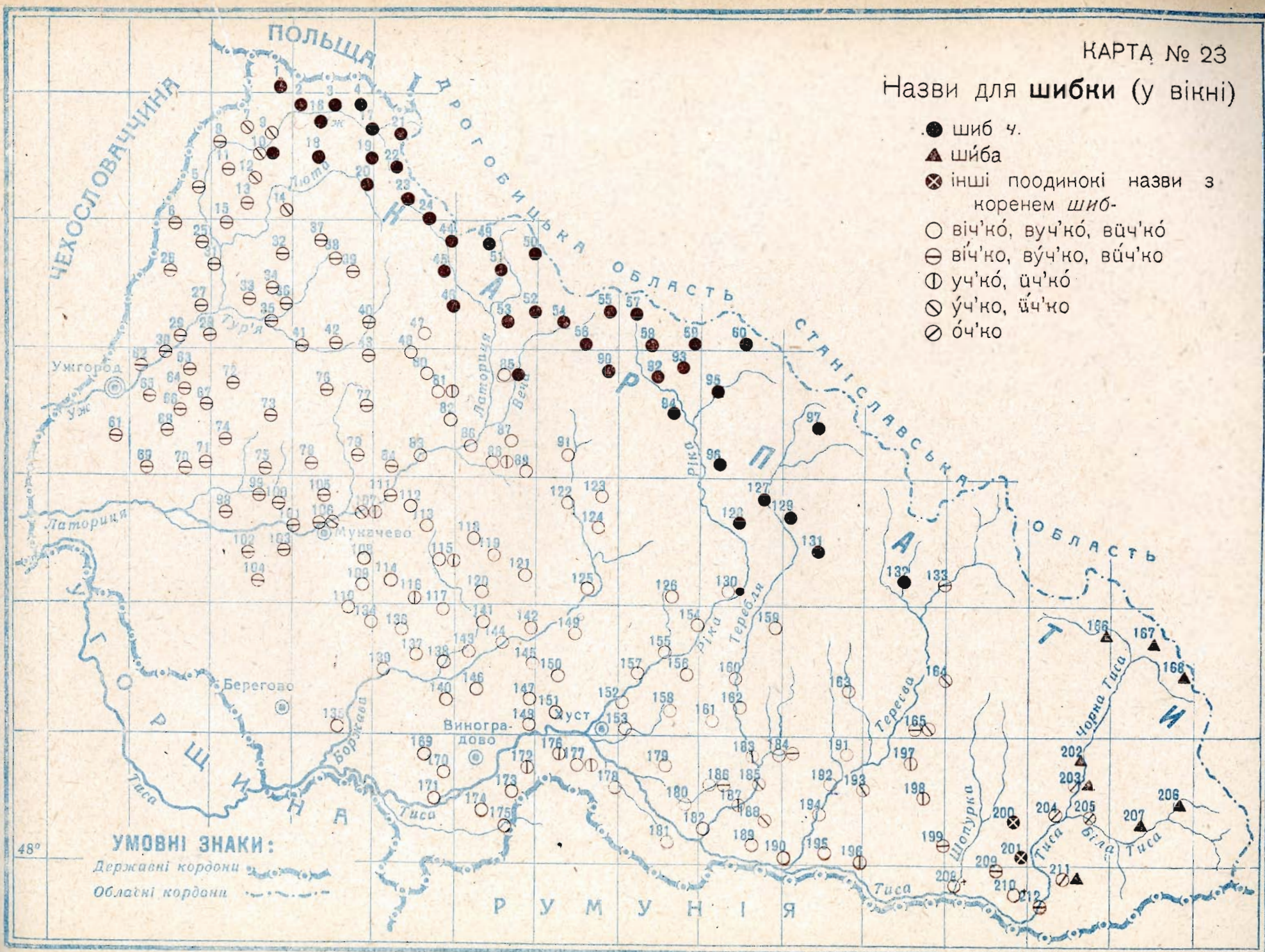
Як називається шибка у вікні, одне з віконних стекол: *шиб*, *шиба*, *вічко*, *учко*, *очко*..?

Знаком для *вучко*... скартографовано у н. пп. 208, 200 *віч'ко*, хоч тут давнє *о* у новозакритому складі рефлексується через *у*. Відсильним знаком з чорною штриховкою скартографовано у н. п. 200 *шапка* (що, очевидно, витворилося з димінутива від *шиба*); у н. п. 201 *ш'їб'ка*.

Автори відповідей зробили зауваження про вживання картографованих назв, що у н. п. 211 *оч'ко* — мала, а *шиба* — велика шибка.

Назви для шибки (у вікні)

- шиб ч.
- ▲ шіба
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *шиб-*
- віч'ко, вуч'ко, в'ч'ко
- ⊖ віч'ко, в'ч'ко, в'ч'ко
- ⊕ уч'ко, ьч'ко
- ⊗ ьч'ко, ьч'ко
- ⊖ о'ч'ко

КАРТА № 24

Як називається піч, у якій печуть хліб і т. ін.: *піч, пец..?*
(При відповіді вкажіть на рід іменника).

Слово *пец* у говірках Великоберезнянщини, Перечинщини, західної Свалявщини та ін. взагалі виступає як іменник жіночого роду: *велька пец*, але *на пецú*, *пуд пецом* і зовсім рідко *пуд пецòв*.

Піч поруч з *пец* скартографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви, за свідченням авторів відповідей, давні. Під впливом літературної української мови *піч* стало відомим на всій території дослідження.

Ні пєца, ні лави, ні д'іда, ні баби. (н. п. 35).

Ни пєца, ни глєви, лем гòр'чики д'ірєві. (Баранинці, Ужгор.).

Ани пеца, ани лави. (М. Лучкай).

С пєца на гòлòву. (н. п. 37). (=з одного лиха в інше).

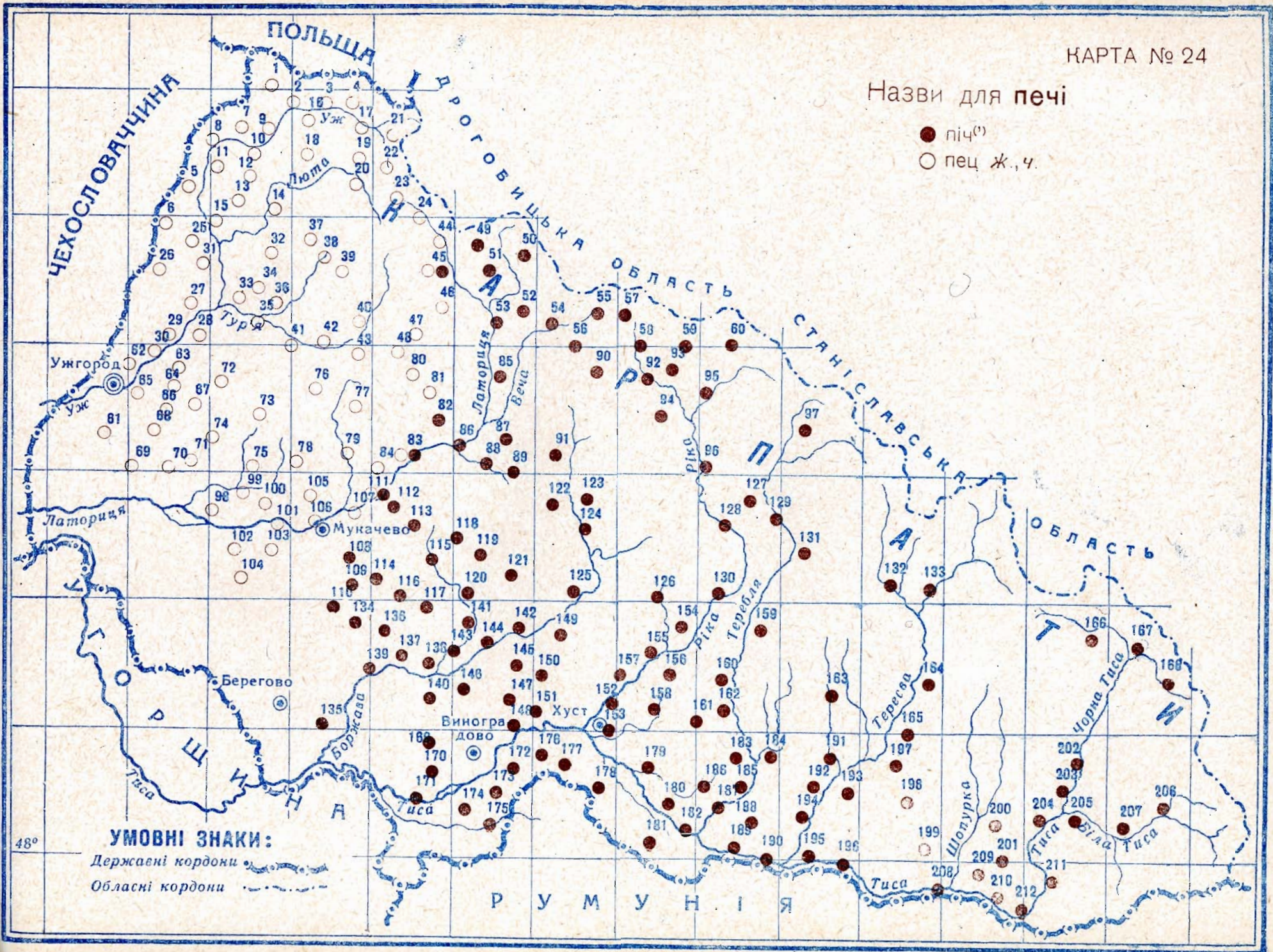
Не^н з йє^нного пєца хлїба йїв. (н. п. 35).

Із свòго пєца і ды^{ом} не чадїт'. (н. п. 27).

Загадка: *У кут'ї с'а притулїла, а в зімі л'уд'ом мїла.* (н. п. 113).

Назви для печі

- піч^(*)
- пец ж., ч.

УМОВНІ ЗНАКИ:
Державні кордони ●
Обласні кордони - - -

48°

КАРТА № 25

Як називається кухонна плита (мурована чи суцільнометалічна): *шпор*, *шпаргет*, *шпаргейт*, *фітув..?*

Назви *шпаргейт*, *тпаргет* і *шпор* взагалі одного кореня (<нім *Sparherd*). Але так як *шпаргет* і його раріант *шпаргейт* можна пов'язувати з нім. *Sparherd*; пор. також словац. діал. *šporhert*, *šporhel'* (Kálal, 688), мадьяр. діал. *sparhét*, *sparhét*, *spórhel*, *sporhelt*, *spórhej* та ін. (Szinyei, II, 426), а *шпор* у досліджуваних говорах, очевидно, було засвоєне через мадьярське посередництво, пор. мадьяр. діал. *spór* (Szinyei, II, 428), то скартографовано їх як протиставлення першого ступеня.

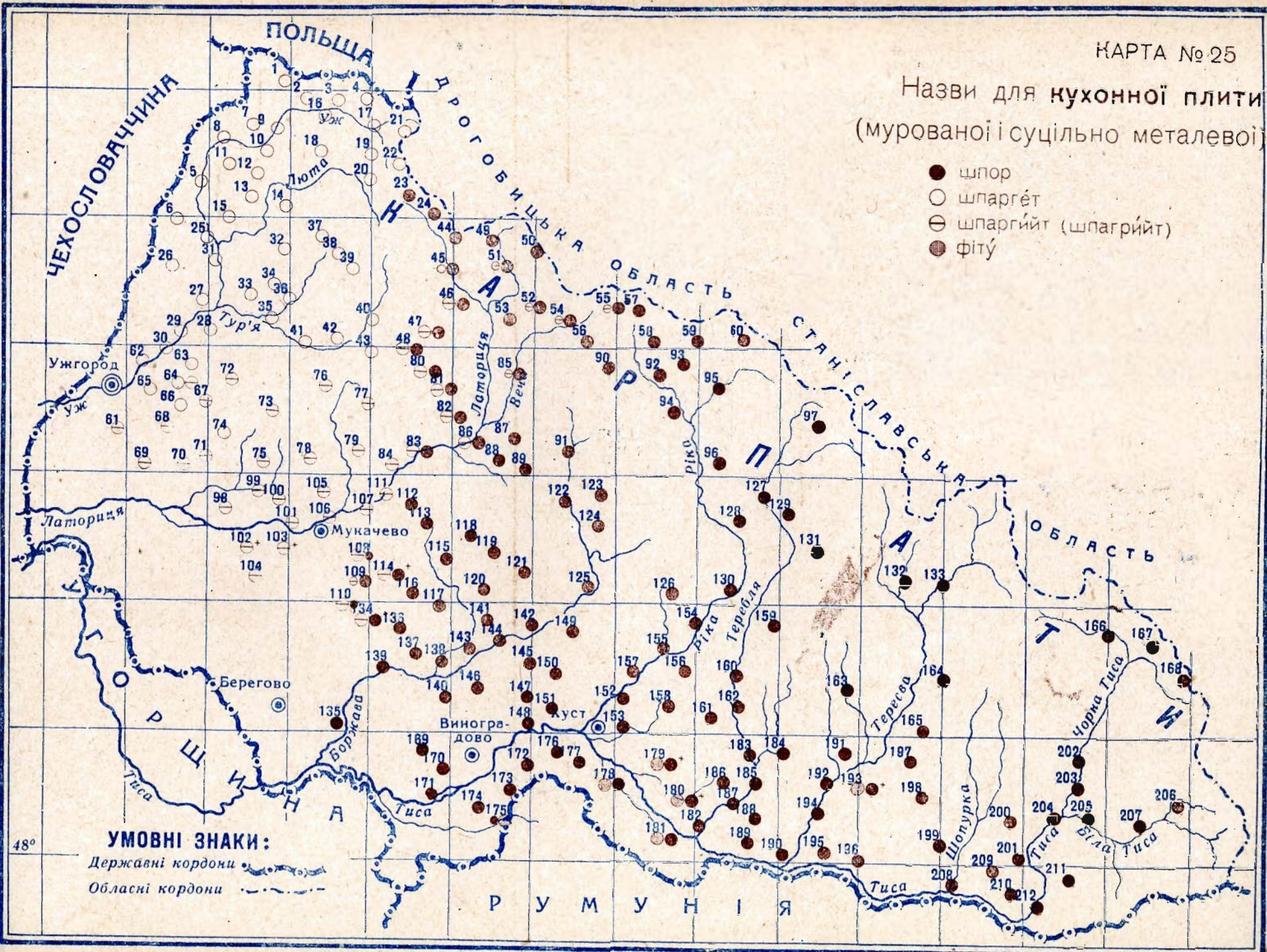
При складанні карти не враховані назви для різних марок суцільнометалічної плити, наприклад: *мáтрашпор* (у н. пп. 202, 204 та ін), *мáтра* (н. п. 203 та ін.), *шпóртатра* (н. пп. 179, 180 та ін.).

Відносно вживання картографованих назв автори відповідей зробили зауваження, що у н. пп. 179, 180, 193 *фіту* (род. ол. *фітóва*)—плита з бляхи, а *шпор*—мурована чи суцільнометалічна плита; у н. пп. 55, 114, 134 *шпаргейт*—давніше слово, вживають його переважно мовляни старших генерацій; у н. п. 181 *шпор*—новіше слово.

Такійс' го'р'ач'ий, йак шпаргійт. (н. п. 70).

Назви для кухонної плити
(мурованої і суцільно металеві)

- шпор
- шпартет
- ⊖ шпартгйт (шпартгйт)
- фіту

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

КАРТА № 26

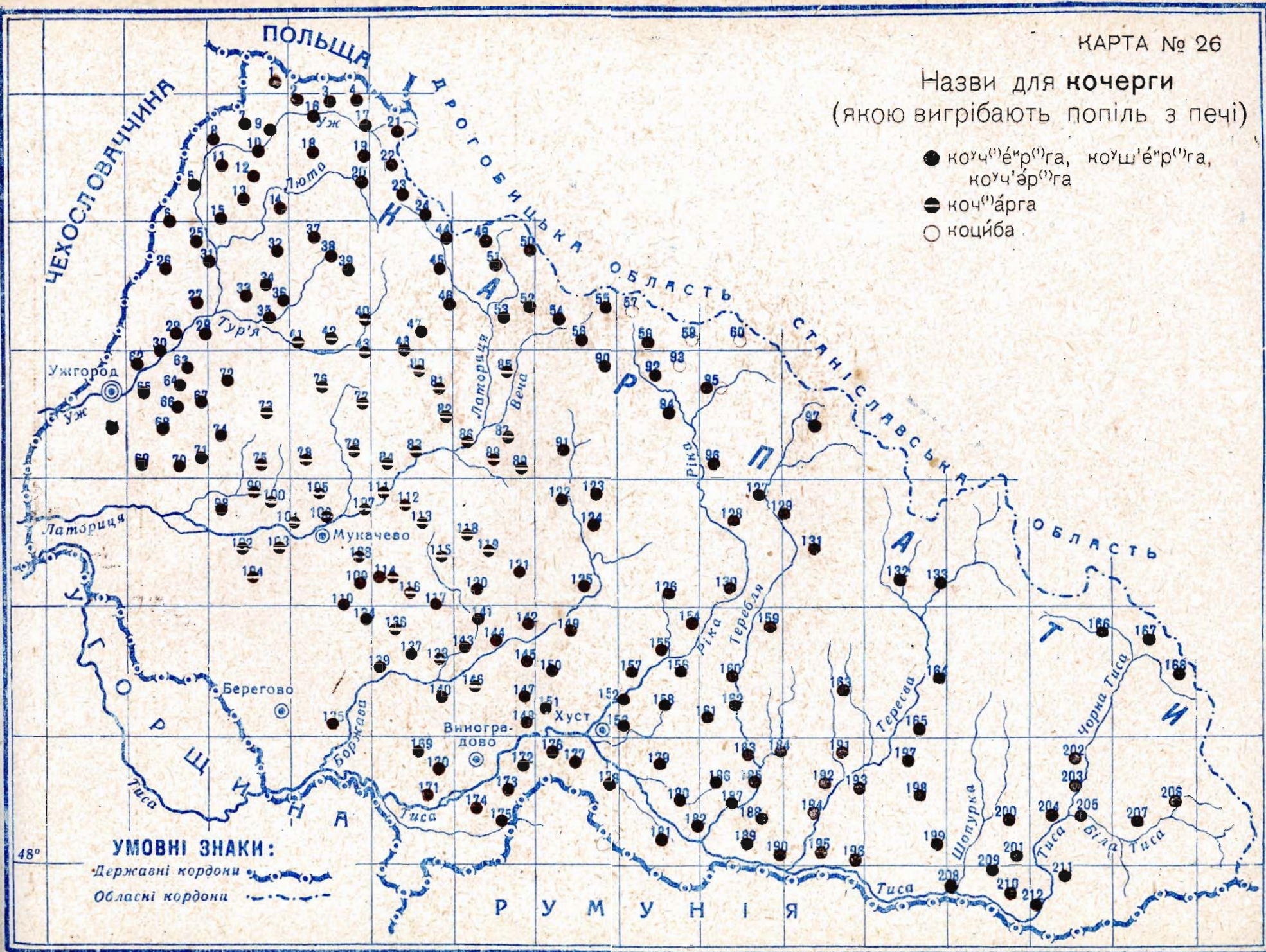
Як називається прилад, яким вигрібають жар чи попіл з печі: *кочерга, кочарга, коциба..?*

При складанні карти використано і матеріал питання № 57 (пункт „а“) „Програми“ ДАУ.

Знаком для *кочарга* скартографовано у н. п. 106 *корчàга*, що утворилося, очевидно, внаслідок метатези з *кочарга*.

Назви для кочерги
(якою вигрібають попіль з печі)

- коч(')єр(')га, коуш'єр(')га,
коч'єр(')га
- ◐ коч(')ярга
- коціба

КАРТА № 27

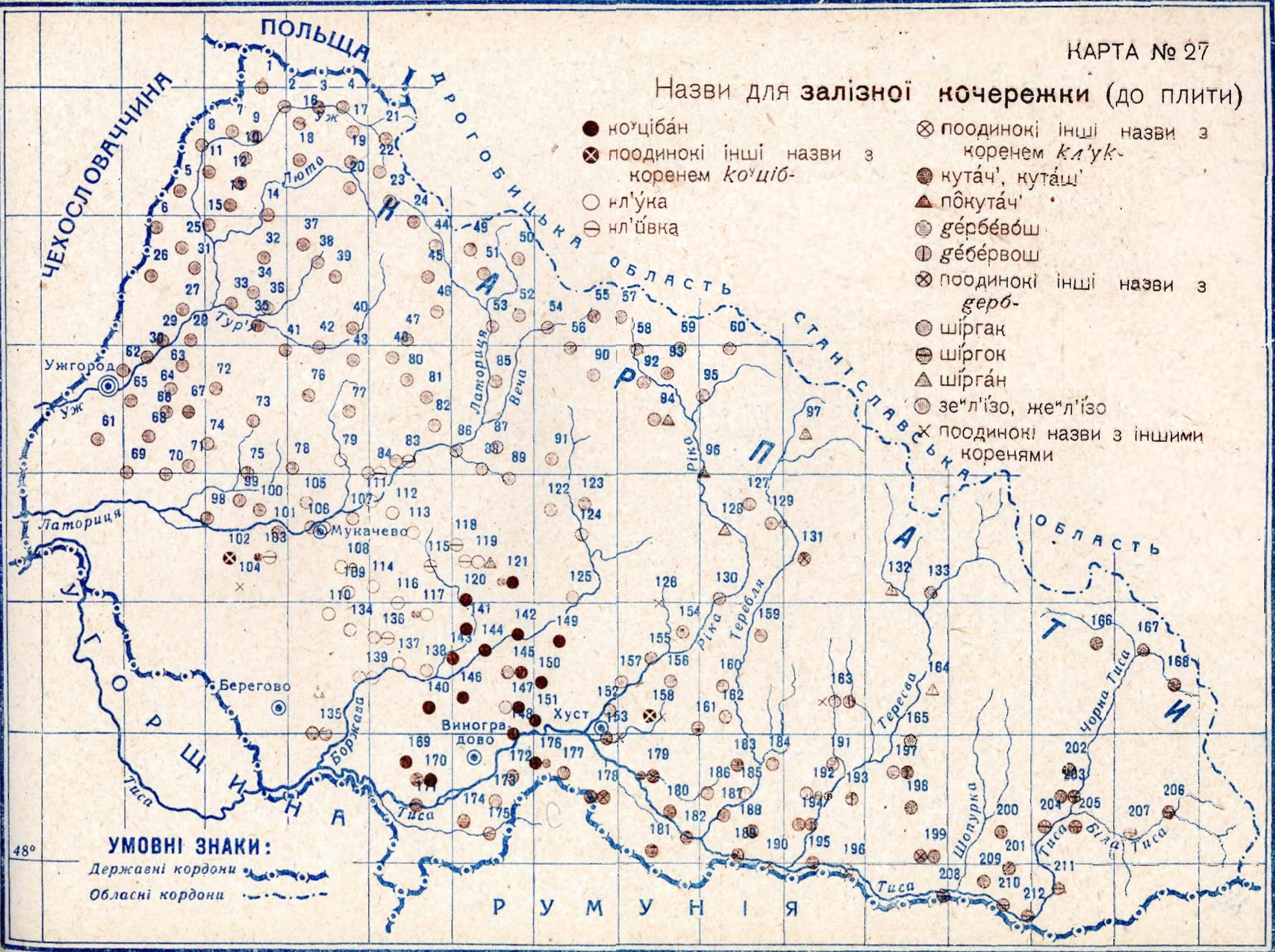
Як називається кочережка у вигляді залізного прута, загнутого на кінці, для поправляння дров і т. ін. у плиті: *коцібан, куціба, клюка, клювка, кутач, покутач, гербивош, гебервош, гербиш, шіргак, шіргок..?*

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 102 *коц'іба*; у н. п. 158 *куц'ібáнка* (назва ця, правда, частіше тут вживається для означення дерев'яного ожеля); відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 196 *кл'учка*; відсильним знаком з вертикальною штриховкою скартографовано у н. п. 131 *жил'ізн'ячка*; відсильним знаком з горизонтальною штриховкою скартографовано у н. пп. 178, 179 *гербиш*; у н. п. 199 *герба*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 126, 190 *спузàр'*; у н. пп. 153, 158 *рожєн*; у н. п. 104 *кл'обáка*; у н. п. 163 *кочєржка*.

Слово *спузàр'*, *спудзàр'* у ряді говірок східних районів Закарпатської об. (Рахівщині, Тячівщині та ін.) відоме із значенням „ожіль“, дерев'яна палиця, якою поправляють вогонь біля колиби і т. ін.

Назви для залізної кочережки (до плити)

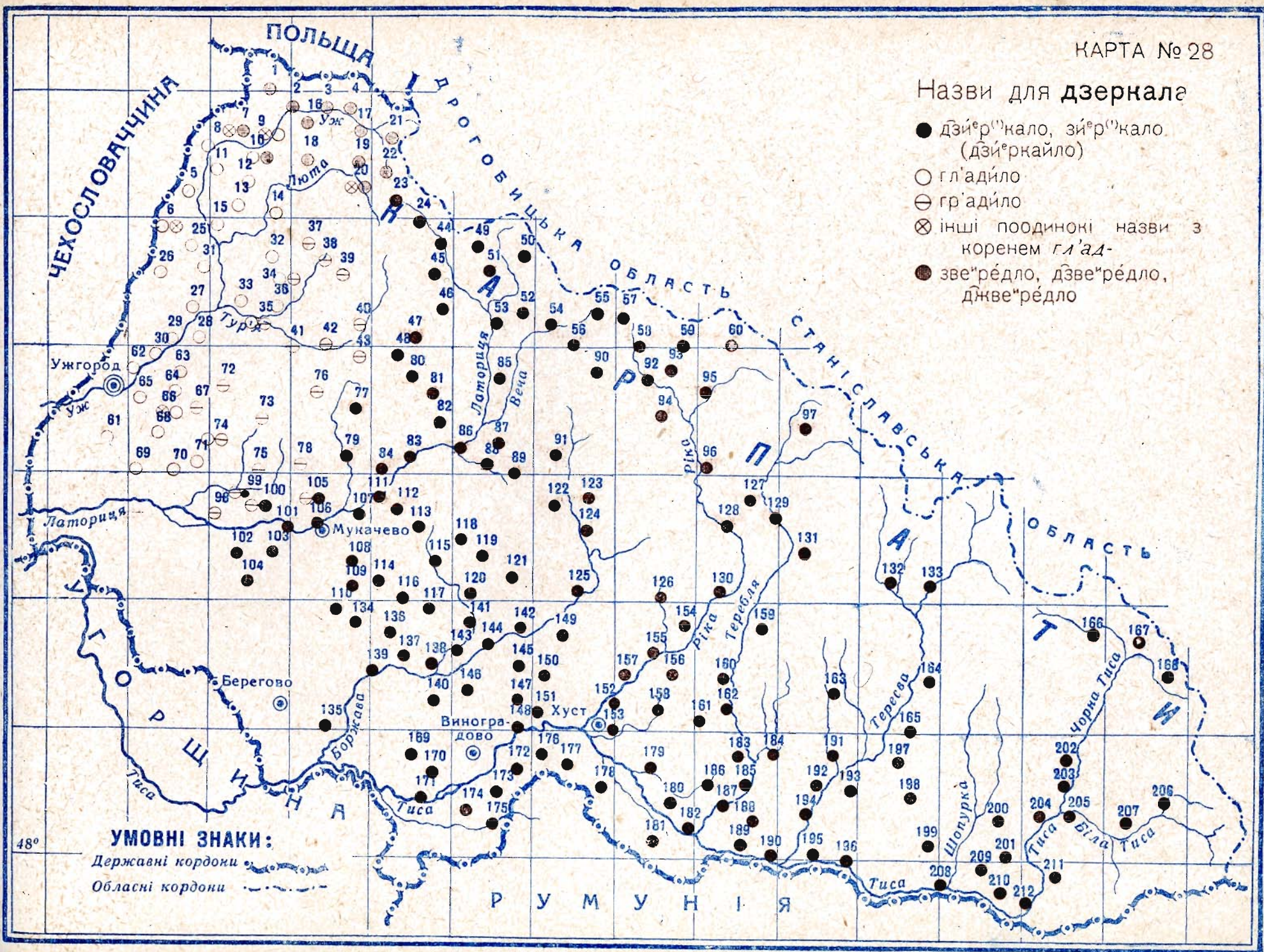
КАРТА № 28

Як називається дзеркало, люстро (те, куди дивляться, щоб себе бачити): *дзеркало, глядило, грядило, звередло..?*

Знаком для *дзеркало* скартографовано у н. п. 23 *дзіркало* і *дзіркайло*, які тут вживаються паралельно. Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. пп. 6, 7, 20 *воугл'аділо*, яке вживається зрідка окремими мовлянами; у н. п. 9 *вгл'аділо*, що вживається зрідка; у н. п. 66 *гн'аділо*.

Назви для дзеркала

- дзі'р'нало, зі'р'нало (дзі'ркайло)
- г'ладіло
- ⊖ гр'аділо
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем г'лад-
- зве'редло, дзве'редло, джве'редло

КАРТА № 29

Як називається спеціальне приміщення для свиней: *куча, кутець, клівець, хлівча..?*

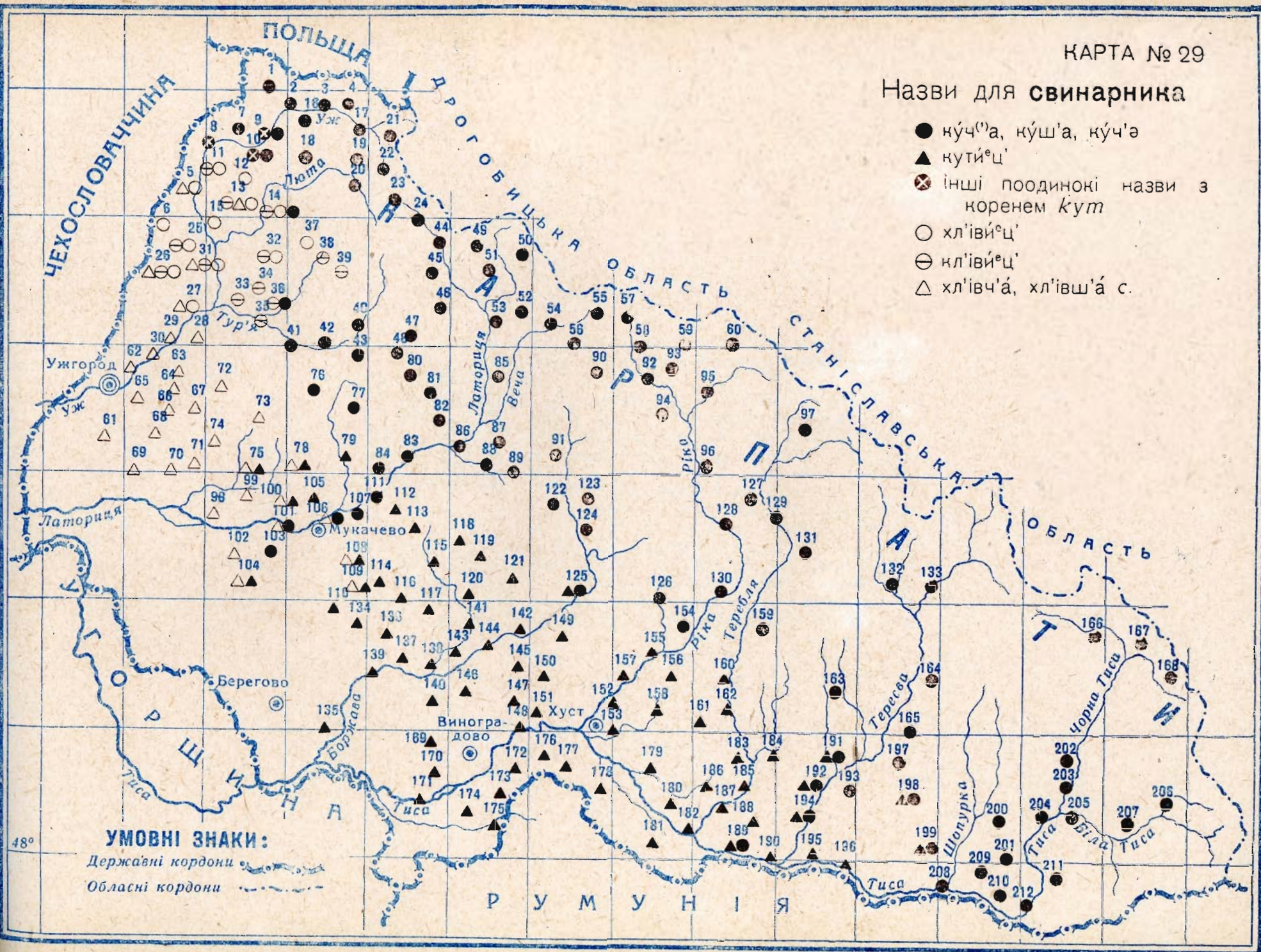
Для картографування взято назви для спеціального, як правило, окремого приміщення для свиней у вигляді невеличкої повітки, напівземлянки і т. ін.

При складанні карти не враховано загальні назви для будь-якого хліва, де, звичайно, крім інших тварин, можуть знаходитись і свині.

Відсильним знаком з суцільною штриховкою картографовано у н. пп. 8, 9, 10, *кутчик, куччик, кучик.*

Назви для свинарника

- куч(а), кұш'а, кұч'а
- ▲ куті'ец'
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *кут*
- хл'іві'ец'
- ⊖ хл'іві'ец'
- △ хл'івч'а, хл'івш'а с.

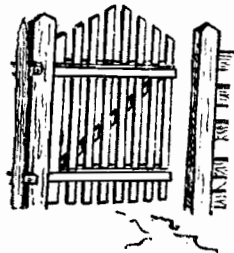

КАРТА № 30

Як називається хвіртка (невеличкі двері у плоті): *фіртка, дверці, брамка, ворутця, ворітці, капурка..?*

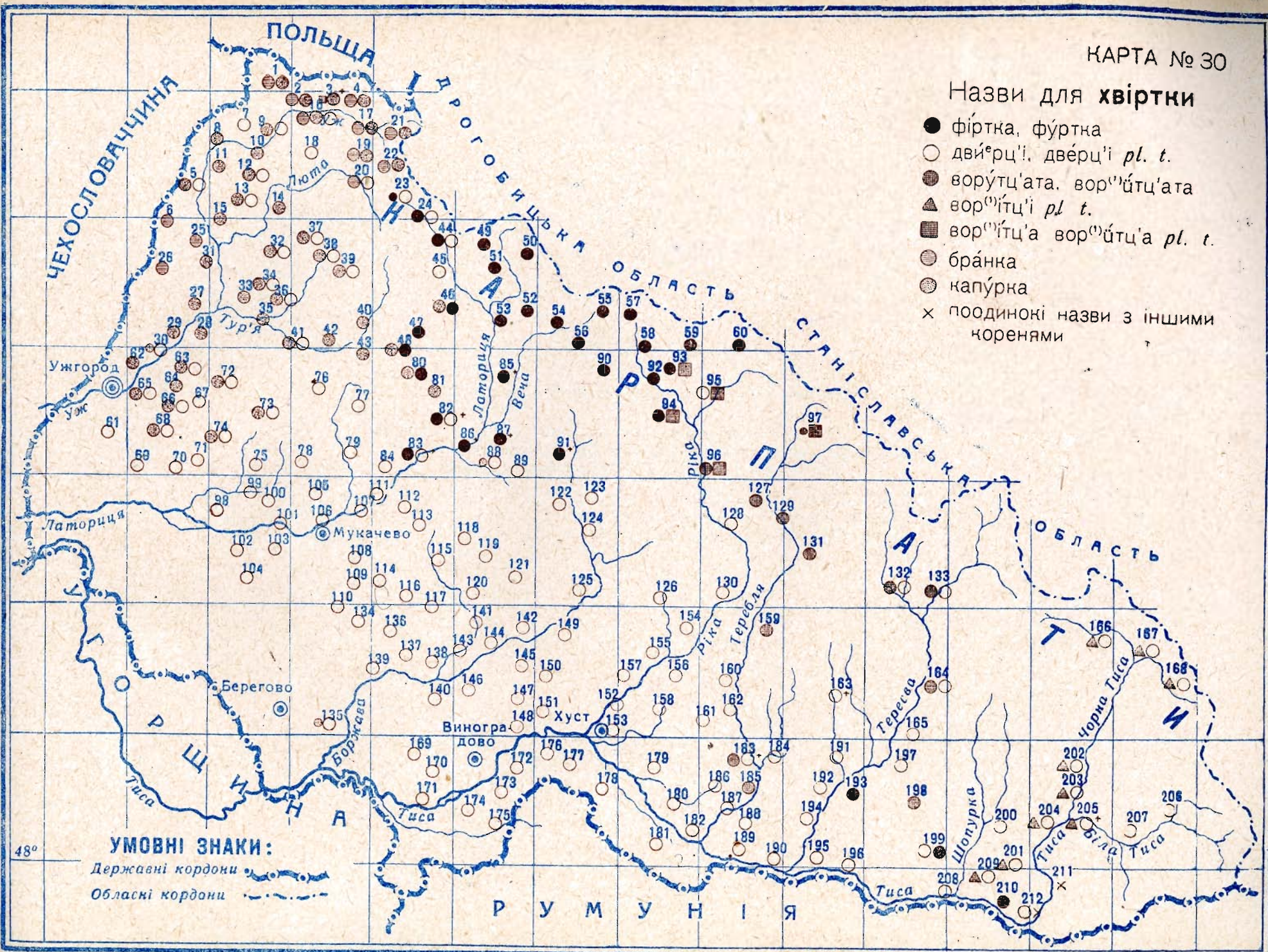
Вживання і чи у у слові *фіртка/фуртка* по населених пунктах співпадає з рефлексцією давнього *о* у новозакритих складах, тому *фіртка* і *фуртка* картографуються одним знаком.

Знаком для *фіртка* скартографовано у н. п. 23 *фірка*; у н. пп. 82, 83 *фóртка*; у н. п. 86 *фóртка* і *фýртка*, у н. пп. 85, 87, 91 *фúртка* (у цих населених пунктах *о > ü*). Знаком для *двієрці* скартографовано у н. пп. 163, 183 *двієрці* і *двієрці'ата*; у н. пп. 202, 205 *двієрці* і *двієрці*. Знаком для *капурка* скартографовано у н. п. 3 *капурка* і *капур'а* (сер. р. -t- основи). Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 211, 212 *пóрта*.

Назви для хвiртки

- фiртка, фiртна
- двi'рц'i, двeрц'i *pl. t.*
- вор'уц'ата, вор'уц'ата
- ▲ вор'уц'и *pl. t.*
- вор'уц'а вор'уц'а *pl. t.*
- брiнка
- капiрка
- × поодинокi назви з iншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 31

Як називається весілля: *вессілля, сватьба, свальба..?*

Для картографування взято загальну назву для всього весільного обряду і не враховано назв окремих частин (етапів) його.
У н. п. 183 поруч з *свал'ба* фіксується форма *свайба*.

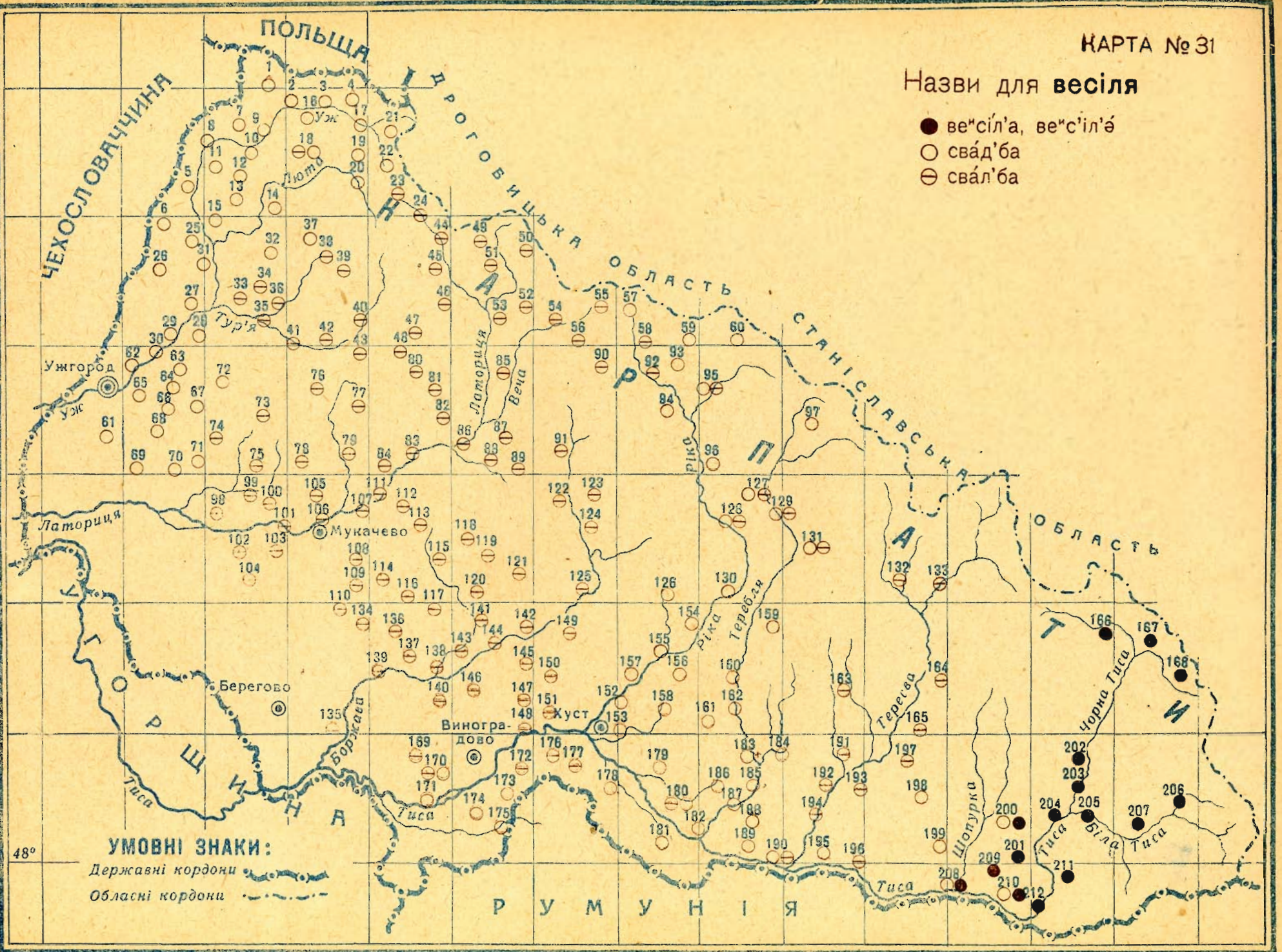
Буд' свал'бо за тьждін'. (н. п. 102).

Свад'ба сороч'ку найде.. (н. п. 14).

Ко́му свал'ба, а ку́рці́ і смирт'. (н. п. 75).

Назви для весілля

- ве"сіл'а, ве"сіл'а
- свад'ба
- ⊖ свал'ба

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

Р У М У Н І Я

КАРТА № 32

Як називається посаг, придане, частина господарства (худоба, земля, гроші і т. ін.), що отримувала дівчина від батьків при виході заміж: *віно, часть, частка..?*

Для картографування взято лише назви для основної частини посагу, яку складають (складали) худоба, земля, гроші. При картографуванні не враховані спеціальні окремі назви для тієї частини посагу, яку складають одяг, подушки, рушники, перини, ковдри і т. п., напр.: *післан', п'услан', пйслан'* (поширене в говірках на захід від долини р. Латориця), *дарьі, штофірунг, штофірунг, приданок, приданці pl. t., приданційа*).

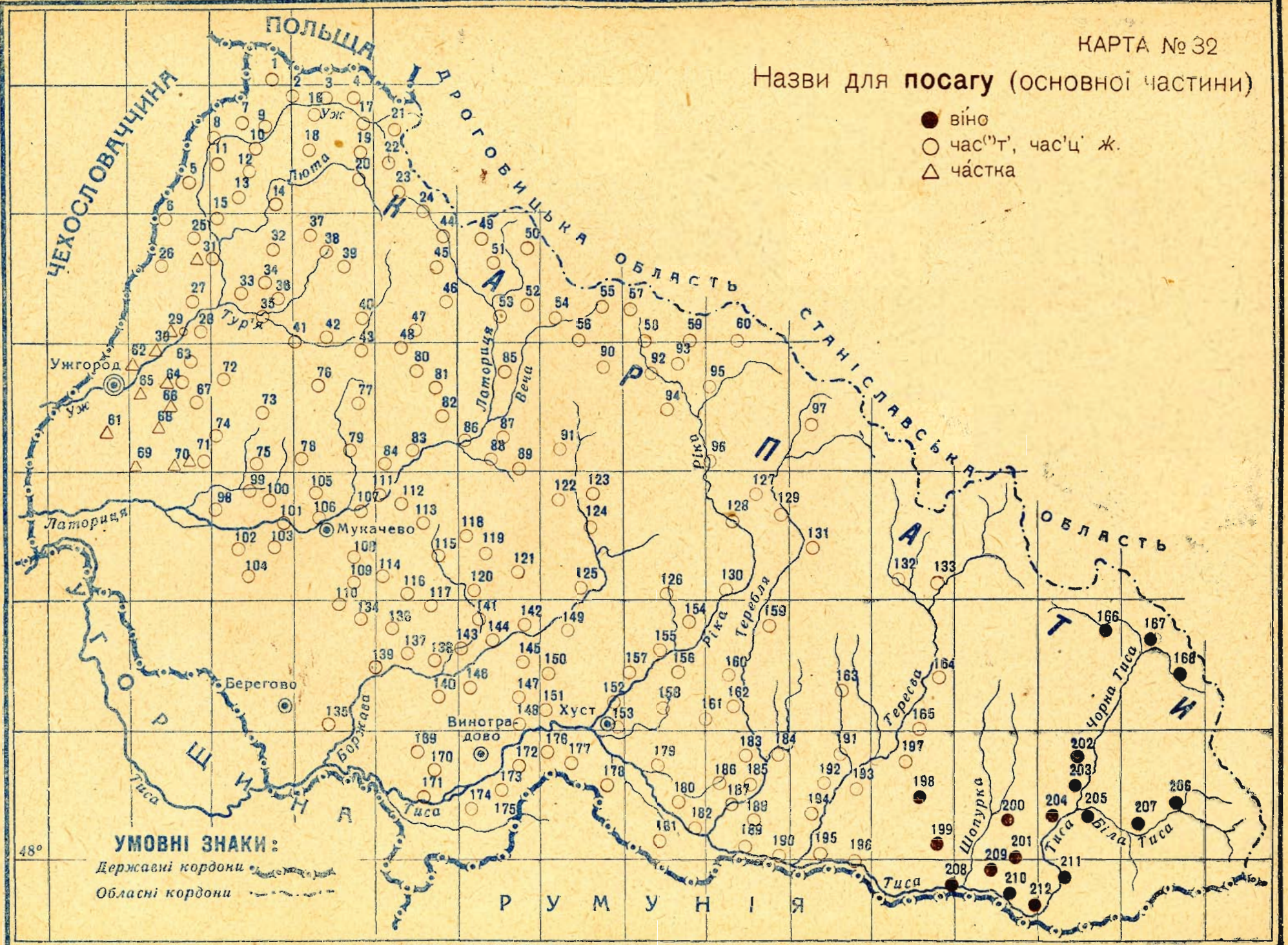
Час'т' пйде за дин', за нйч, а біда все сперёд йч' (Бистриця, Мукач.).

Част' пйде по обычи, а біда все перед очи. (н. п. 82)

Часть по обочі, а бѣда перед очі. (Недзельський, 3 уст народу, 249).

Назви для посагу (основної частини)

- віно
- час(т), час'ц ж.
- △ частка

КАРТА № 33

Як називається труна, домовина (ящик з дощок, куди кладуть мерця при похороні): *деревище, домовина, труна, лада, копоршів...?*

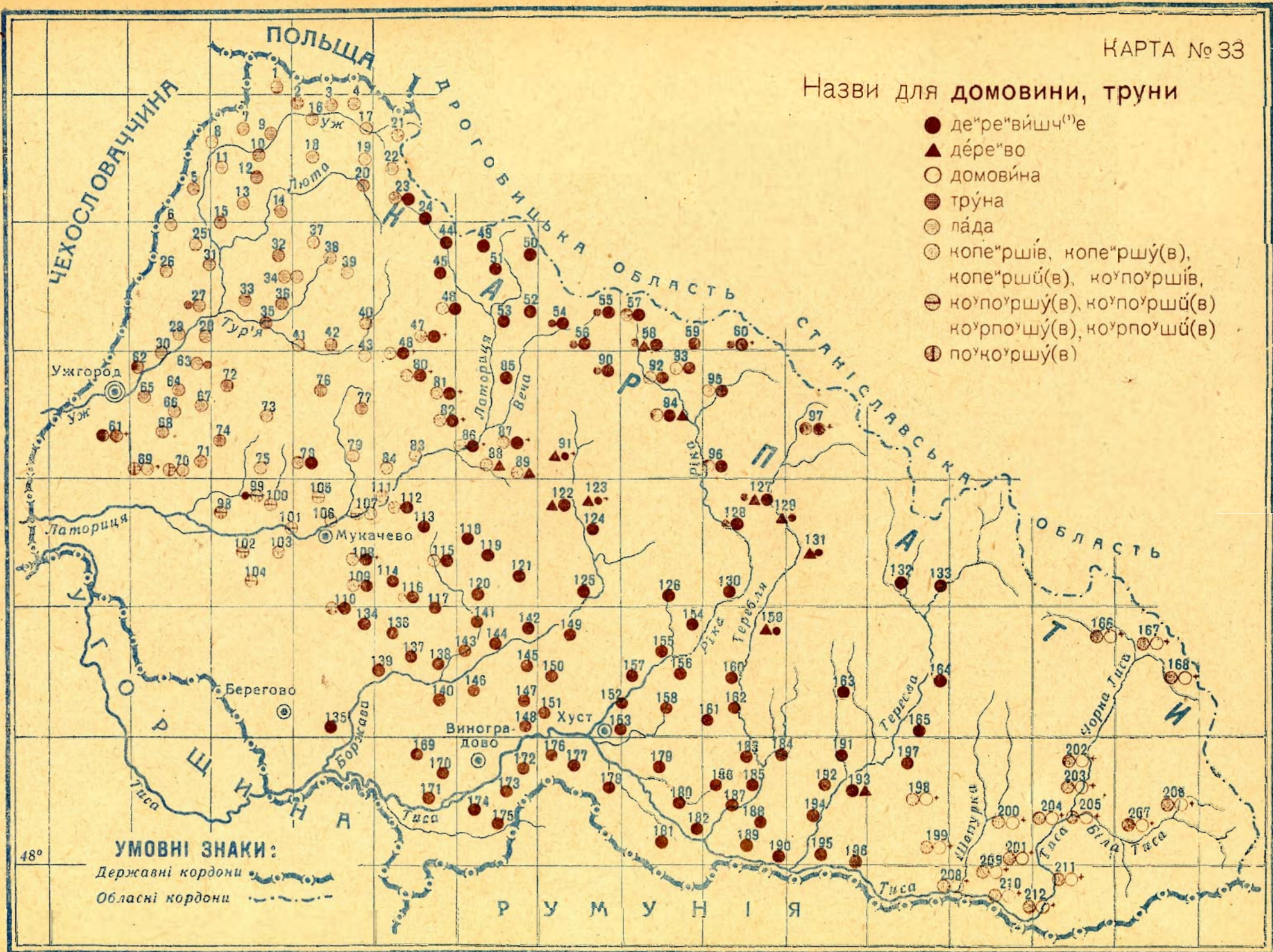
Так, як *копершів*, скартографовані різні фонетичні варіанти цього слова, крім форм з метатезою, які скартографовані окремими знаками.

Автори відповідей зробили зауваження, що у н. пп. 47, 48, 78, 80, 81, 82, 86, 87, 108 *кѡпѡршѹ(ѡ)* є новішою, а *дѡре^вѡище* старішою назвою. У н. пп. 91, 123 *дѡре^вѡище* вживається зрідка, зокрема у піснях (напр., *Кобѡ в тебе жонѡ вмѡлла, а в мѡне газдѡище, мы бы тотѡ спарѡвали в ѡеннѡ дѡре^вѡище*); труна для малих дітей тут ще називається *дѡре^вѡцѡ*. У н. пп. 166, 167, 168, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212 *домѡвина*, за словами оподівачів, є давнішою назвою і вживається переважно представниками старших поколінь. У н. пп. 205, 206 автори відповідей відзначили, що *домѡвина* взагалі простішої конструкції і споруджується з чотирьох дощок, а *копершів*—з семи дощок. У н. п. 78 *дѡре^вѡище*—це велика масивна труна, в якій ховають старих людей. У н. пп. 61, 69 *трѹна* вживають головним чином представники старших поколінь.

Загадка: *Ко го прѡвѡит', не^н потребѹѡе го; ко го купѹѡе, не^н хѡче го; ко^мѹ трѡба, не знѡѡе го.* (н. п. 113).

Назви для домовини, труни

- де"ре"вішч⁽¹⁾е
- ▲ дeре"во
- домовина
- труна
- ⊙ лада
- ⊙ копе"ршів, копе"ршú(в), копе"рші(в), коу"поршів, коу"поршú(в), коу"порші(в)
- ⊙ коур"пошú(в), коур"поші(в)
- ⊙ поур"кошú(в)

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони

Обласні кордони

КАРТА № 34

Як називається місце, де ховають померлих людей: *цвинтар*, *тин*, *теметів*, *тенетів*, *кірітіш*..?

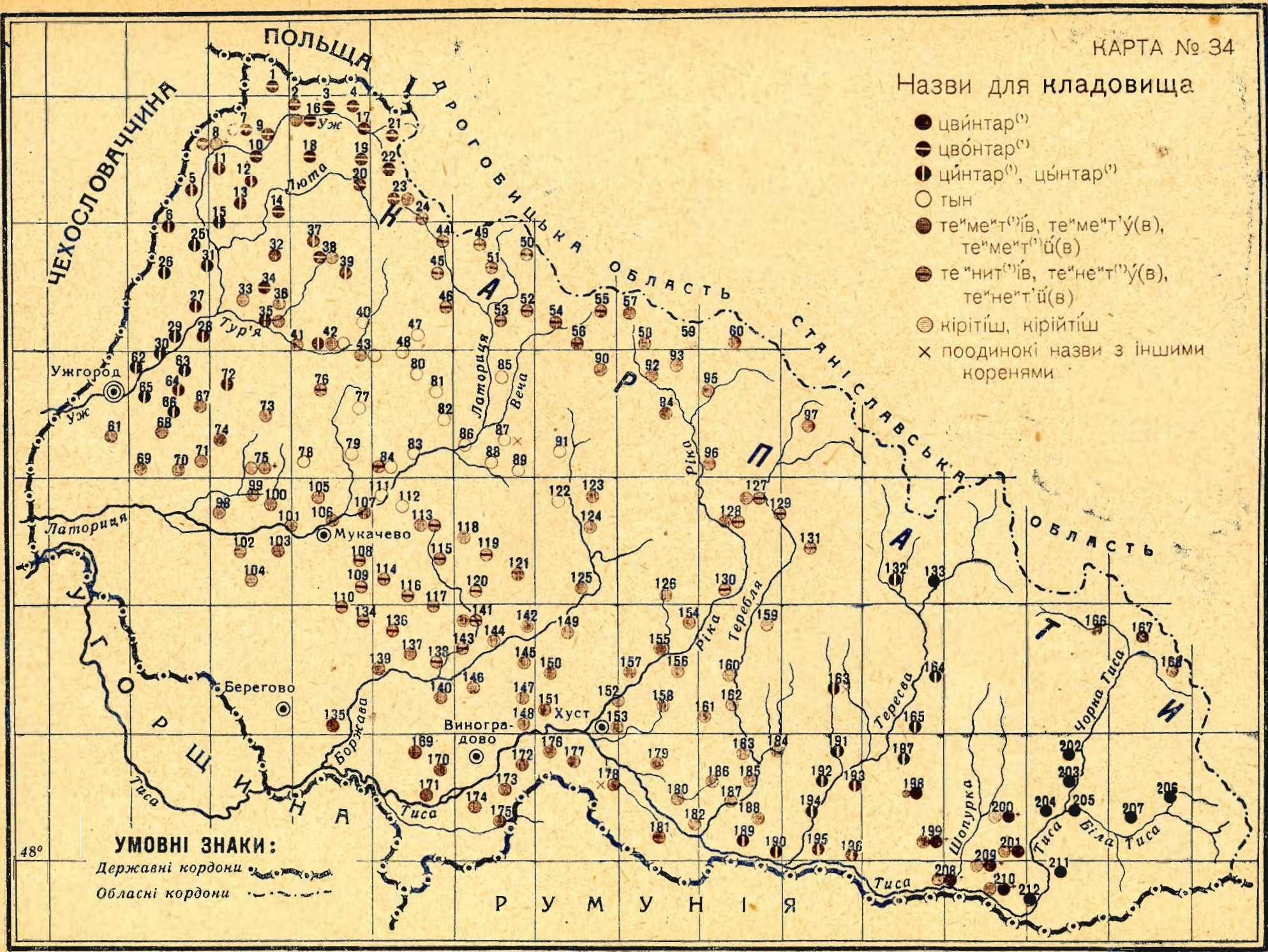
При складанні карти враховано і матеріали питання № 12 „Програми“ ДАУ.

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 163 *гробы*, яке тут вживається факультативно з домінуючим *цйнтар*; у н. п. 87 *гйр'ка*, що взагалі є власною назвою місцевості, де розташоване кладовище, і вживається тут паралельно з *тын* з тим же значенням; у н. п. 178 *дубрѡвка*, що взагалі є топонімом, назвою місцевості, де знаходиться кладовище, вживається факультативно з *темету* (це останнє тут частіше вживається на означення єврейського кладовища).

Автори відповідей відзначили, що у н. пп. 8, 16 *цвѡнтар'* — кладовище, де ховають українців (взагалі християн), *те"ме"т'ув* — єврейське кладовище; у н. п. 75 *кіріт'іш* — кладовище, де ховають українців (взагалі християн), *те"ме"т'ів* — єврейське кладовище. У н. пп. 199, 200, 208, 209, 210 *цвйнтар'* — кладовище біля церкви; старші мовляни *цвйнтар'* тут вживають і на означення звичайного кладовища.

Назви для кладовища

- цв́нтар⁽¹⁾
- цвóнтар⁽¹⁾
- ц́нтар⁽¹⁾, ц́нтар⁽¹⁾
- тын
- те"ме"т⁽¹⁾ів, те"ме"т'у(в), те"ме"т'й(в)
- те"нит⁽¹⁾ів, те"не"т'у(в), те"не"т'й(в)
- кірітіш, кірійтіш
- × поодинокі назви з іншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

48°

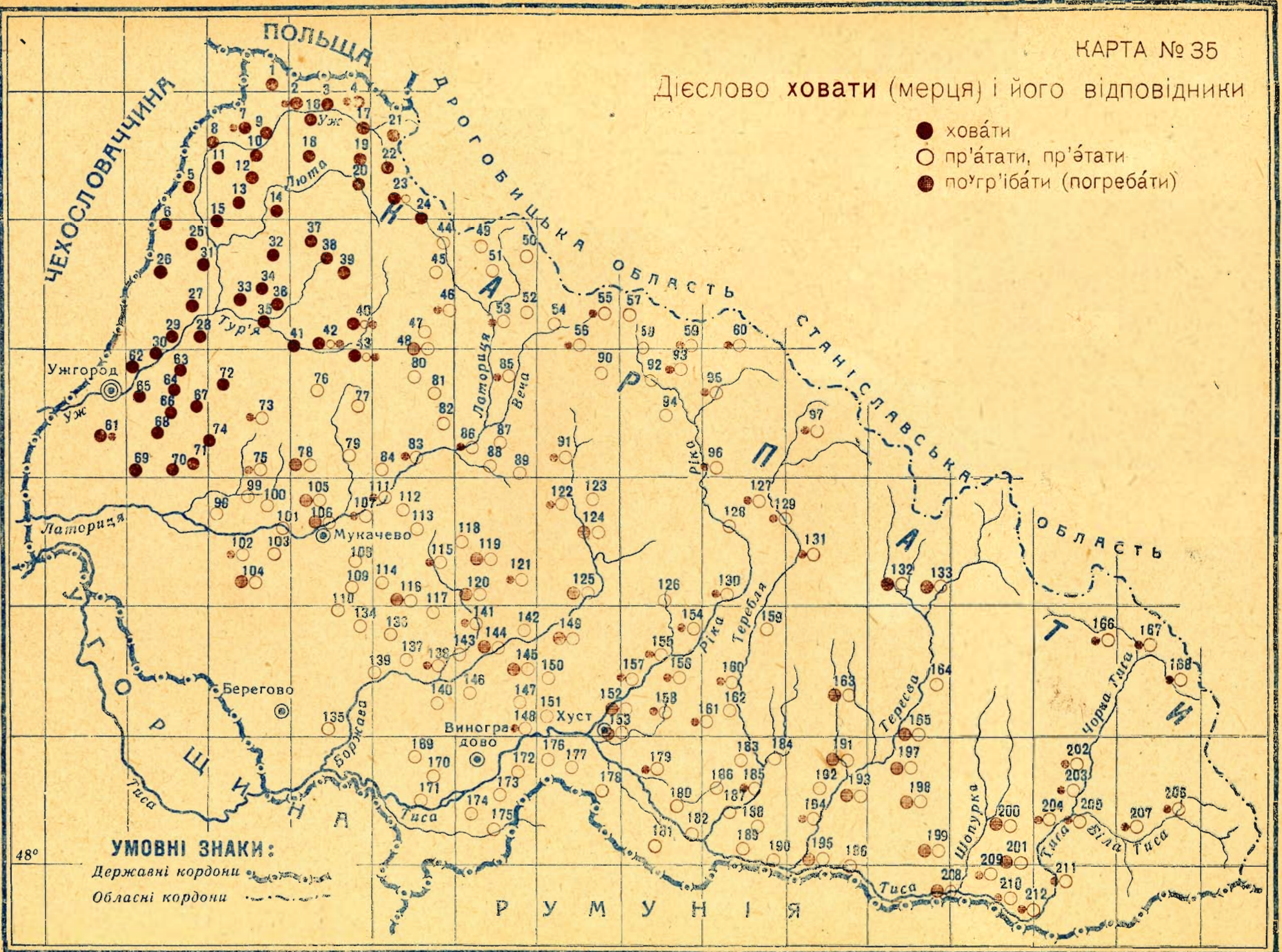
КАРТА № 35

Робити похорон, закопувати в землю, предавати землі померлого: *ховати, прятати, погрібати..?*

Дієслово *погрібати* майже скрізь у говорах Закарпатської області відоме в значенні „закопувати, засипати землею яму, в якій ховають мерця“. Проте нерідко це дієслово вживається і в ширшому значенні—„ховати“.

Дієслово **ховати** (мерця) і його відповідники

- ховати
- пр'ятати, пр'ятати
- по'гр'іба́ти (погребати)

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
Державні кордони
Обласні кордони

КАРТА № 36

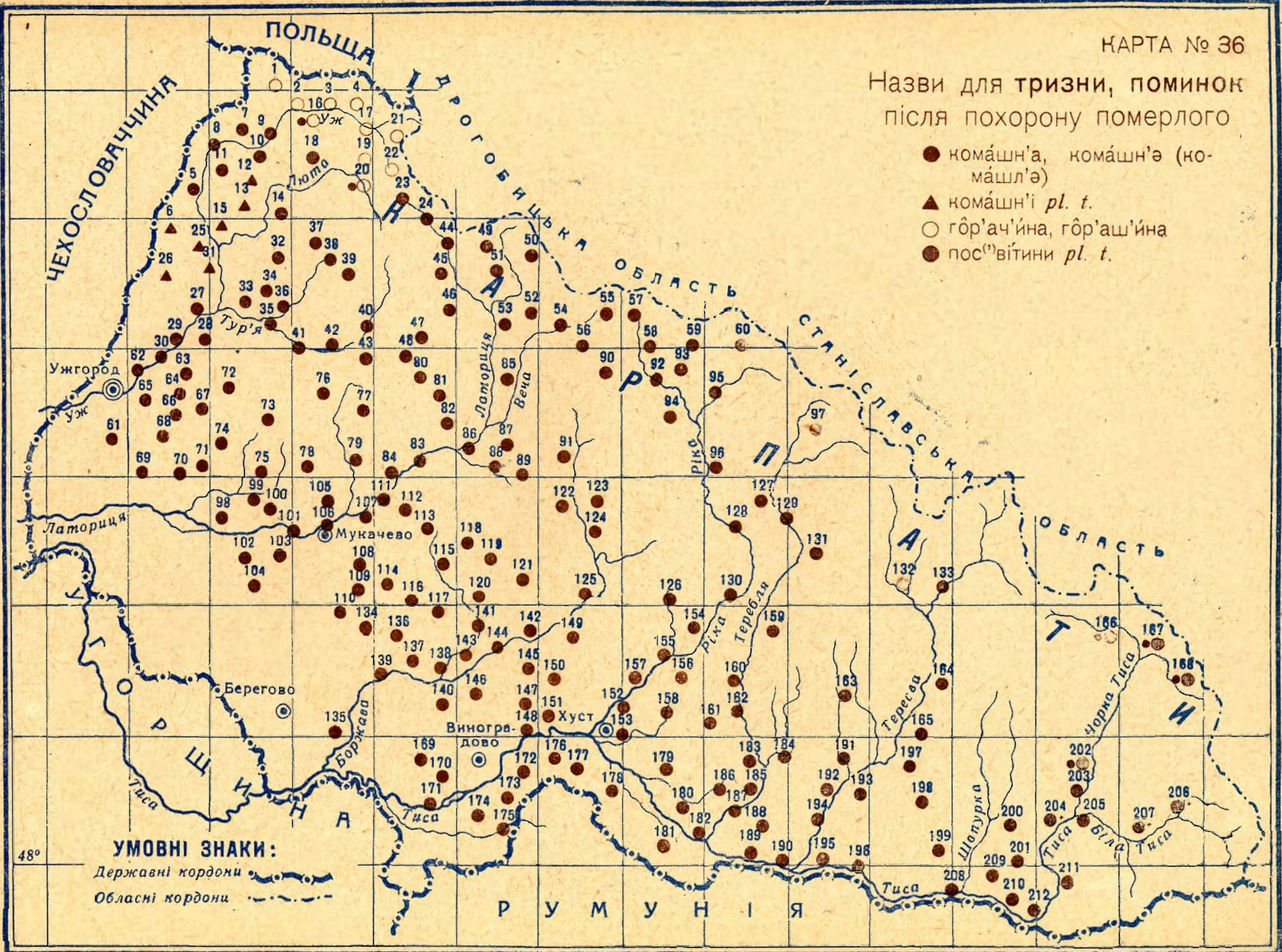
Як називається тризна, поминки померлого після його похорону: *комашня, горячина, посвітини*..?

Знаком для *комашн'а* скартографовано у н. п. 204 *комашн'а* і *комашл'а* (обидва варіанти вживаються паралельно, причому, за словами оповідачів, другий зустрічається рідше); у н. пп. 206, 207 *комашл'а*.

За розповідями авторів відповідей, поминки (*комашн'а, посвітини, гор'ачина*) влаштовуються рідними чи родичами померлого у день похорон зразу після повернення з кладовища. У звичайний час (не піст), як правило, на поминках частують свіжим м'ясом, для чого спеціально ріжуть (у жертву померлого) барана, півня. Часто також на поминках готують варену квасолю (*на сухо*); звичайно буває також горілка чи вино. За народними правовими звичаями, не робити поминок після похорон є непростимим гріхом. Не роблять поминок (і взагалі всяких обрядів, у тому числі і релігійних) лише після похорону самогубців. Після похорону дітей поминок часто не влаштовують, а коли й влаштовують, то запрошують лише рідних і близьких, а також обов'язково гробокопа; такі поминки ще називаються *малі комашн'а*. Часто на неї запрошують сусідських та інших дітей.

Назви для тризни, поминок
після похорону померлого

- комашн'а, комашн'э (ко-
машл'э)
- ▲ комашн'і *pl. t.*
- гѳр'ач'їна, гѳр'аш'їна
- пос⁽¹⁾вїтини *pl. t.*

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

Р У М У Н І Я

КАРТА № 37

Як називається одна з п'яти рухливих кінцевих частин кисти руки або ступні ноги в людини: *палець, перст*..?

Для картографування взято загальні назви для пальця; спеціальні назви для кожного пальця зокрема (типу *вказівний, мізильний* і т. п.) при картографуванні не враховані.

Автори відповідей відзначили, що у н. п. 85 *перст* вживається зрідка, переважно представниками старших поколінь, причому окремі представники найстарших генерацій зауважили, що *перст* це лише вказівний палець, а кожен з інших — *пáлиц'я*.

Пáлиц'я, пáлец поруч *перст* скартографовано лише в тих н. п., де, за свідченням авторів відповідей, обидві ці назви давні. Під впливом літературної мови *палець* тепер стало відомим на всій території дослідження.

Гóлий йак пáлиц'я. (н. п. 82).

Ходї на пал'ц'оx, кид' хочеш кúорку ймїти на йайц'оx. (н. п. 105).

Перстомъ на нього узазують. (Недзельський, 3 уст народу, 172).

І перстикъ би облизавъ. (Недзельський, 3 уст народу, 172).

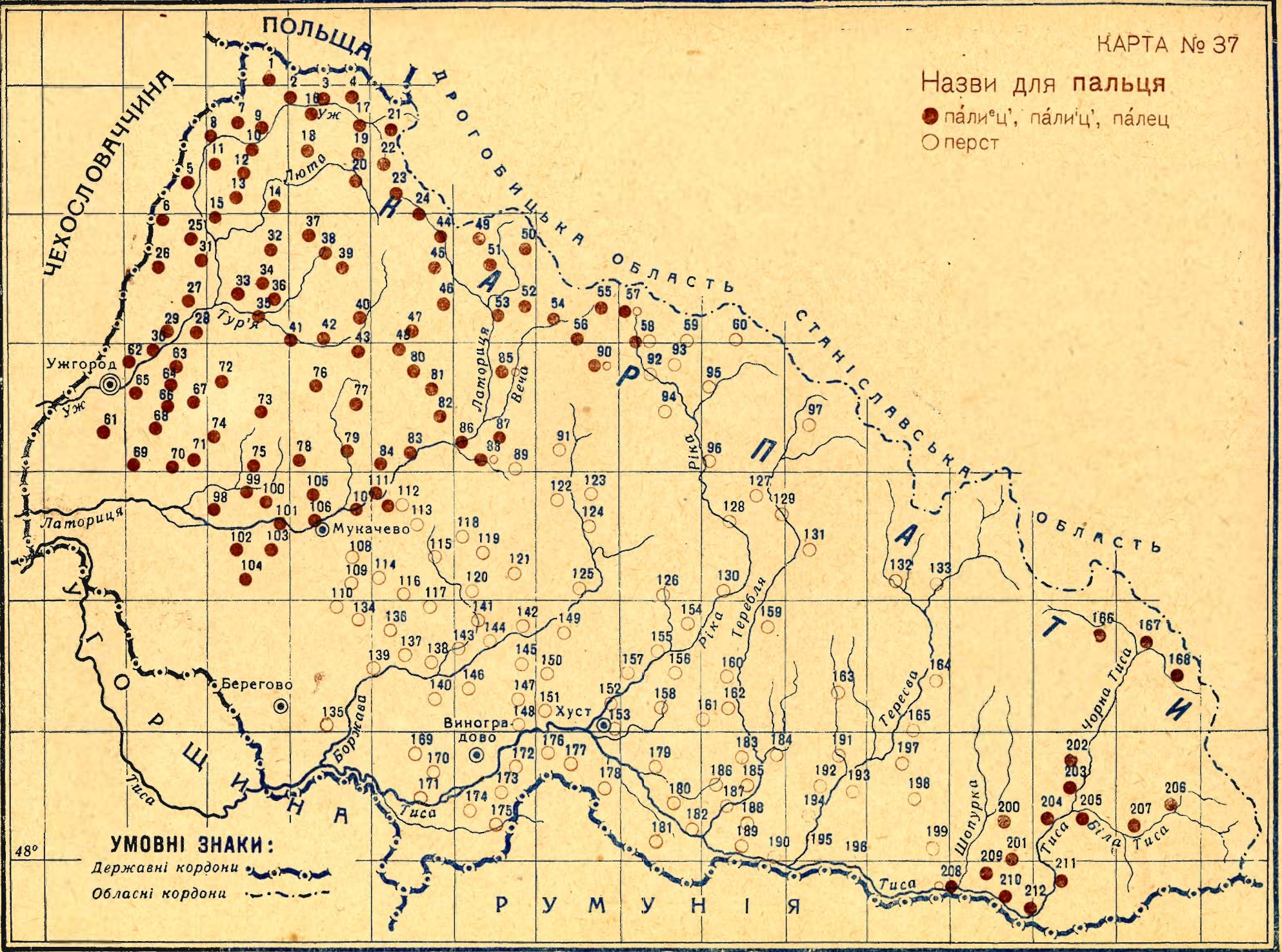
Не усавъ емъ ізъ перста. (Недзельський, 3 уст народу, 172).

У пáл'ц'ї свистати (=нічого не робити; н. п. 104).

Ан'ї окрúх пёрста (=зовсім нічого; н. п. 142).

Назви для пальця

- п'али'ц', п'али'ц', п'алец
- перст

КАРТА № 38

Як називається зжата кисть руки для удару: *кулак*, *п'ясть*..?

При складанні карти не враховано назви з виразним згрубіло-зневажливим відтінком *пйасту́х* (відмічено у н. пп. 65, 75 та ін.) чи *пйаст'у́х* (н. п. 86 та ін.); своїм значенням вони близькі до літературного *кулачище*.

Авори відповідей зауважили, що у н. пп. 23, 24, 44, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 128 *кула́к* частіше виступає у значенні „стусан“, тобто удар кулаком вперед проти себе, хоч інколи вживається і у картографованому значенні.

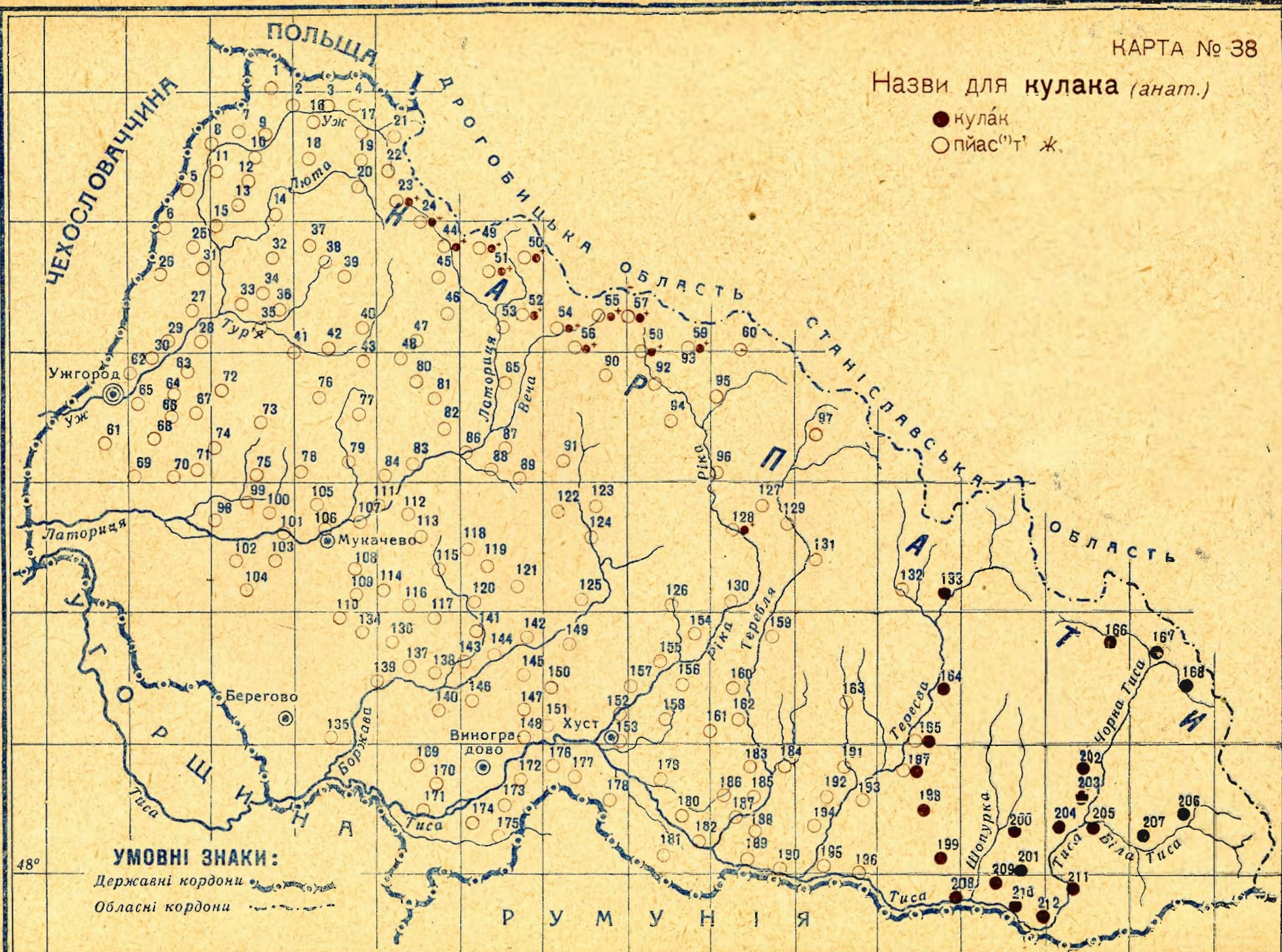
Кула́к поруч з *пйаст'* картографовано лише в тих н. пп., де, за свідченням авторів відповідей, обидві ці назви досить давні. Під впливом літературної мови тепер *кулак* стало відомим на всій території дослідження.

Пйас'ц'ов обу́х не рбзбйеш. (н. п. 180).

Л'йна псови му́ха, ги пйаст' поза́ уха. (н. п. 121).

Назви для кулана (анат.)

- кулан
- п'яс(т) ж.

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 39

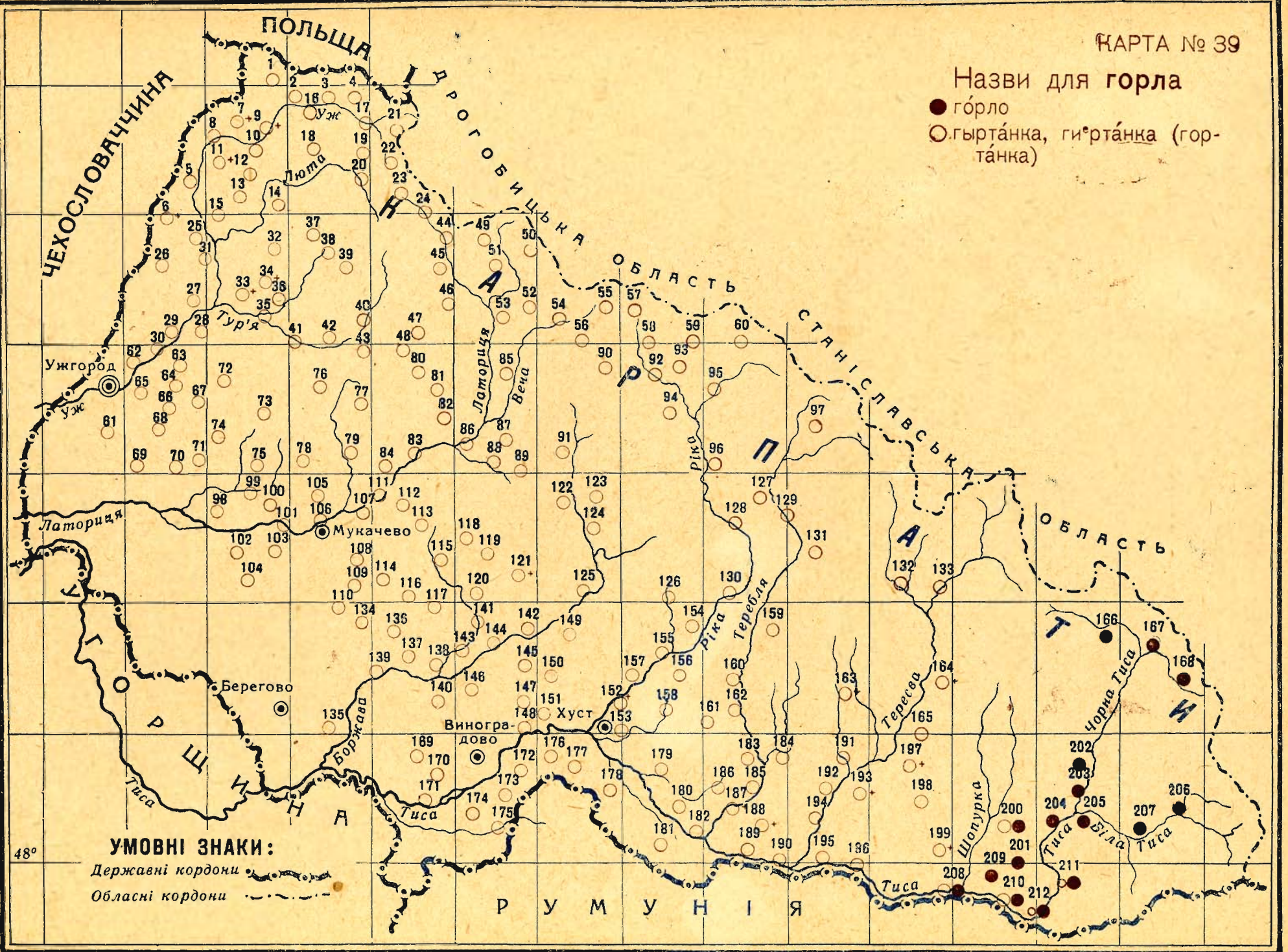
Як називається горло (передня частина шиї, що включає в себе початок стравохода і дихальних шляхів): *горло, гиртанка..?*

При картографуванні не враховані назви для зовнішньої передньої частини горла, кадика, адомового яблука (*гыргáлка, gagàчка, gáгало* та ін.), які інколи вживаються і як згрубіло-зневажливі назви для всього горла.

Знаком для *гыртáнка, гиртáнка* скартографовано у н. пп. 6, 9, 11, 33, 34 *гиртáнка* і *гортáнка*, які вживаються факультативно; у н. пп. 121, 152, 163, 187, 188, 193, 197, 199 *гыртáнка* і *гортáнка*, що виступають тут поруч; у н. п. 7 *гиртанка* і *гартáнка*, які тут співіснують.

Назви для горла

- гóрло
- гыртáнка, гиртáнка (гор-тáнка)

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 40

Як називається одна з двох шкіряних складок, що утворюють кінці рота (у людини): *губа, ворга, гамба..?*

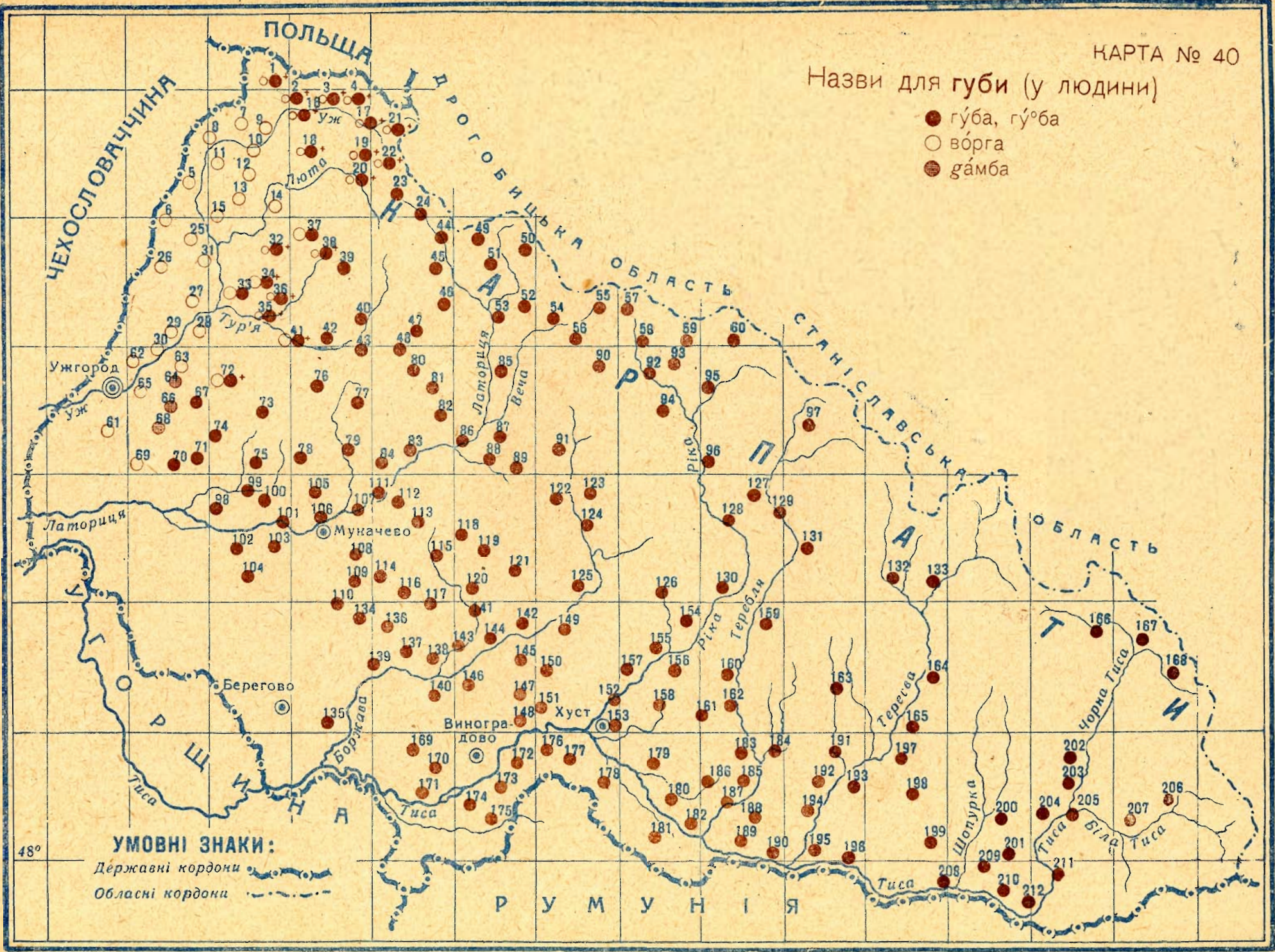
Для картографування взято звичайні, стилістично нейтральні назви для губи; різні експресивно забарвлені назви, напр., *торомба, доромба, тромба, тромфа, гёмба* та ін. при картографуванні не враховані.

Назви *губа* і *гамба* етимологічно споріднені (<давн. слов. *гжа*), але так як *гамба* явне іншомовне (польське, пор. пол. *gęba*, можливо, через словацьке посередництво, пор. слов. діал. *gamba*—рот, губа, див. *Katal*, 143) слово, що має значні відмінності у фонетичному складі порівняно з *губа*, то картографуємо його як протиставлення першого ступеня.

Автори відповідей відзначили, що у н. пп. 34, 35, 36, 38, 41, 72 *ворга* частіше всього має згрубіло-зневажливий відтінок; так переважно з негативною експресією називають великі губи в людини та губи у тварин, зокрема, корів, коней і т. ін. У н. пп. 1, 2, 3, 4, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 *ворга* вживається на означення губи у тварин (коней, корів), а інколи з виразним згрубіло-зневажливим відтінком цю назву переносять і на губу людини. Порів. згруп.-знев. *воргач'* — чоловік, що має великі губи (н. пп. 20, 32 та ін.).

Назви для губи (у людини)

- губа, губа
- вѳрга
- гамба

48°

КАРТА № 41

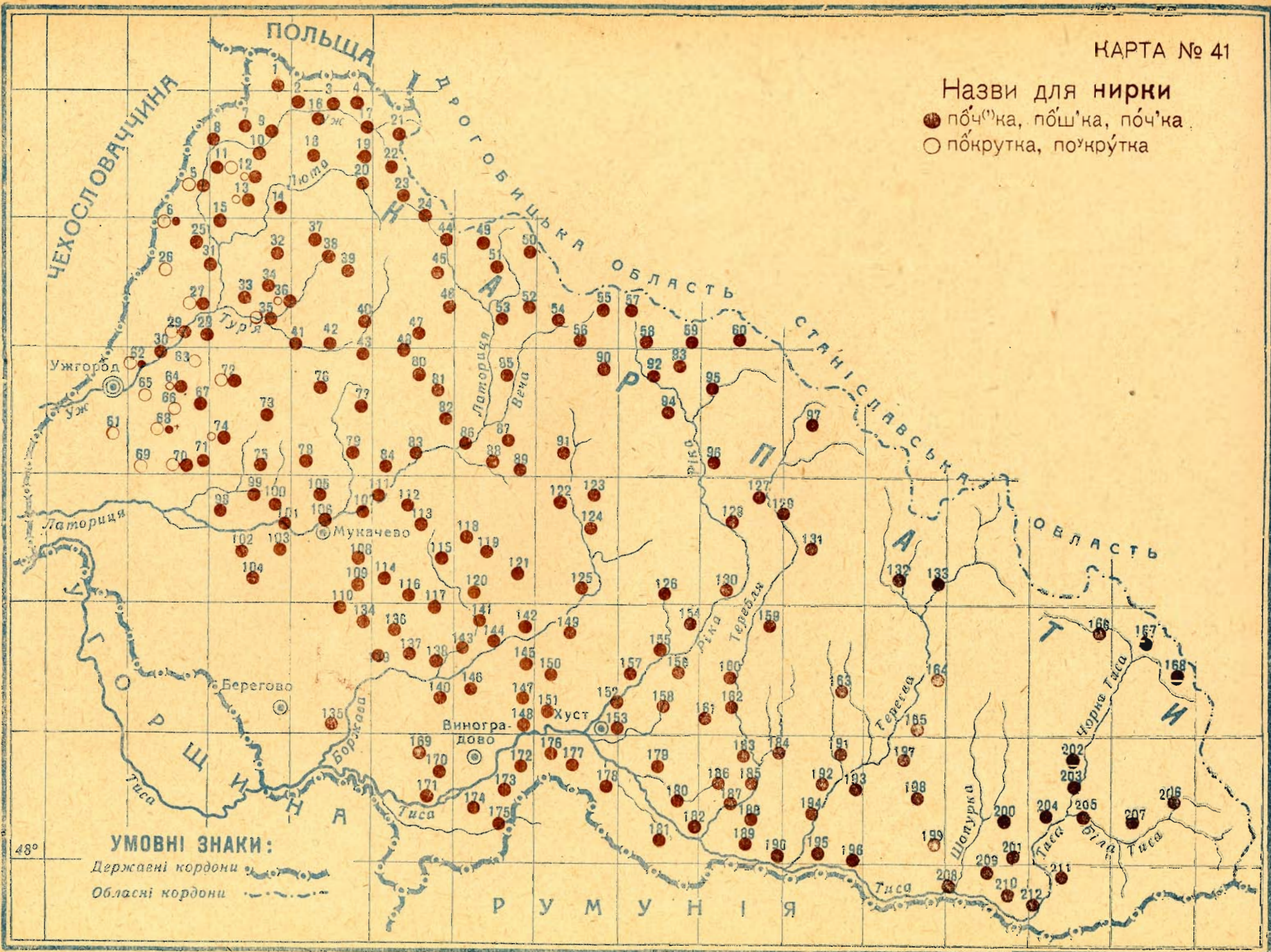
Як називається анатомічний орган, що розташований у районі крижей і служить для виділення продуктів обміну речовин (мочі) в організмі людини, тварин: *почка, покрутка..?*

Варіанти *пѡкрутка* і *по'крутка* часто вживаються факультативно, тому картографуються одним знаком.

Автори відповідей відзначили, що у н. п. 68 *пѡч'ка* порівняно новіше слово.

Назви для нирки

- п'оч'на, п'ош'на, п'оч'на
- п'окрутна, п'окрутка

КАРТА № 42

Як називаються вуса (рослинність під носом у чоловіків):
уса, вуса, гуса, уста, вуста, бавуса, бовса, баюса..?

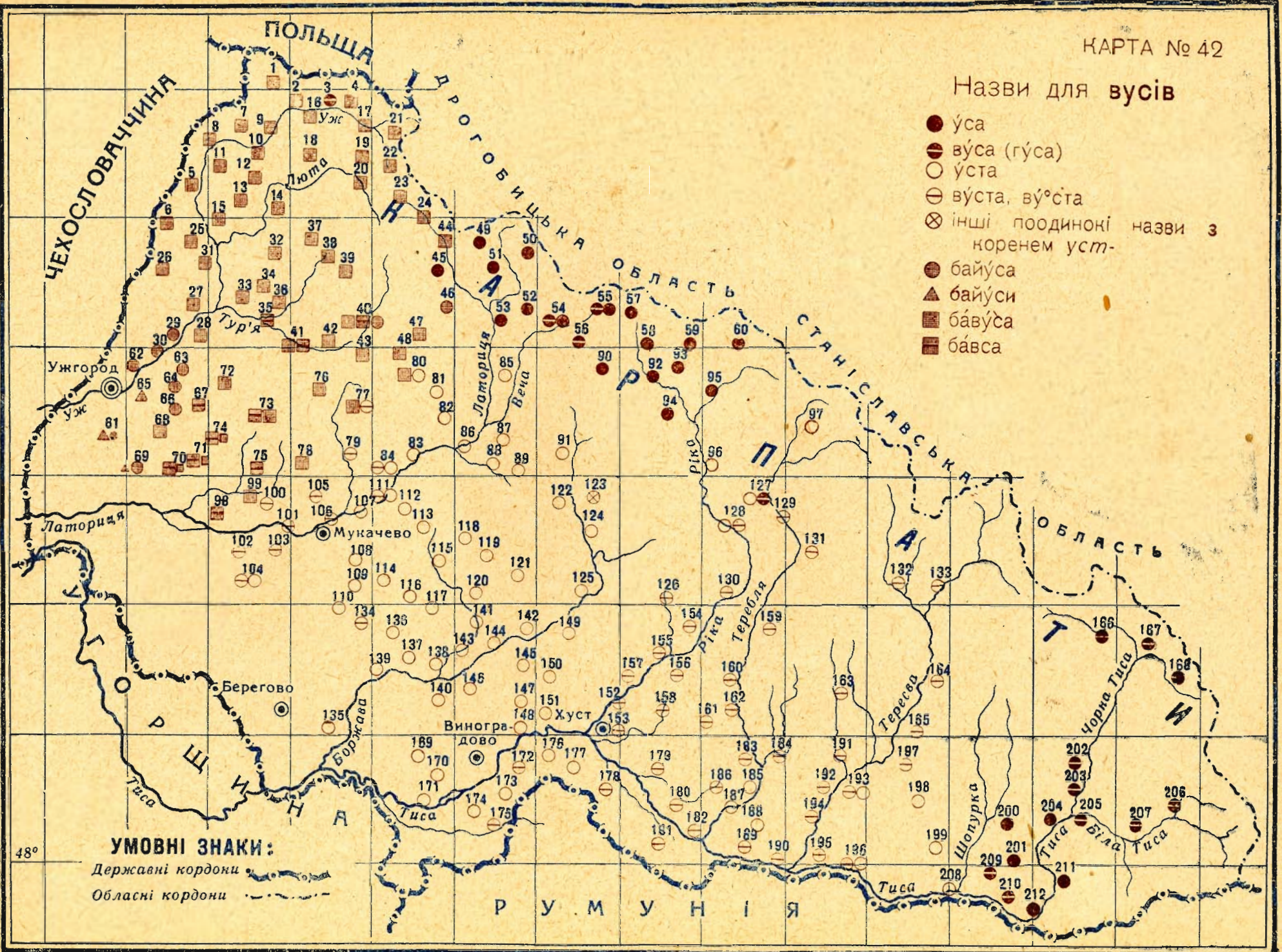
Так, як цей іменник частіше вживається у множині, то для картографування взято множинні форми.

Назва *бавуса* виникла, очевидно, в результаті контамінації мадяризму *байуса* (мадьяр. *bajusz*—вус) і *вуса*, причому основою для *бавуса* послужило *байуса*. *Байуса* і *бавуса* картографуються, як протиставлення другого ступеня. *Бавса* розглядаємо як фонетичний варіант *бавуса*.

Знаком для *вуса* скартографовано у н. пп. 55, 56, 127 *гуса*. Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 123 *густа*.

Назви для вусів

- уса
- вуса (гуса)
- уста
- ⊖ вуста, ву°ста
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем уст-
- байуса
- ▲ байуси
- бавуса
- бавса

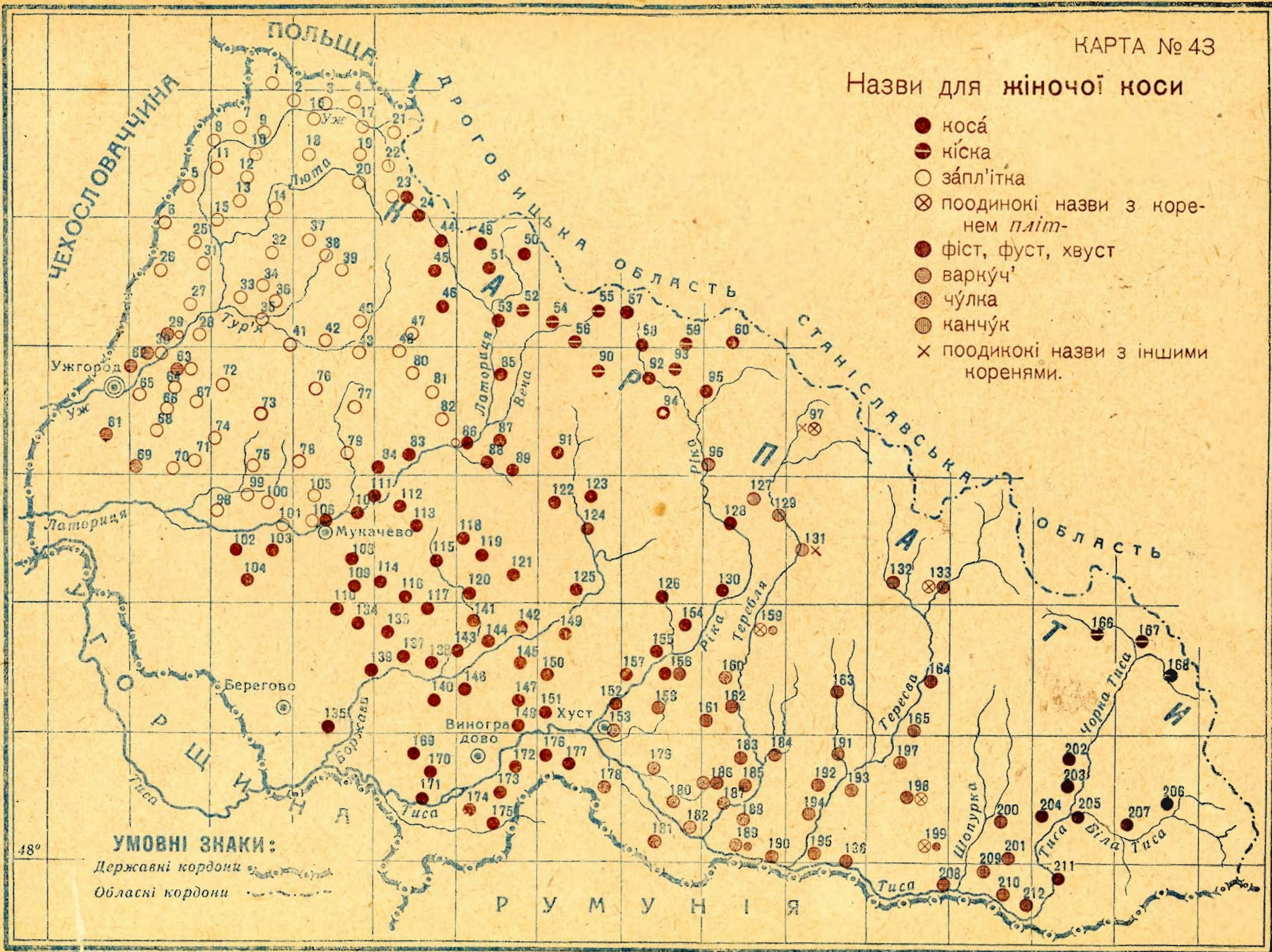
КАРТА № 43

Як називається жіноча (дівоча) коса: *коса, кіска, заплітка, варкуч, фіст, чулка, канчук..?*

Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 97 *плет'інка*, що вживається зрідка; у н. п. 133 *плет'ін'а*; у н. п. 158 *плет'у́нка*, у н. п. 198 *плет'ін'а*, яке, крім картографованого значення „коса“, вживається тут і на означення обведених вінцем кругом голови і певним чином закріплених обох кіс; у н. п. 199 *плет'ін'а* сер. р. і *плетенѳ* сер. р. (род. од. *плетенá*, ор. од. *плетенóm* і т. ін.). Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 97 *пéслик* (так як жителі сусідніх сіл, зокрема Синевіра, висміюють дане слово, то мовляни н. п. 97 при чужих його уникають); у н. п. 131 *гдн'т'* чи *кдн'т'* чол. р.

Назви для жіночої коси

- коса́
- кі́ска
- за́пл'ітка
- ⊗ поодинокі назви з коренем *пліт-*
- фі́ст, фу́ст, хвуст
- варкуч'
- чу́лка
- канчу́к
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями.

КАРТА № 44

Як називають батька (при звертанні до нього): *тату, няню, няньку, апо..?*

Для картографування взято форми, які вживаються при звертанні до рідного батька—кличні форми.

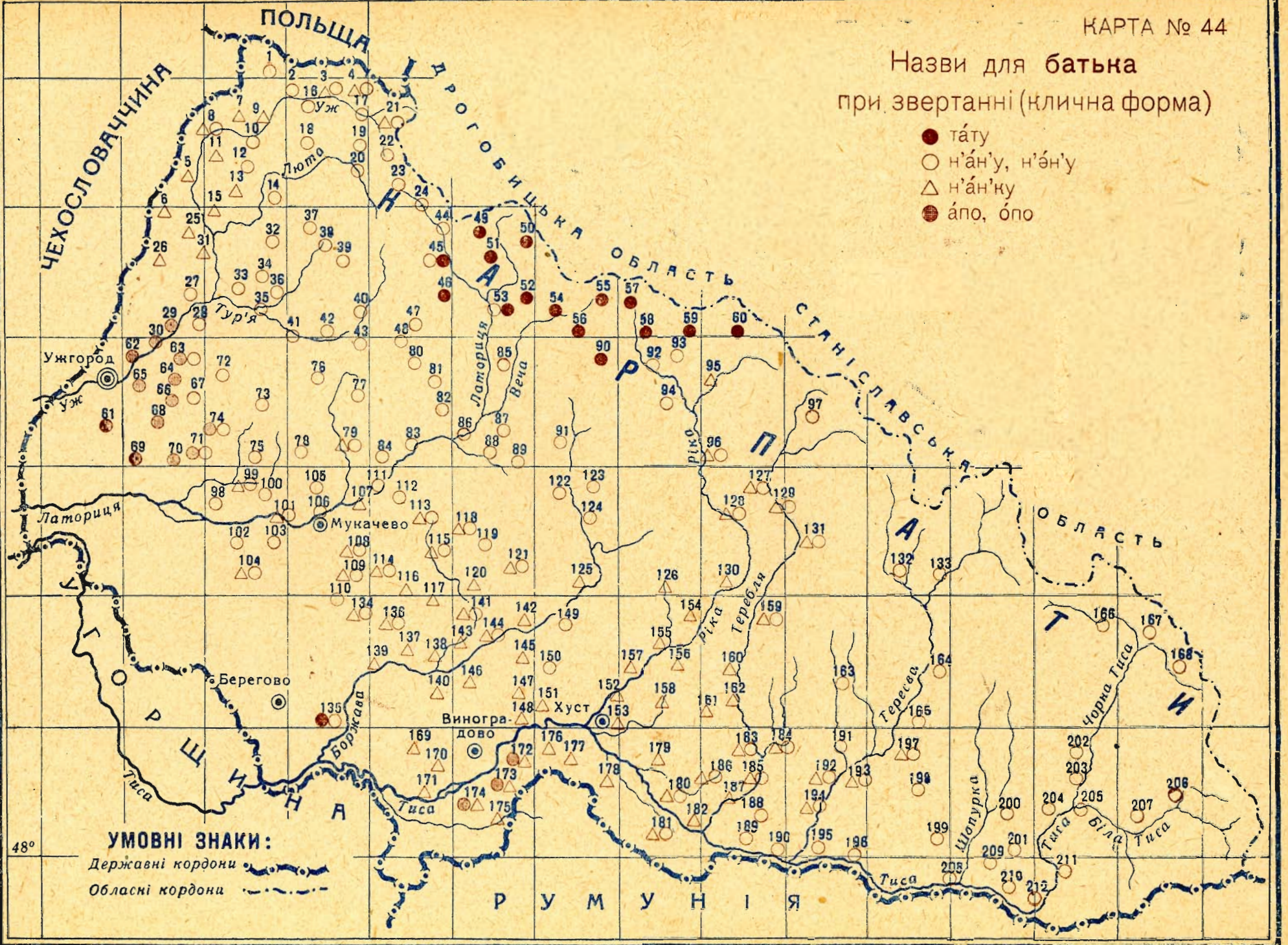
У говірках Ужгородщини та ін. слово *апо, опо* вживається лише при звертанні—як клична форма (а також як слово дитячого лексикону), взагалі ж при розповідях рідного (і нерідного, вітчима) батька називають *отй'ец'*.

Опис слів на означення поняття „батько“ у закарпатських говорах див. авторову працю „Лексика українських говорів Закарпатської області. Назви спорідненості, свояцтва та сімейно-родинного побуту“, Наукові записки УЖДУ, т. XXVI, стор. 4—6.

Йакій н'ан'он'ко, такий сь'онон'ко (н. п. 103).

Назви для батька
при звертанні (клична форма)

- тату
- н'ан'у, н'эн'у
- △ н'ан'ку
- апо, опо

КАРТА № 45

Як називається особа жіночої статі по відношенню до своїх батьків: *донька, дівка..?*

Знаком для *д'івка* скартографовано у н. пп. 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115 *д'ївка*, де *й* заступає давнє **ѣ**.

Слово *д'івка (д'ївка)* у західних районах і по всій території Закарпатської області (як і в інших говорах та літературній українській мові) відоме і в своєму звичайному значенні: особа жіночої статі, що досягла статевої зрілості, але ще не вступила в шлюб.

Опис слів *донька, дівка* у закарпатських говірках див. у названій у коментарі до попередньої карти авторів праці, стор. 9—10.

Іакà мàти, такà й д'ївка. (н. п. 101).

Полóзираи мàт'ір', та вòз'мй їй д'ївку. (н. п. 106).

Де д'ївòк сїм, там дòл'а ус'їм. (н. п. 138).

Одна дѣвка—жура гѣрка (горька), а у кого есть сѣмь, буде доля всѣмь. (Недзельський, 3 уст народу, 100).

Дѣвку, повивай, тай ладу набивай. (Недзельський, 3 уст народу, 100).

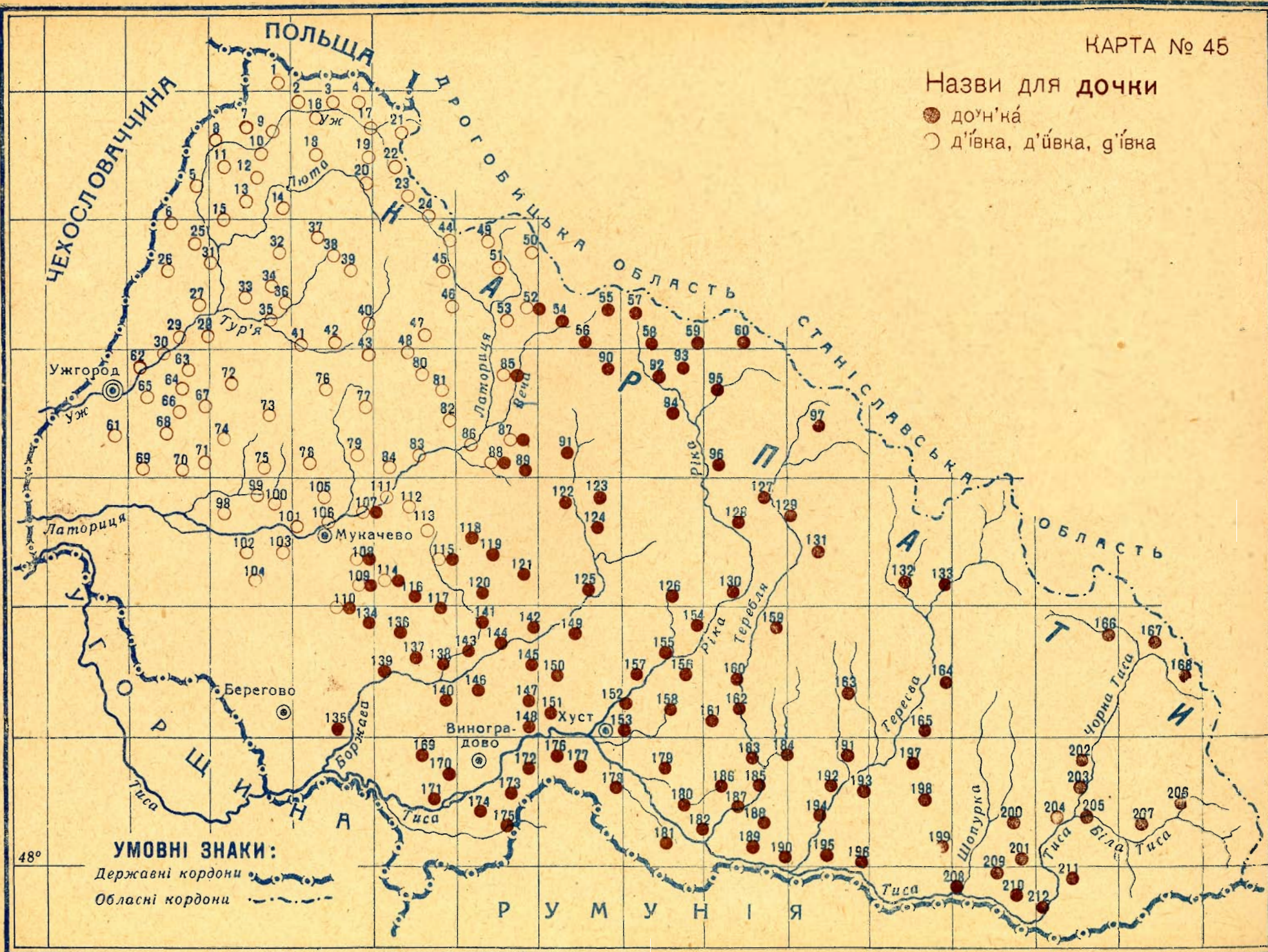
Дѣвка, якъ верба, де ей посадять, там ся прийме. (Недзельський, 3 уст народу, 100).

Дѣвка, якъ огонь, невѣста, як хоруго(в). (Недзельський, 3 уст народу, 100).

Дѣвка, якъ возъ пѣший, все клади... (Недзельський, 3 уст народу, 100).

Назви для дочки

- доун'на
- д'івка, д'ївка, г'ївка

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

КАРТА № 46

Як називається рідний дядько по батькові (брат батька): *стрий*, *стрико*, *вуйко*, *уйко*..?

Загальним відсильним знаком у н. п. 61 скартографовано *оути'ув брат*.

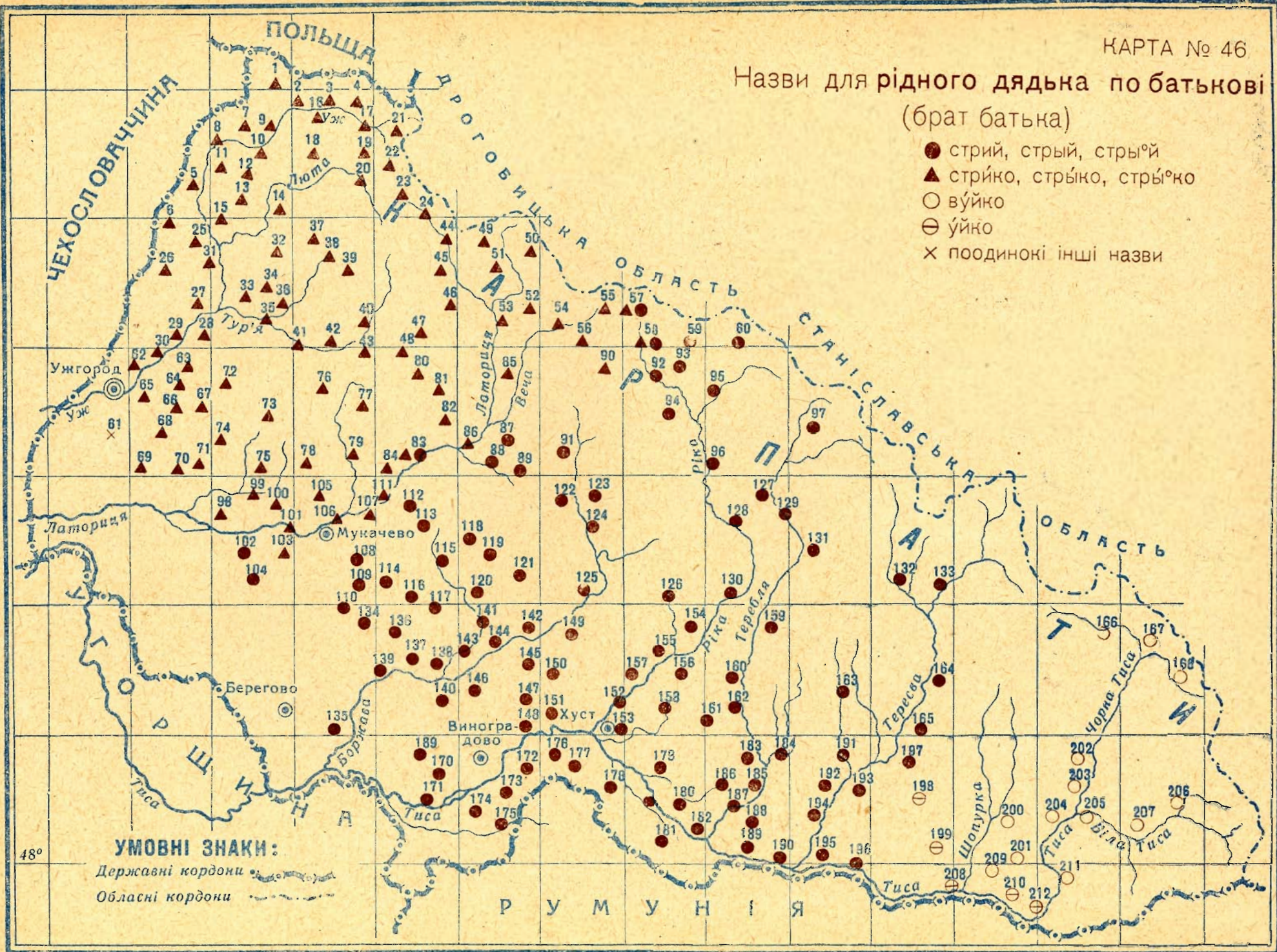
Стрыко, крім зазначеної на карті місцевості, відоме у ряді говірок Іршавщини та ін., але усвідомлюється воно там як пестливо-зменшувальна форма від вживаного там *стрий*.

Назва *вуйко*, *уйко* відома і на території поширення *стрий*, *стрий*, *стрико*, *стрико*, але вживається вона там на означення „дядька по матері“ (брата матері), тобто зберігає своє давнє значення. На Рахівщині ж *вуйко*, *уйко*, крім „дядько по батькові“ має ще значення „дядько по матері, чоловік батькової чи матеріної сестри, взагалі всякий старший чоловік“, тобто вживається відповідно літературному *дядько*.

Опис слів *стрий*, *стрико*, *вуйко*, *уйко* див. у названій вище авторовій праці, стор. 12—16.

Назви для рідного дядьна по батькові (брат батька)

- стрий, стрый, стрый
- ▲ стріко, стріко, стріко
- вуйко
- ⊖ уйко
- × поодинокі інші назви

КАРТА № 47

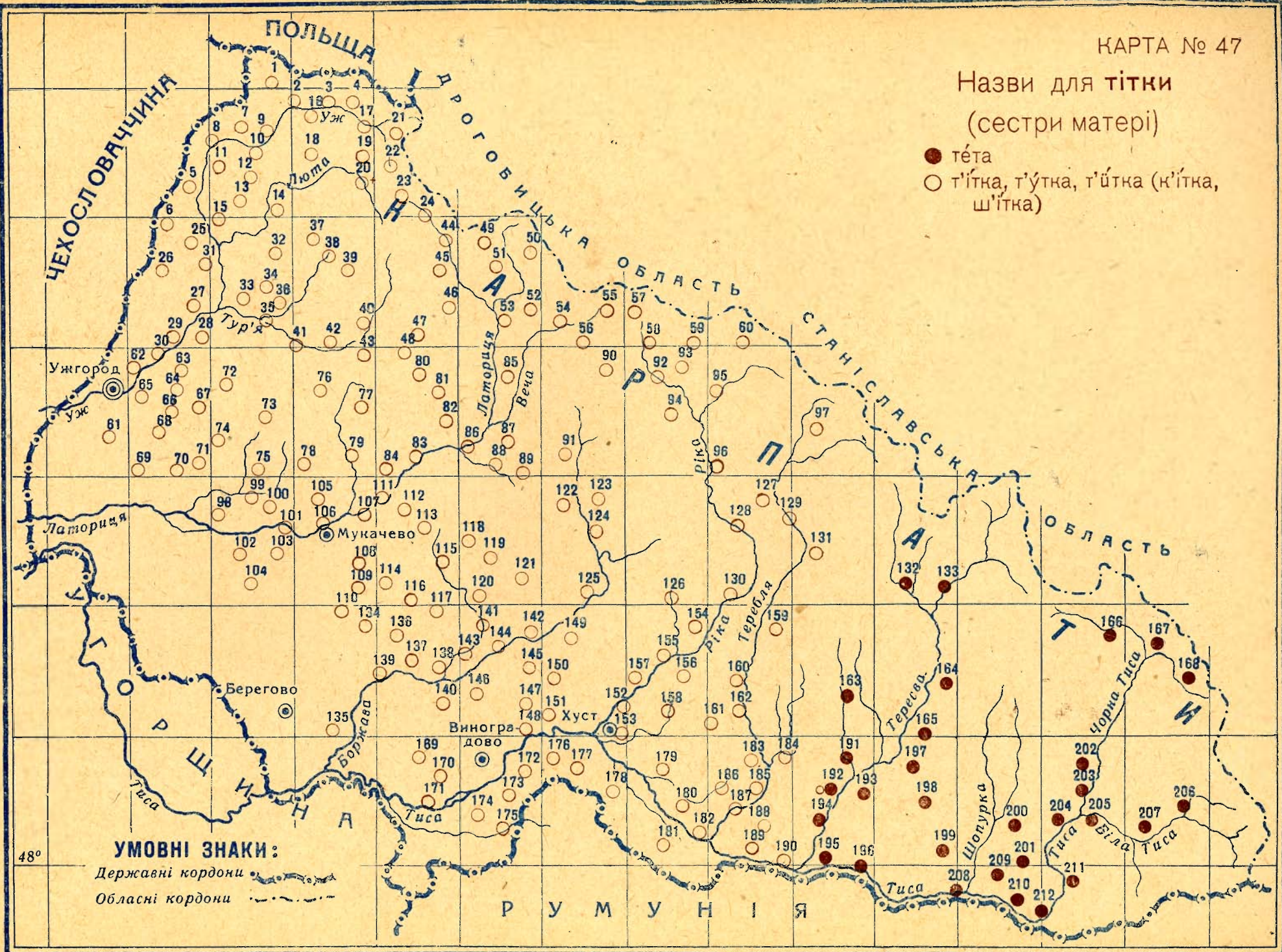
Як називається сестра батька або матері: *тітка*, *тета*..?

У н. пп. 8, 9 знаком для *тітка* скартографовано два паралельно вживаних там варіанти *тітка* і *тітка*; у н. п. 20 *ш'ітка*, *ш'ітка*; у н. пп. 102, 103 *кїтка*.

Опис слів *тітка*, *тета* і т. ін. у закарпатських говорах див. у названій вище авторовій праці, стор. 15.

Назви для тітки
(сестри матері)

- тета
- т'їтка, т'ўтка, т'їтка (к'їтка, ш'їтка)

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 48

Як називається жінка сина: *невістка*, *невіста*..?

У досліджуваних говорах назви *невістка*, *невіска*, *невіста*, крім „жінка сина“, вживаються ще і в значенні „молода жінка взагалі“. Опис цих слів у досліджуваних говорах див. у названій вище авторовій праці, стор. 23—25.

Невістка чужа кїстка. (Бистриця, Мукач.).

Нивіста не має міста (н. п. 105).

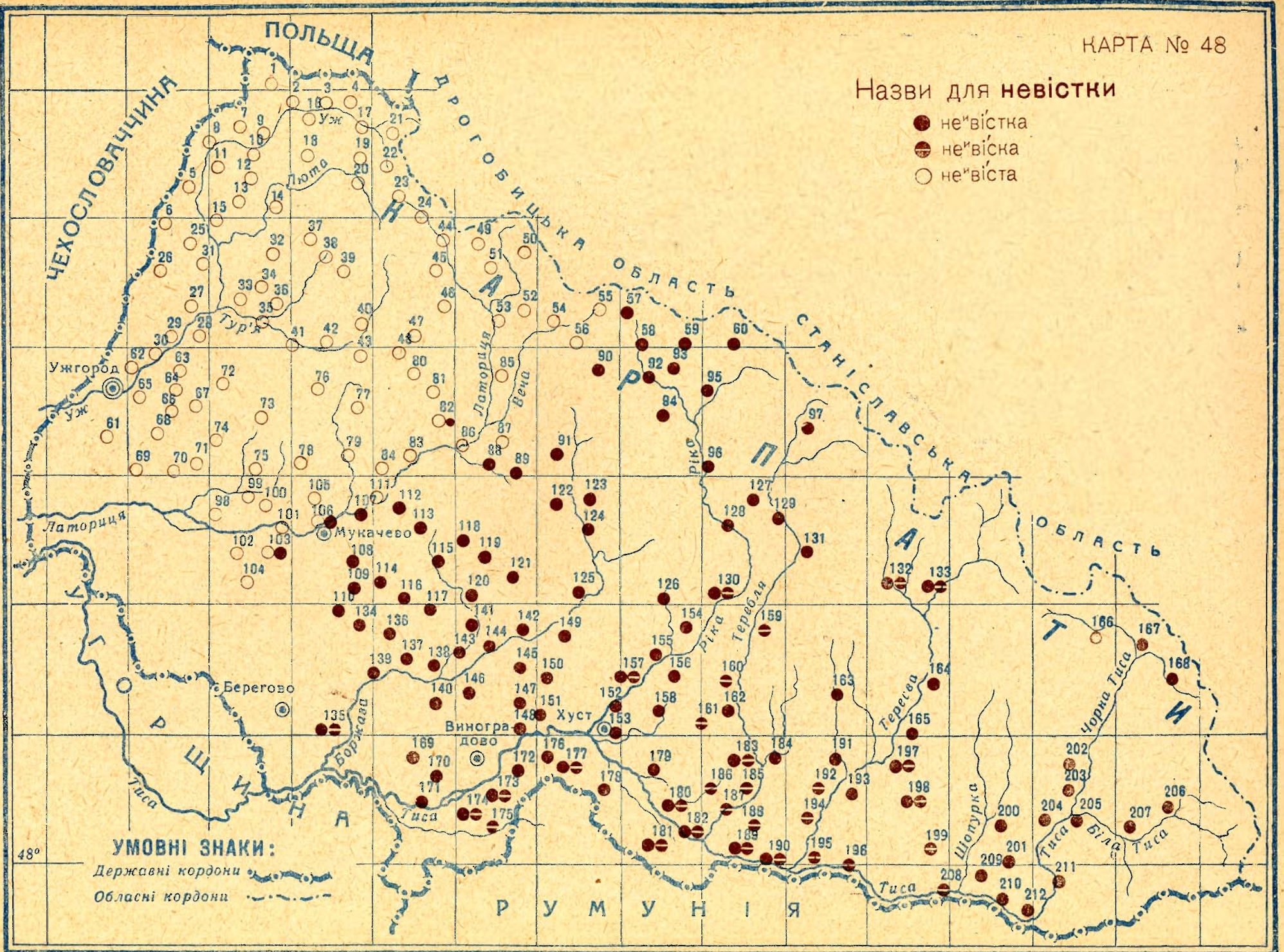
З'ат', нивіста—не дитїна. (н. п. 101).

Ко хїба, тот хїба, а невіста вше хїба. (н. п. 68).

Стрийна, вўйна не родина, з'ат', невістка не дитїна.
(н. п. 209).

Назви для невістки

- невістка
- ◐ невісна
- невіста

КАРТА № 49

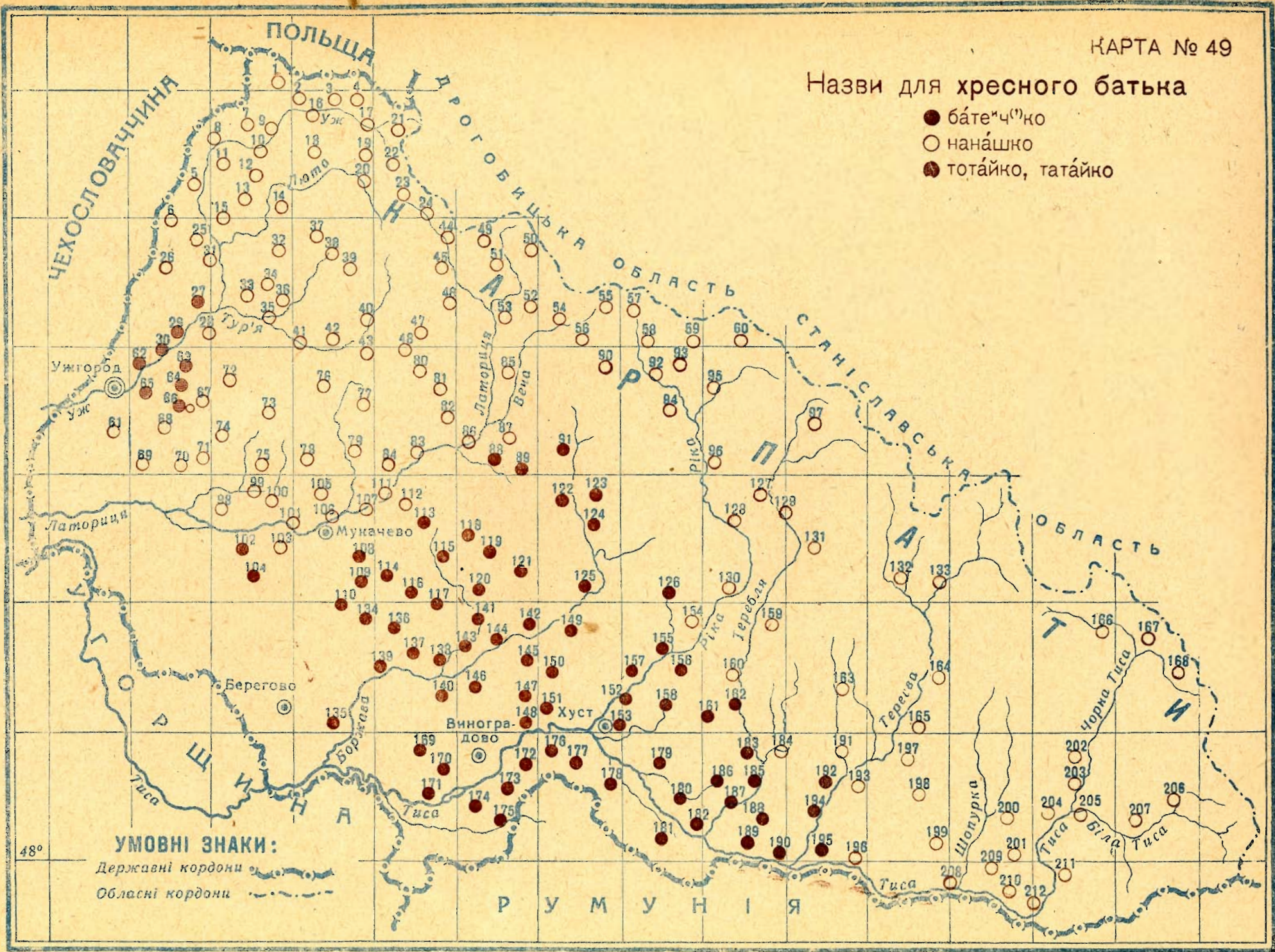
Як називається хрещений батько: *батечко, нанашко, тотайко..?*

На всій території картографування поруч з *ба́те^чко, нанашко, тотайко* чи *татайко* відома і описова назва *хрѣсный* (*хрѣсний, крѣсный, крѣсний*) *отѣц'* чи (після опущення означуваного іменника) субстантивоване *хрѣсний, хрѣсный, крѣсний, крѣсний*.

Опис слів *батечко, нанашко, тотайко* у закарпатських говорах див. у названій вище авторовій праці, стор. 29—31.

Назви для хресного батька

- бате^чко
- нанашко
- тотайко, татайко

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

КАРТА № 50

Як називається хрещена мати: *маточка*, *матінка*, *нанашка*, *нанашкуля*, *тотайка*..?

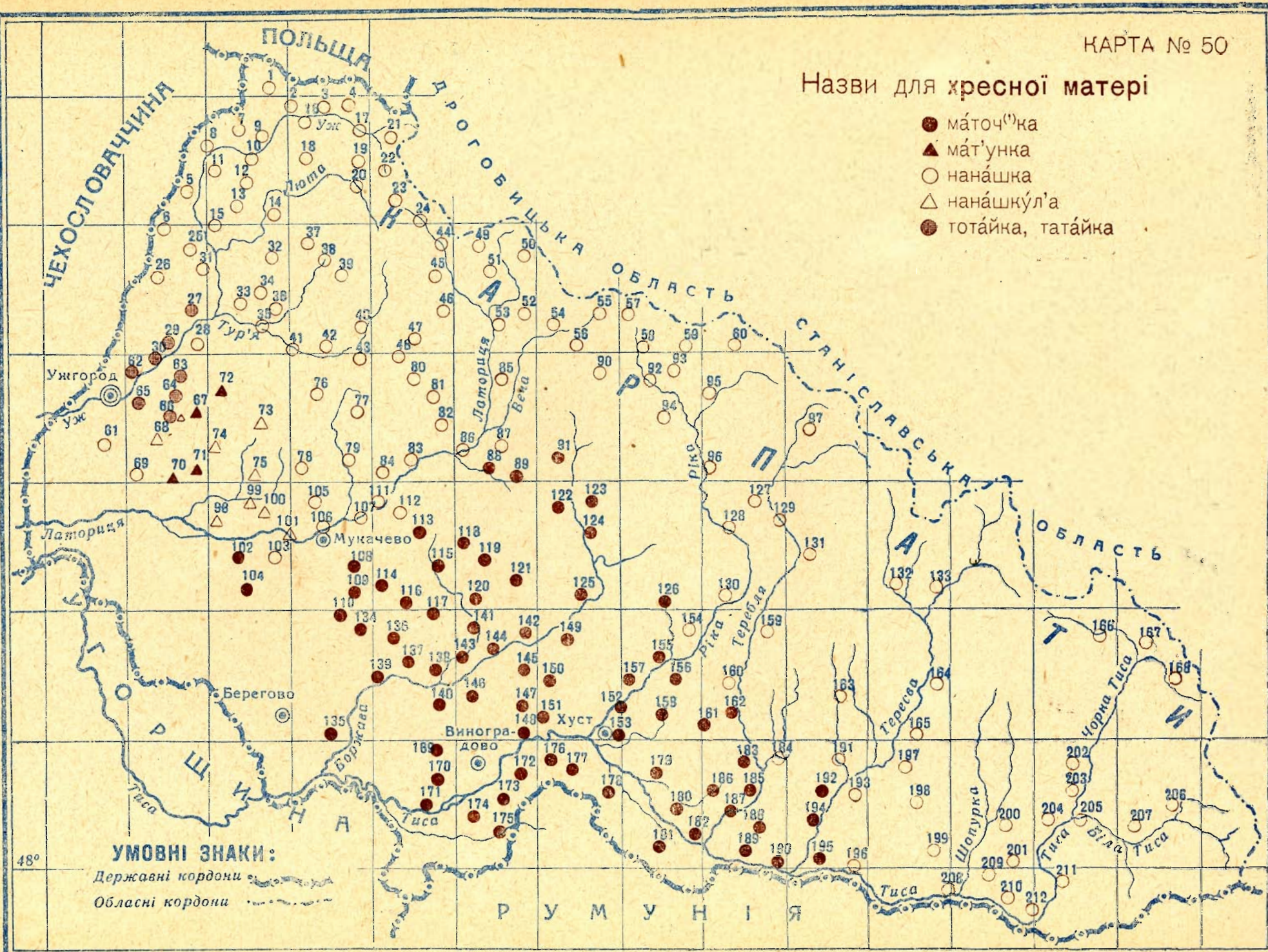
У н. п. 174 поруч з *маточка* фіксується і *матичка*.

На всій території картографування поруч з вказаними відома і описова назва *хрєсна* (*крєсна*) *мамка* (*матір'*), чи субстантивоване *хрєсна*, *крєсна*.

Опис слів *маточка*, *матінка*, *нанашка*, *нанашкул'а*, *тотайка*, *татайка* див. у названій вище авторовій праці, стор. 29—31.

Назви для хресної матеріі

- м'яточка
- ▲ м'ятушка
- нанашка
- △ нанашкул'а
- тотаїна, татаїна

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
 Обласні кордони

КАРТА № 51

Як називається хрещеник: *хресник, похресник, покресник, хреснувець, фін, фійн, філін..?*

Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. пп. 96, 97 *фін'а* (сер. р., -t- основи), що вживається і стосовно хлопців і стосовно дівчат; у н. п. 176 *фійій'на*, що є іменником так званого спільного роду (*муй фійій'на, м'оїа фійій'на*) і вживається тут поруч з *хрєсник* і *фійій'н*.

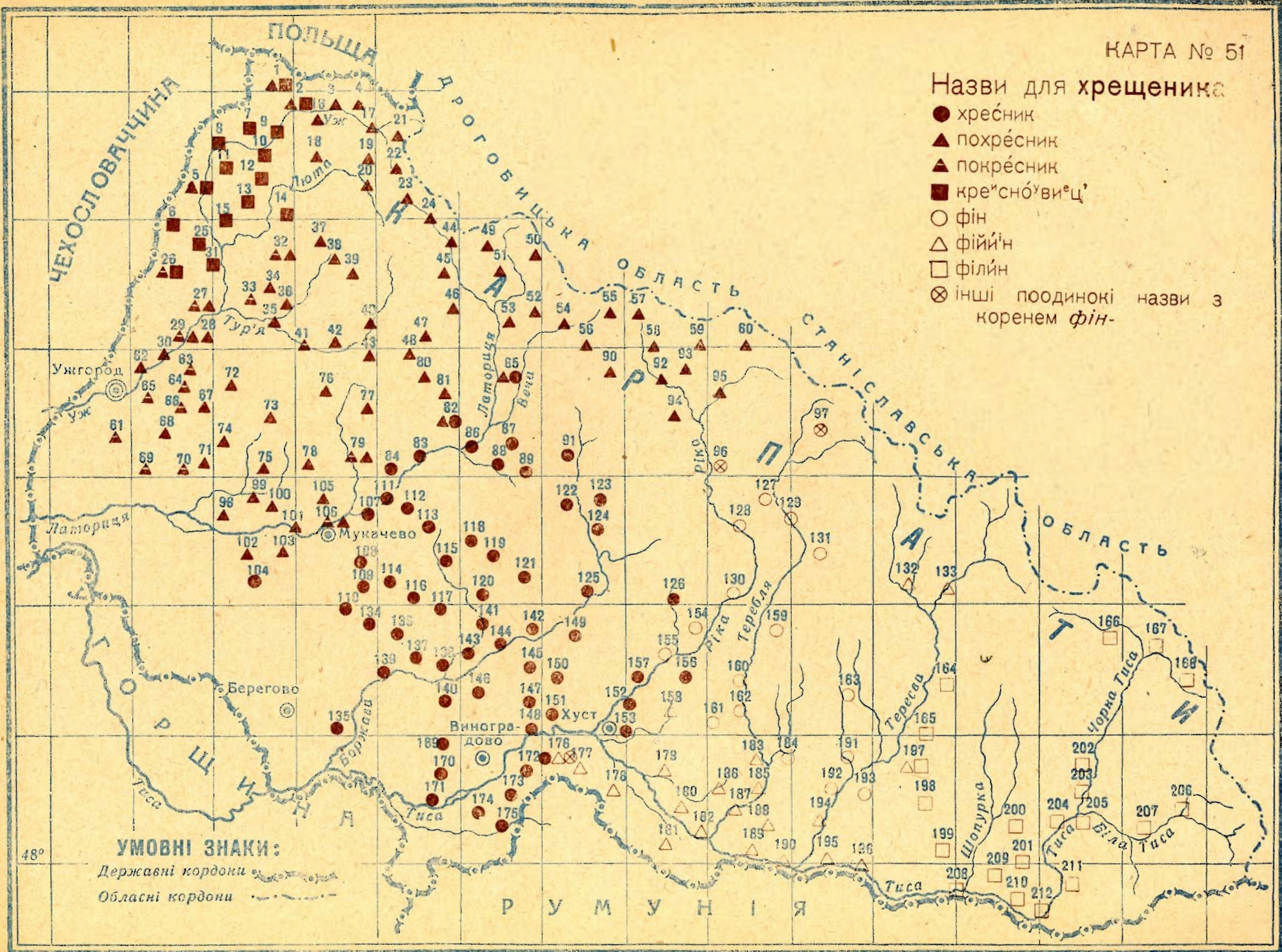
На території, де поширені назви *фін, фійій'н, філін*, слово *хресник* взагалі відоме, але із значенням „син хрещеного батька“, „хрещеник батька“ (хресниками себе взаємно називають діти кумів).

На означення хрещениці відповідно до *хрєсник, похрєсник, покрєсник, хреснуви'ц', фін, фійій'н, філін* по говорах вживаються: *хрєсниц'а, похрєсниц'а, покрєсниц'а, креснувка, фіна, фійій'на, філіна*.

Опис слів *фін, філін, фійій'н* і т. ін. див. названу вище авторову працю, стор. 31—32.

Назви для хрещеника

- хресник
- ▲ похресник
- ▲ покресник
- кре'сно'ви'ц'
- фін
- △ фій'їн
- філін
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *фін-*

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони
 Обласні кордони

48°

КАРТА № 52

Як називається чоловік чи хлопець однакового з ким-небудь віку: *ровесник, версник, увесник..?*

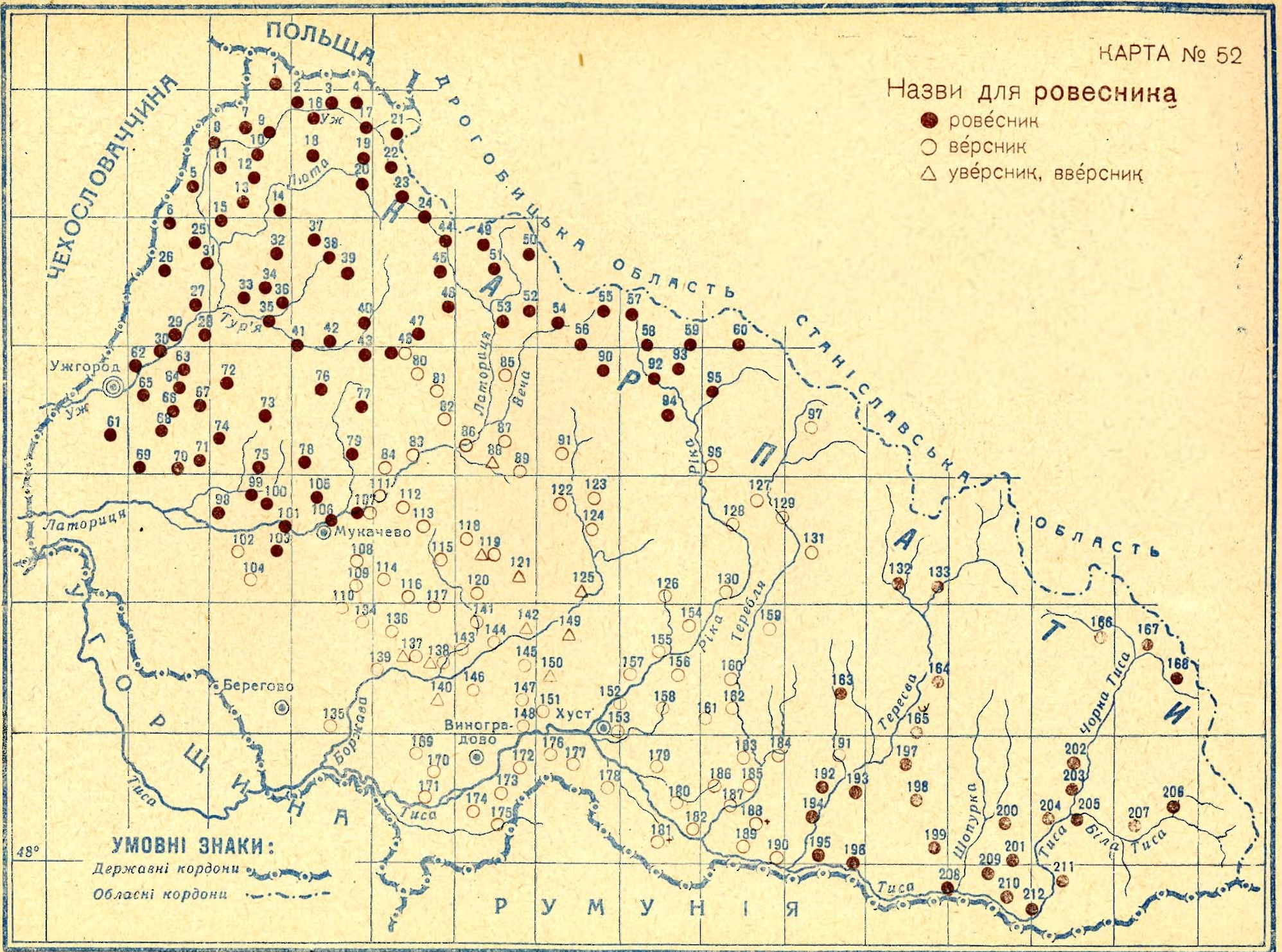
Для картографування взято лише основні назви для названого поняття. Синоніми, що мають певні семантичні і стилістичні відтінки, при картографуванні не враховувалися. Так, наприклад, не враховані назви *йеднóручник* чи *йеннóручник* (відмічено у н. пп. 40, 41, 43, 48 та ін.), *йе^еднóрйчок* чи *йе^{нн}óрйчок* (н. пп. 120, 121, 125 та ін.), *йе^еднóрочок* чи *йе^{нн}óрочок* (н. пп. 138, 143 та ін.), *однóгудок* (н. пп. 181, 184, 193 та ін.), *йе^еднóгйдок* (ч. п. 126) та ін., які мають взагалі ширше значення: вони можуть вживатися не лише стосовно людей, а й стосовно тварин, рослин та ін.

Знаком для *вєрсник* скартографовано у н. п. 188 *вєрсник* і *звєрсник* (вживаються факультативно); у н. п. 181 *вєрсник* і *однóверсник* (вживаються поруч).

Для жінки однакового з ким-небудь віку відповідно по населених пунктах вживаються назви: *ровєсниц'а, ровєсниц'э, вєрсниц'а, увєрсниц'а, ввєрсниц'а.*

Назви для ровесника

- ровесник
- версник
- △ увёрсник, ввёрсник

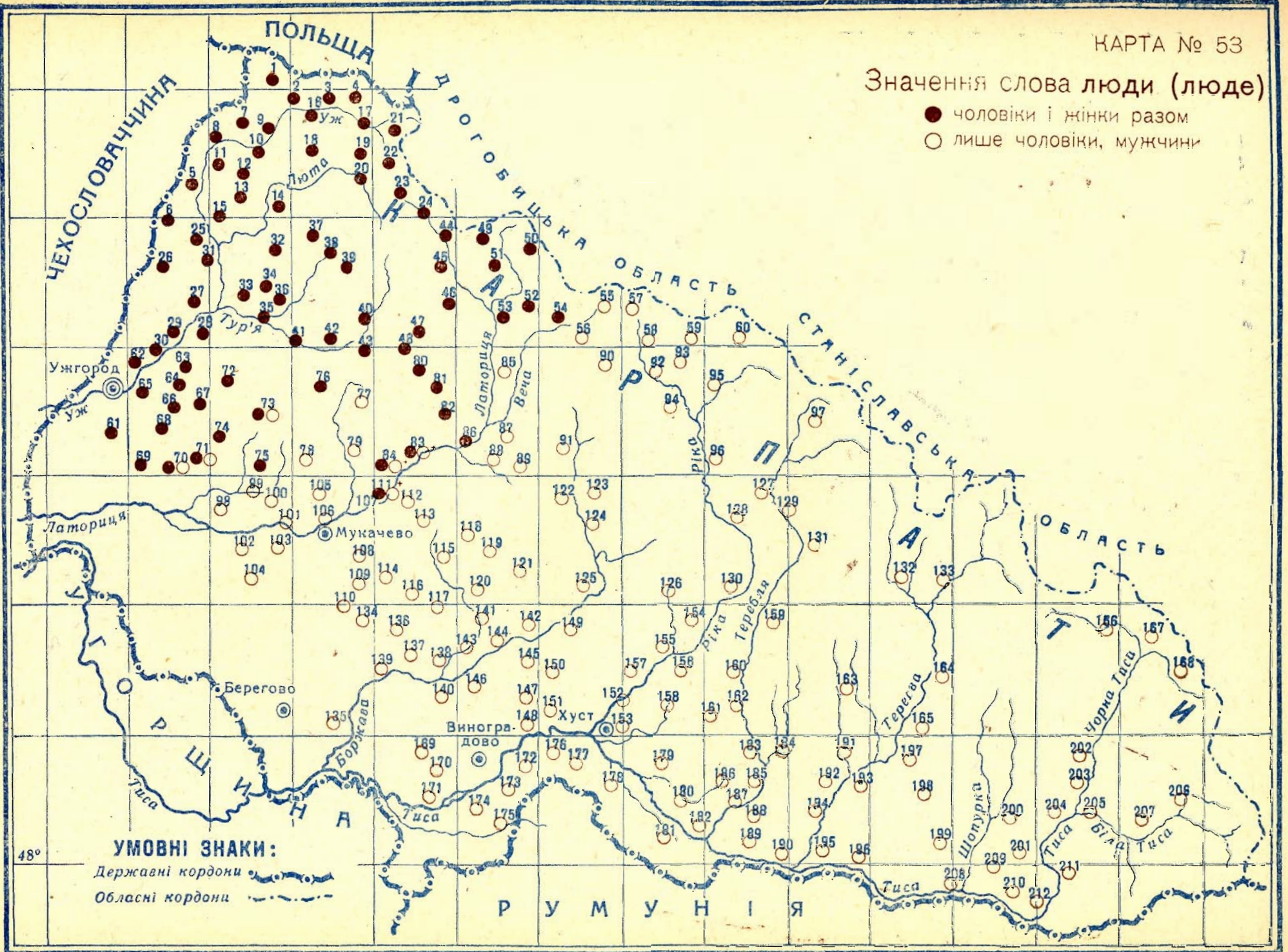
КАРТА № 53

У якому значенні вживається слово *люди* (*люде*): чоловіки, мужчини чи чоловіки і жінки?

Автори відповідей відзначили, що у н. пп. 33, 84, 111 *л'уде* в значенні „чоловіки і жінки“ вживають переважно представники молодших поколінь.

Значення слова люди (люде)

- чоловіки і жінки разом
- лише чоловіки, мужчини

КАРТА № 54

Як називаються постолі (вид взуття): *постоли, ходаки, вирпці, бочкори..?*

У цілому ряді населених пунктів, зокрема у північній та східній частині Закарпатської області, для старих зношених постолів засвідчена назва *змітки, зміткы, обміткы*. Часто *змітки* вживається як згрубіло-зневажлива назва для постолів (та інших видів взуття). Тому що *змітки* може вживатися на означення не лише зношених постолів, а й зношеного взуття інших видів, то при картографуванні воно не враховане.

В зв'язку з тим, що назви для постолів (як і інших видів взуття) частіше вживаються у множині, то для картографування взяті множинні форми.

Автори відповідей відзначили, що у н. п. 118 *бочкóры* має відтінок зневажливості.

Ліпшыи свуй ббч'кур, йак чужый чобут. (н. п. 75).

Ш'їзем до ш'їзма, а ббш'кур до ббш'кура. (н. п. 30).

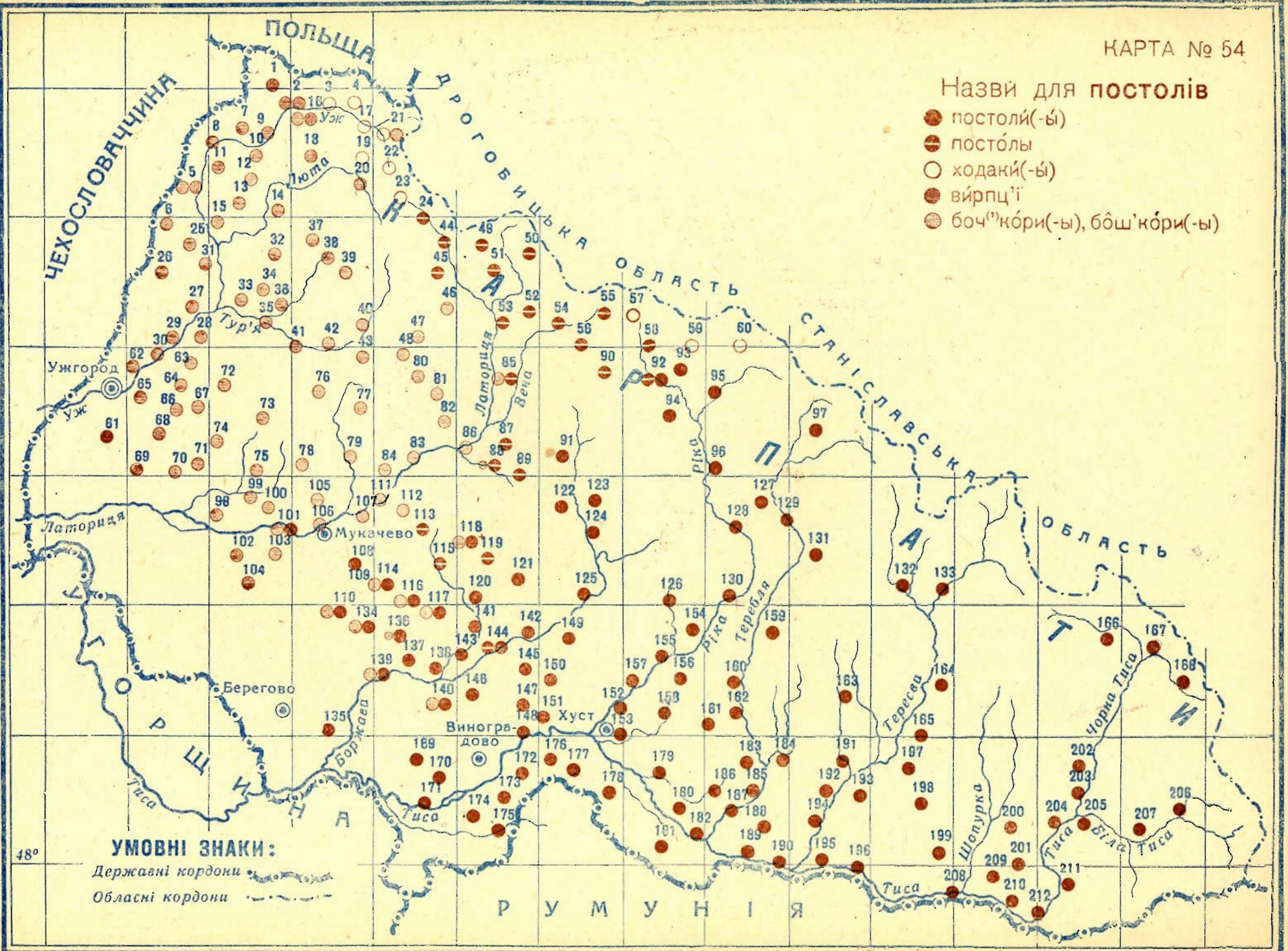
Чорт бочкóры пурвáv, дóки йїх спаровáv. (н. п. 42).

Чорт не одны постолы пурвáv, дóки вас изогнáv. (н. п. 158).

Убувь пессі постолы. (Недзельський, 3 уст народу; 185).

Назви для постолів

- постолі(-ы)
- постолы
- ходакі(-ы)
- вірпці
- боч^(о)кóри(-ы), бóш'кóри(-ы)

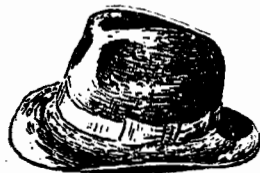

КАРТА № 55

Як називається чоловічий капелюх: *крисаня, клибан, клибаня, клибанка, калап, шапка..?*

Для картографування взято назви для фетрового капелюха; окремі назви для солом'яного бриля (наприклад, широко відоме по всій території Закарпатської області *соломн'янка* та ін.) при картографуванні не враховувалися.

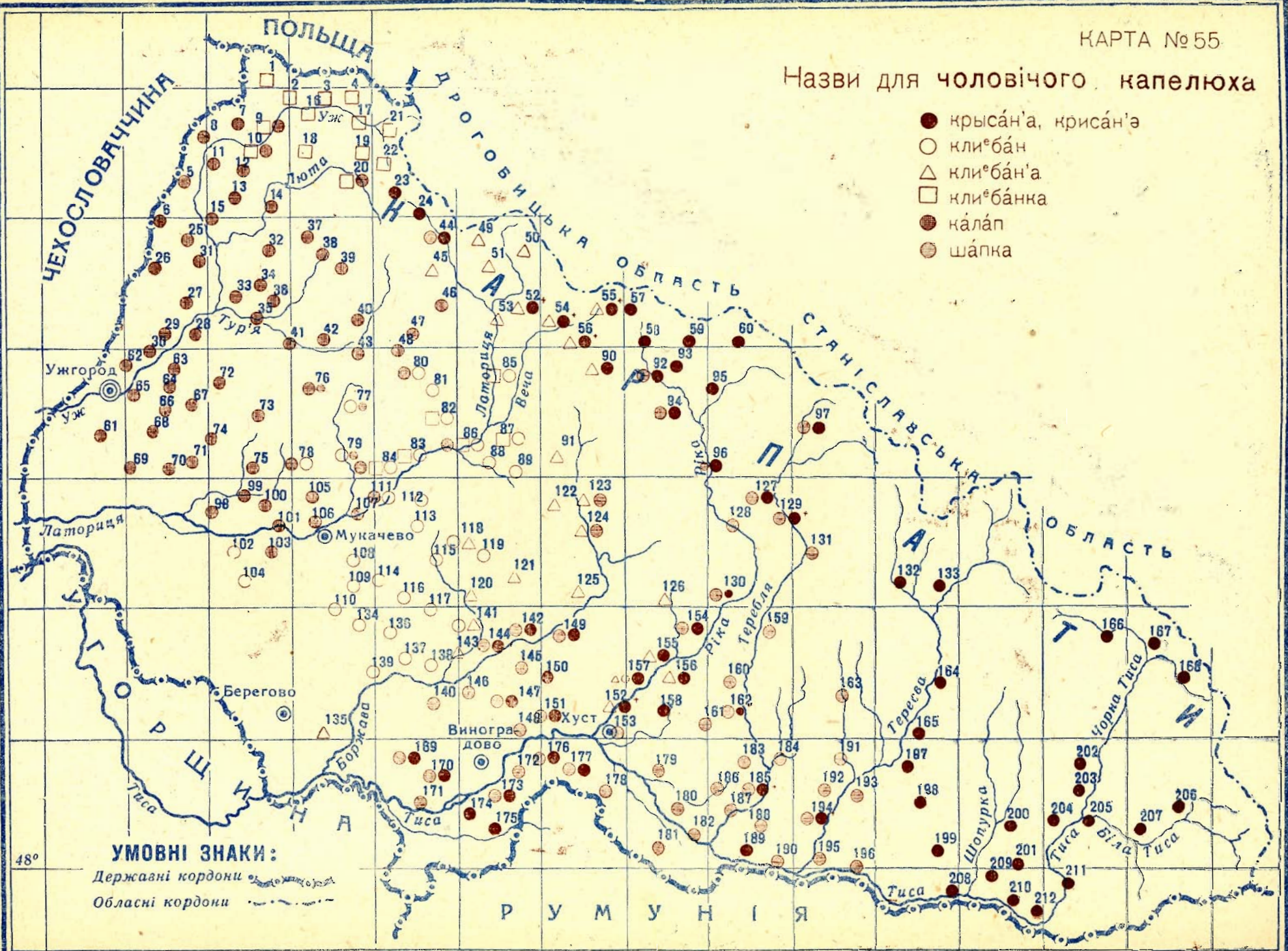
Автори відповідей зробили зауваження відносно семантично-стилістичного вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 55, 56, 129 *крисан'а*, вживається переважно представниками старших поколінь частіше всього на означення капелюха у вівчаря (у якого цей капелюх часто був просмолений); у н. пп. 52, 54, 185, 194 *крисан'а* має згрубіло-зневажливий відтінок; у н. пп. 144, 162 *крисан'а* частіше вживається на означення солом'яного бриля; у н. п. 152 *клибан'а* має згрубіло-зневажливий відтінок.

Подъ еденъ клебанъ не стануть двѣ головы. (Недзельський. 3 уст народу, 118).

Назви для чоловічого капелюха

- крисан'а, крисан'э
- кли'бан
- △ кли'бан'а
- кли'банка
- калап
- шапка

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 56

Як називається хустка (відносно невеликий квадратний кусок тканини, яким жінки зав'язують голову): *хустка, фустка, хустя, плат, платина, ширінка, кестеман, кестеманча..?*

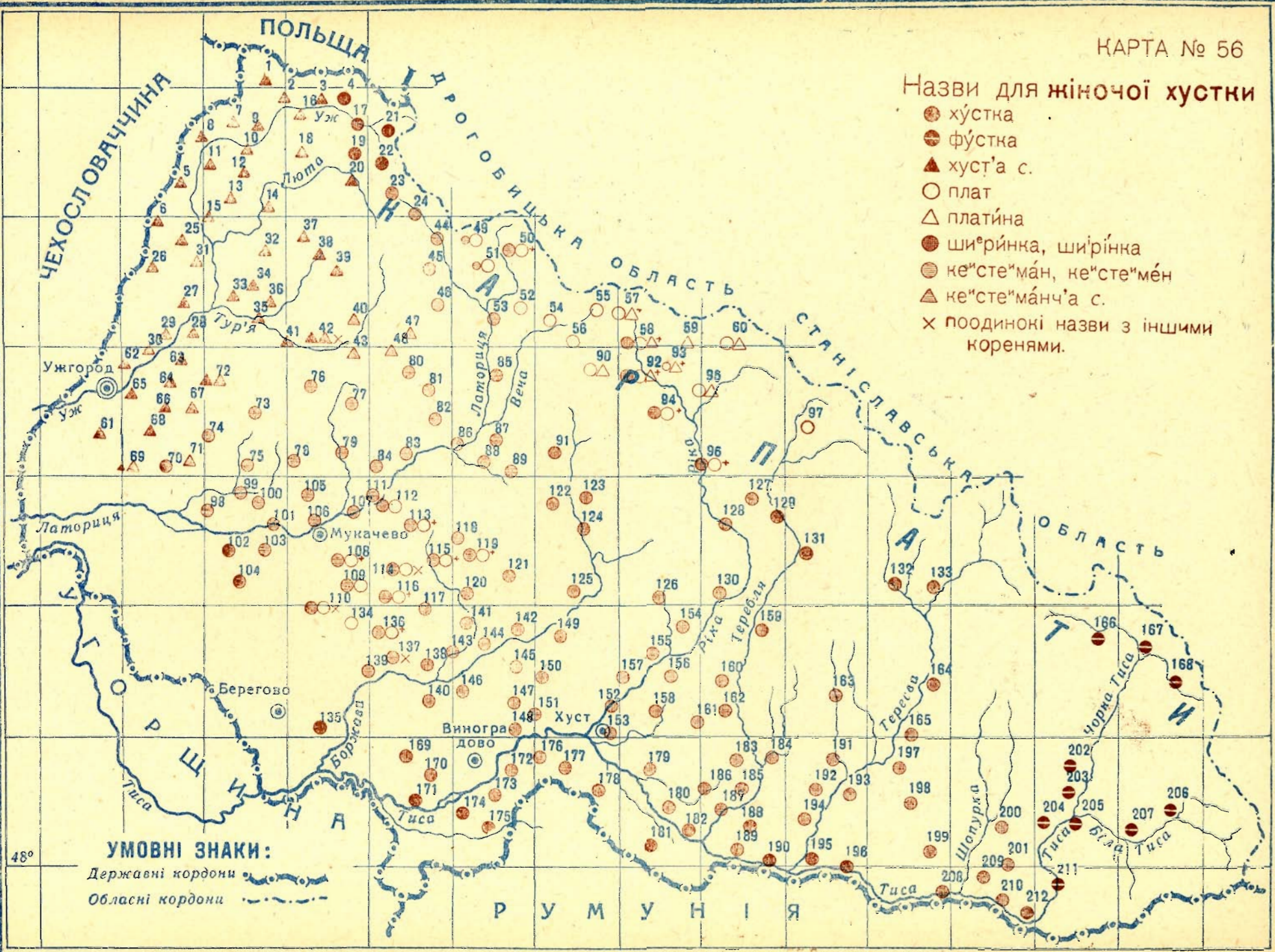
Для картографування взято лише назви для звичайної хустки, яку носять всі люди жіночої статі. При картографуванні не враховані назви різних пов'язок, що мають певне обрядово-побутове значення. Наприклад, *молодйц'а*—хустка-пов'язка чорного (на Міжгірщині) чи червоного (на Воловеччині, Іршавщині) кольору, яку жінка пов'язує при одруженні і після носить весь час під звичайною хусткою; пов'язка *молодйц'а* — ознака, що особа жіночої статі уже не дівчина, а жінка і т. ін.

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 42 *цуратка*, що має відтінок згрубіло-зневажливого значення; у н. пп. 110, 114, 137 *де"л'інка, дил'інка*, що вживається на означення світлої дівочої хустки з яскравими квітами.

Автори відповідей зробили зауваження відносно семантично-стилістичного вживання картографованих назв. Так, у н. п. 50 *платйна*—звичайна полотняна хустка, а *ке"сте"мён*—хустка з кращої тканини, з кольоровими візерунками, шерстяна хустка; у н. пп. 57, 58; 92, 93, 96 *платйна* — всяка хустка, зокрема темного кольору купована хустка, а *плат*—біла вишивана хустка; у н. пп. 108, 113, 116, 136 *платйна* — хустка переважно світлої барви, яку носять дівчата і молоді жінки, *ке"сте"мён* — хустка переважно темного кольору (чорна, сива), яку носять літні жінки; у н. пп. 94, 96 *ширінка* вживають переважно представники молодшого покоління та інтелігенція.

Назви для жіночої хустки

- хустка
- фустка
- ▲ хуст'а с.
- плат
- △ платіна
- ши'рінка, ши'рінка
- ке"сте"ман, ке"сте"мэн
- ▲ ке"сте"манч'а с.
- × поодинокі назви з іншими коренями.

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 57

Як називається жіночий фартух: *плат, платок, платяник, приплаток, пілка, півка, запиначка, припиначка, хуста, шуриц, катран*..? Якщо є кілька назв, то вкажіть на різницю в значеннях.

Щодо фасону, матеріалу і т. ін. є кілька видів і назв жіночих фартухів. На більшості досліджуваної території фартух будь-якого фасону і т.ін. має одну загальну назву, у ряді ж населених пунктів єдиної загальної назви немає, а вживаються окремі назви для різних покроїв цього одягу.

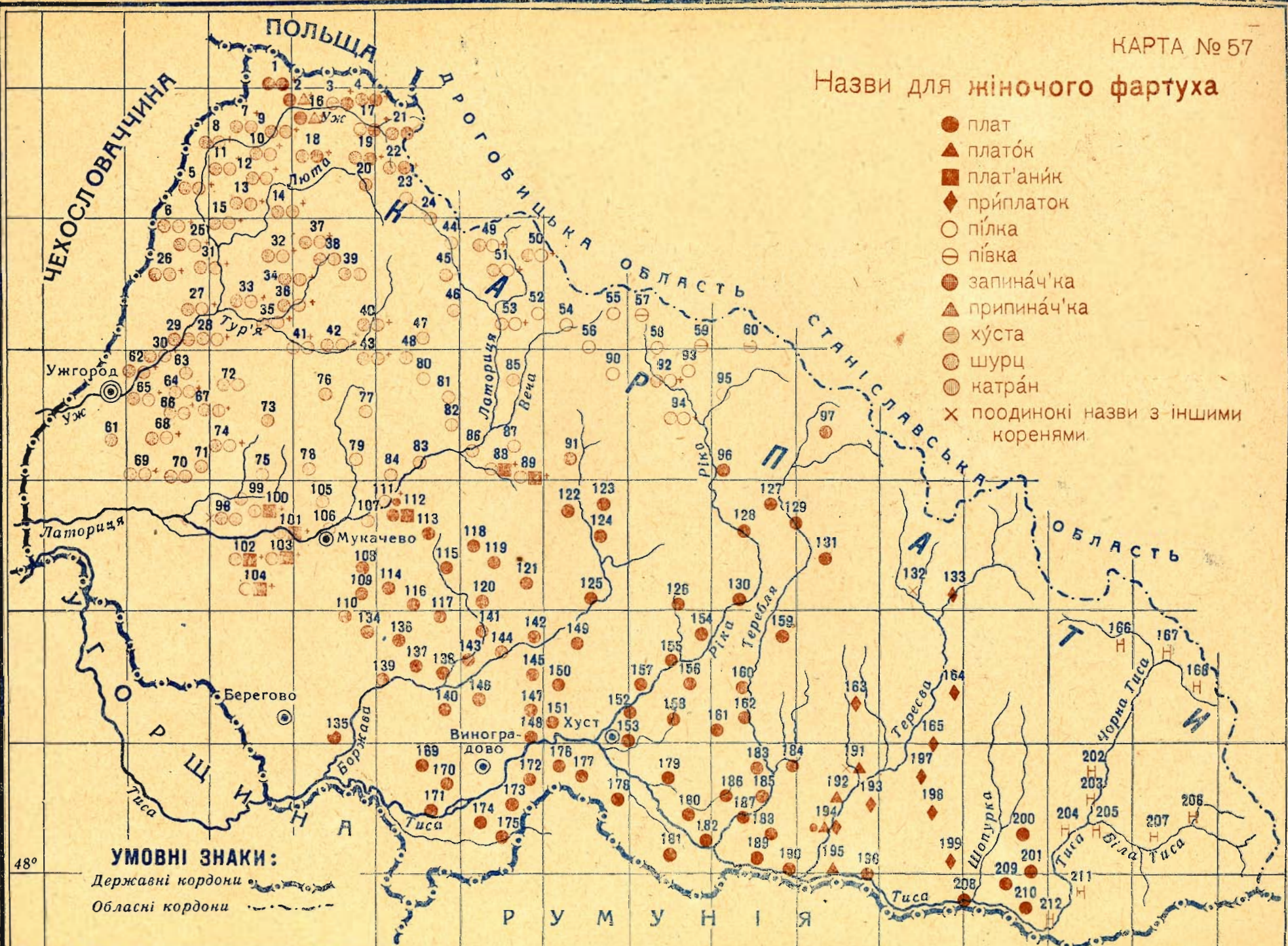
Загальним відсылним знаком картографовано у н. п. 98 *вечрин'янка* (з домашнього полотна, до пояса); у н. п. 132 *шляфрок*; у н. п. 191 *попередник*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 25, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 37, 62, 64, 65, 66, 68 *хуста*—фартух до пояса, *шуриц*—фартух, що сягає і на груди; у н. пп. 2, 16 *припиначка*—до пояса, *шуриц*—сягає і на груди; у н. пп. 3, 4, 17, 18, 19, 21, 22 *запиначка*—до пояса, *шуриц*—сягає і на груди; у н. пп. 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43 *катран*—до пояса, *шуриц*—сягає і на груди; у н. п. 74 *шуриц*—до пояса, *катран*—сягає і на груди; у н. пп. 88, 89, 100, 101, 102, 103, 104 *плат'яник*—до пояса, *катран*—сягає і на груди; у н. п. 69 *хуста*—сягає і на груди, *шуриц*—до пояса; у н. п. 67 *шуриц*—простіший, з грубішого матеріалу; у н. пп. 49, 50, 51 *пілка*—до пояса, з домотканого полотна, *катран*—всякий фартух з фабричної тканини; у н. пп. 53, 92, 94 *пілка*—білий фартух з домотканого полотна, *катран*—з фабричної тканини; у н. пп. 29, 30, *хуста*, а в н. п. 111 *плат'яник* знають і вживають переважно представники старших поколінь.

У н. пп. 166, 167, 168, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 221 (Гуцульщина) здавна ходили (і тепер ще ходять) в запасках і фартуха не носили; цей вид одягу тут почав заходити до вжитку лише останнім часом і тому загальної спеціальної назви у мовній практиці сільського населення тут ще не витворилося (іноді його тут називають *запаска, поверхна запаска*).

Назви для жіночого фартуха

- плат
- ▲ платон
- плат'анік
- ◆ приплаток
- пілка
- ⊖ півка
- запинач'ка
- ▲ припинач'ка
- хуста
- шурц
- катран
- × поодинокі назви з іншими коренями.

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 58

Як називається рушник (загальна назва): *ручник, рушник, обрус, обруся, утирак, утиральник, отиральник*..? Обов'язково звертайте увагу і відмічайте наявність відтінків у значенні паралельно існуючих назв.

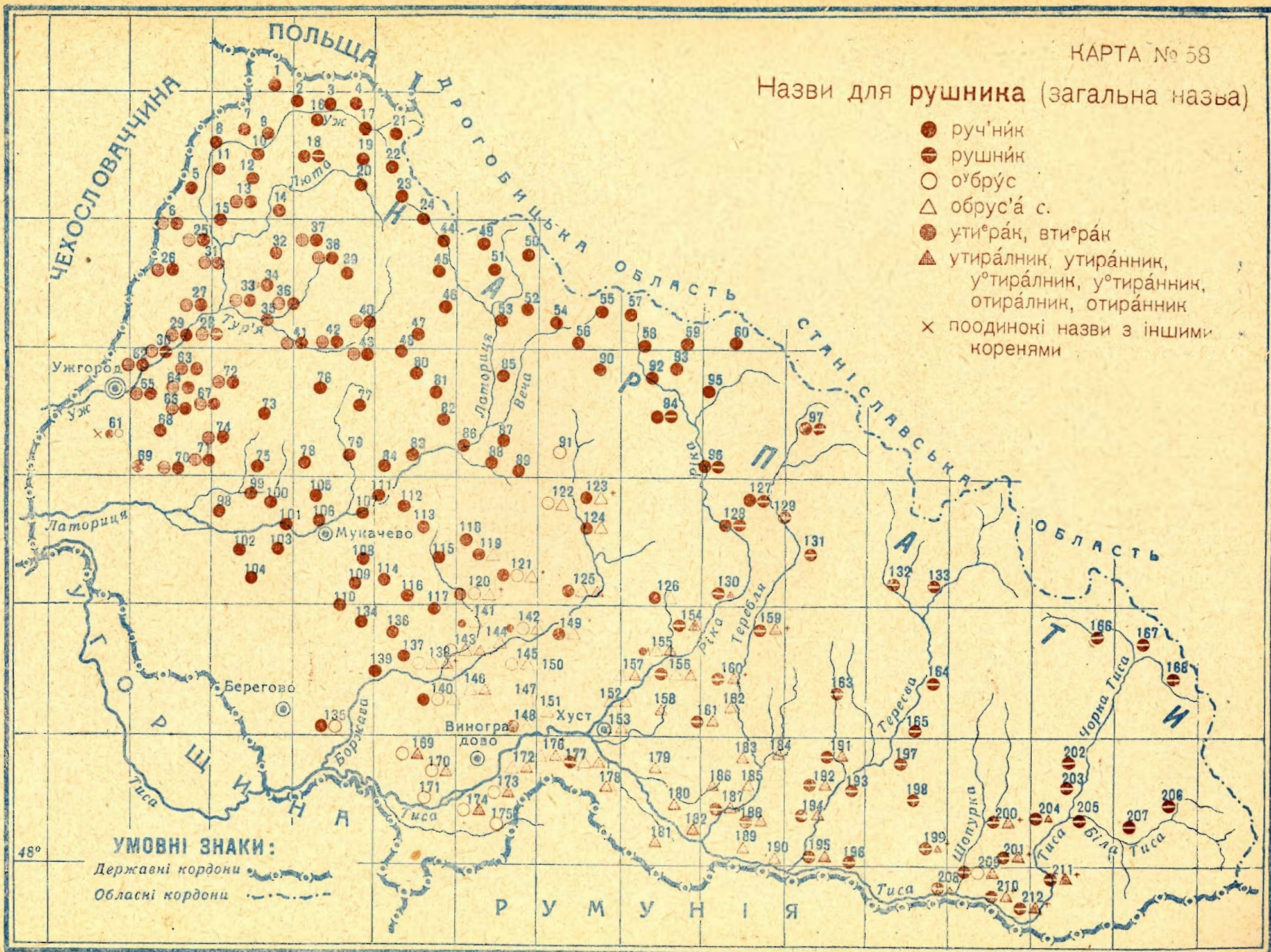
При складанні карти бралися до уваги лише загальні назви картографованого поняття (для рушника, яким втираються і т. ін.) і не враховувалися назви для окремих спеціальних видів його. Напр. *рамат* (род. од. *раматà*, ор. *раматом*, н. мн. *раматы*, збір. *рамат'а*)—невеликий кусок полотна, тряпка (частіше старий рушник чи його частина), яким втирають помиті руки після особливо брудної роботи (відмічено у н. пп. 209, 210 та ін.); *катран*—кусок полотна (частіше старий рушник), тряпка, якою втирають помитий кухонний посуд (відмічено у н. пп. 208, 209, 210 та ін.).

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 61 *порт'а* (-t-основи), яке в цьому населеному пункті є домінуючою назвою для рушника.

Автори відповідей подали зауваження відносно семантико-стилістичних відтінків картографованих назв. Так, у н. пп. 120, 121, 138, 143 *обрус'а*—короткий рушник, яким звичайно втирають лице, руки і т. ін.; *обрус*—довгий, як правило, гарно вишитий рушник, що використовується при відправлянні різних обрядів—на весіллі, похороні (кладеться під голову покійнику) та ін.; у н. пп. 120, 121, 123, *ручник*—це рушник з грубого домокатного полотна, вживається для витирання рук, посуду і т. ін.; у н. пп. 159, 160 *рушник*—з грубого полотна для витирання рук; у н. п. 176 *обрус'а*—короткий рушник звичайно з тонкого полотна, частіше використовується для покривання хліба, страви і т. ін.; у н. пп. 199, 200, 201, 210, 211, 112 *утиральник, втиральник*—переважно рушник, яким втираються, *рушник*—переважно рушник, що стелять на стіл для мамалиги, та ін.; у н. п. 165 *ручник*—порівняно пізніше слово.

Назви для рушника (загальна назва)

- руч'їнік
- ⊖ рушнік
- о'брус
- △ обрус'а с.
- ⊙ ути'ра́к, вти'ра́к
- ▲ утира́лник, утира́нник,
у'тира́лник, у'тира́нник,
отира́лник, отира́нник
- x поодинокі назви з іншими
коренями

КАРТА № 59

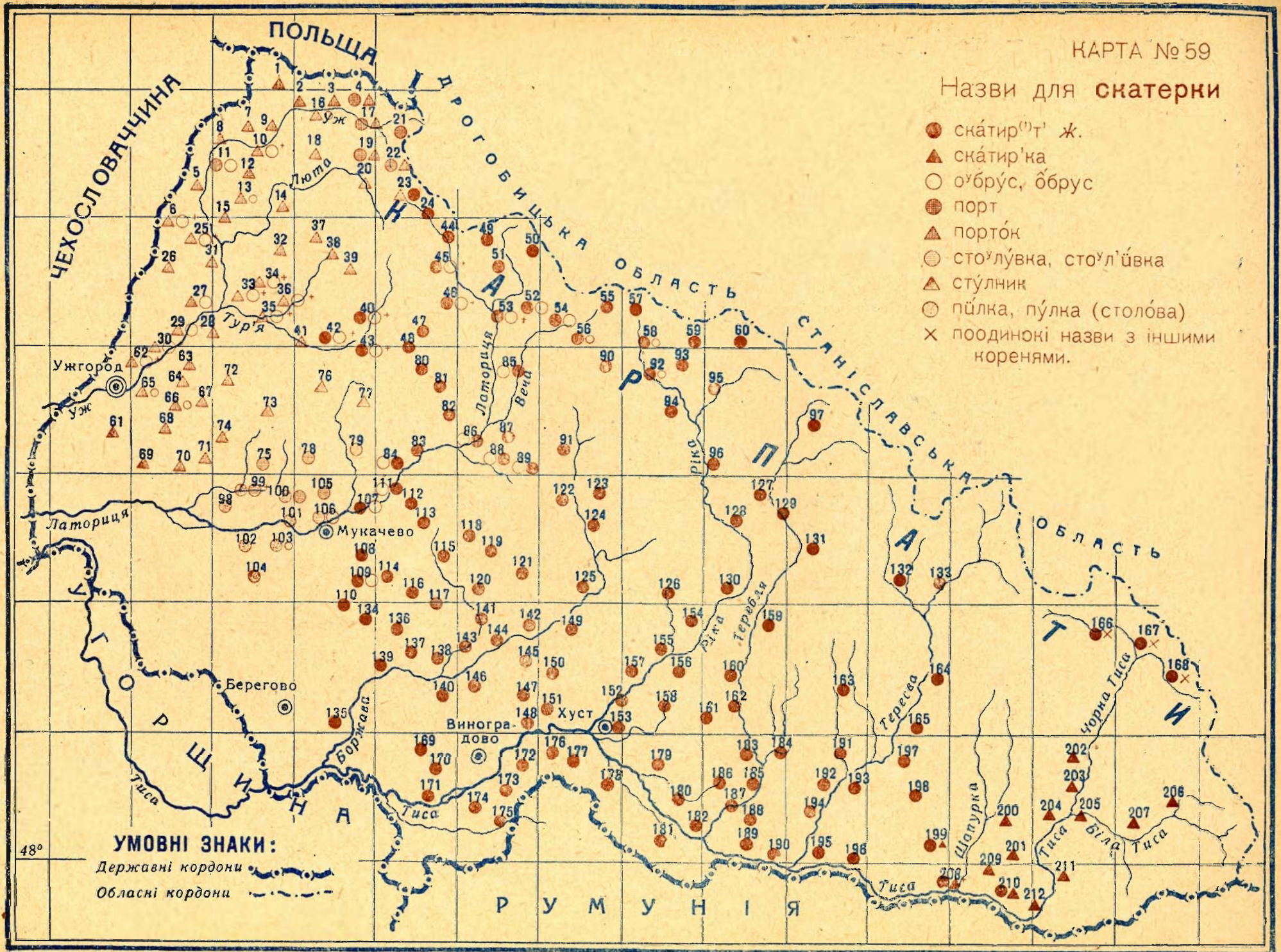
Як називається полотнище, яким покривають стіл: *скатерка*, *скатерть*, *обрус*, *порт*, *порток*, *столувка*, *стулник*, *пулка*..?

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 166, 167, 168 *тіштұх*.

Автори відповідей зробили такі зауваження відносно картографованих назв. У н. пп. 40, 42, 43, 46, 53, 85, 88, 89, 92 *скàтиерт'* — з домотканого, а *обрус* — з фабричного полотна; у н. пп. 6, 10, 11, 13, 25, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 62 *портòк* — з домотканого, а *обрус* — з фабричного полотна; у н. п. 45 *обрус* — вишита, а *скàтерт'* — невишита; у н. п. 99 *стоулўвка* — більша, *пулка* — менша розміром скатерть; у н. п. 208 *скàтер'ка* — менша розміром.

Назви для скатерки

- скатир⁽¹⁾т' ж.
- ▲ скатир'ка
- оубрус, обрус
- порт
- ▲ портон
- столувна, стол'ївна
- ▲ стұлник
- пұлка, пұлка (столóва)
- × поодинокі назви з іншими коренями.

КАРТА № 60

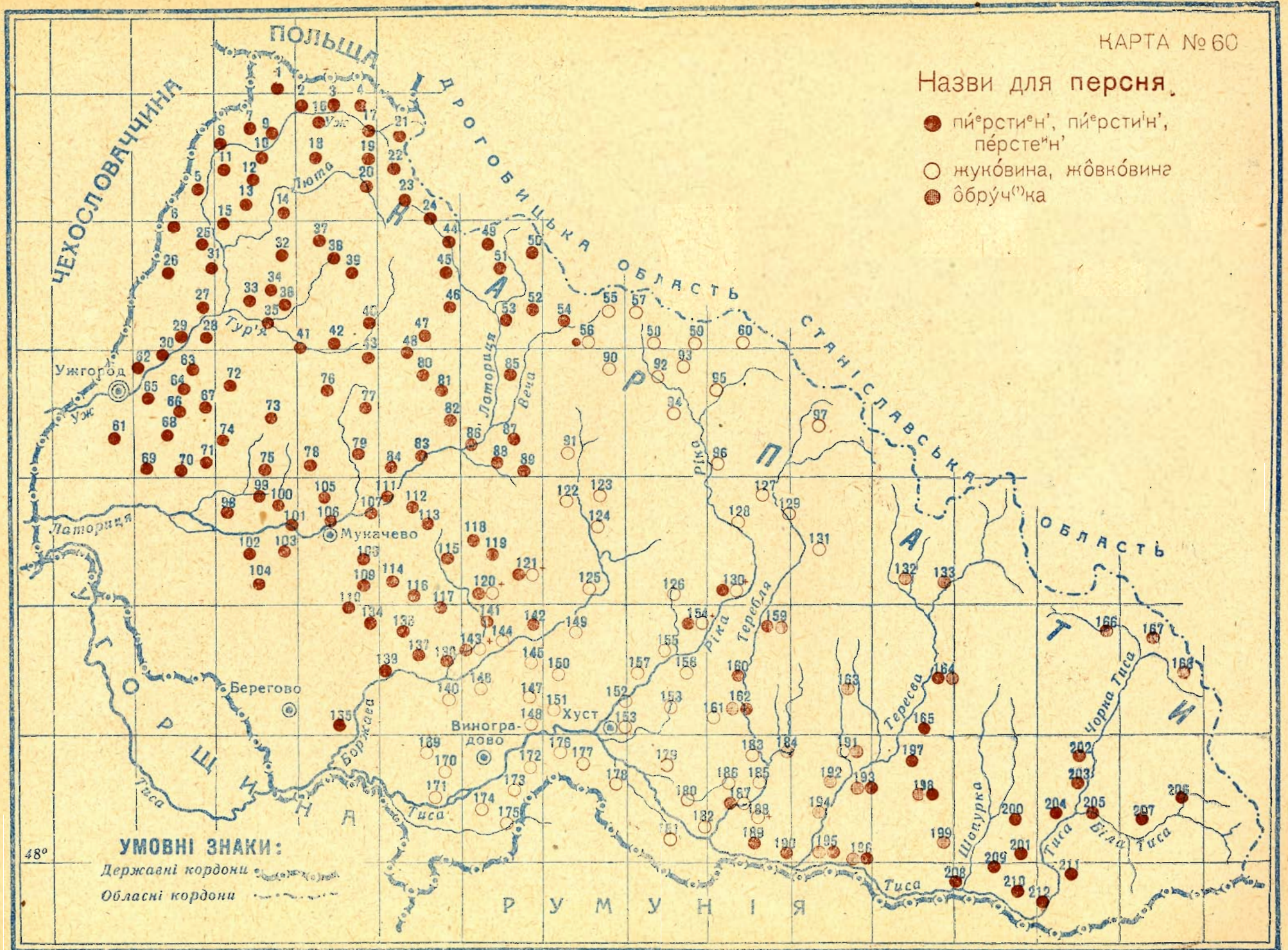
Як називається перстень (кільце з яким-небудь коштовним камінцем для пальця руки): *перстень, жуковина, жовковина, обручка..?*

Знаком для *жуковина* скартографовано у н. п. 181 два паралельно вживаних тут варіанти — *жукóвина* і *жуккóвина*.

Автори відповідей зауважили, що у н. пп. 120, 121 *жукóвина* вживається переважно на означення дешевого, часто саморобного персня з червоної міді. У н. пп. 130, 143, 154 *жукóвина* вживають переважно представники старших поколінь.

Назви для персня.

- пі'рсти'н', пі'рсти'н',
пёрсте'н'
- жуковина, жовковина
- обрúч⁽¹⁾ка

КАРТА № 61

Як називається горілка: *горілка, горівка, зорівка, палинка..?*
(Подайте загальну назву цього напою).

При складанні даної карти взято лише загальну назву для горілки, різні ж видові назви (напр., назви, дані по використуваному для її виготовлення матеріалу — *сливовиц'я, черешн'янка* та ін. і назви емоційно забарвлені — *збражѣнка* та ін.) при картографуванні не враховувалися.

Знаком для *зоурілка* скартографовано у н. п. 127 *зоурілка* і *згоурілка*, які тут співіснують.

Палин'ка до доброго неч доведе. (н. п. 75).

Палин'ка з рѣзumu зводит'. (н. п. 75).

Вино и паленка, зашалить чолов'яка, але п'ючи воду будеш при розуму. (Календар Югасевича 1806 р.).

Ко паленку п'є, довго не живе. (Недзельський, 3 уст народу, 168).

Паленка душу нищить. (Недзельський, 3 уст народу, 168).

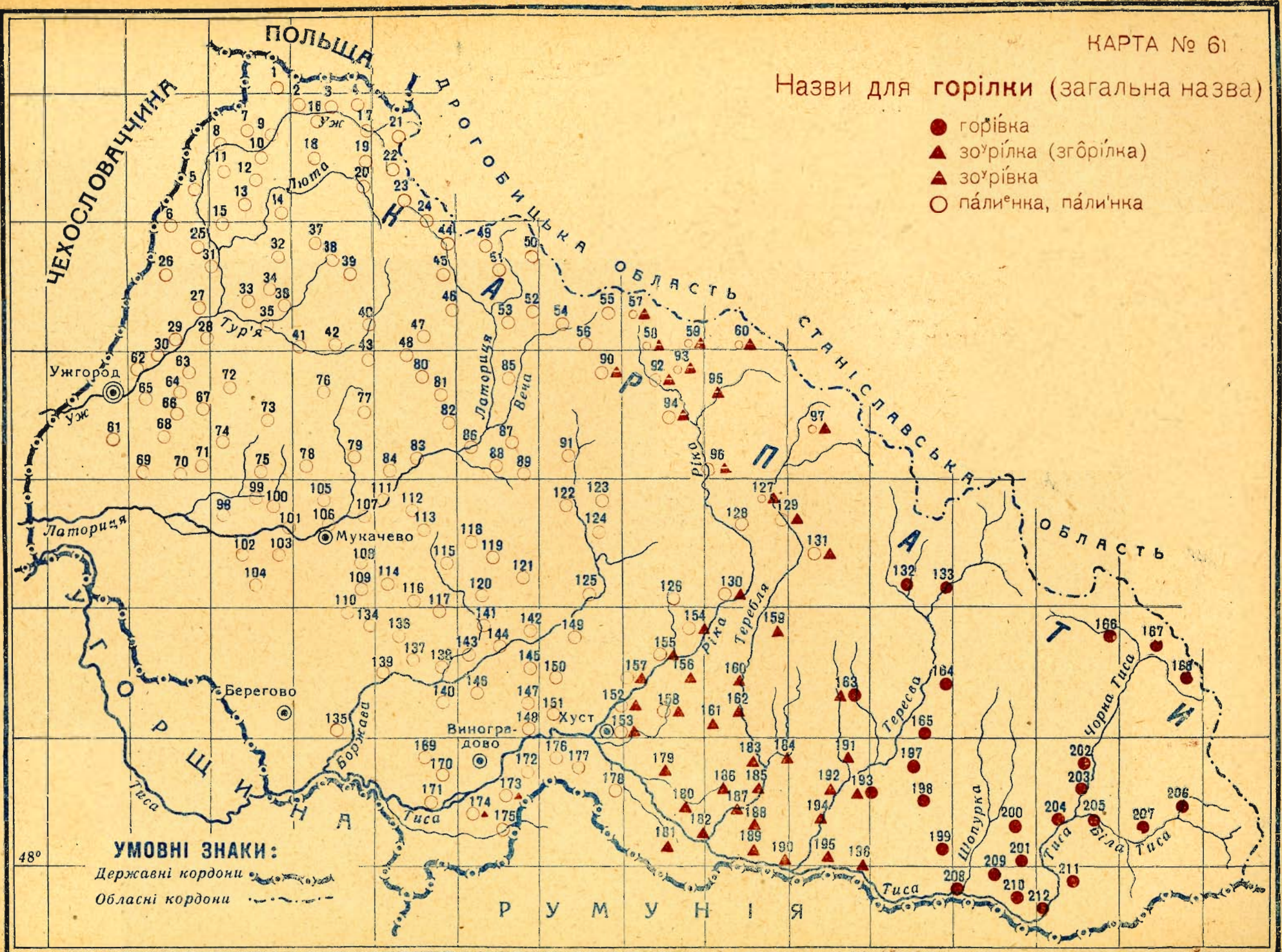
Паленку сбыткомъ пиль, та про ню омал'ка. (Недзельський, 3 уст народу, 168).

Так пю, щоби мен'к горівка не розказувала, лишь я гор'кв'к.
(„Пчѣлка“, 1925, № 1—2).

Водѣ лиш діл'а гуси, а діл'а нас зурілка. (н. п. 193).

Назви для горілки (загальна назва)

- горівка
- ▲ зорілка (згбрілка)
- ▲ зорівка
- палинка, палинка

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 62

Як називається яечня: *яешниця, яечниця, ратота...?*

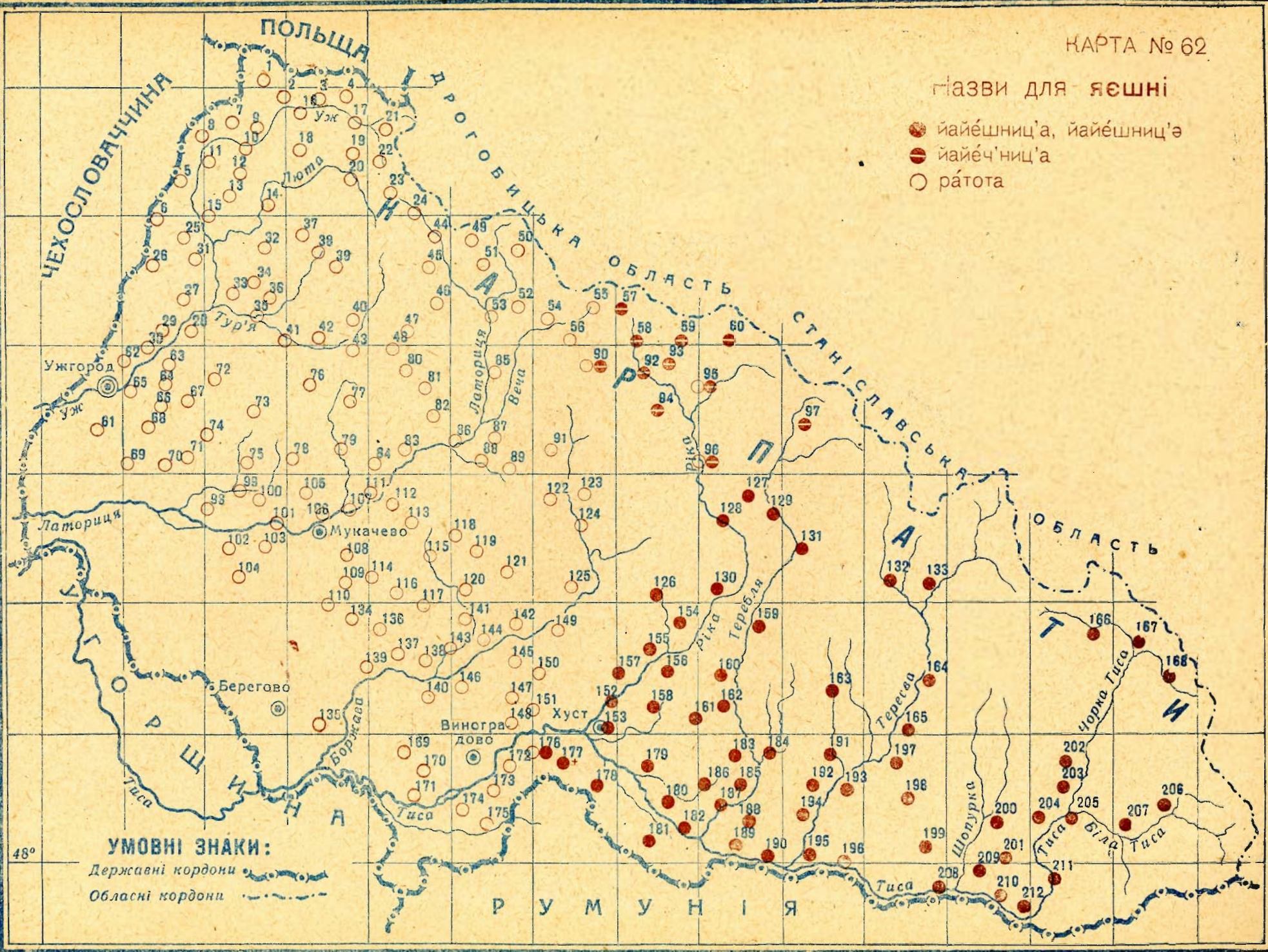
Знаком для *йайешниц'а* скартографовано у н. пп. 177, 195 *йайешниц'а* і *йашниц'а*, які тут співіснують.

У н. п. 159 яечня ще інколи називається *мачанка*. Але слово *мачанка* і в даному населеному пункті, і взагалі в говорах Закарпаття має своє окреме значення.

Смієс'а, йак ратота у кайстроні. (н. п. 68).

МІЗВИ ДЛЯ ЯЄШНІ

- йайєшниц'а, йайєшниц'я
- йайєч'ниц'а
- р'атота

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 63

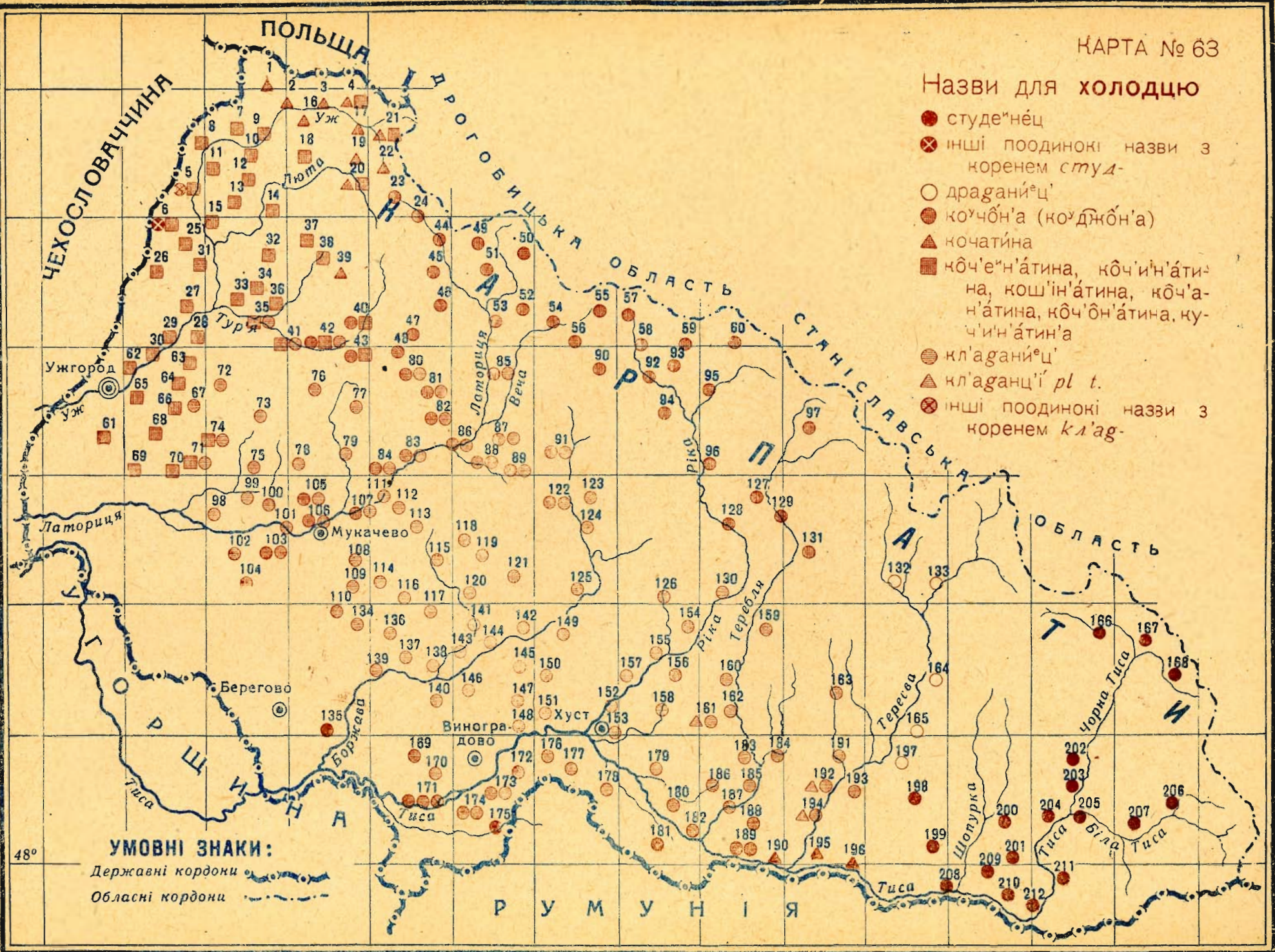
Як називається холодець: *студенець, драганець, кляганець, кочоня, кочатина, коченятина..?*

Відсильним знаком з горизонтальною штриховкою скартографовано у н. п. 5 *кл'ага́тина*, у н. п. 171 *кл'агані́ц'а*; відсильним знаком з чорною штриховкою у н. п. 6 скартографовано *студе"н'а́тина*. Знаком для *коча́тйна* скартографовано у н. п. 39 *кочані́йна*; у н. п. 35 *коче"н'а́тина* і *кочані́йна*, що вживаються тут паралельно. Знаком для *кѳѳѳн'а* скартографовано у н. п. 60 *кѳѳѳн'а* і *кѳѳѳн'а*.

Автори відповідей зауважили, що у н. п. 5 *кл'ага́тина* основна назва, а *коче"н'а́тина* вживається зрідка; у н. п. 6 *студе"н'а́тина* домінуюча назва, а *коче"н'а́тина* вживається зрідка; у н. п. 60 *кѳѳѳн'а* вживають окремі мовляни; у н. п. 171 *клагані́ц'а* вживається окремими мовлянами.

Назви для холодцю

- студе'нєц
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *студ-*
- драгані'єц
- ко'чѳн'а (ко'дѳѳн'а)
- ▲ ночаті'на
- кѳч'є'н'аті'на, кѳч'и'н'аті'на, кош'и'н'аті'на, кѳч'а'н'аті'на, кѳч'ѳн'аті'на, ку'ч'и'н'аті'н'а
- кл'агані'єц
- ▲ кл'аганц'і' pl. t.
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *кл'аг-*

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

КАРТА № 64

Як називається біла рідина у вигляді молока з кислуватим присмаком, що залишається після збивання коров'ячого масла: *сколотини, сколотина, цмар, цмур..?*

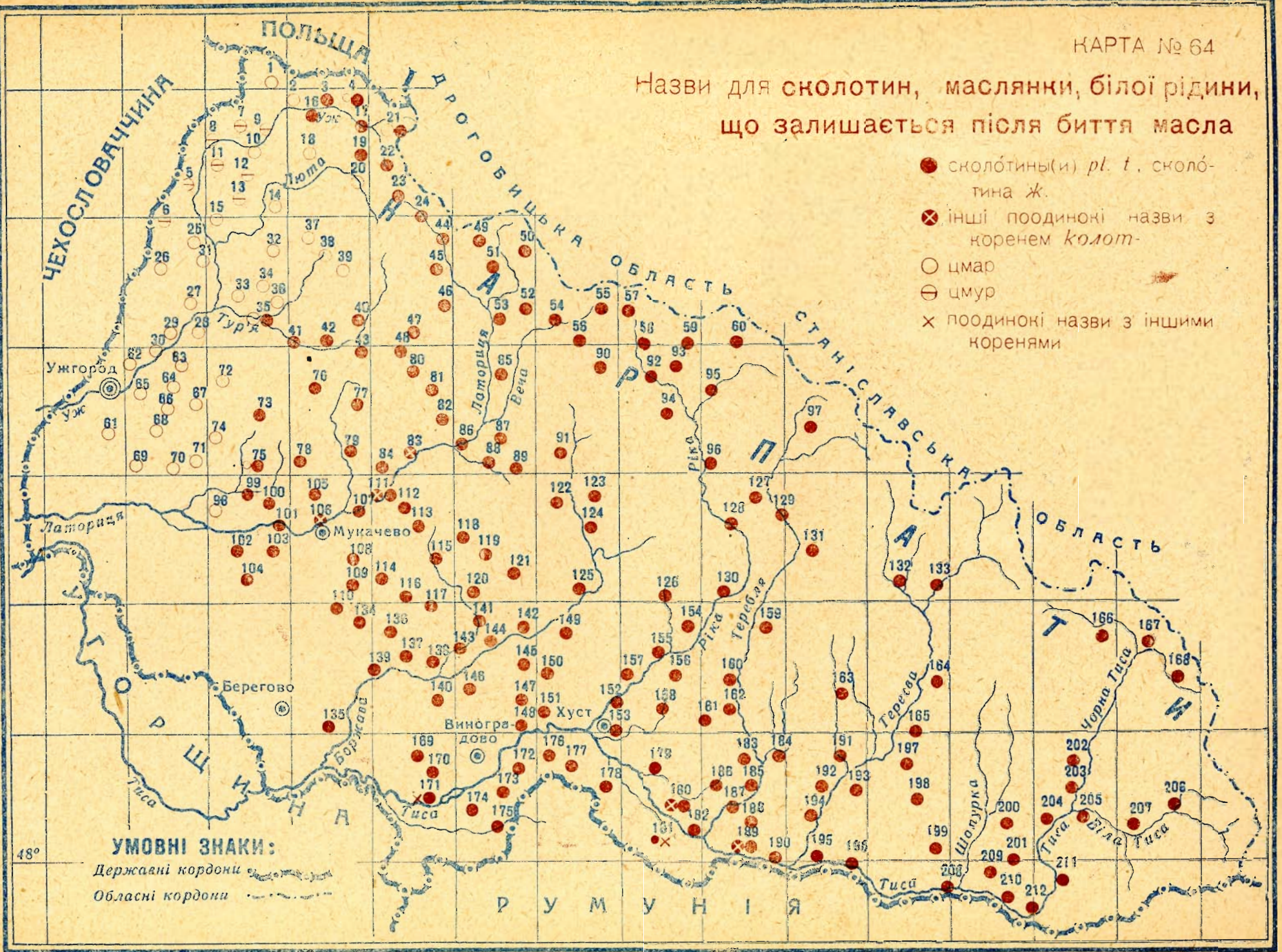
Для картографування взято лише назви для звичайної, свіжої такої рідини і не враховано назв (видових), які вживаються на означення уже прокислої, наприклад: *квасніна* (н. пп. 5, 18 та ін.), *квасніц'а* (н. п. 186) та ін.

Назви *сколотини(-ы)* рл. т. і *сколотина* ж. р. дуже часто без диференціації в семантиці вживаються факультативно, тому картографуємо їх одним спільним знаком.

Відсильним знаком, з суцільною штриховкою картографовано у н. пп. 83, 106, 111 *сколотино* сер. р.; у н. п. 180 *колотвина* і *колотвини* рл. т; у н. п. 189 *сколотчина*. Загальним відсильним знаком картографовано у н. п. 171 *йердвка*; у н. п. 181 *дзер*.

Назви для сколотин, маслянки, білої рідини,
що залишається після биття масла

- сколотини(и) *pl. t.* сколотина ж.
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *колот-*
- цмар
- ⊖ цмур
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 65

Як називається дерев'яна столова ложка (якою їдять рідку чи напіврідку страву): *ложка, лижка, ожиця*..?

Для складання карти взяті назви для дерев'яної ложки; назви ж для металевих ложок: *цін'анка* (відмічено у н. пп. 36, 39, 63, 86, 91, 123, 149, 154, 155, 157, 169, 178, 180, 183, 184, 186, 187, 188, 197 та ін.), *цін'вка* (відмічено у н. пп. 8, 22, 23, 24 та ін.) при картографуванні не враховані.

Ложка і *лижка* розглядаються як фонетичні варіанти давнього *лъжька* і тому картографуються як протиставлення третього ступеня.

Ожиця, яке, очевидно, слід зближувати з серб. *ожица*—ложка (пор. також болг. *лъжица*), картографовано як протиставлення першого ступеня.

Знаком для *ожйця*, *уожйця* картографовано у н. п. 145 *ожйця*, *уожйця*, *ужйця*, *вжйця*; цей останній варіант, за свідченням авторів відповідей, вживається зрідка окремими мовлянами.

Суха ложка рот дирé. (н. пп. 82).

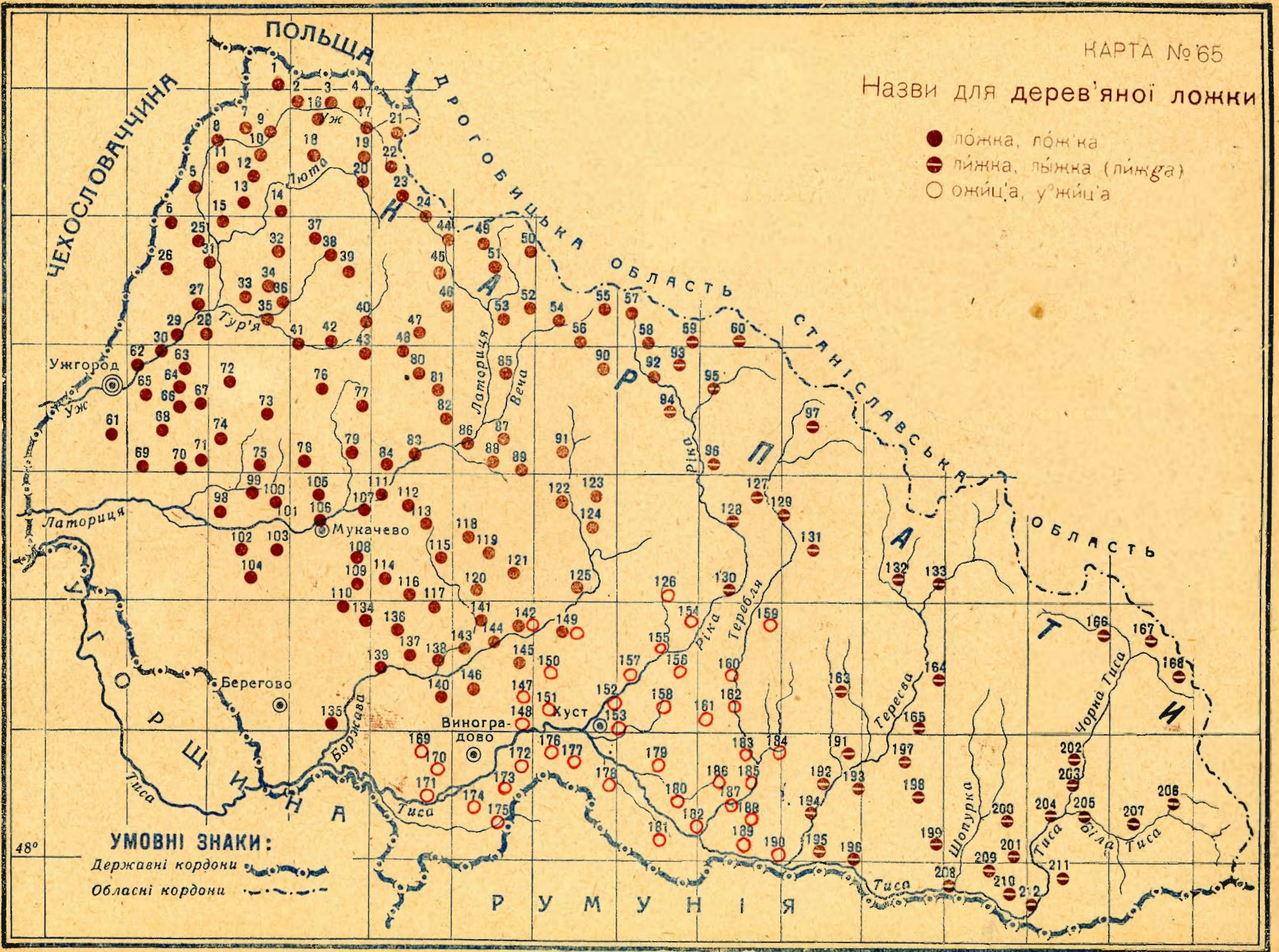
У восені ложка ддж'дж'у, мїрка болота, а у лїтї мїрка вóды—лõшка болота. (н. п. 75).

Затопив би го в ложці води. (Недзельський, 3 уст. народу, 138).

Загадка: Менé не ийдàт', а без мéне мàло ийдàт'. (н. п. 101).

Назви для дерев'яної лодки

- лодка, лоджа
- ⊖ лоджа, лоджа (лужа)
- ошца, ушца

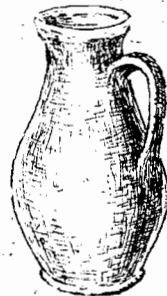

КАРТА № 66

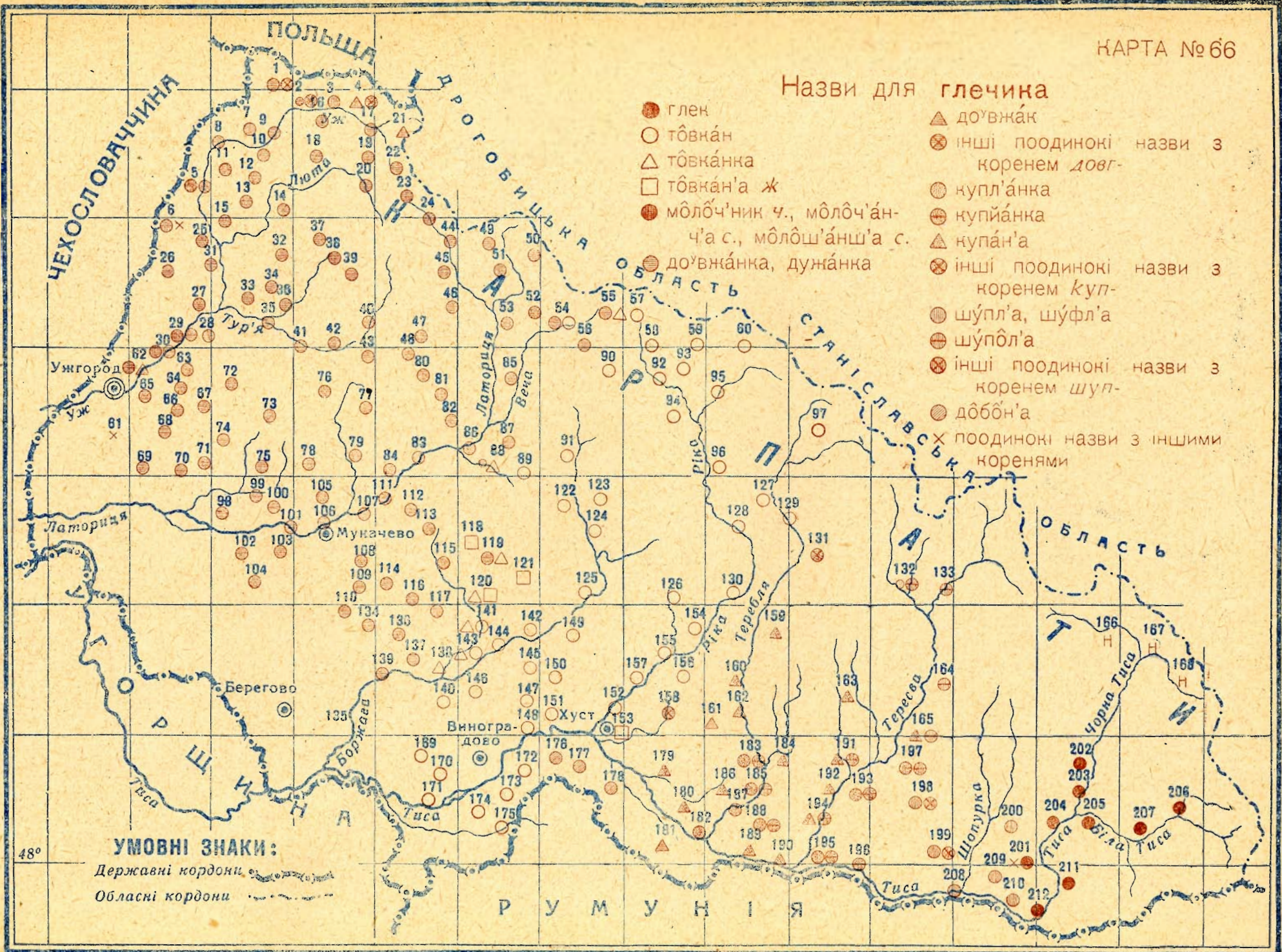
Як називається глечик, вузька висока глиняна посудина для молока: *глек, товкан, товканка, товканя, довжанка, дужанка, довжак, куплянка, куп'янка, купаня, шупля, шуфля, шуполя, добоня..?*

Спільним знаком коло з горизонтальною та вертикальною штриховкою скартографовано у н. пп. 5, 62 *мблч'ник*; у н. п. 29 *мблч'анч'а* сер. р. -t- основи; у н. п. 30 *мблш'анш'а* середнього роду -t- основи. Відсильним знаком з горизонтальною штриховкою скартографовано у н. пп. 1, 2, 4 *дбвжс* сер. р. -t- основи; у н. п. 158 *довжан'а*; відсильним знаком з пунктовою штриховкою скартографовано у н. п. 131 *купач* чол. р. і *кбвпач'а* (це останнє вживається зрідка окремими мовлянами; відсильним знаком з вертикальною штриховкою скартографовано у н. п. 198 *шупл'івка*, що вживається переважно представниками старших поколінь; у н. п. 199 *шупл'івка*, що зрідка вживається окремими мовлянами. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 6 *син'ак*; у н. п. 61 *горн'а на молоко*; у н. п. 201 *чобан*. У н. пп. 166, 167, 168 молоко зливають для скисання в *гелетку* — дерев'яну посудину у вигляді діжечки, і звичайного глечика не вживають.

Назви для глечина

- глек
- тóвнán
- △ тóвнánка
- тóвнán'а ж
- мóлòч'ник ч., мóлòч'án-ч'а с., мóлòш'ánш'а с.
- доувжánка, дунánка
- △ доувжák
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем довг-
- купл'ánка
- ⊕ купйánка
- △ купán'а
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем куп-
- шóпл'а, шóфл'а
- шóпòл'а
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем шуп-
- дóбòн'а
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

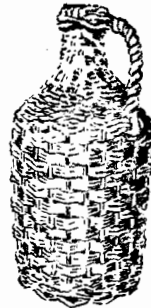
Державні кордони
Обласні кордони

48°

КАРТА № 67

Як називається скляний обплетений лозою бутель для вина, гасу, олії та ін.: *корчага, плетенка, коршув, шашовання, деміжон, деміціон..?*

Знаком для *коуршув* скартографовано у н. пп. 2, 16 *кършіл*; у н. п. 9 *коуршул*. Спільним знаком кружок з пунктовою штриховкою скартографовано у н. пп. 202, 204, 209 *деміжон*; у н. пп. 208, 210 *деміціон, деміційон*. Відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 8 *плетар'*; у н. п. 59 *поплетенка*, що зрідка вживається окремими мовлянами; у н. п. 129 *плетенник*; у н. пп. 166, 167, 168 *плетен'анка*; відсильним знаком з горизонтальною штриховкою скартографовано у н. пп. 185 *шашовка*; у н. п. 190 *сашаник*; у н. п. 195 *сашанка*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 210, 211, 212 *кіш*.

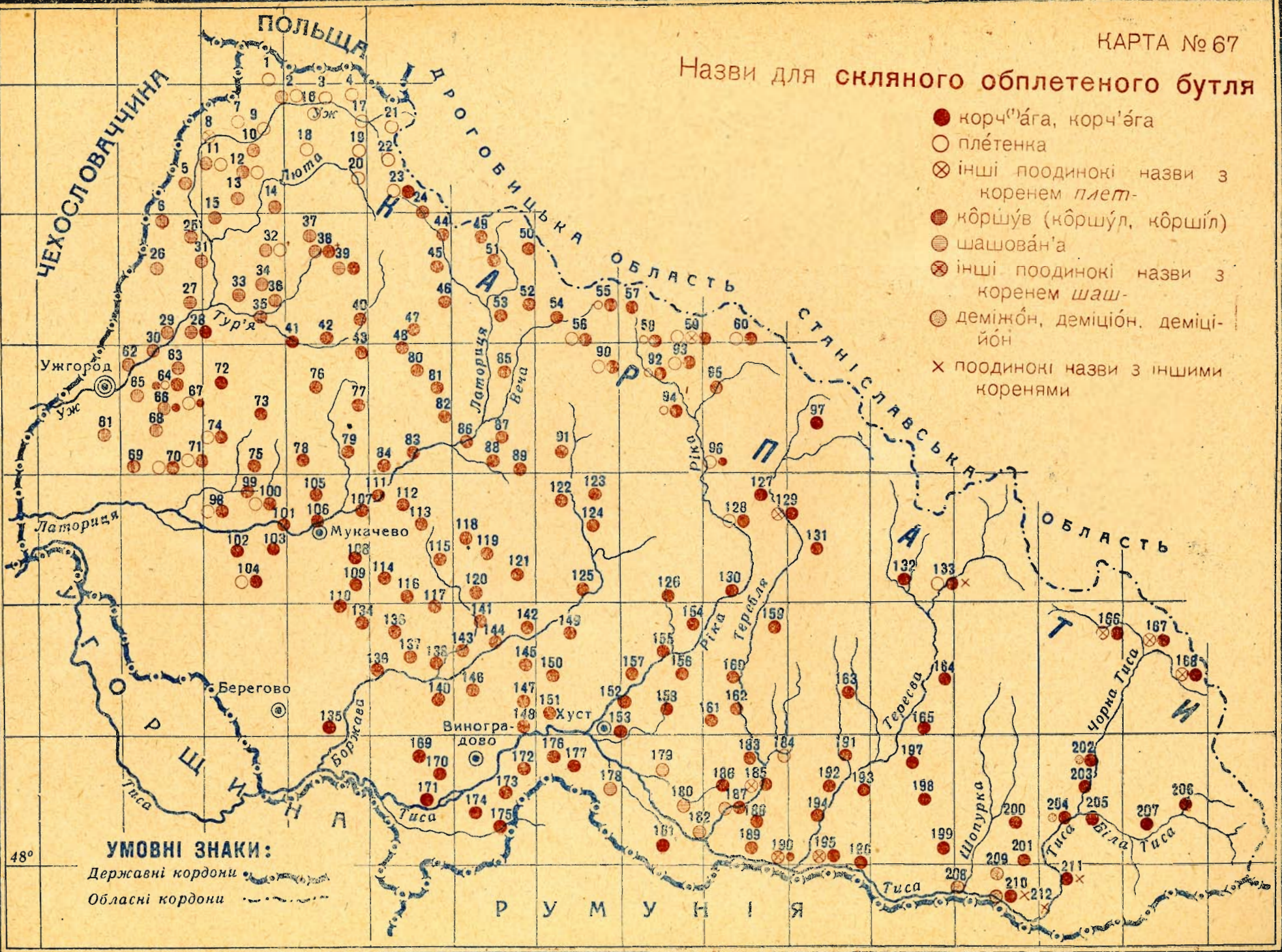

Автори відповідей зауважили, що у н. п. 38 *корчага* — бутель на 2—3 л, *коуршув* — на 15—20 л; у н. п. 32 *плетенка* — бутель на 2—3 л; *коуршув* — великий бутель; у н. п. 128 *корчага* вживають переважно представники старших генерацій.

Крім картографованого значення, слово *корчага* у більшості відзначених н. пп., а також у ряді інших н. пп., де відповідно вживаються інші назви, відоме і в своєму давнішому значенні — банька, череп'яна посуда з вузькою шийкою (частіше всього вживається для води, коли працюють у полі і т. ін.).

Назви для скляного обплетеного бутля

- корч'ага, корч'эга
- плётенка
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *плет-*
- кёршув (кёршул, кёршіл)
- шашован'а
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *шаш-*
- деміжон, деміціон, деміці-йон
- × поодинокі назви з іншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони —————
 Обласні кордони - - - - -

48°

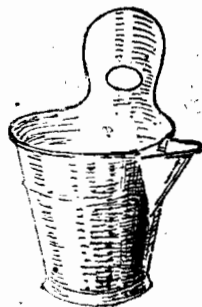
КАРТА № 68

Як називається спеціальна посудина, в яку доять корів: *дійниця, дійник, скопець, виндилька, жухтарька..?*

При картографуванні не враховано окремих спеціальних назв для дійниці, в яку доять овець, кіз.

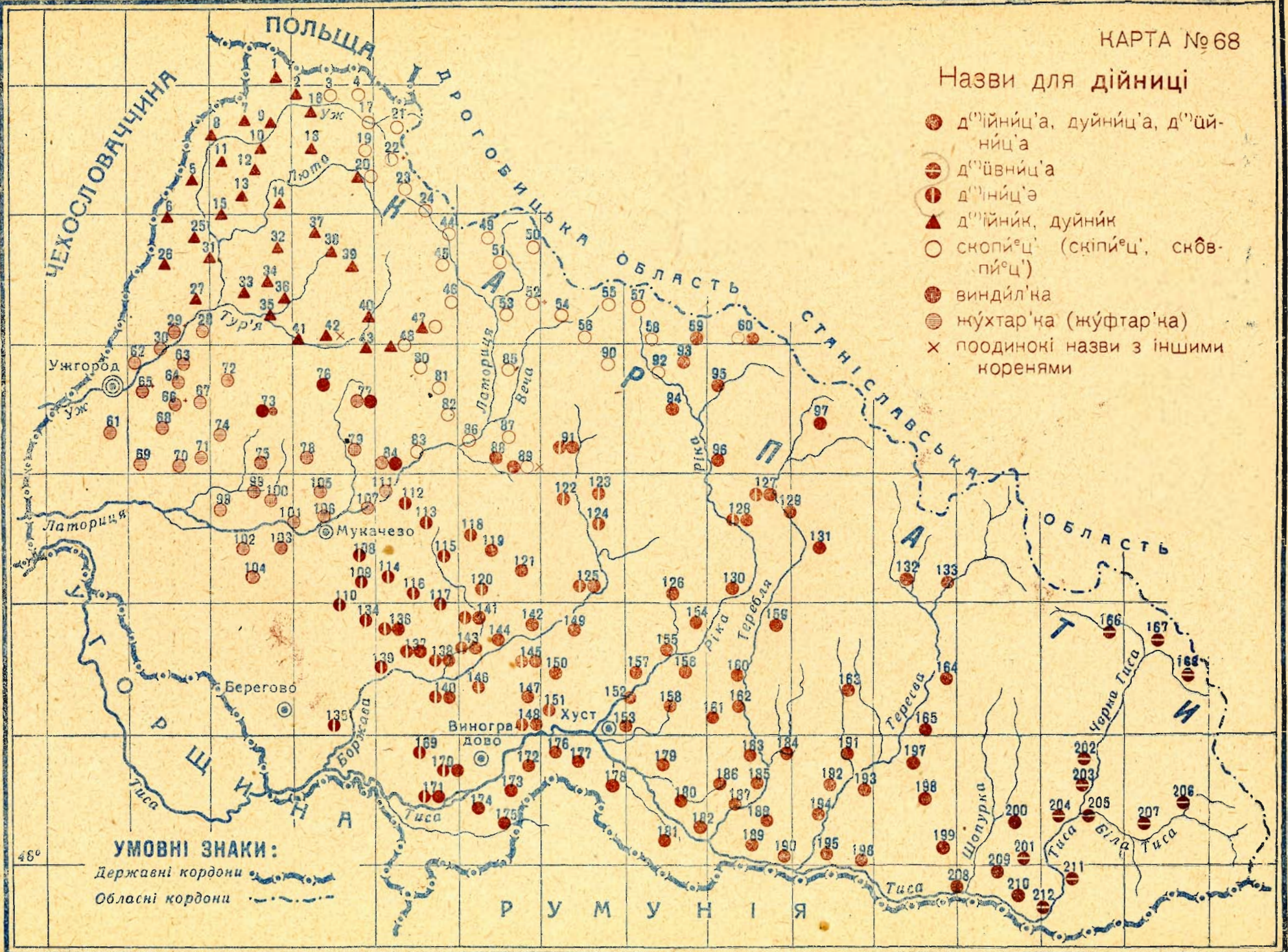
Знаком для *дійниці*'а скартографовано у н. п. 190 *дбійниці*'а. Знаком для *скопй'ец'* скартографовано у н. п. 22 *скопй'ец'* і *скопй'ец'*; у н. п. 52 *скопй'ец'* і *сковпй'ец'*, що вживаються поруч. Знаком для *жухтар'ка* скартографовано у н. пп. 65, 66 *жухтар'ка* і *жухтар'ка*; у н. п. 29 *жухтар'ка*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 42 *вухач'ка*; у н. п. 89 *шафил'*.

Автори відповідей відзначили, що у н. п. 89 *скопй'ец'* вживають переважно представники старших поколінь.

Назви для дійниці

- д(ій)ниц'а, дуйниц'а, д(ий)-ниц'а
- ⊖ д(ів)ниц'а
- ⓪ д(і)ниц'а
- ▲ д(ій)нік, дуйнік
- скоп'яц' (скіп'яц', снів-п'яц')
- виндїл'на
- жухтар'на (жуфтар'на)
- × поодинокі назви з іншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

Р У М У Н І Я

КАРТА № 69

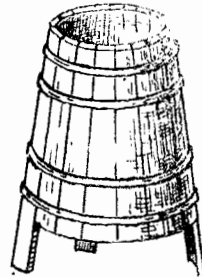
Як називається посудина у вигляді дерев'яної діжки на трьох ніжках з диркою в дні для зоління, випарювання білизни, мітків і т. ін.: *зварка, зварялниця, паливалник, зільниця..?*

Для картографування взято назви саме такої посудини, як вказано у питанні і яка подана на малюнку. При складанні карти, зрозуміло, не використано назв для всяких інших дерев'яних і металевих посудин, в яких можна випарювати, золити білизну (*цебёр, шафіл', шафлик* та ін.).

Знаком для *зіл'ниці* а скартографовано у н. п. 210 *зул'ниці* а і *зол'ниці* а.

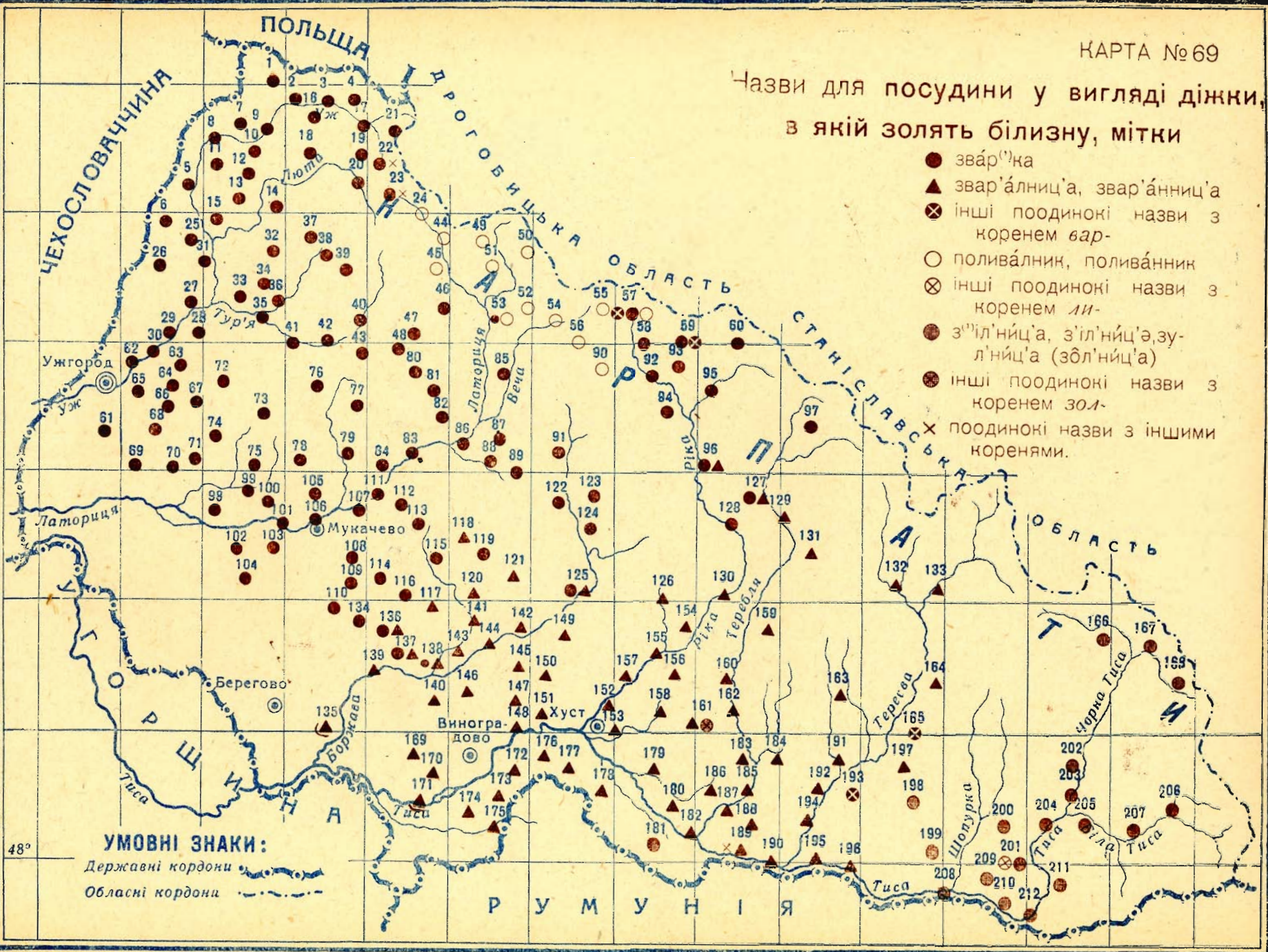
Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 57 *звар'явник*; у н. п. 59 *звар'явка*; у н. пп. 165, 193 *звар'ялниця* а; відсильним знаком з білою штриховкою скартографовано у н. п. 201 *полишниця* а; відсильним знаком з вертикальною і горизонтальною штриховкою скартографовано у н. п. 161 *зул'ник*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 22, 23 *пар'ялниця* а; у н. п. 189 *соп'ялниця* а.

У значній частині сіл Закарпатської області ця досить давня посудина виходить чи майже вийшла з ужитку, тому нерідко трапляється, що саме таку посудину і її назву знають лише переважно представники старших поколінь. Іноді трапляється так, що цю посудину уже не використовують, коли перуть білизну, а вживають лише для зоління мітків.

Назви для посудини у вигляді діжки,
в якій золять білизну, мітки

- звар'юка
- ▲ звар'яльниц'я, звар'яниц'я
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *вар-*
- полив'яльник, полив'яник
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *ли-*
- з'яльниц'я, з'яльниц'я, зу-ляльниц'я (з'яльниц'я)
- інші поодинокі назви з коренем *золя-*
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями.

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
Державні кордони
Обласні кордони

КАРТА № 70

Як називається шатківниця, прилад, за допомогою якого січуть капусту при засолюванні: *шітківниця, шаткуніця, шахтів, ножі, дялів, дяглів..?*

Фонетичні варіанти *д'ал'ів, д'ал'у(в), д'ал'ї(в)* (в род. од. всі варіанти мають однакову форму — *д'алова*, теж ор. од. *д'аловом* і т. ін.)

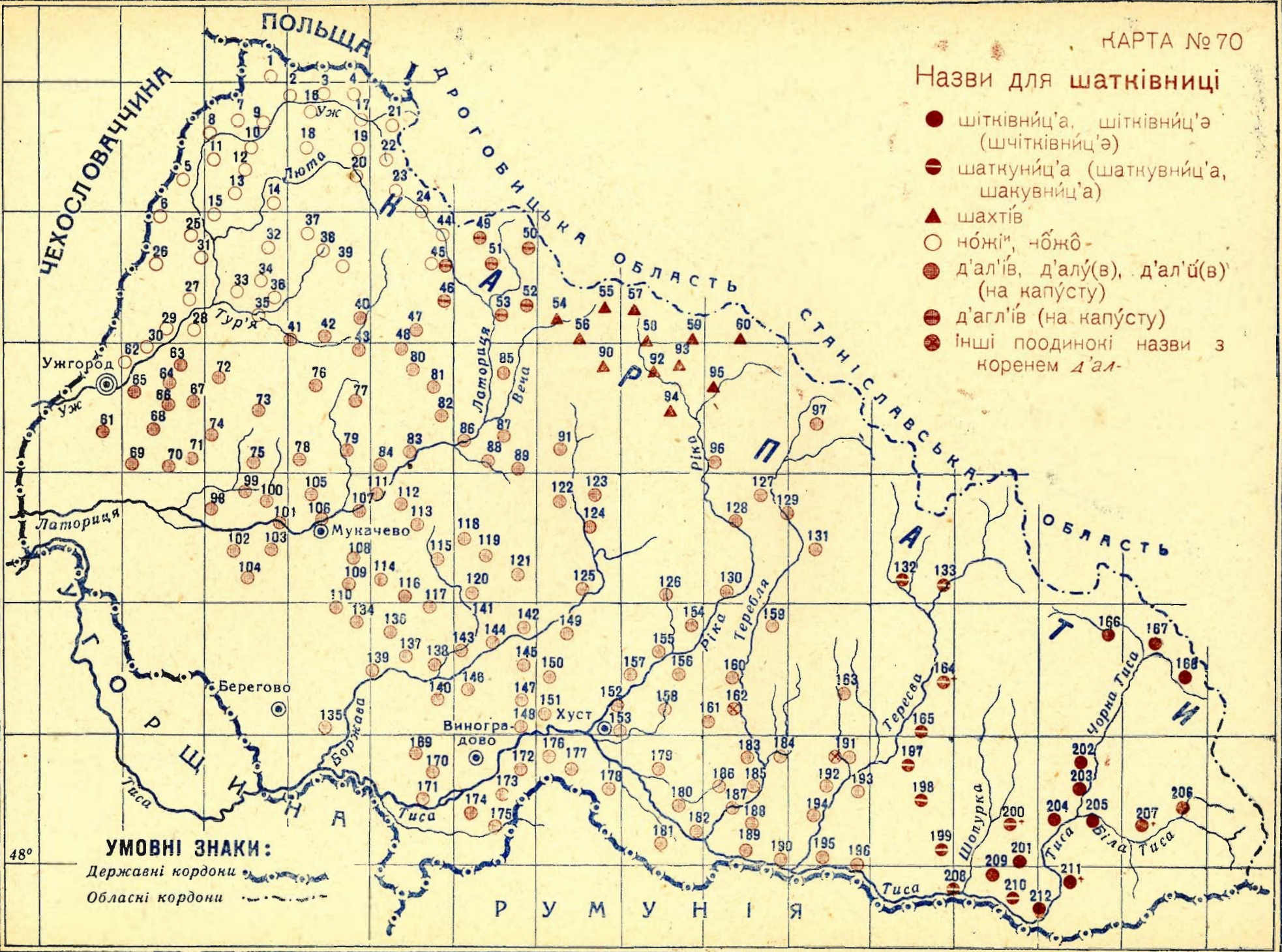
картографуються одним знаком, тому що вживання в них **і** **чи** **у**, **ї** після л співпадає з рефлексами давнього **о** в історично новозакритих складах.

Знаком для *шаткуніц'а* скартографовано у н. п. 164 *шаткуніц'а* і *шакувніц'а*, які вживаються факультативно; у н. п. 200 *шаткуніц'а* і *шаткувніц'а*; знаком для *шітківніц'а* скартографовано у н. пп. 207, 211 *шітківніц'а* і *шітківніц'а*, які тут співіснують. Відсильним знаком з горизонтальною і вертикальною штриховкою скартографовано у н. п. 162 *д'алувніц'а*; у н. п. 191 *д'ала*.

Слово *д'алів, д'алув, д'алїв* у значній частині досліджуваних говорів вживається і на означення столярського рубанка. Власне, це основне значення цього мадяризму. Коли ж мова йде про шатківницю, то інколи до *д'алів* додається означення *на капусту*.

Назви для шатківниці

- шітківниц'а, шітківниц'я (шітківниц'я)
- шаткуніц'а (шаткувниц'а, шакувниц'а)
- ▲ шахтів
- ножі, ножі
- д'ал'ів, д'ал'у(в), д'ал'ї(в) (на кап'усту)
- д'агл'ів (на кап'усту)
- інші поодинокі назви з коренем *д'ал-*

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

КАРТА № 71

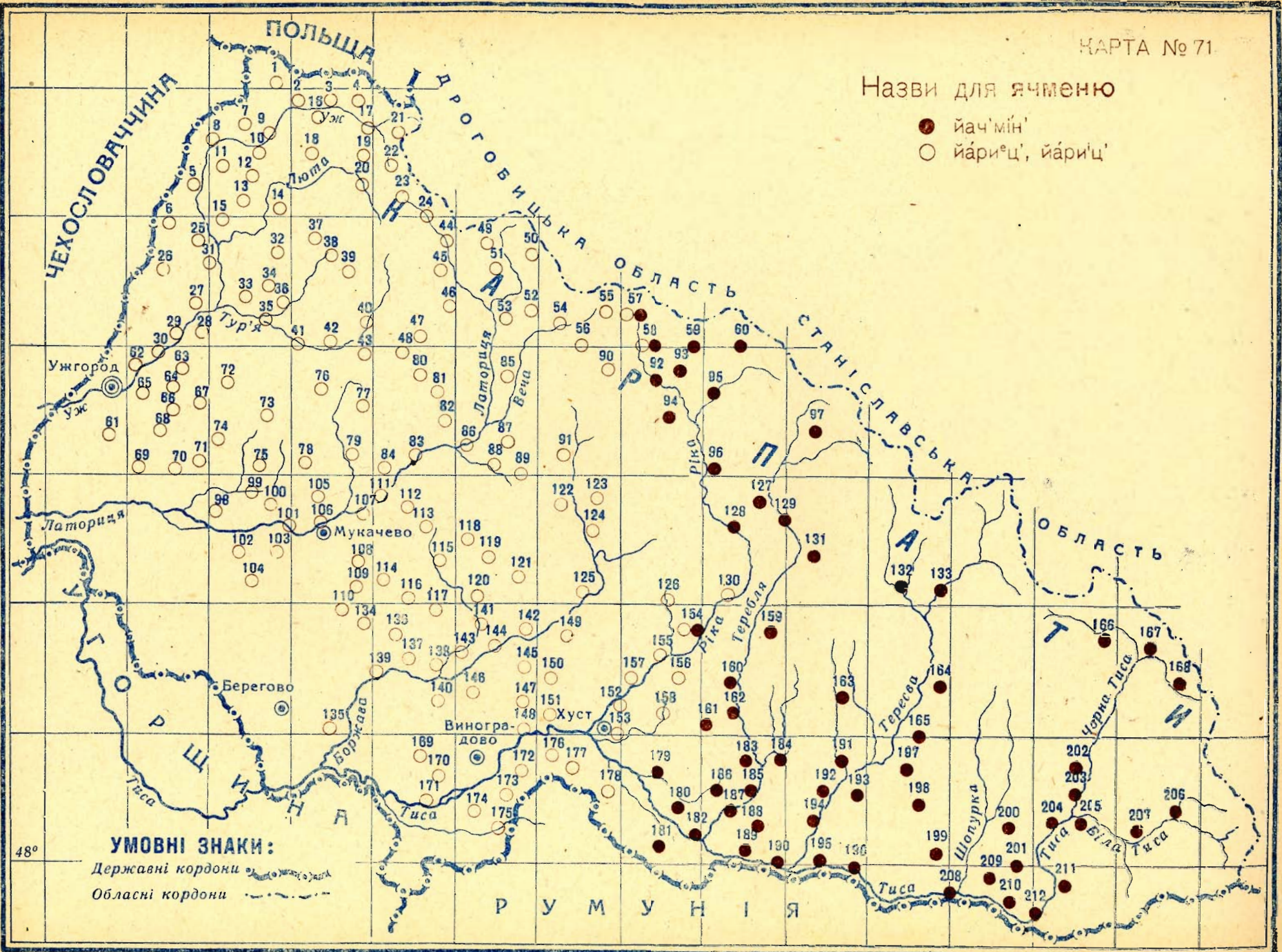
Як називається ячмінь (рослина і зерно): *ячмінь, ярець..?*

При картографуванні не враховано назв різних сортів цієї культури.

Загадка: *Что старшое: ярець или овесъ? — Ярець, бо уса (бавуса) має.* (Недзельський, 3 уст народу, 316).

Назви для ячменю

- йач'мін'
- йари'ц', йари'ц'

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 72

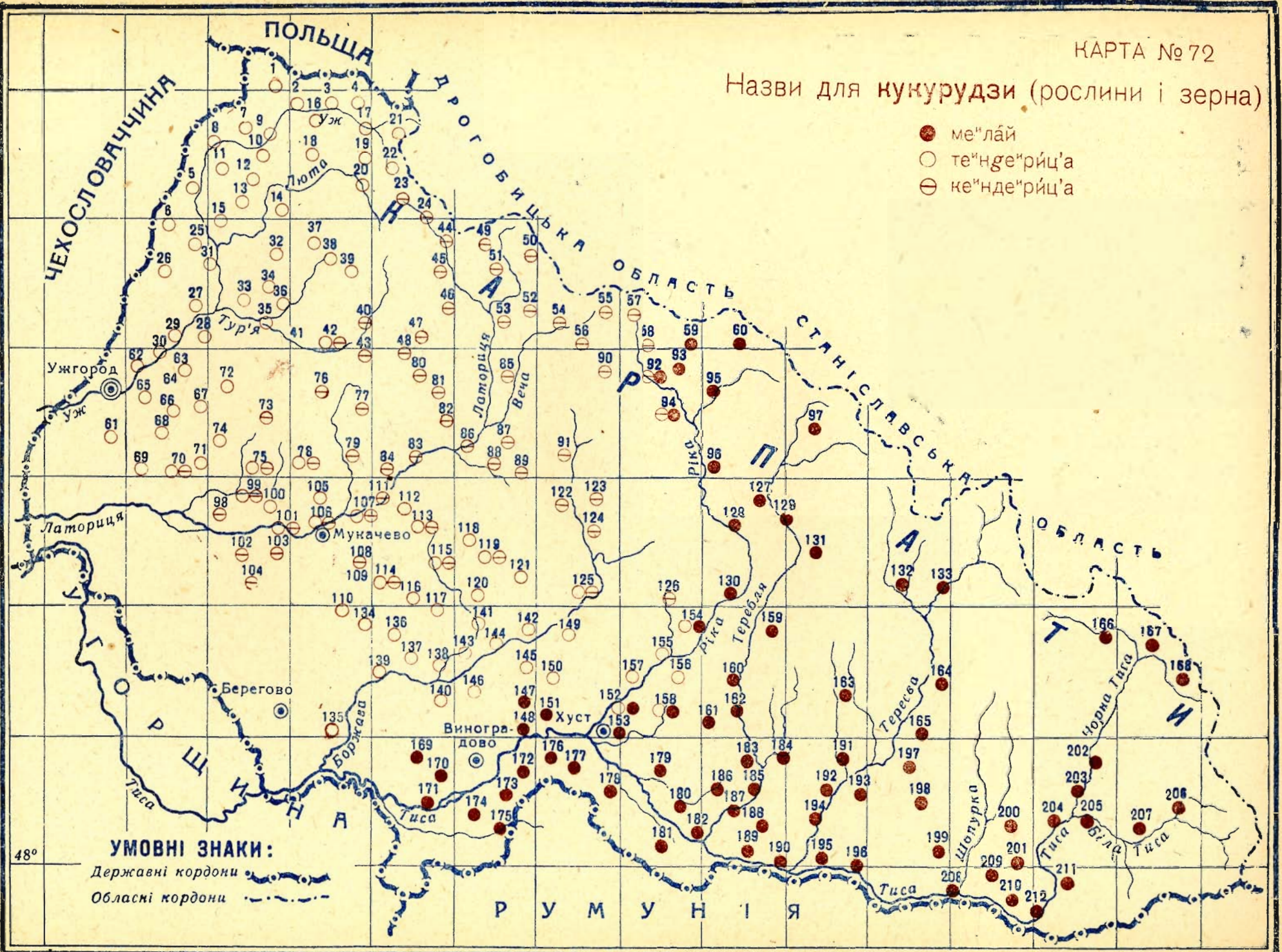
Як називається кукурудза (рослина і зерно): *мелай, тенге-риця, кендериця..?*

При складанні карти врахований і матеріал питання № 81 „Програми“ ДАУ. Невірні відповіді після перевірки на місцях від картографування відведені.

При картографуванні взято лише загальні назви і не враховані численні назви для різних сортів цієї культури. Автори відповідей відзначили, що у н. п. 94 *ми^eл^ай* вживається на означення і рослини і зерна кукурудзи, а *ке^нде^ри^ц'а* — на означення головним чином зерна.

Назви для кукурудзи (рослини і зерна)

- ме"лай
- те"нге"риц'а
- ⊖ ке"нде"риц'а

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони —
 Обласні кордони - - -

КАРТА № 73

Як називається картопля (рослина і овочі—загальна назва): *ріпа, булі, гарбузы, кумпітери, кромплі..?* (При відповіді обов'язково вкажіть однинну і множинну форми, при однинній формі зазначайте граматичний рід іменника).

На карті представлені загальні діалектні назви для рослини взагалі і звичайних великих бульб картоплі, що йдуть на їжу і т. ін. Різні назви для дрібних бульб картоплі, що на їжу не використовуються (наприклад, *бобал'кы* і т. ін.), а також численні назви сортів цієї культури при картографуванні не враховані.

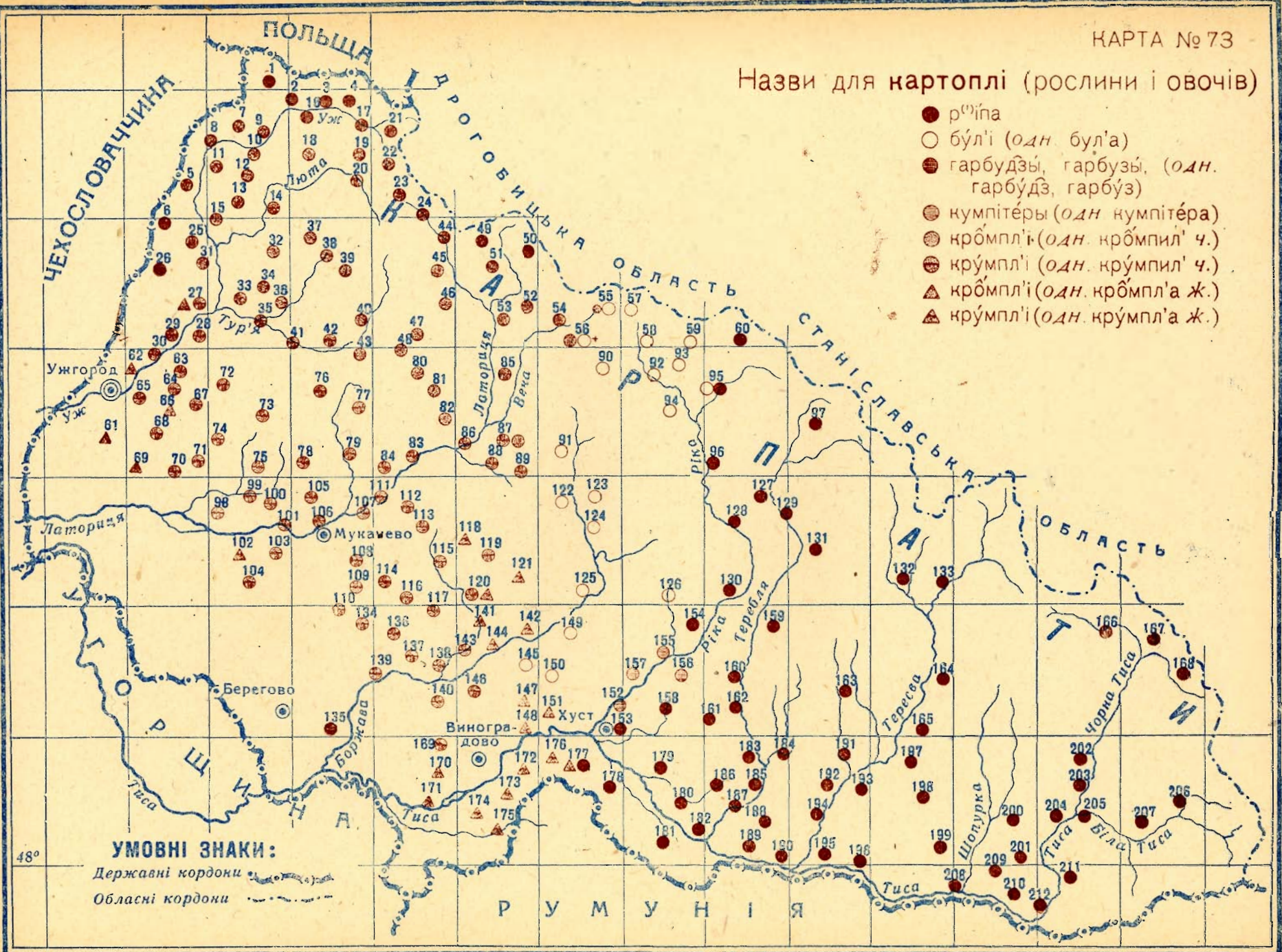
В громад'і й крумпцел' печёный смачный. (н. п. 75).

Загадки: Їе в нас така курка, што в землі їдїц'а несе.
(Ракошино, Мукач.).

Што то за курця, што в землі несеся? (н. п. 160).

Назви для картоплі (рослини і овочів)

- р'іпа
- бу́лі (одн. бу́ля)
- гарбу́дзи, гарбу́зи, (одн. гарбу́дз, гарбу́з)
- кумпі́тери (одн. кумпі́тера)
- кр'омпл'і (одн. кр'омпил' ч.)
- кр'умпл'і (одн. кр'умпил' ч.)
- ▲ кр'омпл'і (одн. кр'омпл'а ж.)
- ▲ кр'умпл'і (одн. кр'умпл'а ж.)

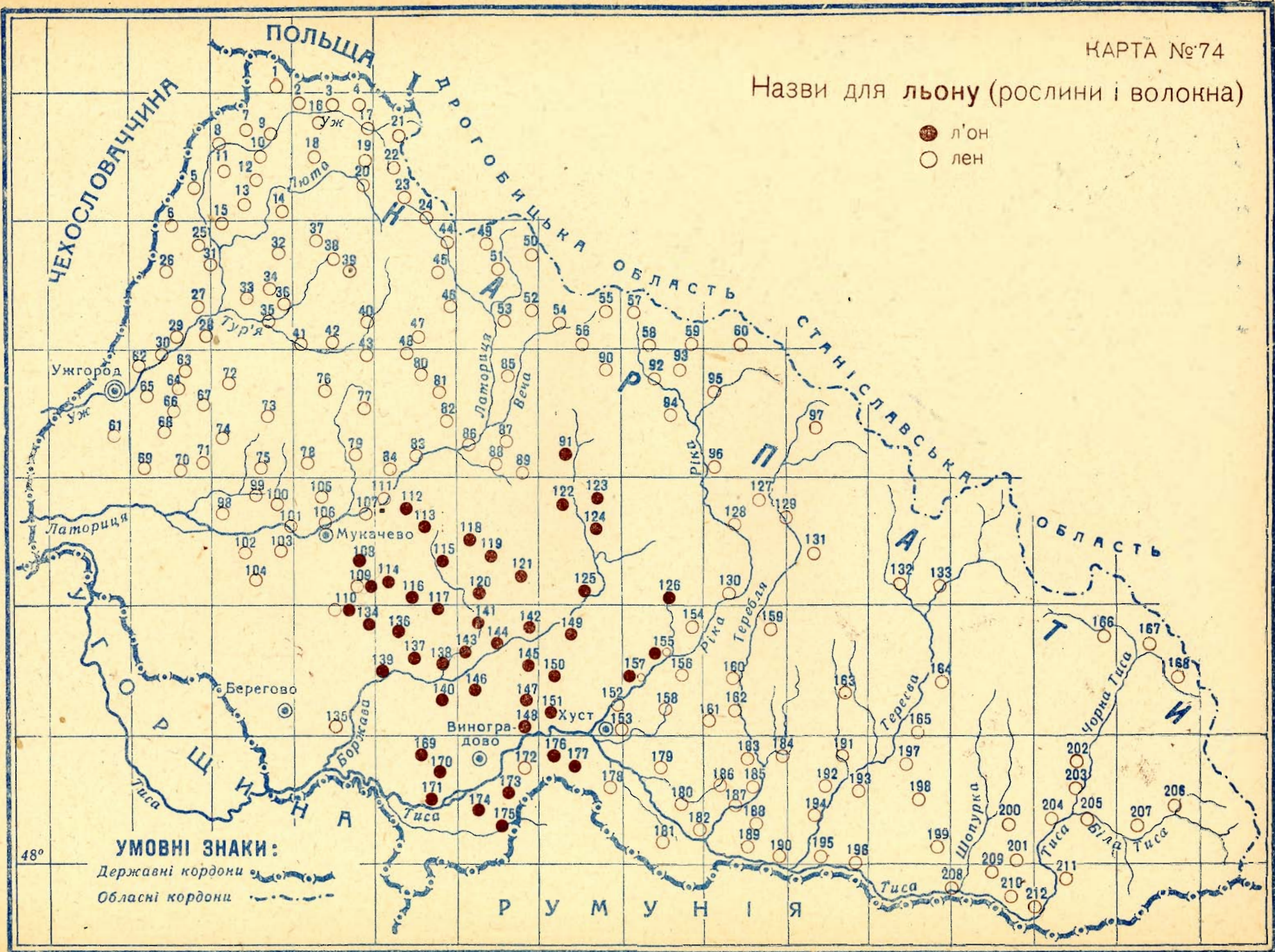
КАРТА № 74

Як у Вас кажуть *л'он* чи *лен* (рослина і волокно)?

Лен і *л'он* не обов'язково розглядати, як фонетичні варіанти, що спонтанно виникли у досліджуваних говорах. У відзначених говірках *л'он* скоріше, очевидно, є результатом впливу інших українських діалектів. Можливо, це сліди тих переселенців, що прибували на Закарпаття з інших частин України, зокрема Поділля (можливо, ще в часи Корятовича?) та ін.

Назви для льону (рослини і волокна)

- л'он
- лен

УМОВНІ ЗНАКИ:
Державні кордони
Обласні кордони

48°

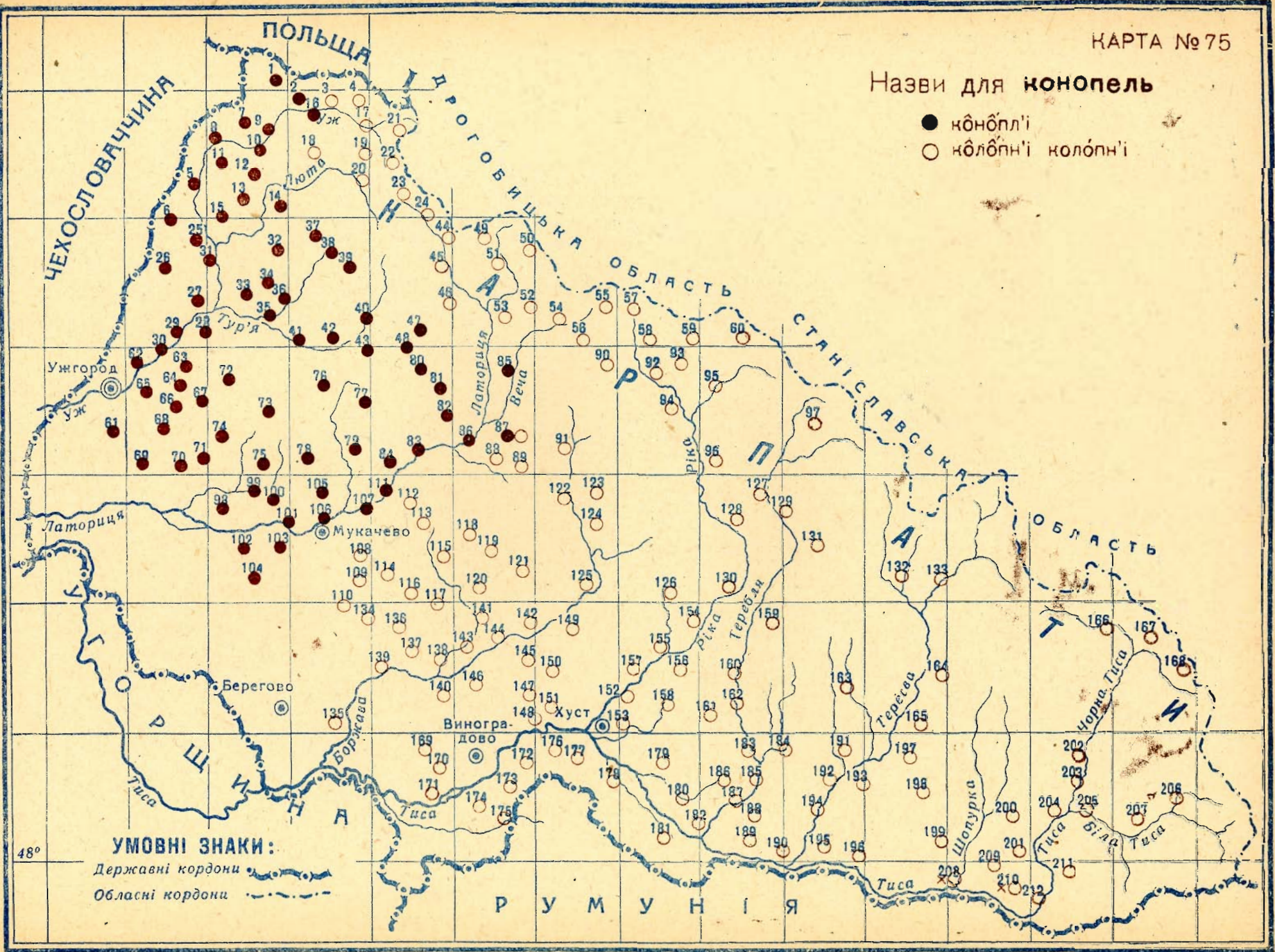
КАРТА № 75

Як у вас кажуть про рослину, що дає волокно: *коноплі* чи *колонні*..?

Для картографування взято загальні діалектні назви для цієї рослини і не враховано окремих спеціальних назв для окремих видів (наприклад: *мад'арниц'і* — вид конопель з особливо довгими стеблами; *колованы* — вид конопель, що дає особливо грубі волокна, лико, та ін.).

Назви для конопель

- кoнoплi
- кoлoпнi кoлoпнi

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

48°

КАРТА № 76

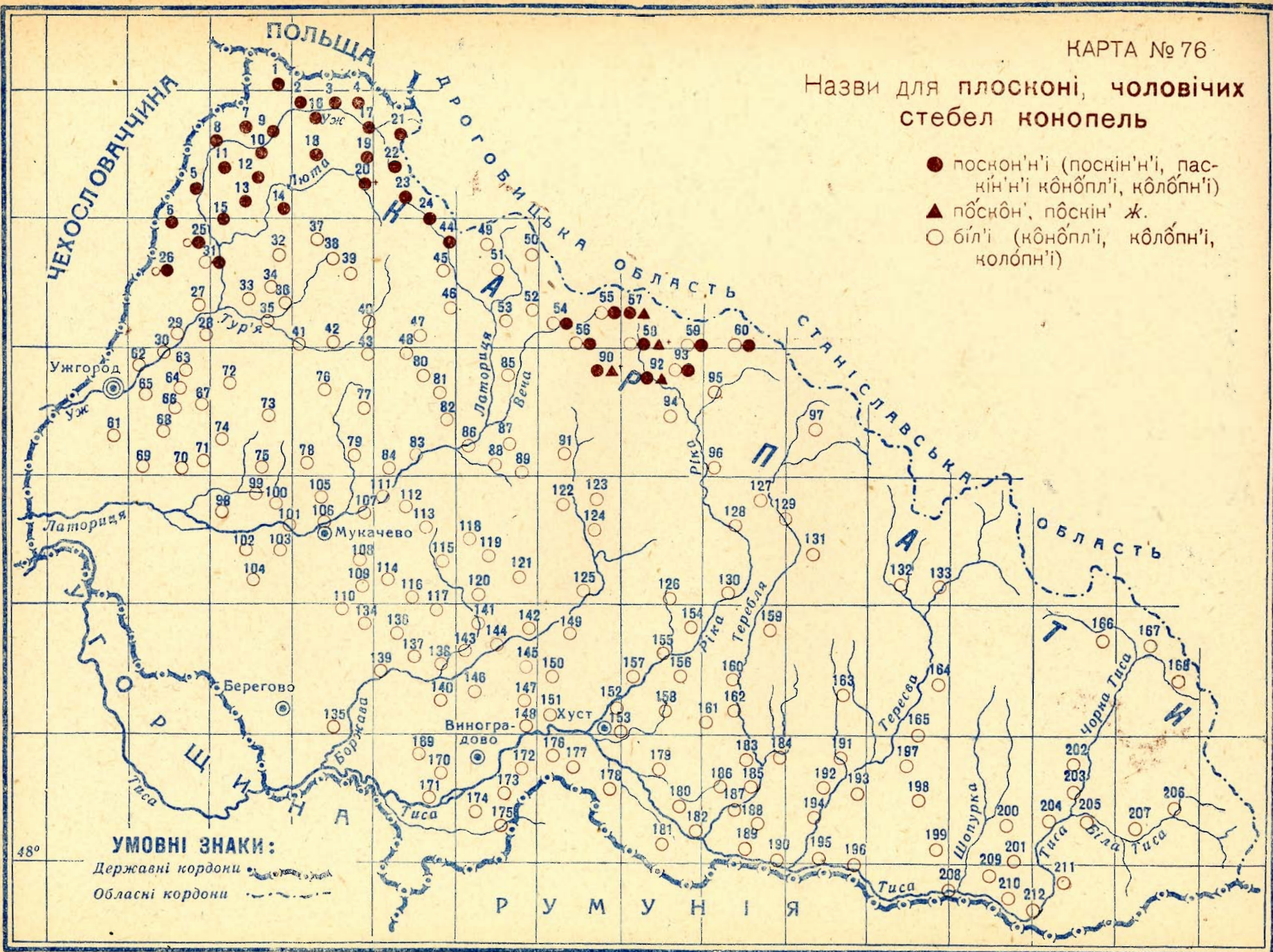
Як називаються коноплі, що дозрівають і вибираються раніше, коноплі без насіння (чоловічі стебла конопель): *посконні коноплі* (колонні), *посконь*, *білі коноплі* (колонні)..?

Знаком для *поскѡн'н'і* *кѡнопл'і* (кѡлонн'і) скартографовано у н: п. 20 *поскѡн'н'і* і *поскін'н'і* чи *паскін'н'і* кѡлонн'і. Знаком для *поскѡн'* скартографовано у н. пп. 58, 90 *поскѡн'* і *поскін'*.

Як пояснюють автори відповідей, *поскѡн'*, *поскін'* у зазначених населених пунктах, крім „чоловічі стебла конопель“, вживаються і як назва волокна, клоччя з цих конопель.

Назви для плосконі, чоловічих
стебел конопель

- поскон'ні (поскін'ні, паскін'ні, коноплі, колпні)
- ▲ п'оскон', п'оскін' ж.
- білі (коноплі, колпні, колпні)

КАРТА № 77

Як називається насіння конопель: *сім'я*, *сіменець*, *сімінь*..?

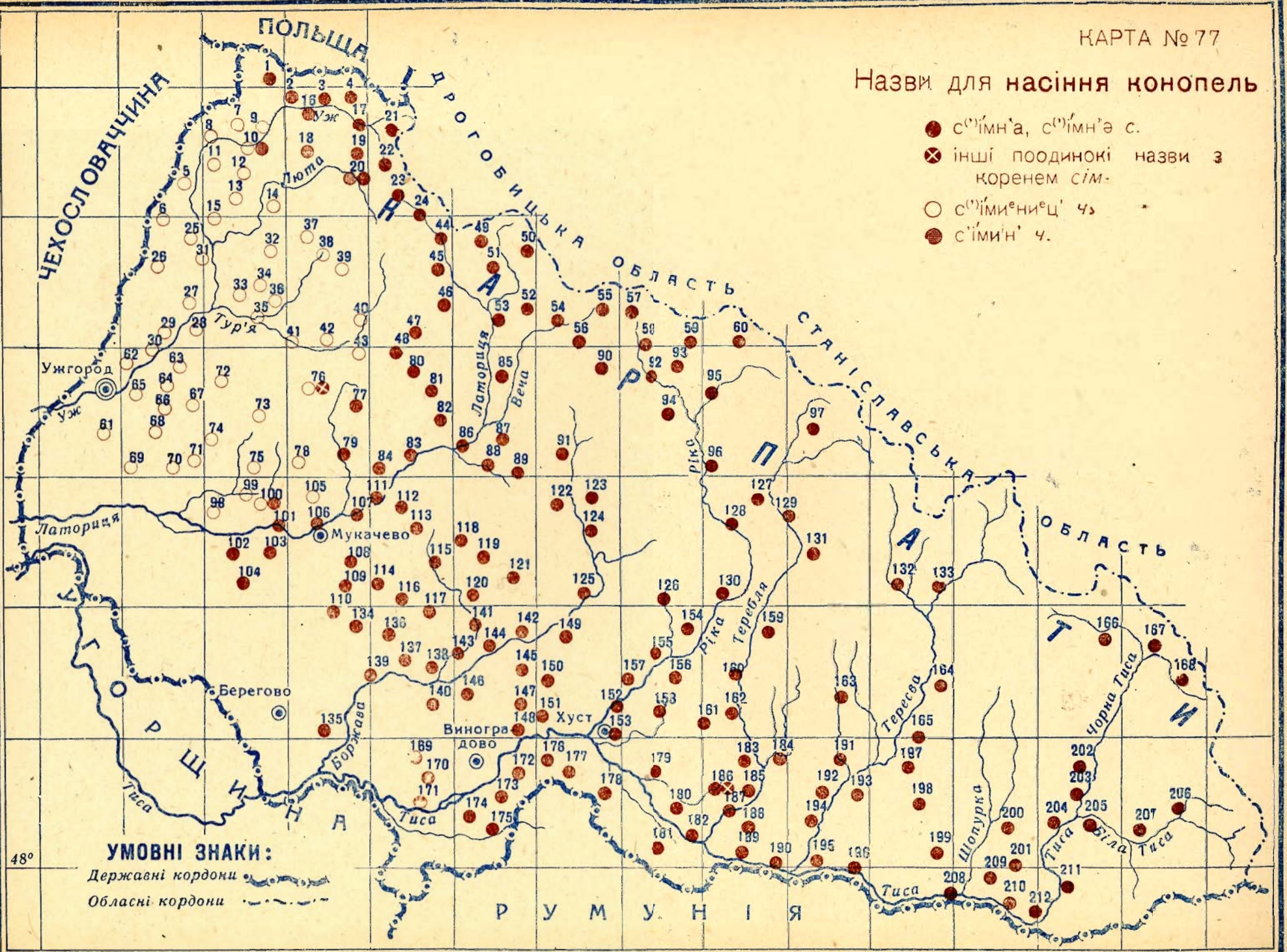
Давнє слово *сім'я* (<с'км▲) у говорах Закарпатської області (як і в деяких інших українських діалектах, див. Грінченко, IV, 127) звузило своє значення і вживається головним чином на означення насіння конопель і лише зрідка, крім того, воно ще означає насіння льону, кмину та ін.

Назви *сімн'а*, *сіминиц'*, *сімін'* всі одного кореня. Проте *сіминиц'*, очевидно, західнослов'янїзм, пор. пол. *siemienec* — гатунок конопель; словац. *s'emeňec* — насіння льону (Buffa, 218), насіння бур'яму (Kálat, 600); те ж саме і *сімін'*, пор. пол. діал. *siemien'*. Тому всі три назви картографуються як протиставлення першого ступеня.

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 76 *сіминиц'а*; у н. п. 18 *сімнік*.

Назви для насіння конопель

- с'їмн'а, с'їмн'а с.
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем сїм-
- с'їми'ни'ц' чз
- с'їмин' ч.

КАРТА № 78

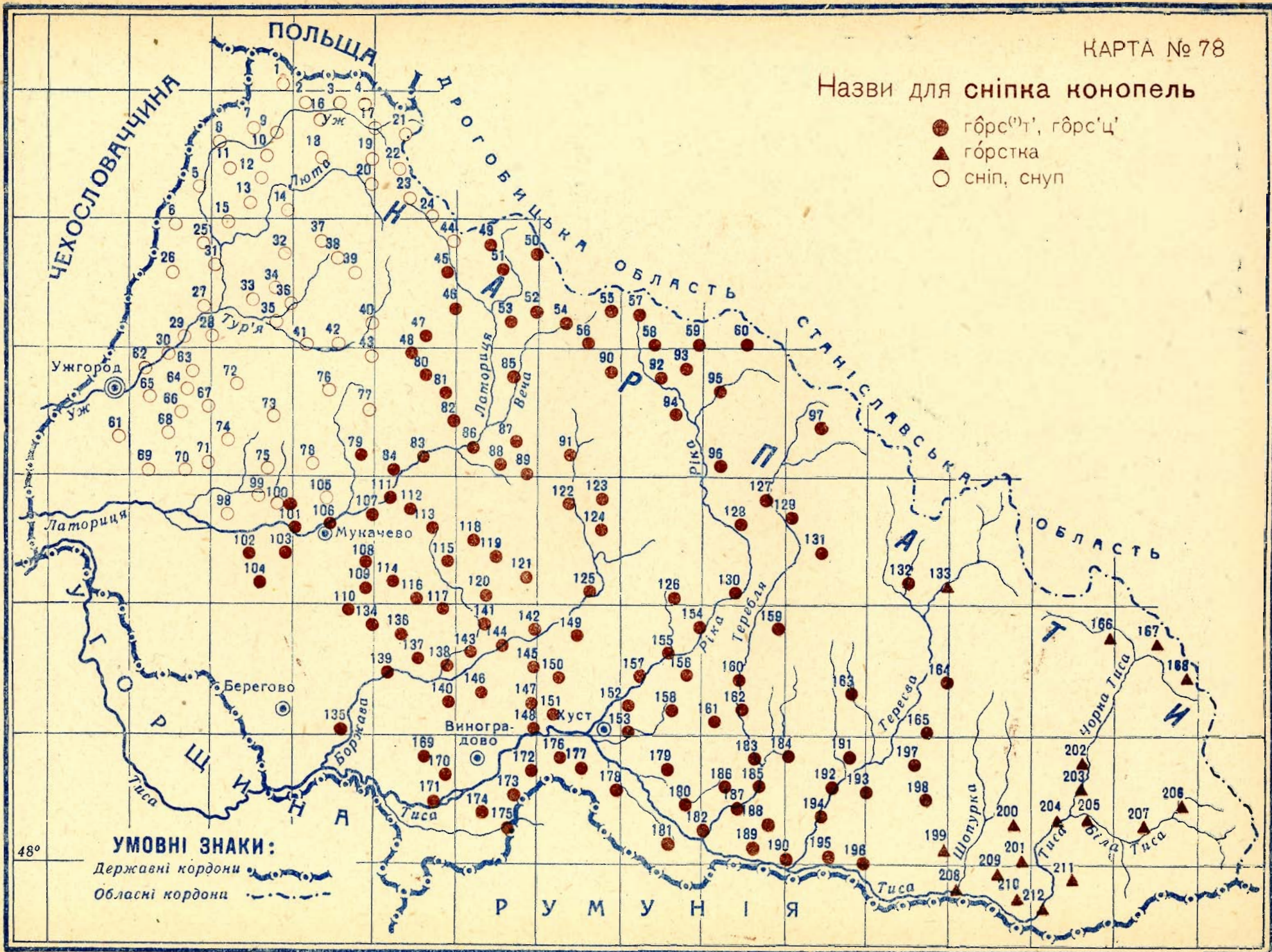
Як називається сніпок конопель (що в'яжуть при збиранні):
горстка, горсть, сніп, снуп..?

У н. п. 107 знаком для *горст'* скартографовано *gürst'*.

Слово *сніп* (*снуп, снійп*) на всій території Закарпатської області вживається в своєму звичайному (літературному) значенні— зв'язка певної форми будь-якої сільськогосподарської культури (жита, пшениці і т. ін.), у говорах же крайніх західних районів *сніп* (*снуп*), крім того, використовується і стосовно сніпків конопель.

Назви для сніпка конопель

- гóрс(т)', гóрс'ц'
- ▲ гóрстка
- сніп, снуп

КАРТА № 79

Як називається скручена певним чином горстка довгої трави чи соломи для в'язання снопів: *перевесло*, *повересло*..?

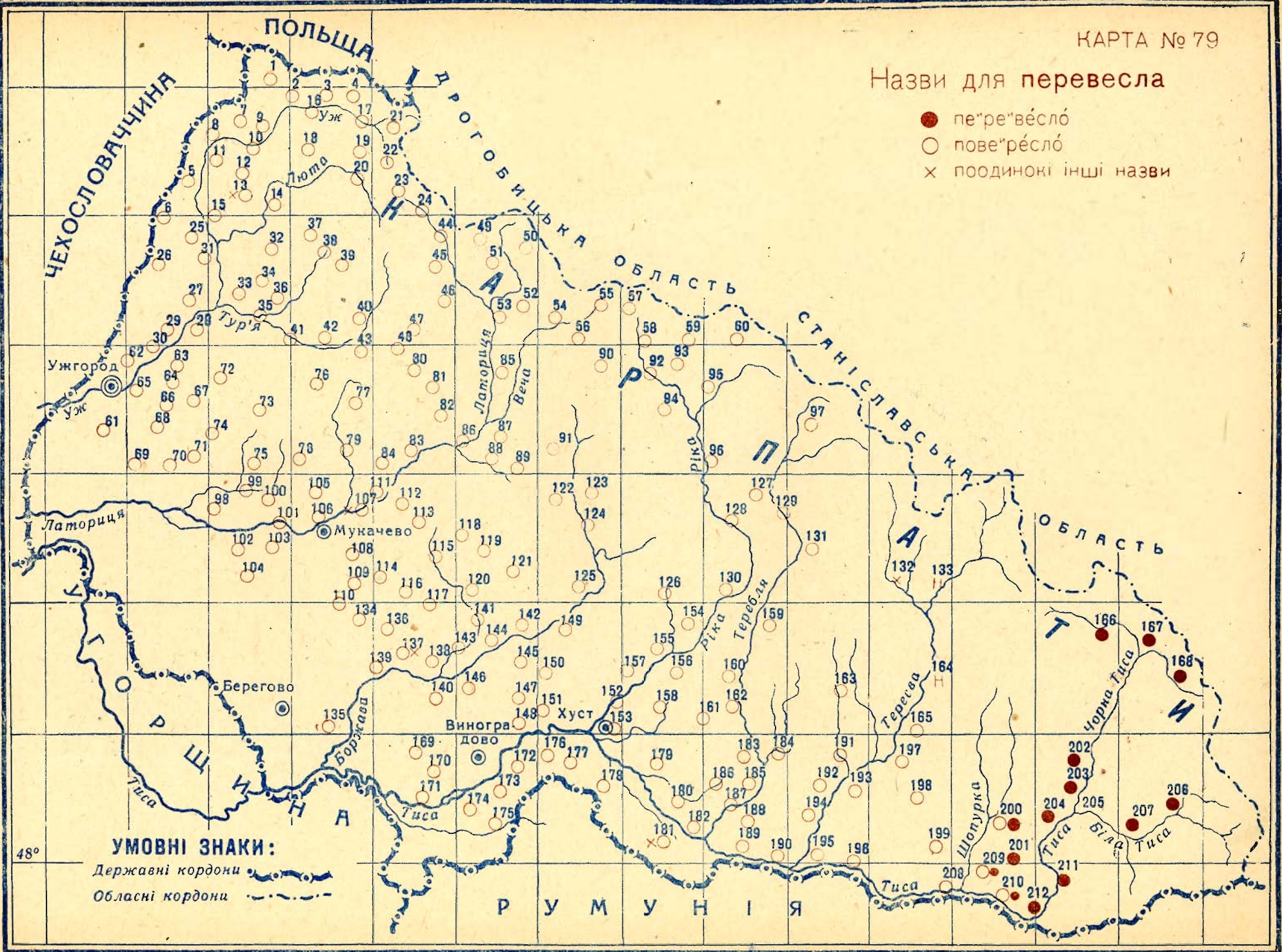
При складанні карти не враховано назви для кручених лозин, якими часто в'яжуть кукурудзиння, а іноді й жито і т. ін.: *оужовка* (відмічено у н. пп. 148, 153, 179, 180 та ін.), *гоужовка* (н. пп. 155, 156, 180 та ін.).

Загальним відсильним знаком скартографовано: у н. п. 13, 91, 107, 137 *вересло*, що вживається зрідка окремими мовлянами; у н. п. 132 *в'яз'іл'* чол. р., яким в'яжуть сніпки льону (інших снопів тут не в'яжуть, бо жито, кукурудзу та ін. тут не вирощують); у н. п. 181 *павороз'* жін. р. чи *паворозло* сер. р.

Нидобре перевесло перекрутити, нидобре дурного перехвалити. (н. п. 209).

Назви для перевесла

- пе"ре"вєсло
- пове"рєсло
- × поодинокі інші назви

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

КАРТА № 80

Орати землю на зяб: *паренувати, покладати..?*

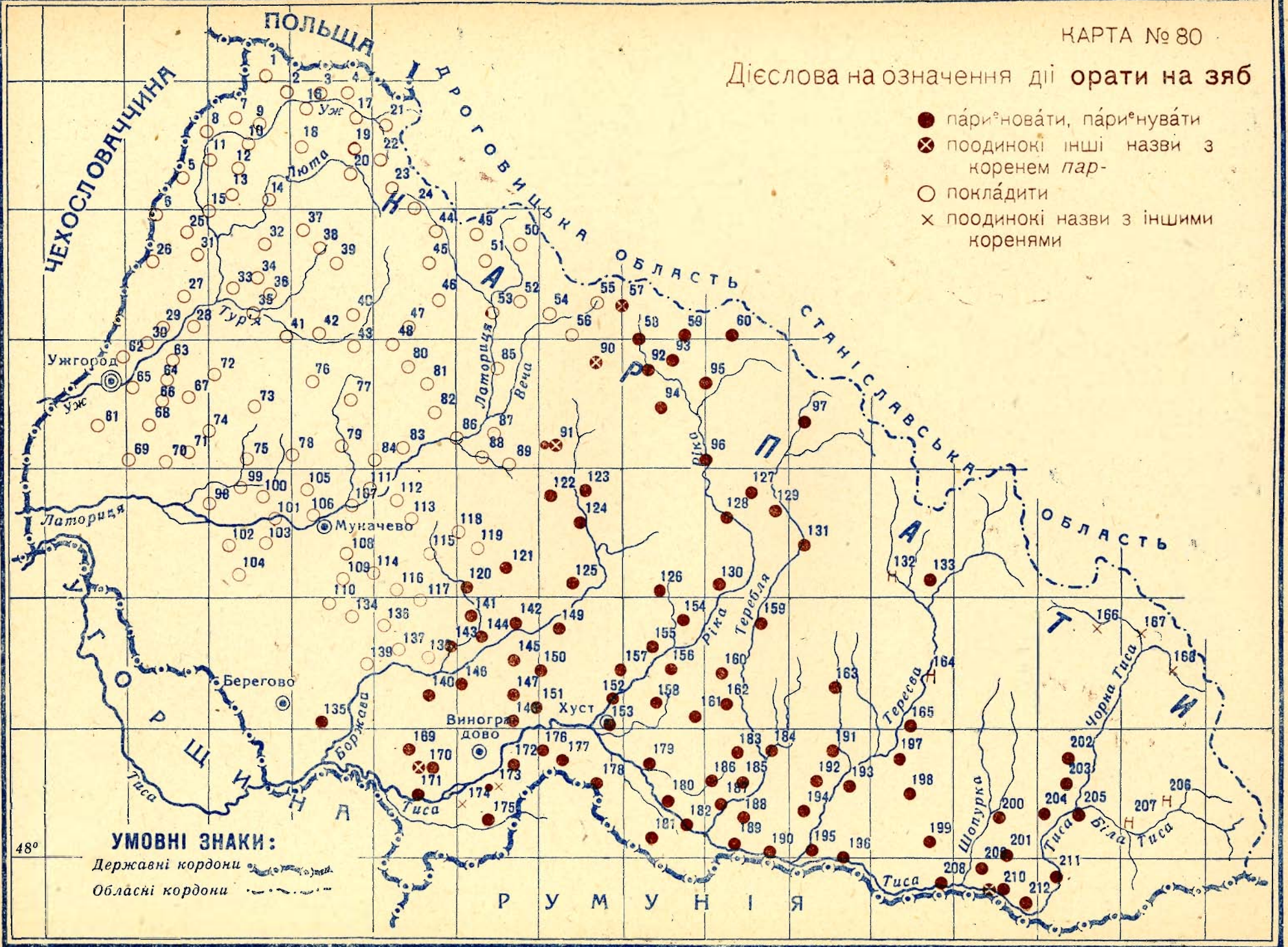
У ряді сіл крайніх північних та північно-східних районів Закарпатської області землю на зяб раніше майже не орали. Тому тут лише певна частина населення знає назви для картографованого поняття (н. пп. 19, 22, 23, 24, 44, 45, 49, 50, 57, 59, 60, 93, 97, 127, 133, 166, 168, 202, 203 та ін.). У деяких же гірських селах взагалі не виявлено назви для цього поняття (н. пп. 132, 164, 206, 207).

Вживання суфікса *-ова/-ува-* у *пáре^нновати/пàре^ннувати* співпадає з вживанням цього словотворчого форманта в інших подібних дієсловах. Тому *пáре^нновати* і *пáре^ннувати* скартографовано одним спільним знаком.

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. пп. 57, 90 *пáр^нити*; у н. п. 91 *пáрин^нити*; у н. п. 170 *пàрова^нити*; у н. п. 210 *паринàрин^нити*, що вживається зрідка окремими мовлянами поруч з *паринувáти*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 166, 167, 168 *орáти на підмíт*; у н. п. 174 *угорováти*.

Дієслова на означення дії орати на зяб

- паріновати, парінувати
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем *пар-*
- покладіти
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 81

Як називається борона, сільськогосподарське знаряддя для розпушування ріллі: *борона, смик, грапа*..?

На досліджуваній території дерев'яні борони зустрічаються в основному двох конструкцій. 1. Борона, що складається з 4—6 паралельних рейок із набитими в них залізними зубами (борін з дерев'яними зубами на досліджуваній території нам взагалі не доводилося бачити), які (рейки) сполучаються, як правило, двома поперечними планками, що проходять крізь кожну з рейок (див. рис. 1). 2. Борона, в якій 4—6 одних паралельних рейок під прямими кутами перехрещують 4—6 других паралельних рейок; на місцях, де перехрещуються одні і другі рейки, набиті залізні зуби (див. рис. 2). Перший вид борони поширений переважно в західних, а другий—в східних районах, хоч, здається, взагалі чіткої диференціації тут провести не можна.

Знаком для *борона* скартографовано у н. п. 198 *борона* і *бурунд*, цей останній фонетичний варіант вживається окремими мовлянами. Загальним відсиль-

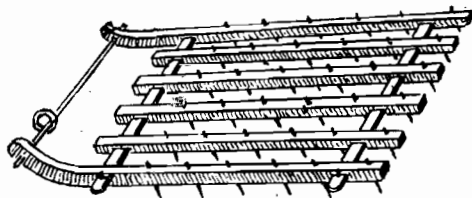

Рис. 1

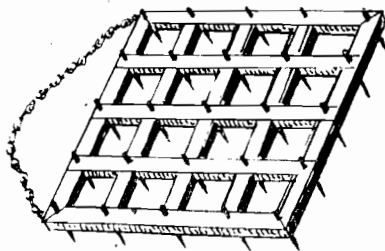

Рис. 2

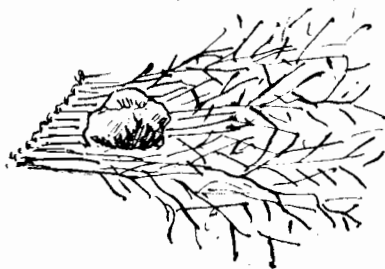

Рис. 3

ним знаком скартографовано у н. п. 158 *драбачка*; у н. п. 161 *драп'ан'а*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. У н. п. 188, 199 *борона* — така, що має 4—7 *бильцят*, а *грапа*—3 *бильцят*. У н. п. 91 *смик* у значенні „борона“ лише зрідка вживається окремими представниками старших поколінь, взагалі ж тут *смик* означає примітивне знаряддя для розпушування і заглажування ріллі (вид примітивної борони) у вигляді рясних гілок чагарника (звичайно для цього вживають терен), укріплених скрученою лозиною (*ужівкою*) чи дрогометом певним чином до валка, або й просто міцно переплетених *ужівкою* без валка (див. рис. 3). Згодом такий *смик* стали укріплювати за дерев'яною борonoю з одного, двох чи й трьох брусів з дерев'яними кілками (див. рис. 4).

Знаряддя *смик* до останнього часу було поширене на Тячівщині, Хустщині, частково на Іршавщині, Виноградівщині, Рахівщині і т. ін., тобто в основному там, де на означення дії „обробляти ґрунт бороною“ вживається дієслово *смичити*; див. наступну карту.

На рисунках *смик* подано такий, який вживався у с. Драгово Хустського району (н. п. 160).

Ни поміже золотá грапа тай срібний смик, йак май дожджиком ни поросйт. (н. п. 212).

Плуг и борона не богати, айбо вишток свит накормлат. (н. п. 42).

Борона быча, а школа хлопца страшить. (Календар Югасевича 1806 р.).

Загадки: Цурава вечрин'а пд пдл'у бігат. (н. п. 101).

Цурава пдххта пд пдл'у скдче. (н. п. 113).

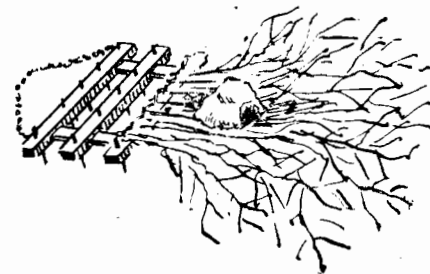
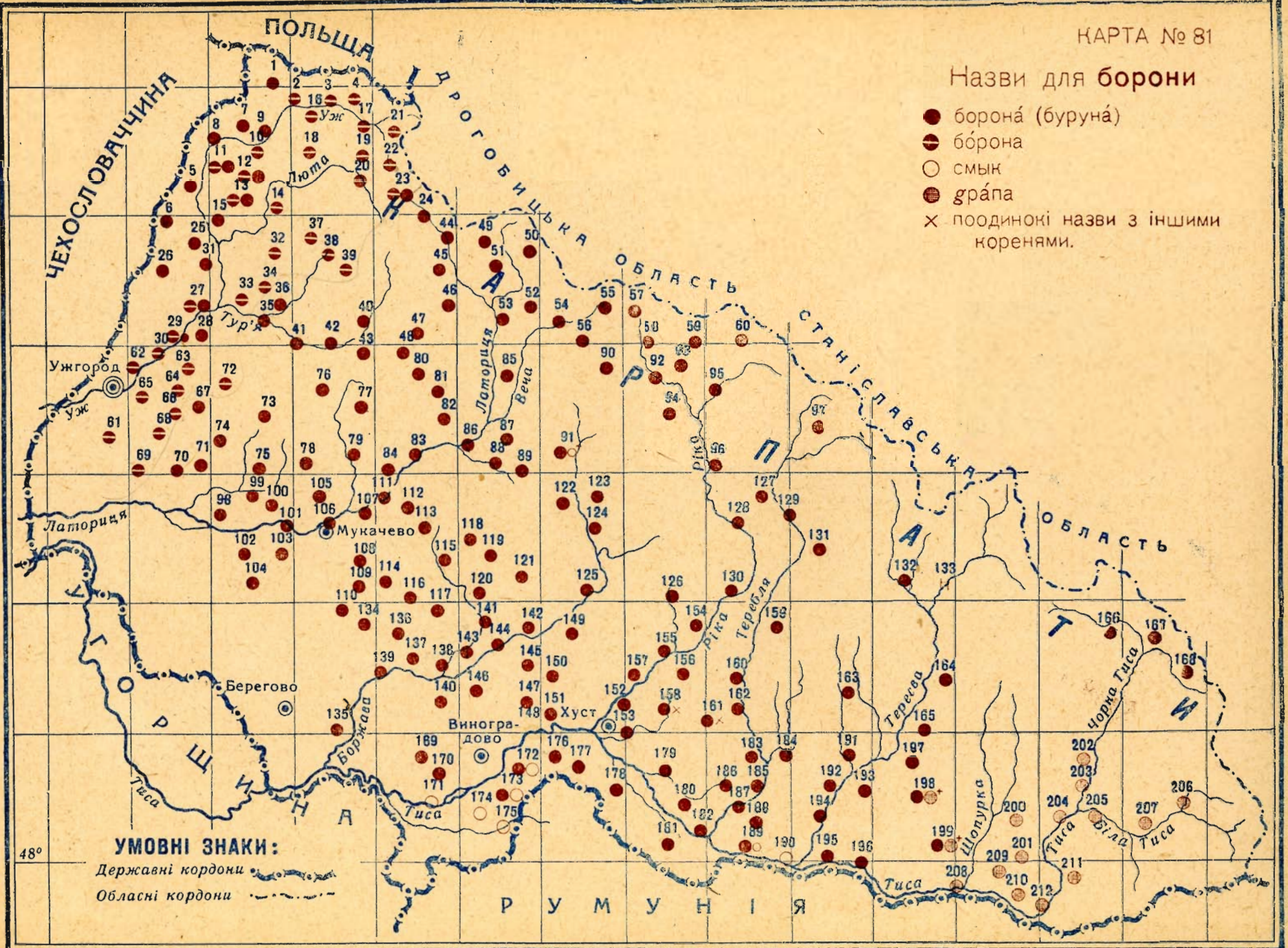

Рис. 4

Назви для борони

- борона́ (буруна́)
- ◐ бо́рона
- смык
- ⊗ гра́па
- × поодинокі назви з іншими коренями.

КАРТА № 82

Обробляти ґрунт бороною (перед сівбою, після сівби): *волочити, боронити, боронати, бороновати, смичити, скородити, грапати...?*

Якщо є різниця в значеннях, відзначте.

При складанні карти використано також матеріали питання № 19 „Програми...“ ДАУ.

У досліджуваних говорах значення „обробляти ріллю бороною перед сівбою“ і „обробляти ріллю бороною після сівби“ не диференціюються окремими спеціальними назвами.

Знаком для *бороновати* картографовано у н. п. 198 *бороновати* і *буруновати*, це останнє вживається окремими мовлянами.

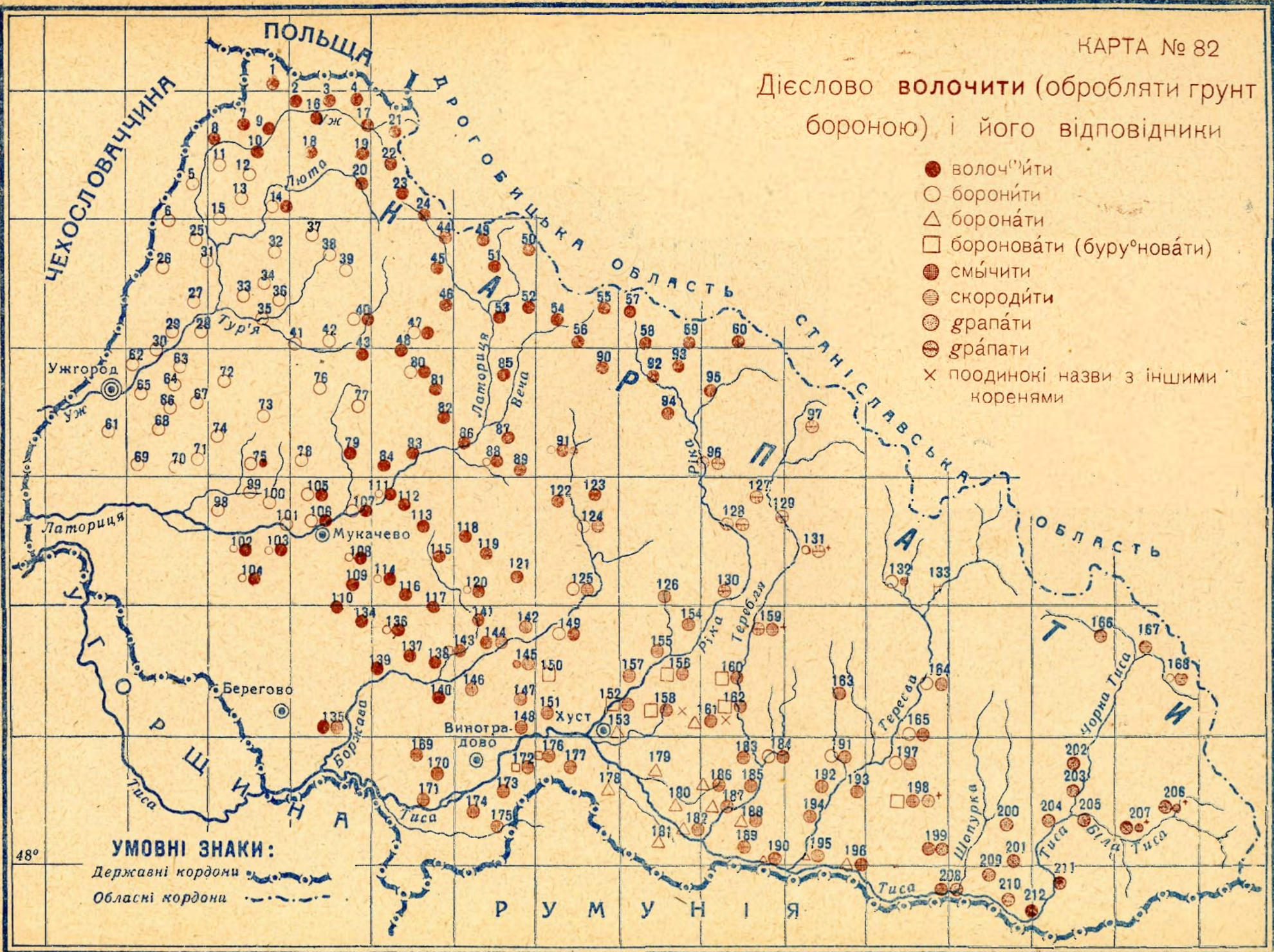
Загальним відсильним знаком картографовано у н. п. 158 *драбачити*, у н. п. 161 *драпати*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно картографованих назв. У н. п. 131 *боронити* новіше слово порівняно з *грапати*; у н. п. 159 *смичити* порівняно з *грапати* пізніше слово; у н. п. 40 *боронити* вживають переважно представники старших поколінь. У н. п. 198 *грапати* бороною-*грапою*, а *смичати*, *бороновати*, *буруновати* — звичайною бороною. У н. пп. 206, 207 *скородити* лише зрідка вживається в значенні „обробляти ґрунт бороною“, основне ж значення цього слова тут „розпушувати землю на грядці граблями“ (в цьому останньому значенні *скородити* відзначено і у н. пп. 200, 201, 202, 203, 204, 205, 210, 211, 212).

Тко с панѣми оре, тот задѣм волочит’. (н. п. 143).

Дієслово **волочити** (обробляти ґрунт бороною) і його відповідники

- волочити
- боронити
- △ боронати
- бороновати (буруновати)
- смічити
- скородити
- грапати
- грапати
- × поодинокі назви з іншими коренями

КАРТА № 83

Як називається сапа, зняряддя, яким вручну обробляють просанні культури: *сапа, мотика, копачка, копака..?*

На досліджуваній території сапа скрізь має вигляд такій, як подано на малюнку; інших форм сапи, наприклад, таких, як на Поділлі, в степових районах України і т. ін. (у формі горизонтального овала) ми на Закарпатті не зустрічали.

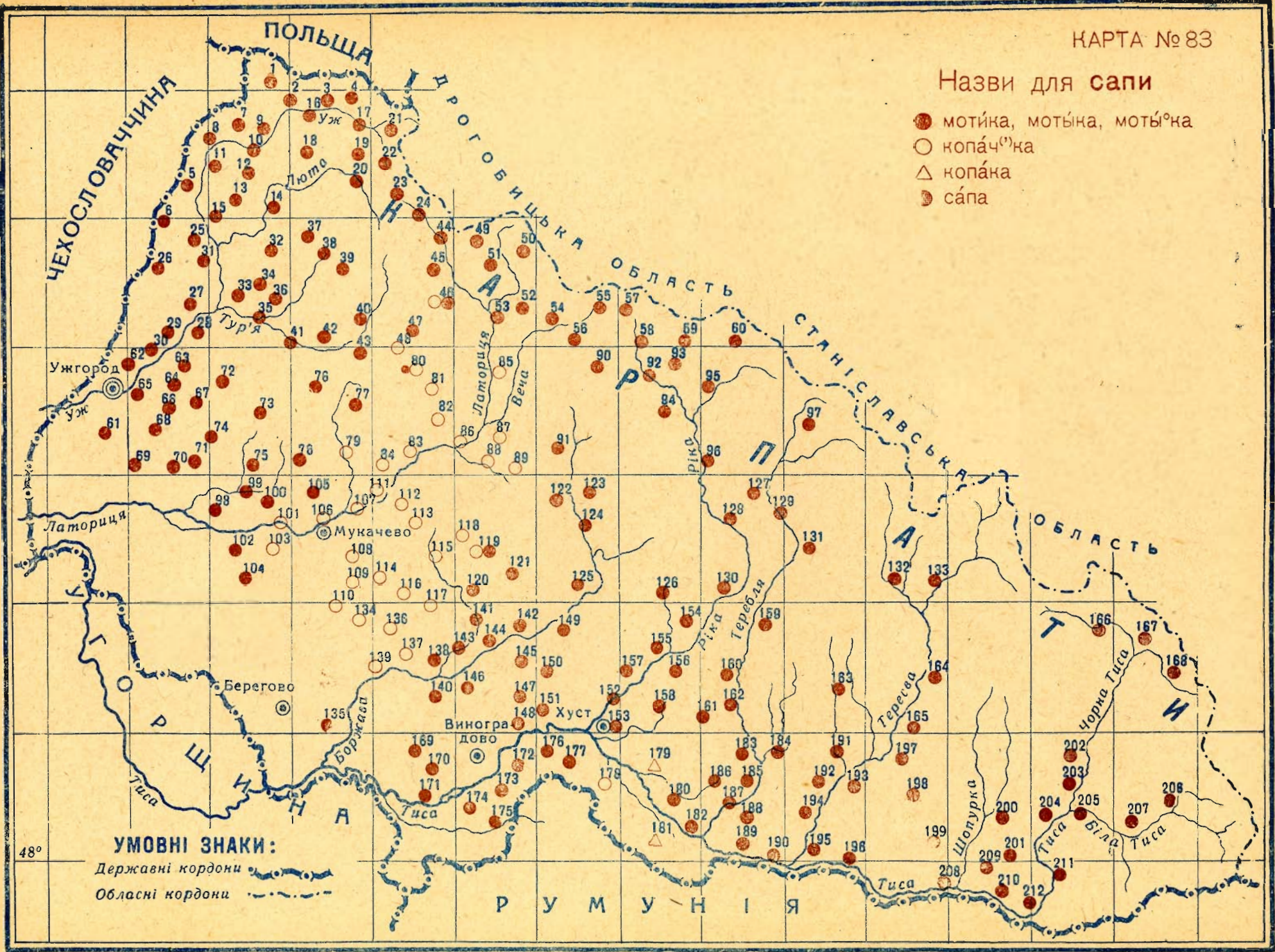
Підний йаг мотыка. (н. п. 61).

Раз у роц'і и мотыка стрілит'. (н. п. 121).

Назви для сапи

- моті́нка, моты́нка, моты́на
- копа́ч(и)́нка
- △ копа́на
- са́па

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

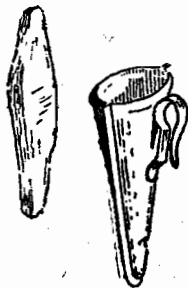
48°

КАРТА № 84

Як називається посудина у вигляді ріжка, що чіпляють на пояс і в яку кладуть брус для точіння коси: *брусник, кусник, кісник, кусняк, курчак, корець, тюк, точок, тічка, тюшка, кушка..?*

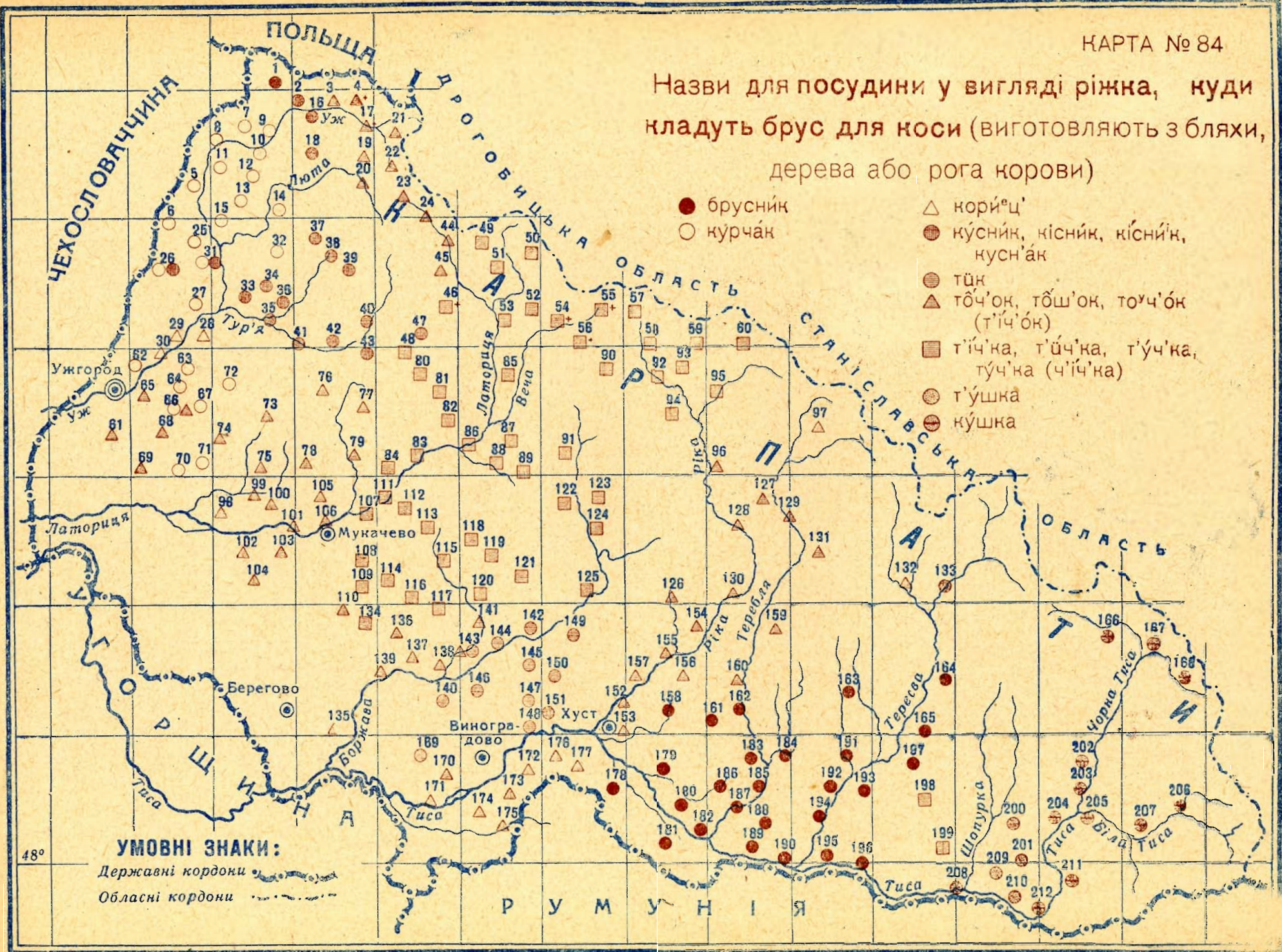
Можливо, назви *т'ічка, т'юшка* етимологічно одного кореня, але так як вони мають значні відмінності у фонетичному оформленні, скартографовано їх як протиставлення першого ступеня. Фонетичні варіанти *то́чок* і *точо́к* часто співіснують, тому їх скартографовано одним знаком.

Знаком для *ку́сник* скартографовано варіанти цього слова у н. пп. 40, 41 *куснік*; у н. пп. 2, 18 *кіснік*; у н. п. 16 *кісн'ік*; у н. пп. 26, 27 *кусн'ік*. Знаком для *то́чок* скартографовано у н. пп. 4, 17 *то́чок* і *т'ічок* (які тут вживаються паралельно). Знаком для *тічка* скартографовано у н. пп. 46, 55, 56 *ч'ічка* (де початкове *ч*, очевидно, виникло з *т* в результаті асиміляції його до *ч* в наступному складі); у н. п. 54 *т'ічка* і *ч'ічка* (які тут вживаються факультативно); у н. пп. 80, 198, 199 *т'ючка* — форму з твердим *т*.

Назви для посудини у вигляді ріжка, нуди
кладуть брус для носу (виготовляють з бляхи,
дерева або рога корови)

- бруснік
- курчак
- △ корі'ц'
- к'уснік, кіснік, кісн'ик, нусн'ак
- т'їк
- △ т'їч'ок, т'їш'ок, тоуч'ок (т'їч'ок)
- т'їч'ка, т'їч'ка, т'їч'ка, т'їч'ка (ч'їч'ка)
- т'їшка
- к'їшка

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 85

Як називається приготовлене (вимощене хмизом, соломою, старим сіном і т. ін.) місце для кладення кониці сіна; *подина*, *віднище*..?

Так як численні варіанти назви *віднище* (*вудниско* і т. ін.) у переважній своїй більшості не дають чітких лінгвістичних ландшафтів (ізоглос), то всі вони картографуються одним спільним знаком — контурне коло. Так, цим знаком скартографовано у н. пп. 1, 3, 5, 15; 26, 98 *вудмишч'е*; у н. пп. 2, 4 *відмишч'е*, у н. п. 3 *відмишч'е* і *віднишч'е*; у н. пп. 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 25, 33, 34, 35, 36, 38, 40, 41, 42, 43 *вуднишч'е* і *вуннишч'е*; у н. п. 128 *війнишч'е*; у н. п. 154 *війднишч'е*; у н. пп. 14, 27, 28, 37, 63, 67, 70, 72, 73, 74, 99, 132, 133, 154, 159, 163, 164, 165, 180, 182, 183, 190, 192, 193, 194, 197 *вуднишч'е*; у н. п. 16 *відмишч'е* і *відмиш'ш'е*; у н. пп. 17, 18, 23, 45, 46, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 93, 97 *віннишч'е*; у н. пп. 19, 21, 22, 58, 92 *віднишч'е* і *віннишч'е*; у н. п. 20 *відмиш'ш'е* і *вінмиш'ше*; у н. п. 78 *вунмиш'ш'е*; у н. п. 24 *віннишч'е* і *віл'нишч'е*; у н. п. 29 *удмиско* і *вудмишч'е*; у н. п. 30 *вудниско*; у н. пп. 31, 80, 178 *вуннишч'е*; у н. пп. 32, 39, 75 *вунниш'ш'е*; у н. п. 44 *віннишч'е* і *віл'нишч'е*; у н. п. 47 *вумнишч'е*; у н. п. 48 *вуннишч'е* і *вумнишч'е*; у н. п. 57 *віднишч'е*, *віннишч'е* і *віл'нишч'е*; у н. пп. 59, 90, 95, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 211, 212 *віднишч'е*; у н. п. 66 *уднис'ко*; у н. п. 68 *удниско*; у н. п. 69 *вудниско*; у н. п. 64 *уднишч'а* серед. р.; у н. п. 71 *вуднис'ко* і *удни-*

ско; у н. п. 76 *пудмишч'е* (автори відповідей виводять цю назву від *пудмітовати*); у н. п. 105 *умнишч'е*; у н. пп. 77, 79 *гуднишч'е* і *гуннишч'е*; у н. пп. 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 106, 109, 110, 111, 115 *війнишч'е*; у н. п. 60 *вімнишч'е* і *віннишч'е*; у н. пп. 91, 122, 123 *віймишч'е*; у н. пп. 96, 127, 129 *війдишч'е*; у н. п. 101 *вуднишч'е*; у н. п. 112 *гйднишч'е* і *війлишч'е*; у н. пп. 128, 139 *війнишч'е*; у н. п. 131 *вуднишче*, *вуймишче*, *уймишче*; у н. п. 134 *війлишч'е* і *гімнишч'е*; у н. пп. 138, 181, 187, 188, 198, 210 *уднишче*; у н. пп. 166, 167, 168 *відмнішч'е* і *віднишч'е*; у н. пп. 179, 185, 191, 195, 196 *вуднишче* і *уднишче*; у н. п. 200 *віднишч'е* і *вуднишч'е*; у н. п. 114 *віймишч'е* і *війлишч'е*.

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. п. 199 *сподін'а* і *сподовін'а*; у н. п. 208 *сподін'а*.

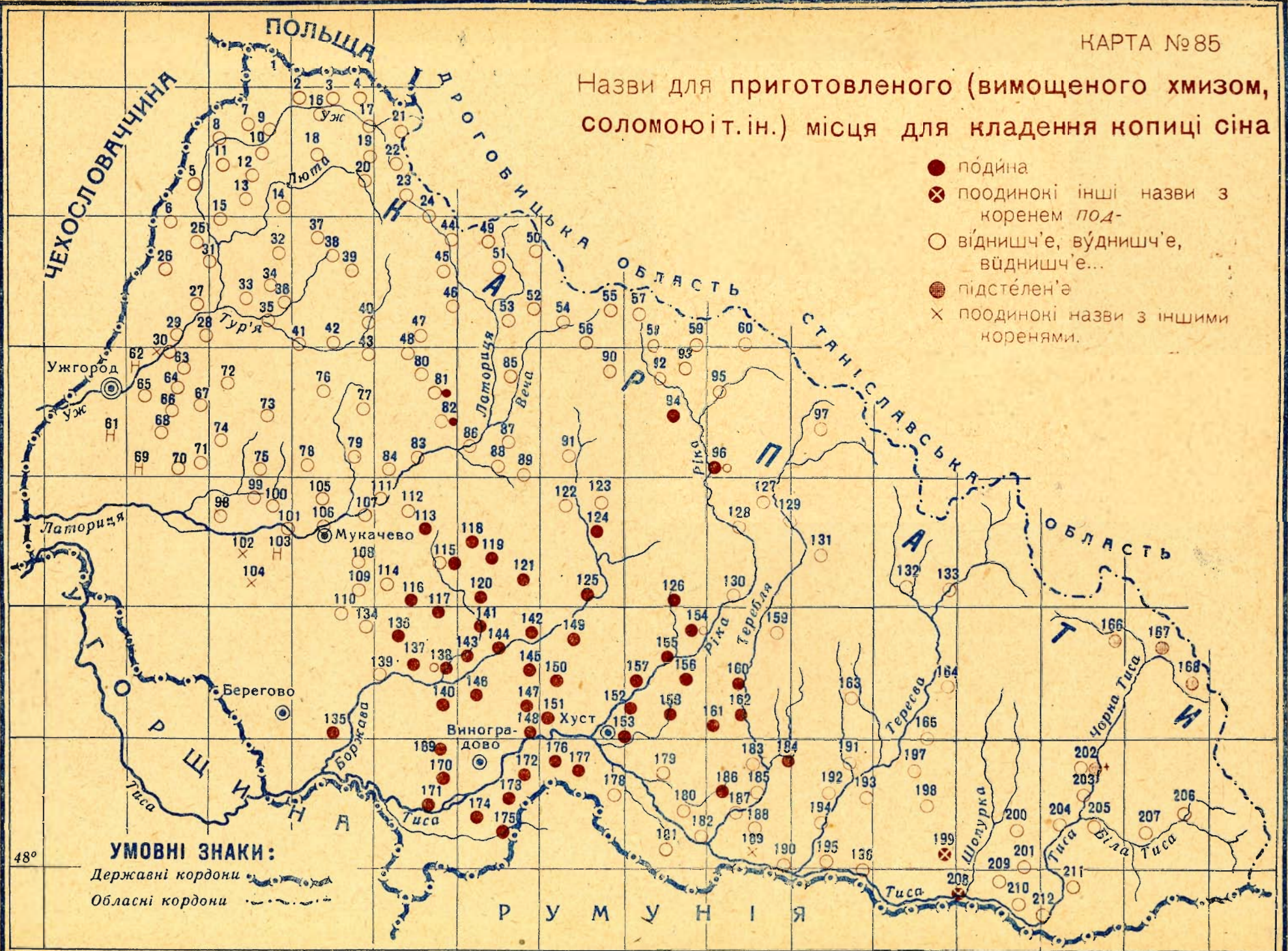
Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 30 *наметиско*; у н. п. 102 *пйдокладка*, *пйдолога* *пйд копйц'у*; у н. п. 104 *місто дл'а копйц'і*; у н. п. 189 *фенік*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. Так, у н. п. 202 *віднишч'е* означає вказане місце після того, як забрали уже сіно. У н. п. 138 *уднишче* — архаїзм.

Слово *подйна* чи *подина*, крім вказаної на карті території, відоме і в ряді інших закарпатських говірок, зокрема в північно-східній частині Закарпаття, але із значенням „рівне місце, видолинок на схилі гори“ (на ньому зручно класти копицю сіна).

Назви для приготовленого (вимощеного хмизом, соломою і т.ін.) місця для кладення копиці сіна

- подіна
- ⊗ поодинокі інші назви з коренем ПОД-
- віднишч'є, вуднишч'є, віднишч'є...
- підстелен'є
- ⊗ поодинокі назви з іншими коренями.

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

КАРТА № 86

Як називається курка, що висиджує, а після водить курчат:
квочка, квічка, клока, клочка..?

Знаком для *квочка* скартографовано у н. пп. 28, 35, 61, 64, 69, 98 *квоч'ка* і *квѡч'ка*. У цьому останньому варіанті знаком ъ позначаємо звук близький до короткого о, вірніше короткого ђ. У н. пп. 6, 61, 69 цей звук у картографованому слові інколи може доходити аж до звичайного ђ (*кѡвѡч'ка*); у н. п. 35 поруч з *квѡч'ка*, *кѡвѡч'ка* зафіксовано *кувѡч'ка*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. Так, у н. п. 163 *клѡч'ка* — коли така курка ще починає лише квоктати і коли сидить на яйцях, а *кло-ка* — коли уже висиділа і водить курчат; у н. п. 152 *клока* має згрубіло-зневажливий відтінок, вживають переважно тоді, коли відганяють квочку.

Кур'ата квѡч'ку вѡд'ат'. (н. п. 75) (= молодші старших вчать).

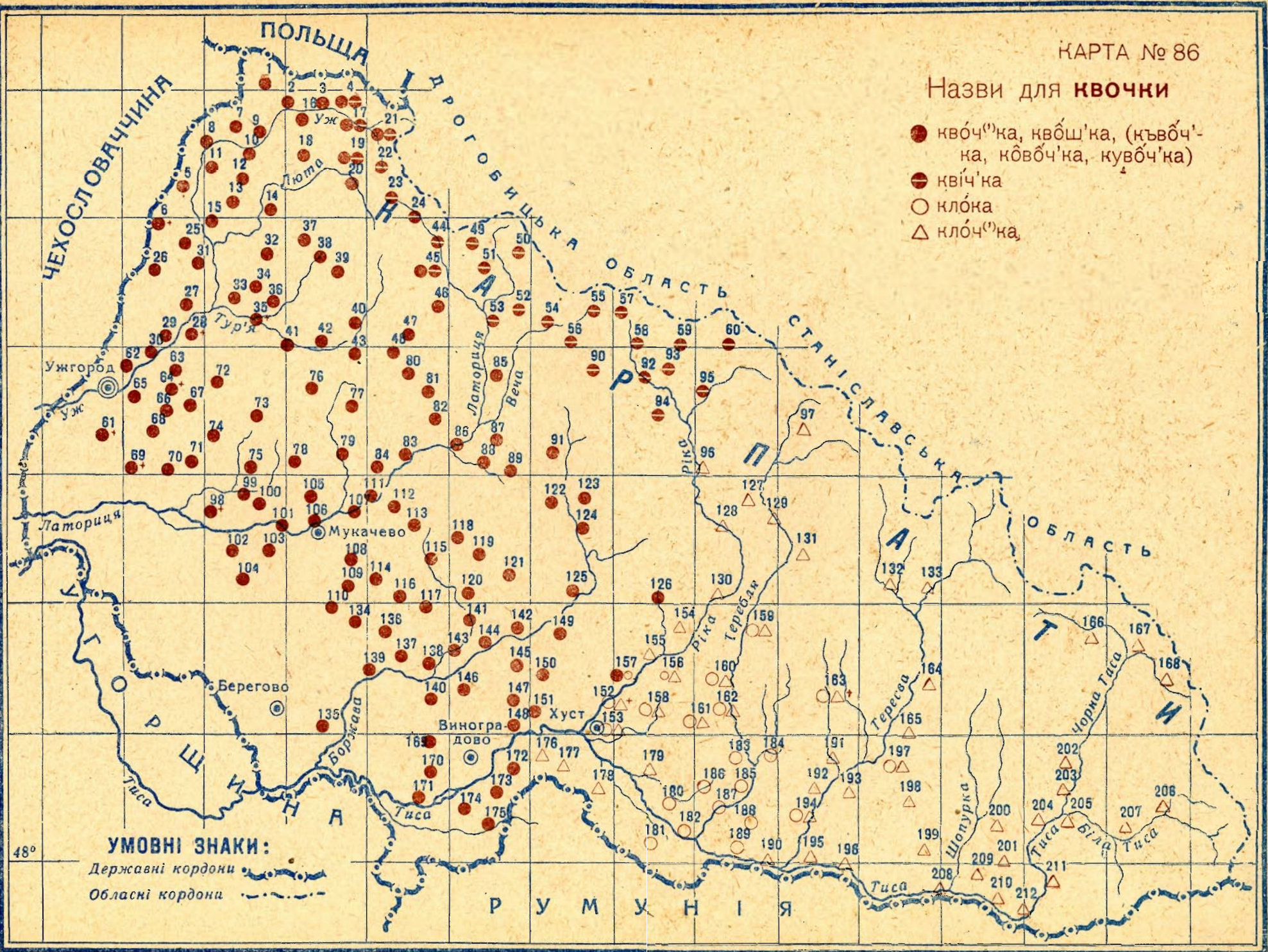
Типіур' піт'ата клѡку вѡд'ат. (н. п. 180).

Штос' с'а рѡс'с'їла, ги квѡч'ка? (н. п. 112).

Богач'ка дочка рос'с'адес'а, йак клѡчка. (н. п. 209).

Назви для **КВОЧКИ**

- квоч(“)ка, квѳш'ка, (кѳвѳч'на, кѳвѳч'ка, кувѳч'ка)
- квѳч'ка
- клѳна
- △ клѳч(“)ка

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

КАРТА № 87

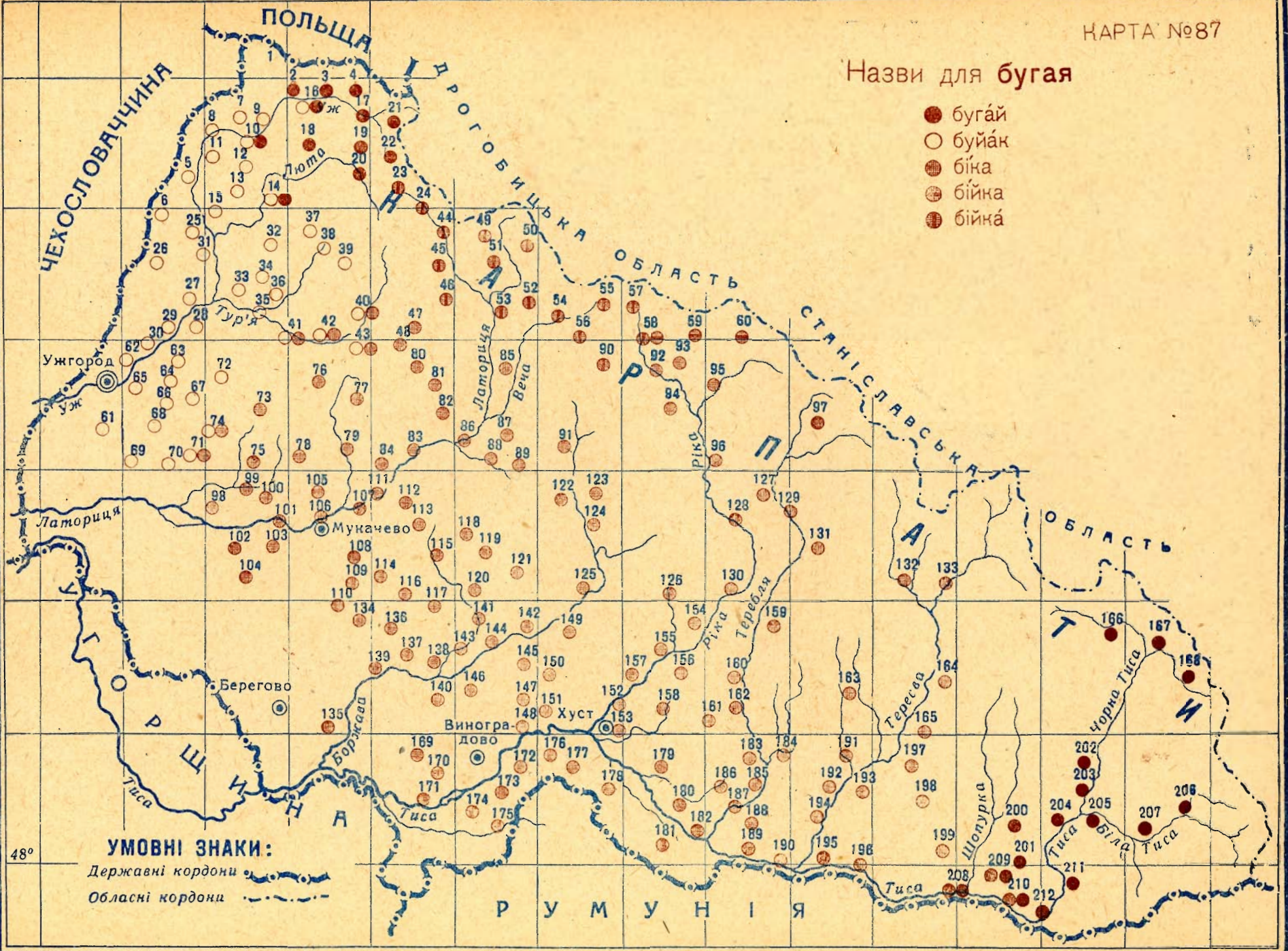
Як називається бик-плідник: *бугай*, *буяк*, *біка*, *бійка*..?

Назви *бугай* і *біка* етимологічно мають одно джерело: українське літературне *бугай* походить з турецького *buga* (див. F. Miklosich, Etym. Wört. der slav. Sprach., Wien, 1886, стор. 26; A. Brückner, Słow. etym. jez. pol., Kraków, 1927, стор. 47); закарпатське діалектне *біка* походить з мадярського *bika*, а це у свою чергу з того ж турецького *buga* (див. Bãrczi Géza, Magyar szófejtszótár, Budapest, 1941, стор. 20). Проте, зважаючи на значні фонетико-морфологічні відмінності, ці назви картографуються як протиставлення першого ступеня.

Майже скрізь по Закарпатській області у значенні „бугай“ іноді ще вживається *бик*, *бык*, але так як *бугай* і *бик* семантично не рівнозначні, то це останнє при картографуванні не враховано.

Назви для бугая

- бугай
- буйак
- біка
- бійна
- бійна

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 88

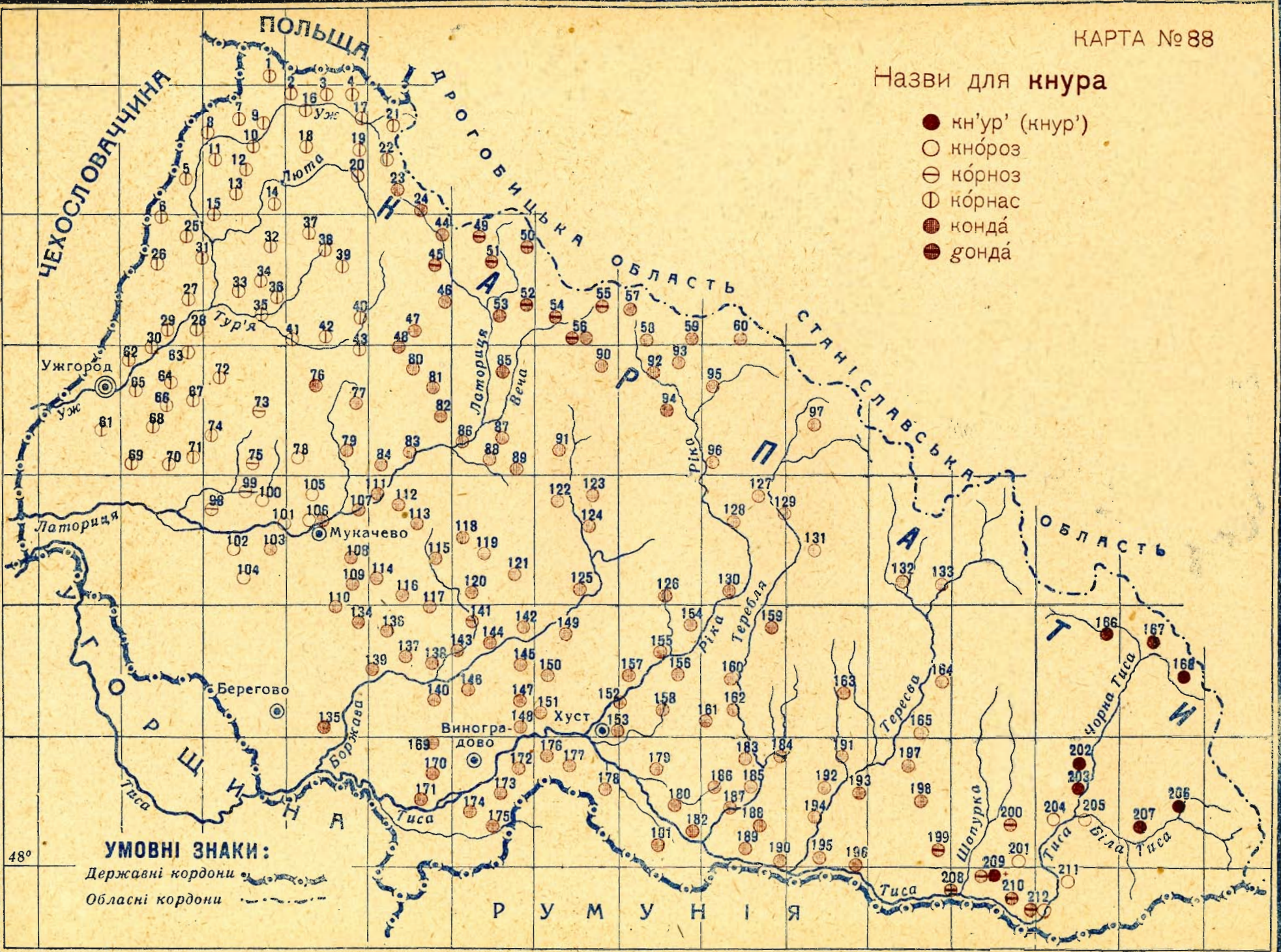
Як називається кабан-плідник: *кнур*, *кнорос*, *корноз*, *корнас*, *конда*..?

Варіанти *кнорос*, *корноз*, *корнас* і назва *кн'ур'* взагалі етимологічно споріднені (див. F. Miklosich, *Etym. Wört. der slav. Sprach.*, Wien, 1886, стор. 156—157). Проте, зважаючи на значні фонетико-морфологічні відмінності між *кн'ур'* і *кнброс*.., передаємо їх як протиставлення першого ступеня.

Знаком для *кн'ур'* скартографовано у н. п. 209 *кнур'*.

Назви для кнур

- кн'ур' (кнур')
- кнороз
- ⊖ корноз
- ⊕ корнас
- конда
- гонда

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони
 Обласні кордони

48°

КАРТА № 89

Як називається жеребець, некастрований кінь-плідник: *вірь*, *вурь*, *віряк*, *огерь*, *чивдарь*..?

Всі фонетичні варіанти мадьяризму (мадьяр. csődör): *чівдар'*, *чівдир'*, *чівдыр'*, *чівдір'*, *чбвдар'*, *чбвддр'*, *чбвдир'*, *чевдир'*, *чевдор'* скартографовано одним спільним знаком.

Знаком для *вір'* скартографовано у н. п. 212 два фонетичних варіанти *вір'*, *вир'*, що вживаються паралельно; знаком для *вір'ак* скартографовано у н. пп. 38, 39 *гур'ак*. Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 27, 61, 62 *вайцак*; у н. п. 40 *вайч'ак*.

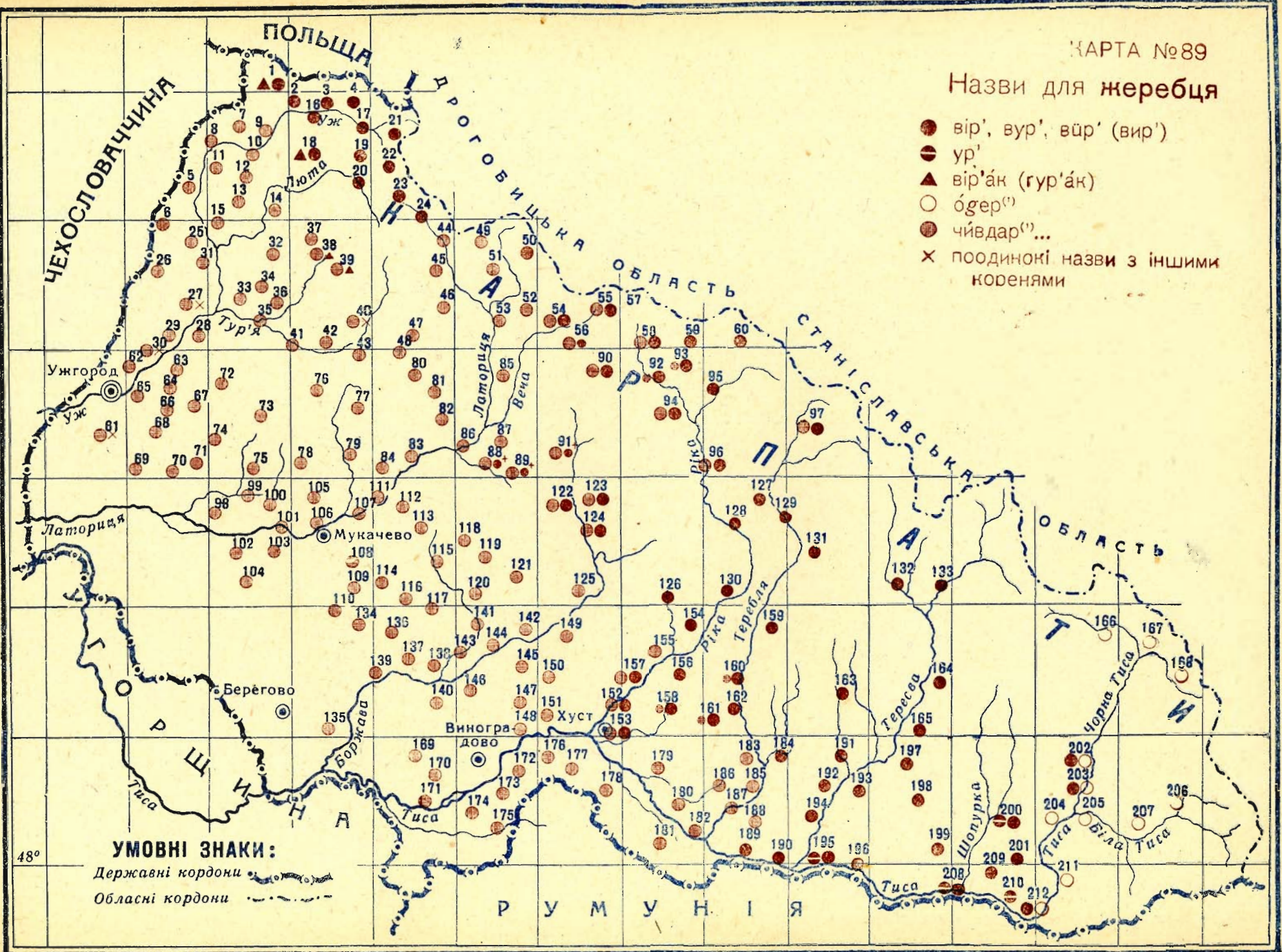
Автори відповідей відзначили, що назву *гур'ак* у н. пп. 38, 39 і назву *вур'* у н. пп. 88, 89, 91 знають та інколи вживають переважно представники найстарших поколінь (яким більше 60 років).

У варіантах *вір'*, *вур'*, *вйр'і*, *у*, *ї* закономірно по говорах виступають відповідно давньому *о* у новозакритих складах (ст. руськ. *орь*): род. од. *вор'а*, дав. од. *ворєви* і т. ін. Проте трапляються і відхилення (очевидно, внаслідок аналогій) від звичайної закономірної зміни, напр. у н. п. 122 род. од. *вур'а*, оруд. од. *вур'ом*, місц. од. *на вурі*, дав. од. *вурєви*; у н. п. 195 *ур'*, *вур'*, род. од. *ур'а*, *вур'а*; у н. п. 198 *вур'*, род. од. *вур'а*, дав. од. *вур'ови* і т. ін.; у н. пп. 208, 209 *ур'*, род. од. *ур'а*, дав. од. *урєви* або *ур'ови*, місц. од. *на ур'у* і т. ін.

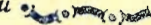
Хто в млодости буййє, йак вір', у старости т'(к')їгне, йак к'ін'. (н. п. 167).

Назви для жеребця

- вір', вур', вiр' (вир')
- ур'
- ▲ вір'ак (гур'ак)
- óгер''
- чiвдар''...
- × поодинокi назви з iншими коренями

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони

Обласні кордони

48°

КАРТА № 90

Як називається ягниця, що передчасно, на першому році життя покрилася: *неліпка, нелітка, безумка, безунка..?*

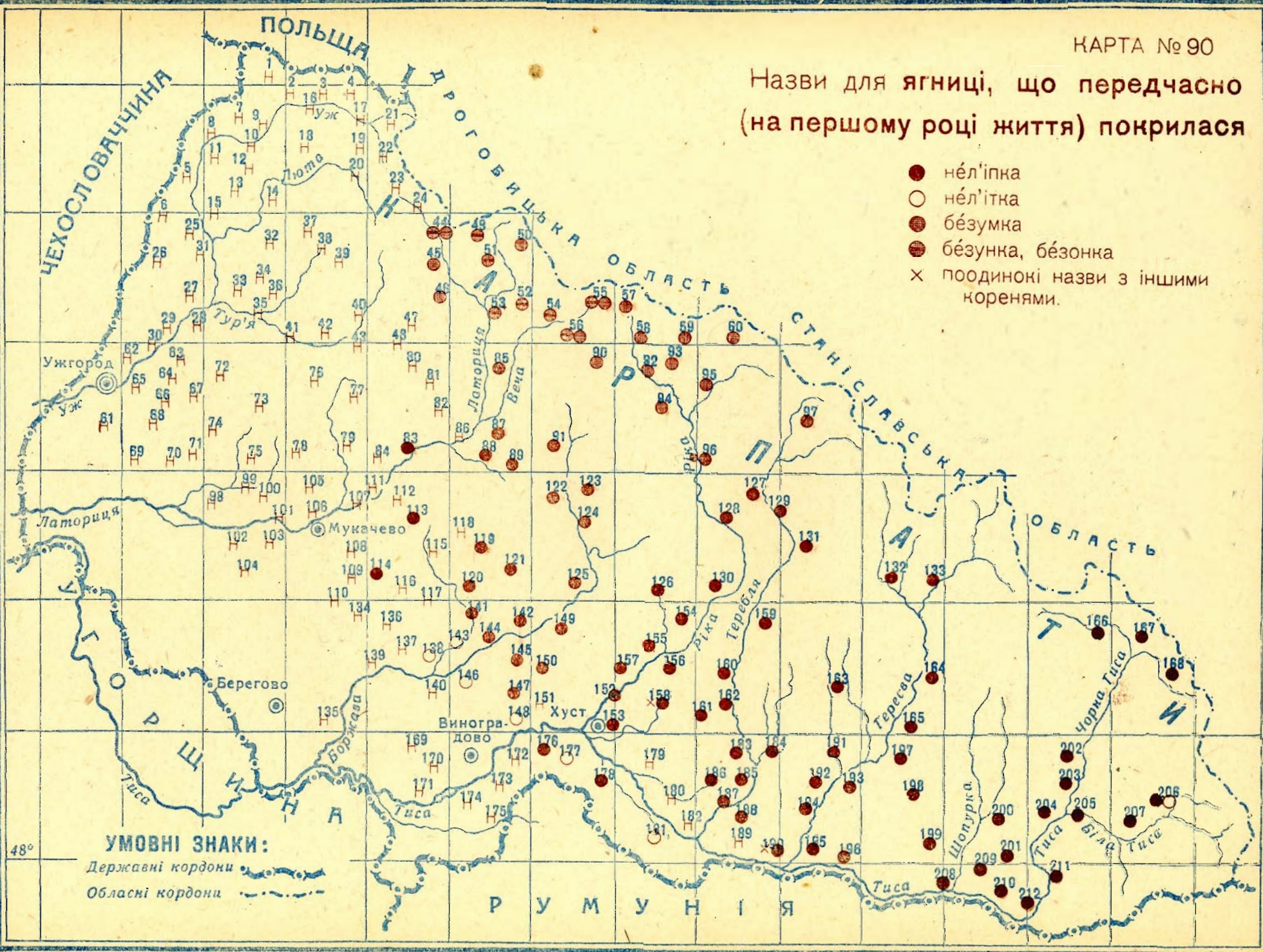
Знаком для *безунка* скартографовано у н. п. 53 *бэзонка*.

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. п. 190 *нел'упка*; у н. п. 158 *нел'удка*.

Назви *нел'іпка, нел'ітка, бэзумка, бэзунка* майже повсюду в обстежуваних говорах, крім вівці, вживаються ще і на означення телиці, кози, що передчасно покрилася. Нерідко вказані слова вживаються в переносному значенні як зневажливо-жартівливі назви для жінки, що має позашлюбну дитину (про походження і т. ін. слова *неліпка* див. авторову працю „Спостереження над лексикою говірок Нижнього Підністров'я“, Научные записки УжГУ, т. XIII, стор. 79—80).

Назви для ягниці, що передчасно (на першому році життя) покрилася

- нел'іпка
- нел'ітка
- бѣзумка
- бѣзунка, бѣзонка
- × поодинокі назви з іншими коренями.

КАРТА № 91

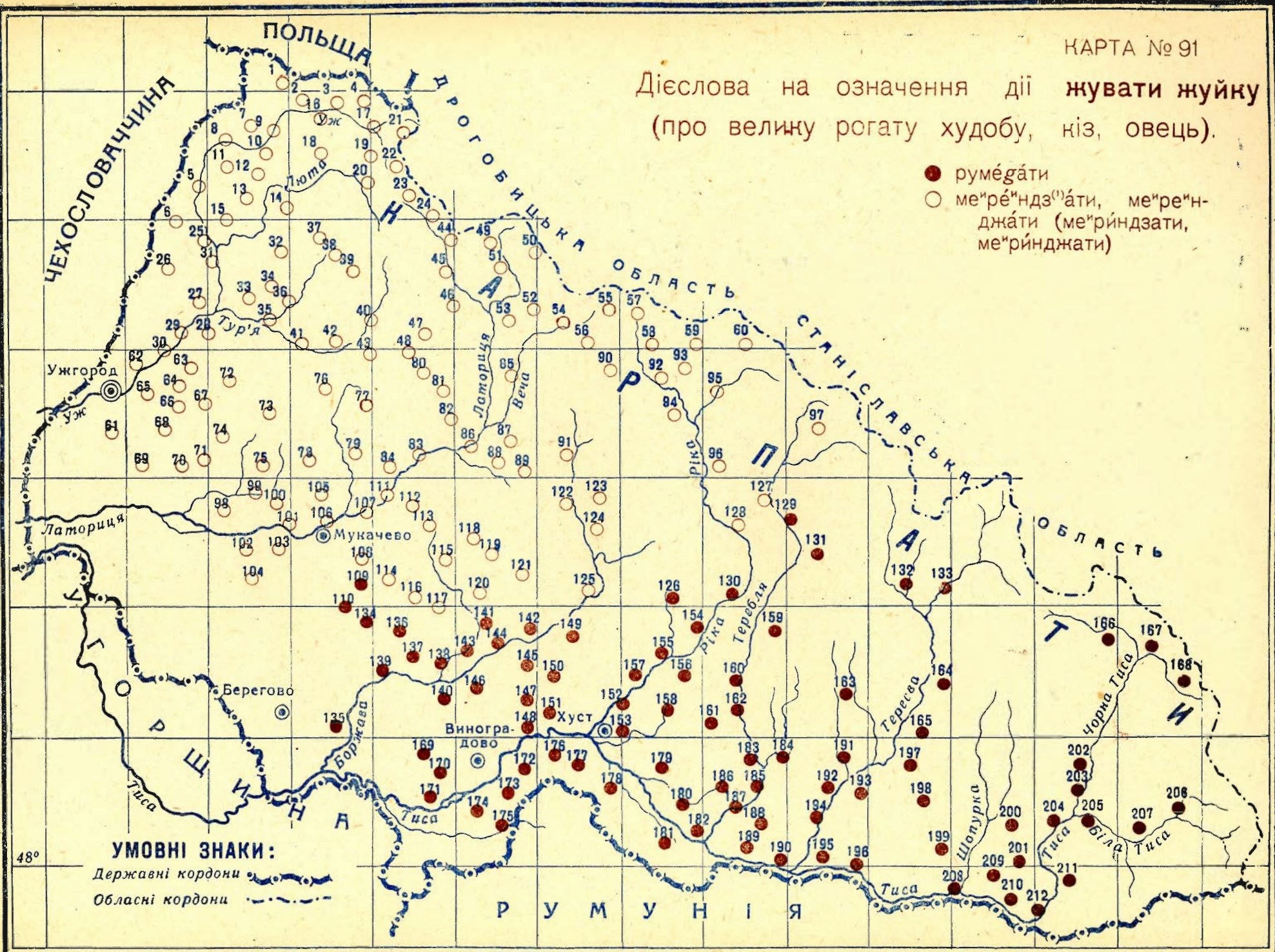
Жувати жуйку (про корів, овець, кіз): *румегати, мерендзати...?*

Знаком для *румéгати* скартографовано у н. пп. 109, 110, 136, 137 *румéгати*, в інших населених пунктах скрізь — варіант *румéгати*. Знаком для *ме^ере^ендзати* скартографовано у н. п. 27, 28 *ме^ер^індзати* і *ме^ер^інджати*; у н. п. 70 *ме^ер^індзати* і *ме^ере^енджати*; у н. п. 36 *ме^ере^енджати* і *ме^ер^інджати*; у н. пп. 67, 72 *ме^ер^інджати*; у н. пп. 102, 104, 107 *ме^ере^ендзати* і *ме^ере^енджати*.

Шо корова нагармідже, тото й румідже. (н. п. 209).

Дієслова на означення дії жувати жуйку
(про велику рогату худобу, кіз, овець).

- румéгати
- ме"ре"ндз(и)ати, ме"ре"нджати (ме"ріндзати, ме"рінджати)

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони —
Обласні кордони - - -

48°

Р У М У Н І Я

КАРТА № 92

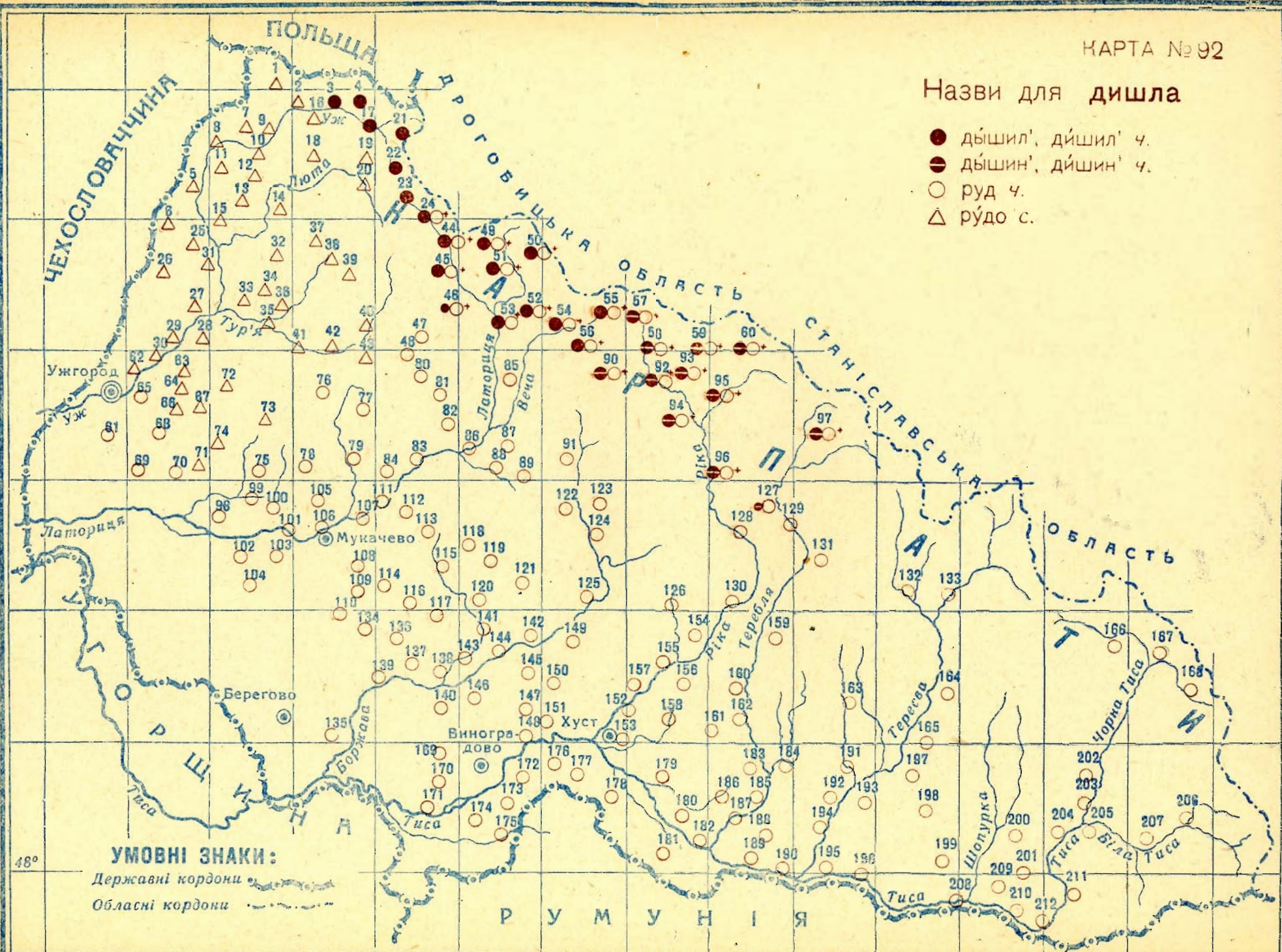
Як називається одинока оглобля (між двома кіньми, волами), укріплена до передньої осі для повертання воза чи самеї при парній запряжці: *дишель*, *дишинь*, *руд*, *рудо..?*

Автори відповідей зробили зауваження відносно вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 24, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 *дѣшил'* чи *дѣшин'* вживається на означення вказаного предмета при кінній запряжці, а *руд* — при воловій запряжці; у н. пп. 57, 58, 59, 60, 90, 92, 93, 94 *дѣшин'* чи *дѣшин'* при кінній, а *руд* — при воловій запряжці. У н. п. 46 *дѣшил'*, а у н. п. 127 *дѣшин'* у значенні „дишель при кінній запряжці“ знають і вживають переважно старші мовляни, *руд* же звичайно тут означає „дишель при всякій запряжці“.

Кудѣ коні йдуть, тудѣ й руд. (н. п. 210).

Назви для дишла

- д'їшил', дїшил' ч.
- д'їшин', дїшин' ч.
- руд ч.
- △ рудо с.

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони —
 Обласні кордони - - -

КАРТА № 93

Як називається візок на одному колесі з двома ручками для перевезення вручну невеликих вантажів, гною, піску і т. п.: *тачка, торбонца, фурик..?*

Знаком для *торбонца* скартографовано у н. п. 201 *торбонца* і *торгонца*, це останнє вживають окремі мовляни; у н. п. 137, 139, 170, 173, 174 *торгонца*; у н. п. 178 *торгонц* чол. р.

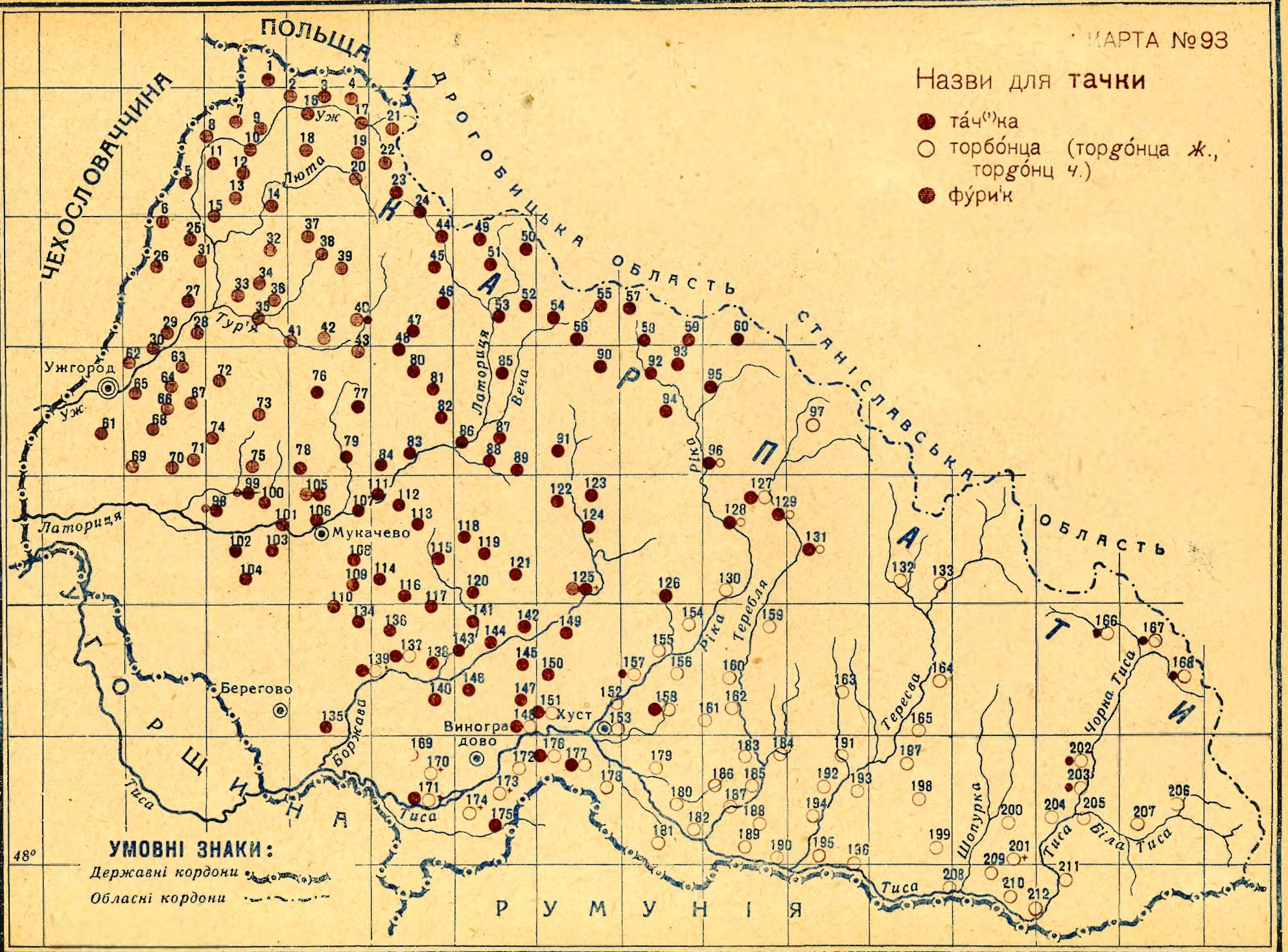
Автори відповідей відзначили, що у н. п. 125 *фурик* вживається головним чином словацькою частиною населення, проте нерідкі випадки, коли цю назву поруч з *тачка* вживають і українці.

У н. пп. 137, 139 *торгонца* вживається і як згрубіло-зневажлива назва для старого розбитого воза.

Порбжна торбонца гóлосно *торбонца́йе*, а *пóвна* тíхо *с'а кача́йе*. (н. п. 209).

Назви для тачки

- тач^(о)на
- торбонца (торгонца ж., торгонц ч.)
- фўрик

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони ———
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 94

Як називається кладка (перекинута через річку спеціально обтесана деревина чи міцна дошка для переходу): *бирь, берь лавка..?*

Для картографування взято лише назви для звичайної великої кладки через річку. При складанні карти на враховано назви для тимчасово перекинutoї невеличкої дошки чи деревини для переходу через рів, маленький потік і т. ін.: *бириця, бериця* (відмічено у н. пп. 97, 127, 129, 153, 155, 157, 158, 178, 179, 180, 202, 205 та ін; усвідомлюється мовлянами як зменшувальна форма від *бер'*, *бир'*), *перемітка* (відмічено у н. пп. 6, 38, 39, 55, 56; 58, 59, 85, 90, 93, 150 та ін.), *вирліна* (у н. п. 24) та ін.

Знаком для *бир'* скартографовано у н. п. 120 *бир'* і *бир'х*, з яких другий варіант вживається зрідка (від обох варіантів род. од. *бєрви*).

Загальним відсильним знаком скартографовано у н. пп. 171, 174, *поул'їв*, *паллєвка*; у н. п. 212 *сл'їмбина*, що вживається зрідка поруч з *бер'*.

Автори відповідей зробили зауваження відносно семантико-стилістичного вживання картографованих назв. Так, у н. пп. 96, 98 *лєвка* вживається на означення дещо меншої кладки, як *бир'*; у н. п. 128 *лєвка* — велика кладка у вигляді підвісного містка для пішоходів; у н. п. 95 *бир'* вживають переважно старші мовляни.

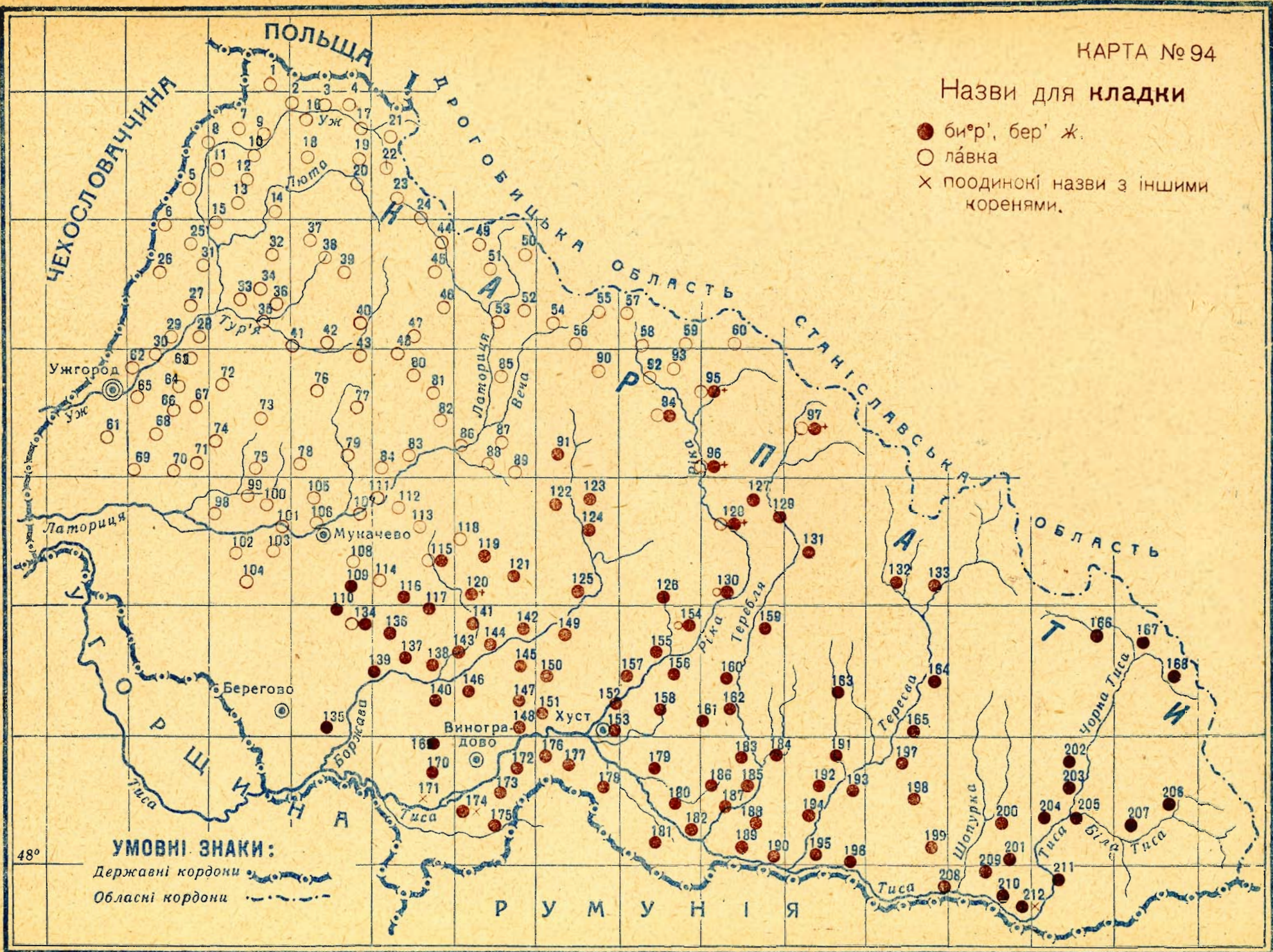
Слово *бир'*, *бер'* звичайно виступає як іменник -п- основи род., дав., місц. од. *бїр'ви*, *бєр'ви*, *бир'ві*, *бирві*, оруд. од. *бїр'вєв*, *бєр'вов*, хоч правда, нерідко (часто навіть у тому самому селі і в мовній практиці того самого мовлянина) відмінюється і як звичайний іменник -і- основи: род., дав., місц. од. *бїр'ї* і т. ін.

С'л'їпый сам чириз бир' ни хєдит, ай вид'їшчий го вєдит. (н. п. 195).

Побїлис'а дїрн'ї на мер'ві, їак два цїпи на бер'ві. (н. п. 209).

Назви для кладки

- би'р', бер' ж.
- л'авка
- × поодинокі назви з іншими коренями.

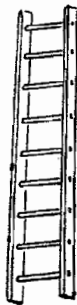
КАРТА № 95

Як називається пристрій (у вигляді двох паралельних брусів з'єднаних на певних відстанях поперечними планками—щаблями), по якому піднімаються і опускаються, переміщуючись по щаблях: *драбина, лазиво, луйтра..?*

У н. п. 135 знаком для *р'йтла* скартографовано *р'йкла*; у н. п. 152, крім *луйтра*, фіксується варіант з метатезою *руйтла*.

У н. п. 154 автори відповідей відзначили, що *драбіна* давніша назва.

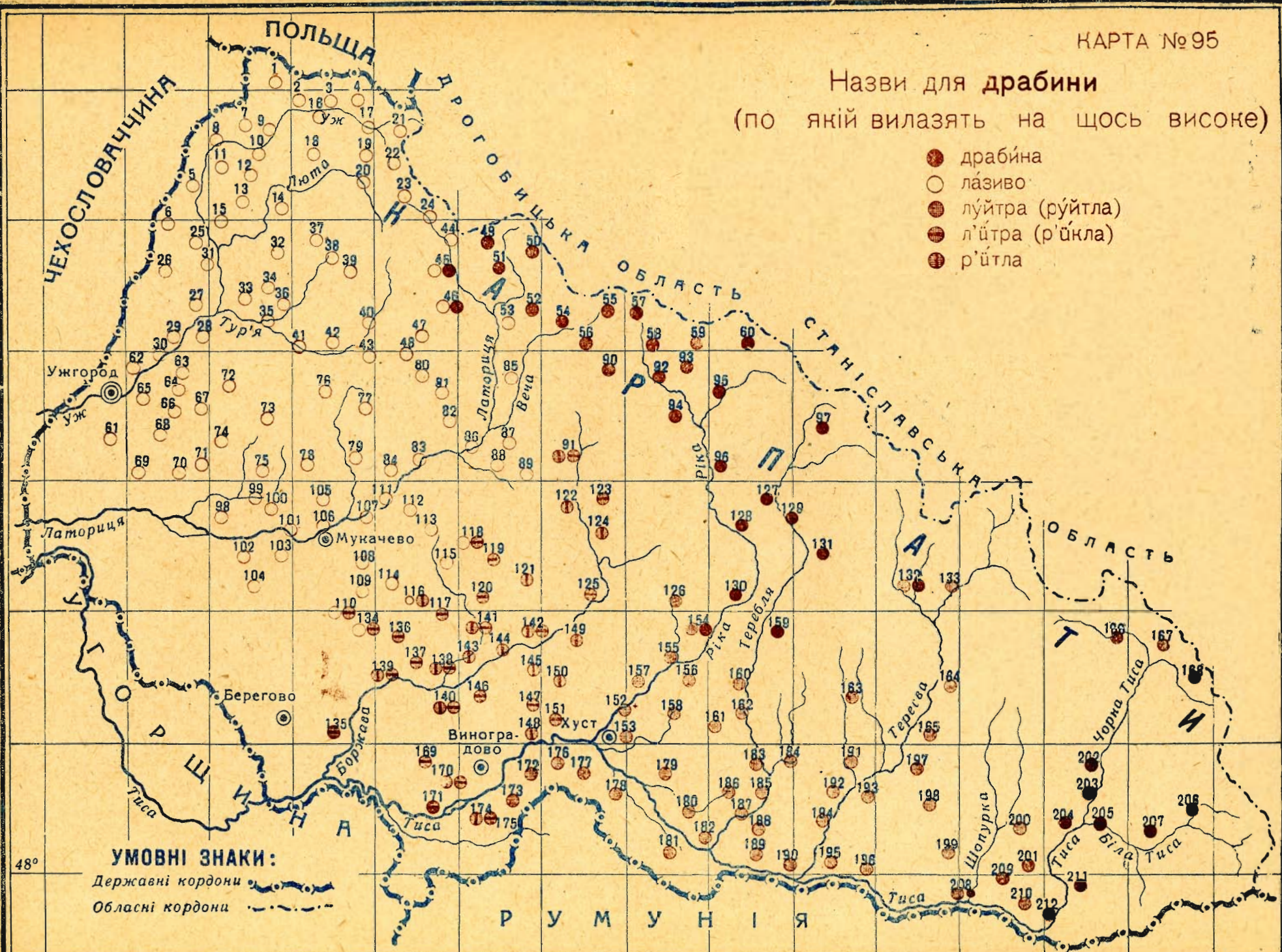
Слово *драбіна* на вказаній на карті території вживається ще і на означення певної частини воза. У цьому останньому значенні *драбіна* відоме також на Великоберезнянщині, Перечинщині, Свалявщині та ін. Так само *л'йтра, л'йтра, р'йтла* вживається і в значенні частини воза, причому в цьому останньому значенні, крім вказаної на карті території, це слово відоме у говірках Мукачівщини, Ужгородщини та ін.

Л'убл'у т'а, аж гіну, йак умру—подім ти драбіну. (н. п. 209).

Назви для драбини
(по якій вилазять на щось високе)

- драбина
- лазиво
- ⊕ луйтра (руйтла)
- ⊙ л'йтра (р'йкла)
- ⊚ р'йтла

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
Обласні кордони - - - - -

48°

КАРТА № 96

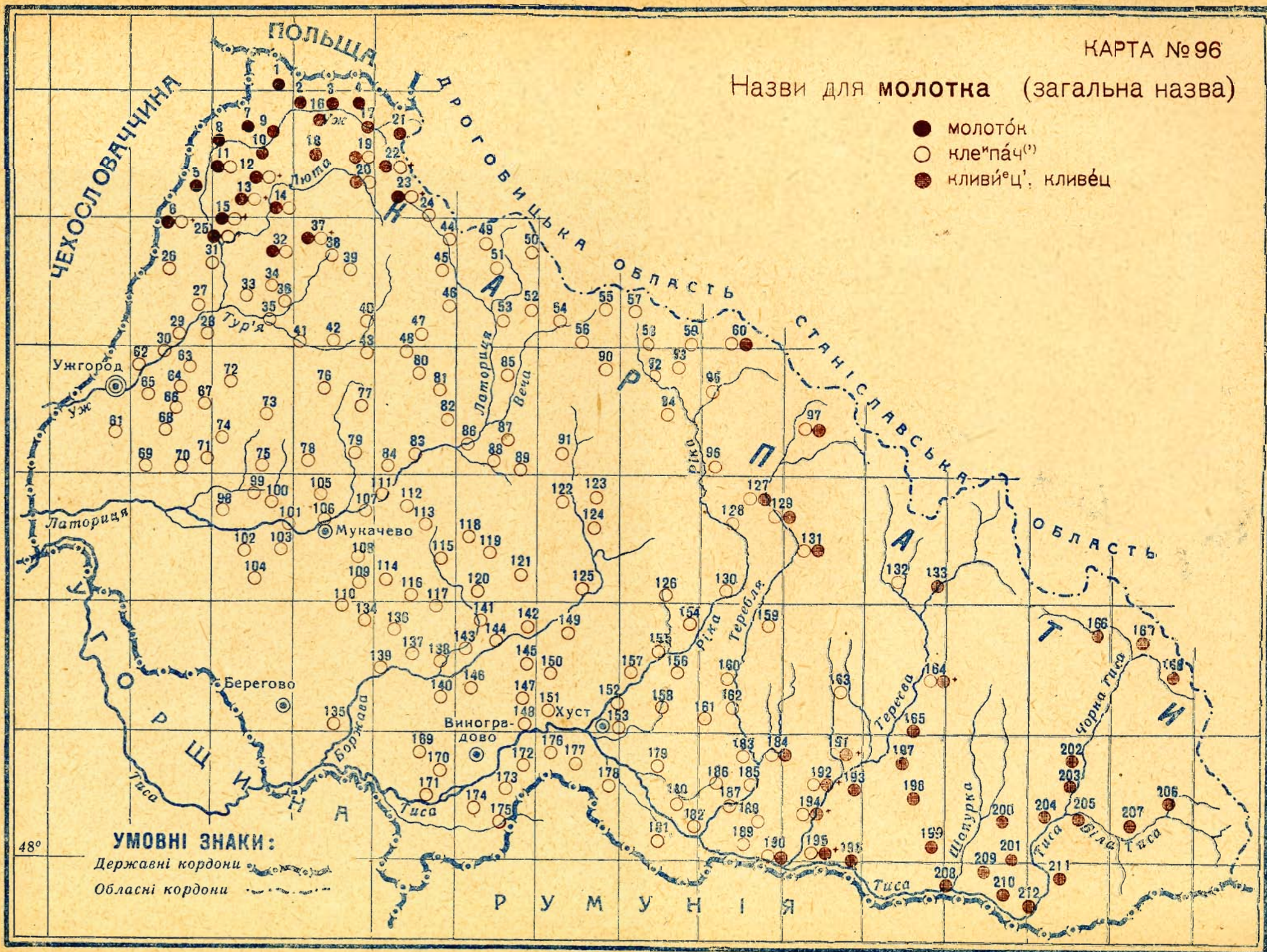
Як у вас кажуть на молоток (інструмент, яким забивають цвяхи, клепають косу, б'ють зверху по долоті та ін.): *молоток, клепач, клевець..?*

Автори відповідей відзначили, що у н. пп. 6, 12, 13, 15, 21, 22, 23, 25, 37 *молото́к* — взагалі всякий неважкий молоток, *клепа́ч* — переважно молоток для клепання коси: у н. пп. 164, 184, 191, 192, 193, 195 *кдиві́ець* — взагалі всякий молоток, *клепа́ч* — переважно молоток для клепання коси.

Кова́ч клеви́єм кле́пле, до́ки зел'ізо те́пле. (н. п. 209).
Бога́ч нізнат' в ру́кы вз'я́ти клепа́ч. (н. п. 148).

Назви для молотка (загальна назва)

- МОЛОТОН
- клепа́ч⁽¹⁾
- кливі́ец', кливѐц

КАРТА № 97

Як називається металевий ковпачок, що надівається на палець для зручного тручання голки, коли шиють: *наперсник*, *наперсток*, *перстинь*, *дюсюв..?*

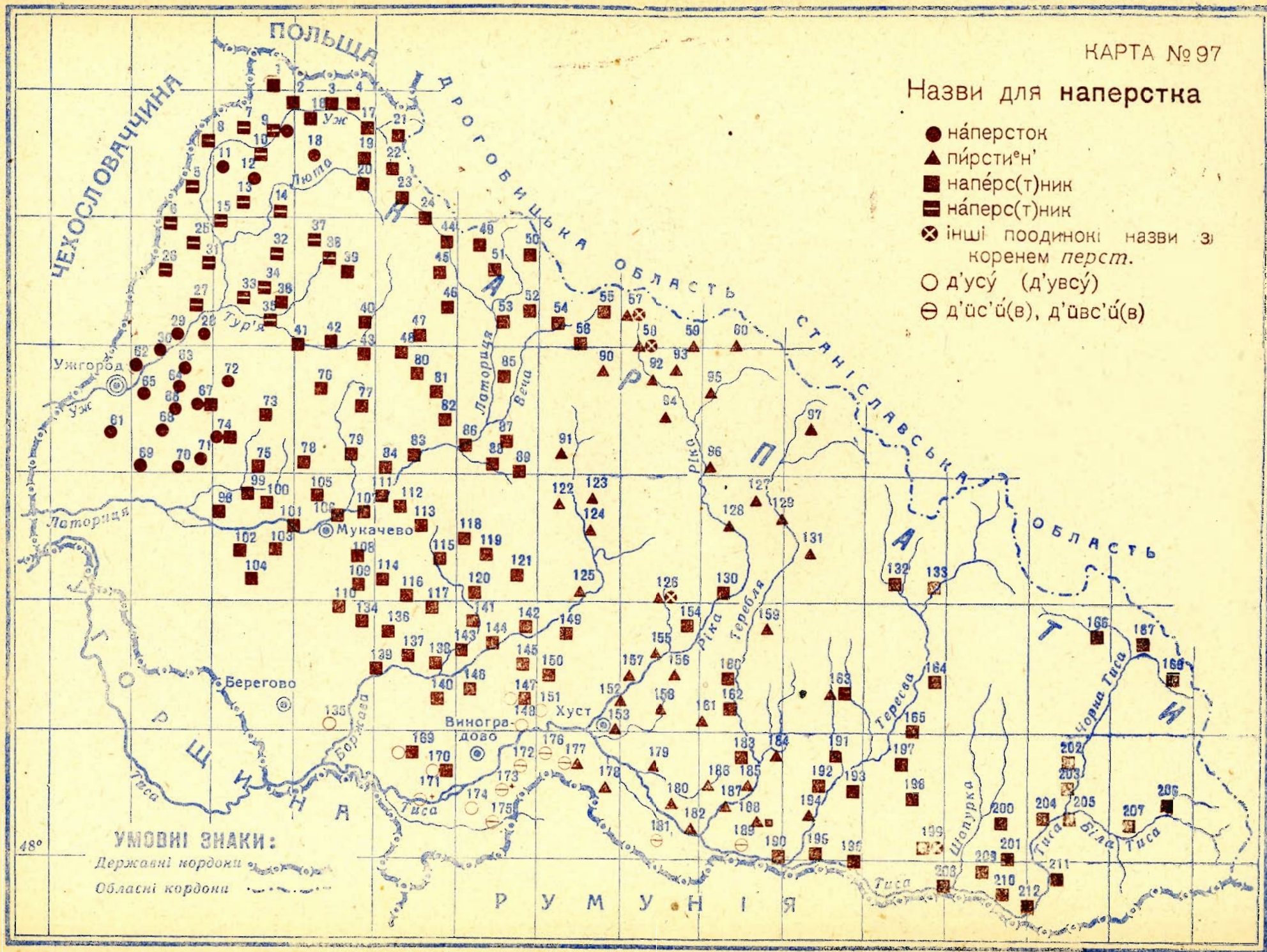
Знаком для *д'їс'ї̇(в)* скартографовано у н. п. 171 *д'їс'ї̇(в)* і *д'ї̇с'ї̇(в)*. Знаком для *д'усу* скартографовано у н. п. 173 *д'усу* і *д'увсу*.

Відсильним знаком з суцільною штриховкою скартографовано у н. пп. 57, 58, 126 *нап̇їрсти^{ен}'*, що, очевидно, є контамінацією між *нап̇єрсник* та *п̇їрсти^{ен}'*, вживається окремими мовлянами; у н. п. 199 *нап̇єрсниц'а*, що зрідка вживається окремими мовлянами.

Малій, їак нап̇єрсник, а злий, їак проп̇сник. (н. п. 202).

Назви для наперстка

- наперсток
- ▲ пірсти'н'
- наперс(т)ник
- ▣ наперс(т)ник
- ⊗ інші поодинокі назви з коренем *перст*.
- д'усу́ (д'увсу́)
- ⊖ д'ис'у́(в), д'ивс'у́(в)

КАРТА № 98

Як називається скрипка (чотириструнний смичковий музичний інструмент): *гуслі, скрипки..?*

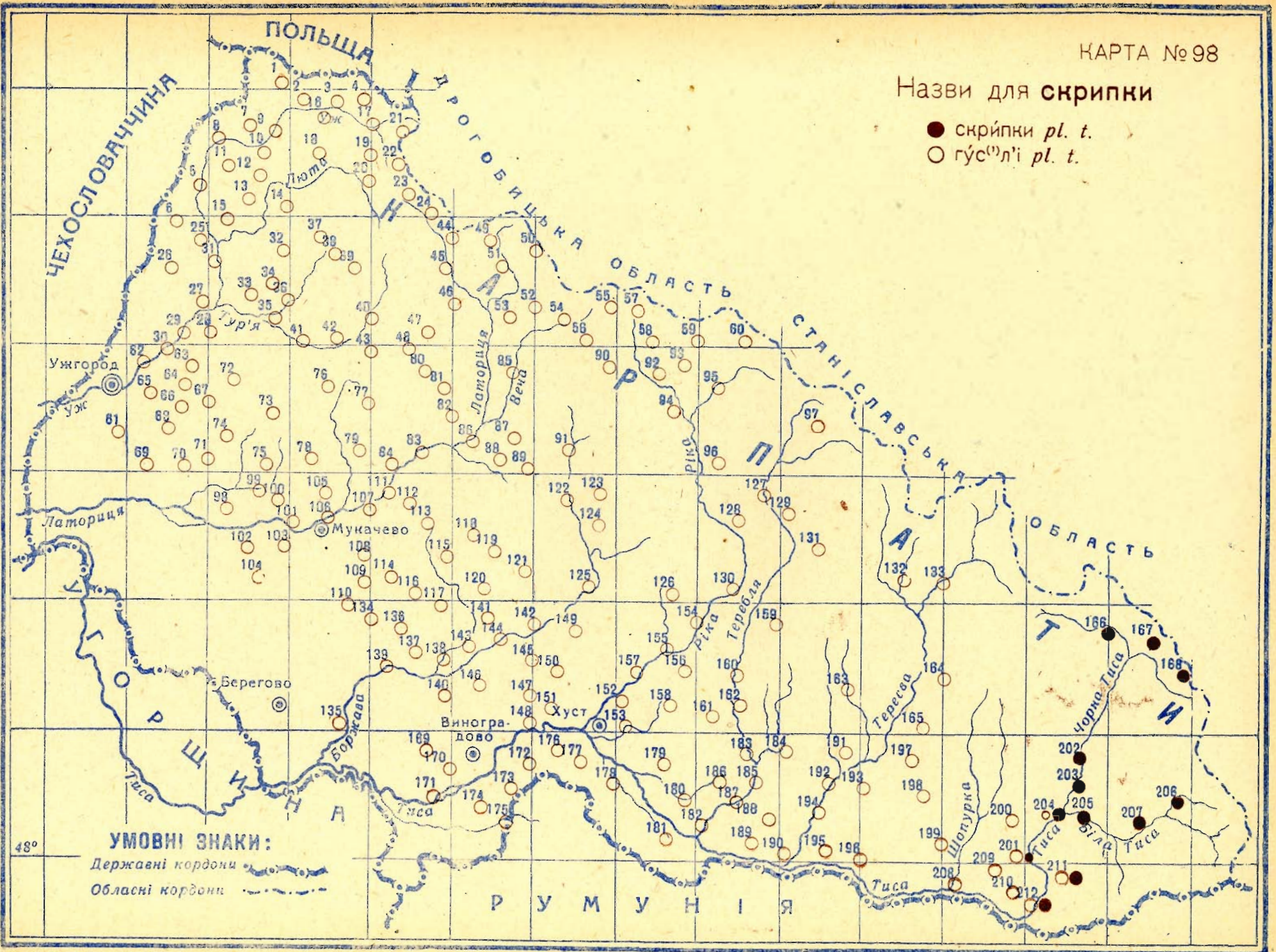
Як гус'л'і на весіл'я йшли — співали, з весіл'я йшли — ревали. (н. п. 201).

Загадки: *Ні чулувік, ні з'вір', айбо́ йе у н'ум душа́, йак зачне́ крича́ти, та ош л'убо слухати?* (н. п. 188).

У л'ісі с'а згодова́ло, прийшло́ до́му зарева́ло? (Червеньово, Мукач.).

Назви для скрипки

- скрипки *pl. t.*
- гус⁽¹⁾лі *pl. t.*

КАРТА № 99

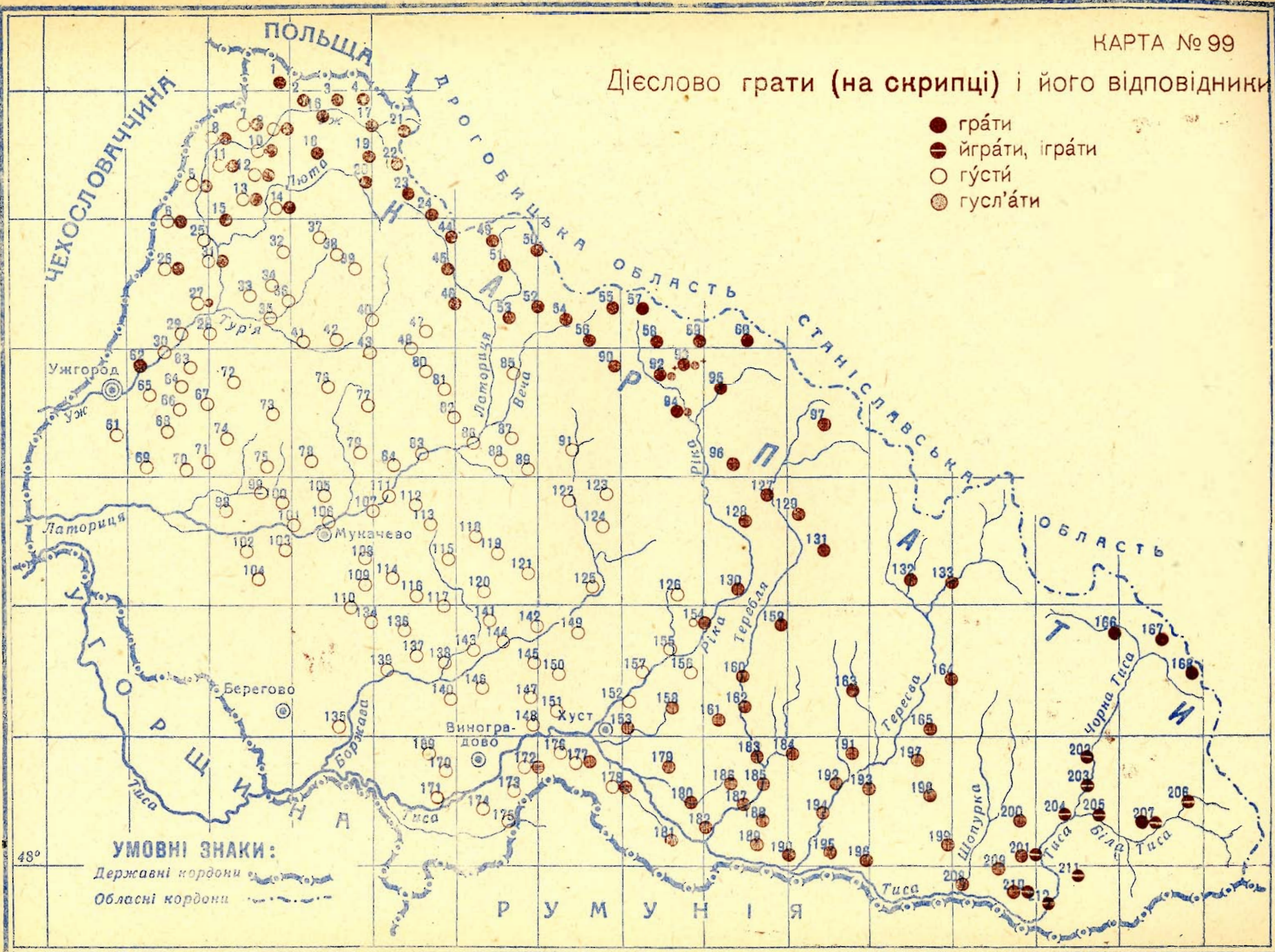
Для вираження поняття „грати на скрипці“ як скажуть: *гра-ти, іграти, густити, гусяти..?*

Слова *густити* і *гусяти* взагалі одного кореня—гуд-. Проте, так як *гусяти* утворено від іменника *гусля*, то картографуємо його як протиставлення першого ступеня.

Гусяти у н. пп. 92, 93 вживається зрідка, головним чином у піснях, див. коментар до карти № 100 (скрипач).

Дієслово грати (на скрипці) і його відповідники

- гра́ти
- йгра́ти, ігра́ти
- гу́сті
- гусл'а́ти

КАРТА № 100

Як називається скрипач, музикант, що грає на скрипці: *гудак*, *гусляр*, *гусляш*, *гуселник*, *музика*..?

Назви *гудак*, *гусл'ар'*, *гусл'аш*, *гуселник*—всі мають корінь *гуд-*. Але так як *гусл'ар'*, *гусл'аш*, *гуселник* утворені від іменника *гуслі*, а словакізм *гудак* (<схід. словац. *hudák* — музикант, див. Kálal, 189) від *густі*, то це останнє картографується як протиставлення першого ступеня.

Назва *гусл'ар'* у відмічених н. пп. відома як глибокий архаїзм, вживається головним чином у піснях. Наприклад, у н. п. 93 записано коломийку: *Загусл'ай ми гусл'аріку, пої Мар'іко гра-ти. Аж не йдеш, беру другу, будеш бановати*; у н. п. 127: *Загусл'ай ми гусл'аріку на струну тоніч'н'ку, Та йа тебе поц'їлуйу в боро'ду файн'н'ку*; у н. п. 201: *Загусл'ай ми гусл'аріку, най ти піс'ну чуйу*... Слово *музика* у відзначених н. пп. використовується і як назва для кожного з інших музикантів.

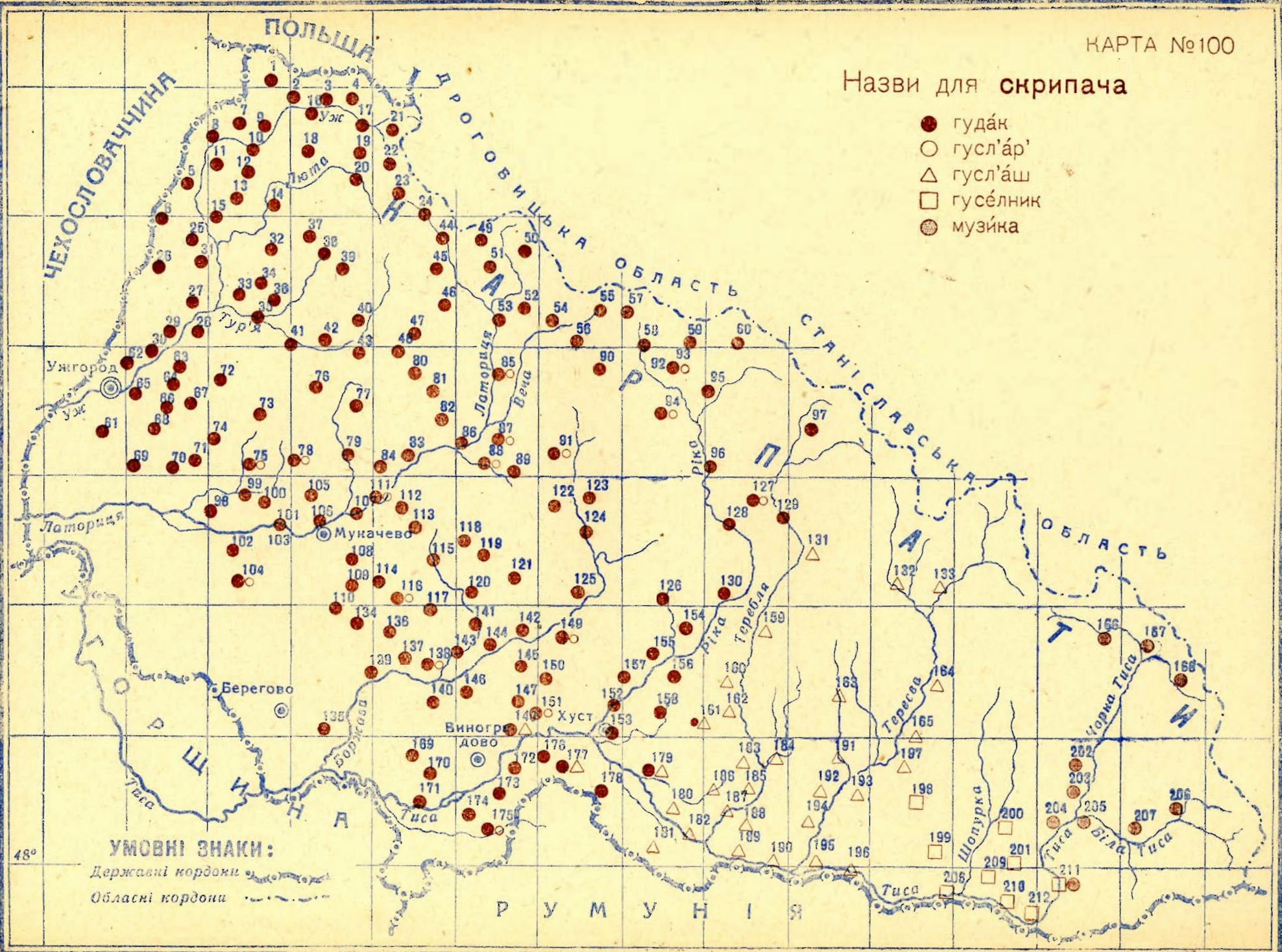
Слово *гудак* у деяких з відзначених н. пп. використовується і як назва для кожного з інших музикантів оркестру.

Казав гудак, йак с'а вдасть'. (н. п. 113).

Гуселник — пустелник. Зайграйе, пріграйе, та н'іч ни майе. (н. п. 209).

Назви для скрипача

- гудак
- гусл'ар'
- △ гусл'аш
- гуселник
- ⊙ музика

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони —————
 Обласні кордони - - - - -

КАРТА № 101

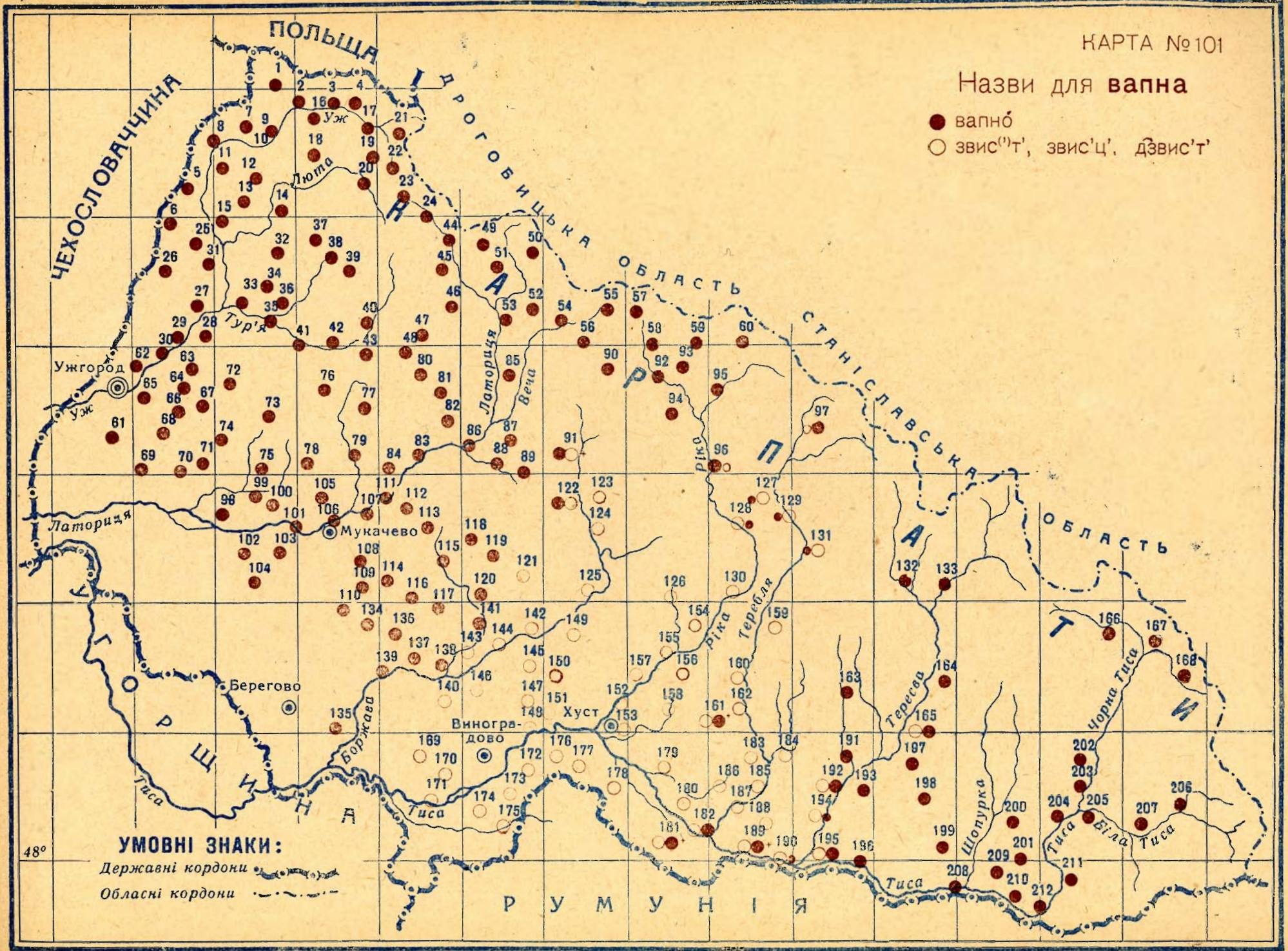
Як називається мінеральна речовина білого кольору (що одержують після випалювання вапняків), яку використовують для побілки приміщень і т. ін.: *вапно*, *звисть*..?

— Автори відповідей відзначили, що у н. пп. 161, 181, 189 *вапно* вживається на означення негашеного вапна і вапна уже на стіні, а *звист'*, *звист'* — на означення гашеного вапна, підготовленого для побілки; у н. п. 91 *звист'ц'* — гашене і негашене вапно, а *вапно* — суміш вапна з піском і т. ін. для мурування. У н. пп. 152, 157, 161 знаком для *звист'* скартографовано два фонетичних варіанти цього слова *звист'* і *дзвист'*.

Без вапна хатка смутна. (н. п. 209).

Назви для вапна

- вапно
- звис'т', звис'ц', дзвис'т'

КАРТА № 102

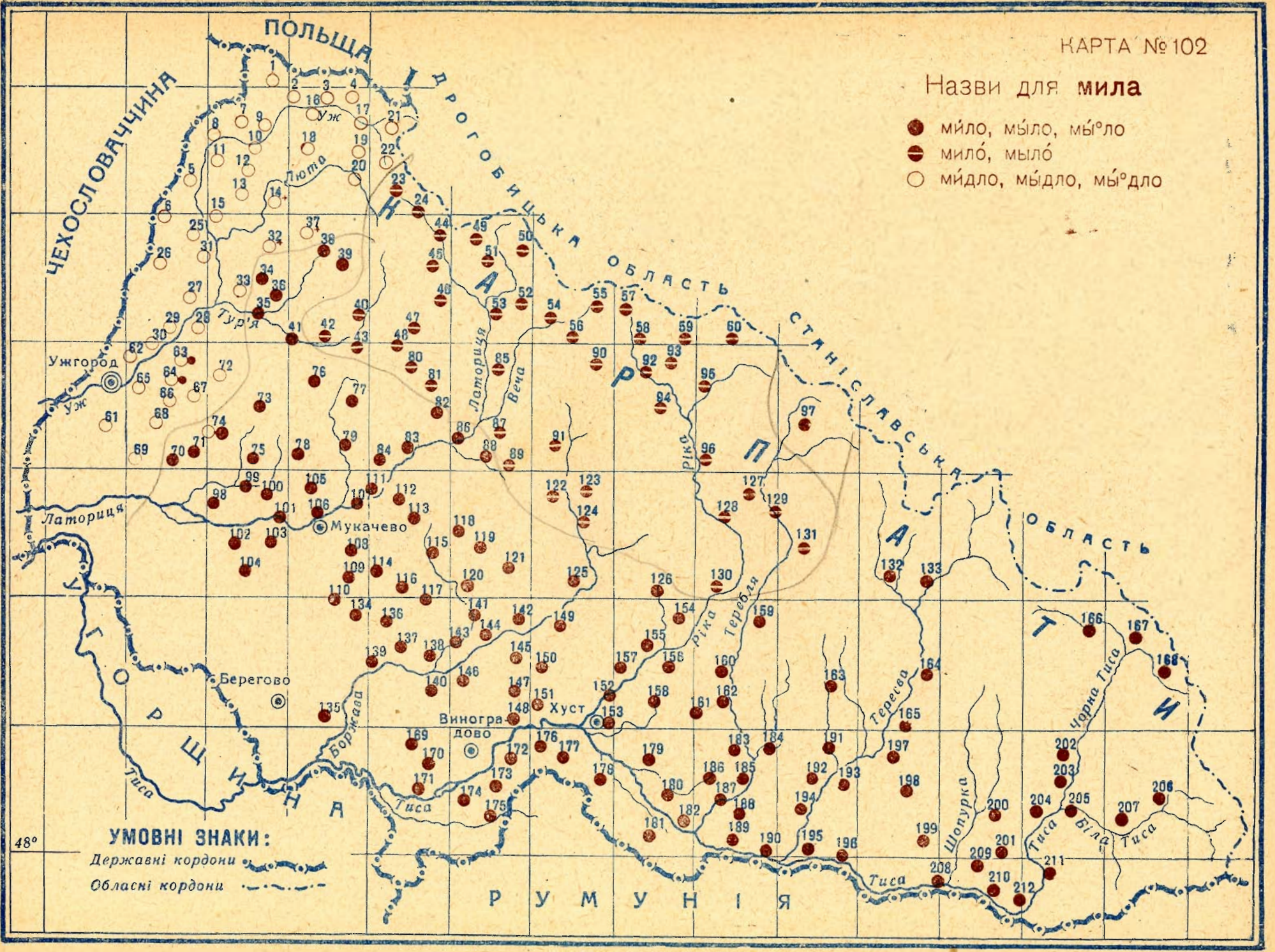
Як у Вас кажуть: *мило* чи *мидло*..?

Давне сполучення *dl у досліджуваних, як і в інших українських говорах, рефлексується як *л*. Тому *мідло* (*мьідло*) розглядаємо як західнослов'янїзм (словакїзм, а на крайньому північному заході, можливо, і полонїзм; пор. словац. *mydlo*, пол. *mydło*) і картографуємо як протиставлення першого ступеня.

Знаком для *мідло*, *мьідло* скартографовано у н. пп. 14, 32, 37 *мьідло* і *мьїлло*; ця остання форма, в якій *д* асимілювалося до *л*, зустрічається переважно при швидкому темпі мовлення.

Назви для мила

- мило, мыло, мы́ло
- ◐ милó, мылó
- мидло, мы́дло, мы́дло

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

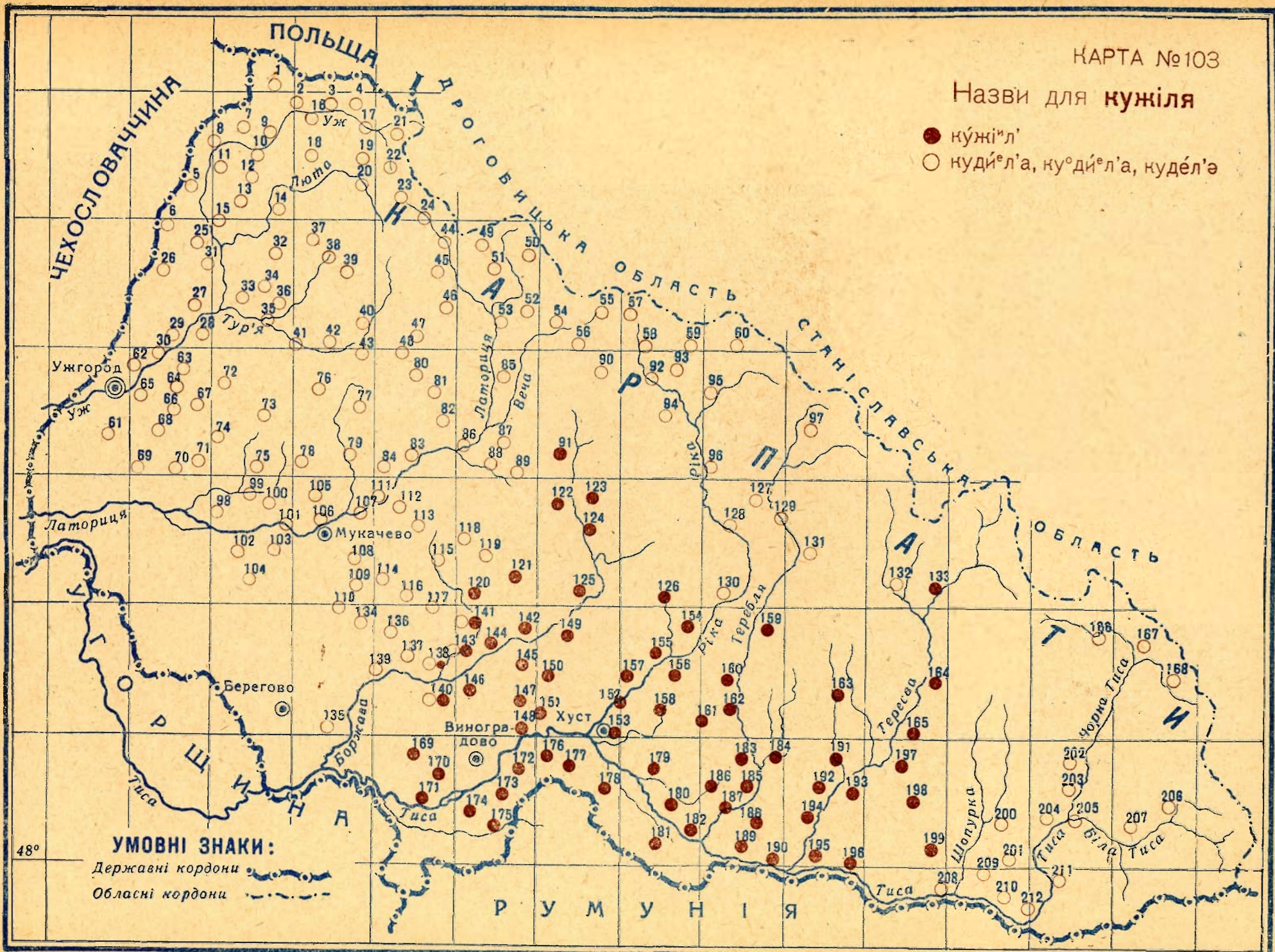
КАРТА № 103

Як називається палиця разом з навитим на неї клоччям, щоб прясти: *кужіль, куделя..?*

При складанні карти, крім власного матеріалу, використано і відповіді на питання № 83 (81) „Програми...“ ДАУ. Невірні відповіді після перевірки на місцях від картографування відведені.

Назви для кужіля

- кужі'л'
- куді'ел'а, ку'ді'ел'а, кудел'э

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- - - Обласні кордони

48°

КАРТА № 104

Як називається ткацький верстат: *кросна*, *варстат*...? Якщо паралельно вживається дві назви, то відзначте, чи не пов'язано це з різними видами (конституціями) ткацького верстата, призначенням і т. ін.

У н. п. 137 паралельно з *крóсна* з тим же значенням вживається фонетичний варіант *корóсна*.

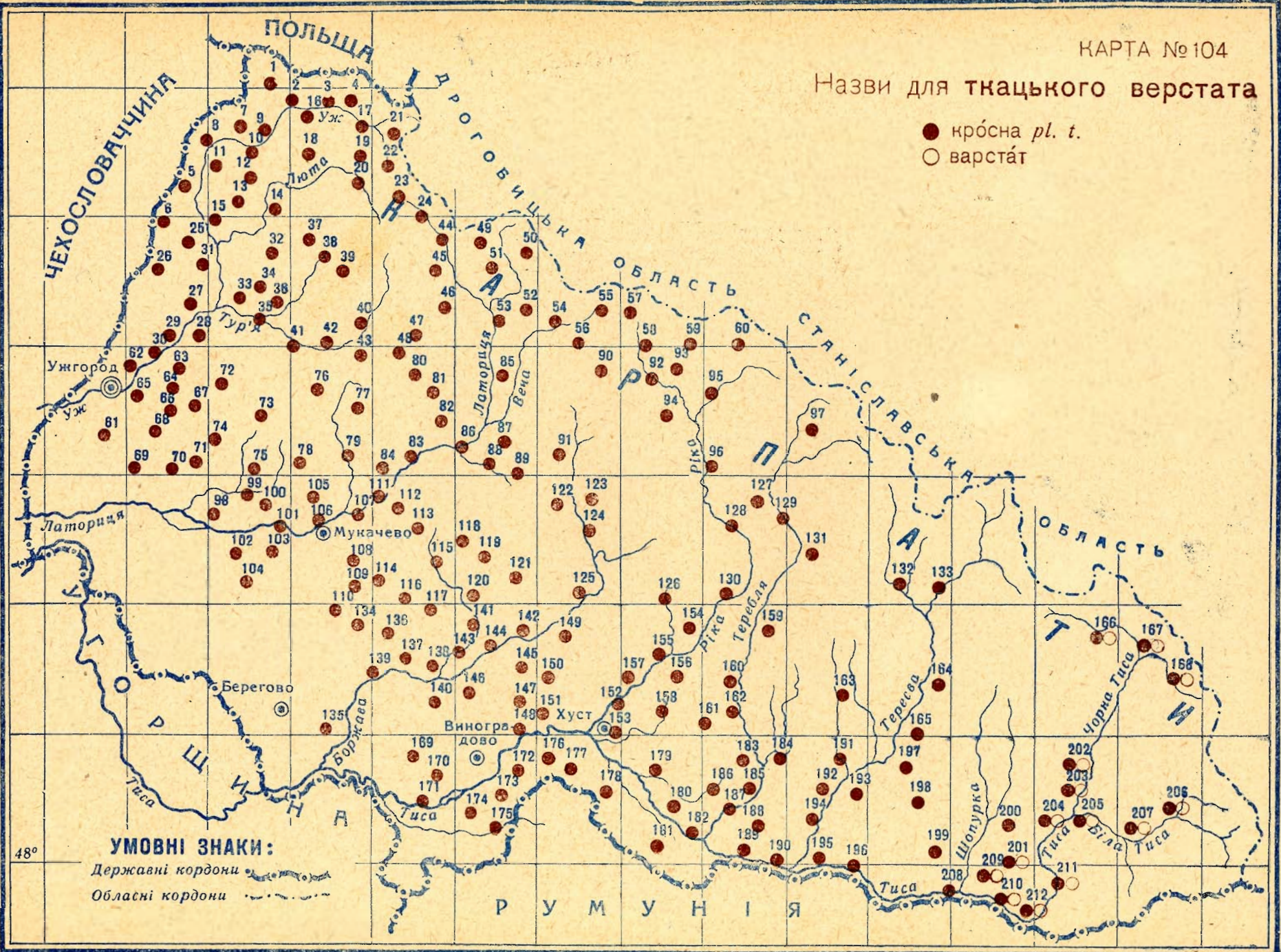
Автори відповідей зауважили, що у н. пп. 166, 167, 168, 201, 202, 203, 204, 206, 207, 210, 211, 212 *крóсна* — ткацький верстат простішої будови (без блочків, на яких висять *нити*, без рухомої рами, куди вкладається *бердо*; ткати на ньому можна без *човника*, а за допомогою так званих *сувійок* чи *сувайок* — навитого на ціпок звою піткання), який використовується переважно для ткання ковдр (*ліжників*) і т. ін. У н. пп. 205 *крóсна* — вид вужчого ткацького верстата, на якому тчуть рушники, полотно.

У н. пп. 204, 210, за словами оповідачів, назву *крóсна* знають і вживають переважно старші мовляни.

Такый му хосён, ги псу с кросён. (н. п. 153).

Назви для ткацького верстата

- крѳна *pl. t.*
- варстат

КАРТА № 105

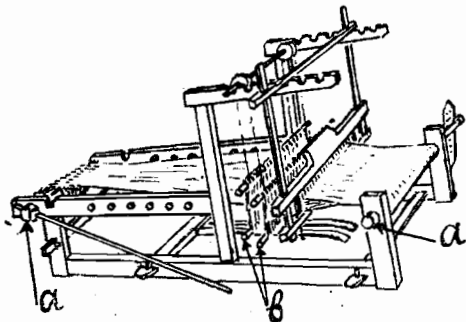
Як називається у ткацькому верстаті вал, на який навивають основу: *навій*, *воротило*..? (Див. поданий малюнок, деталь *а*).

У н. п. 20 давнє о у новозакритих складах взагалі рефлексується через і. Проте факультативно з *навій* тут вживається і *навуї*.

Так само, як вал, на який навивають основу, скрізь відповідно називається у ткацькому верстаті і той вал, на який звивають зіткане полотно (передній вал).

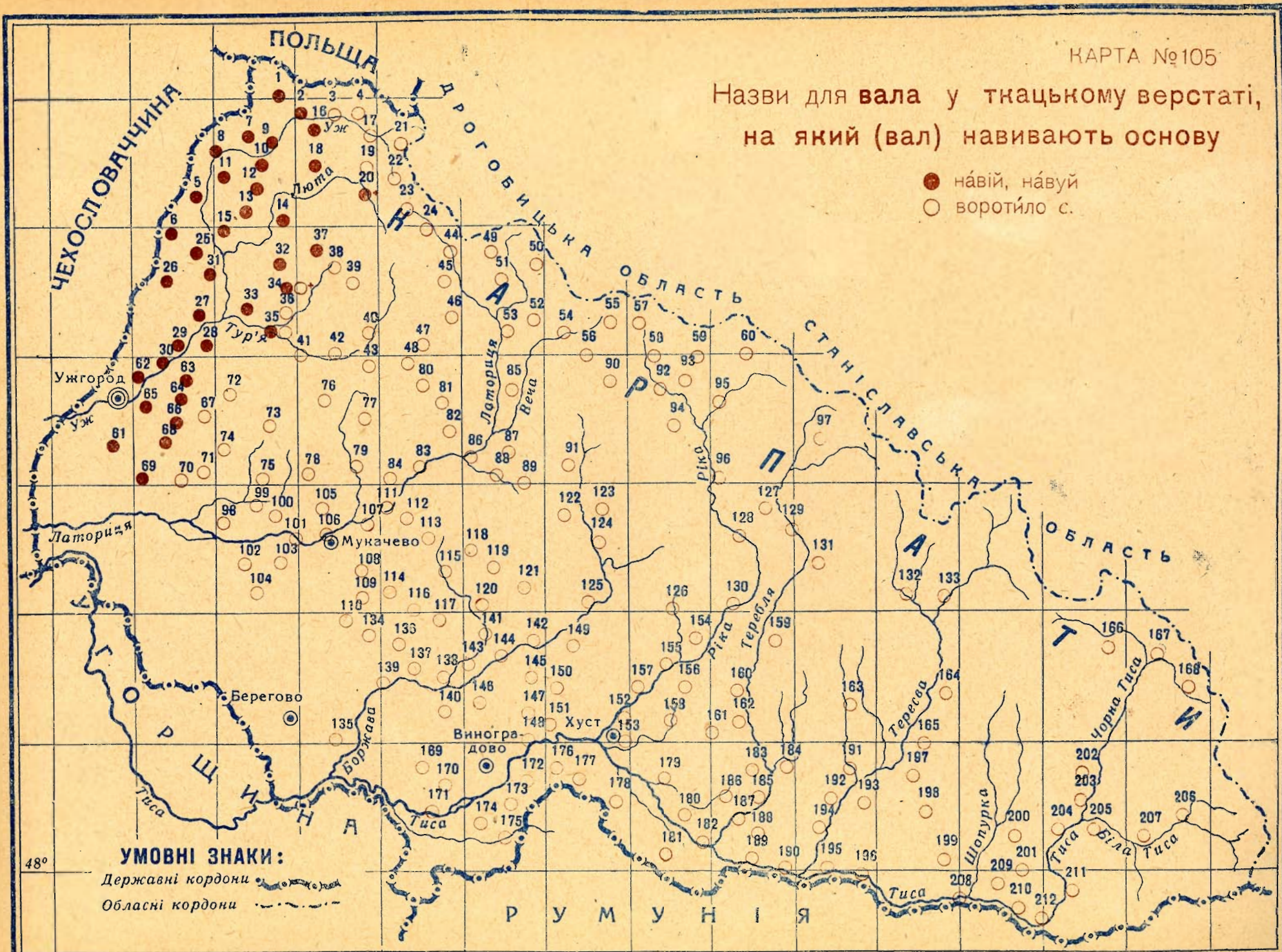
Автори відповідей зауважили, що у н. п. 34 *навуї* вживається звичайно на означення картографованого поняття (паралельно з *воротило*), проте окремі мовляни *навуї* вживають у значенні „воротило з навитою на нього основою“ (задній вал), чи „воротило із зітканим полотном“ (передній вал).

Нишчас'т'а н'а побіло, што м пйшла за воротило. (н. п. 148).

Назви для вала у ткацькому верстаті,
на який (вал) навивають основу

- навій, навуї
- воротило с.

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони —————
 Обласні кордони - - - - -

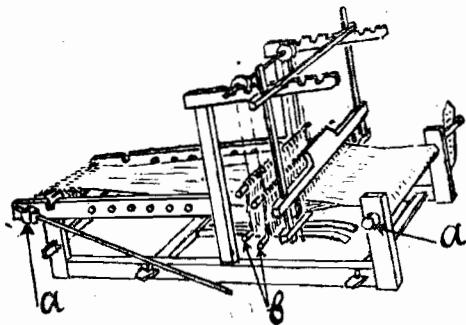
КАРТА № 106

Як називається у ткацькому верстаті деталь, за допомогою якої піднімається частина ниток основи (деталь ця має вигляд двох горизонтальних палиць, на яких укріплені ниткові петлі, що через них пропускаються нитки основи): *нити, ничельниці..?* (Див. поданий малюнок, деталь *б*).

Знаком для *ниче^лни^ц'і* скартографовано у н. п. 84 *ниче^лни^ц'і* і *миче^лни^ц'і*; у н. п. 164 *ничилни^ц'і* і *ничирни^ц'і*, це останнє вживають окремі мовляни; у н. п. 155 *нич'ілни^ц'і* і *нич'ірни^ц'і*.

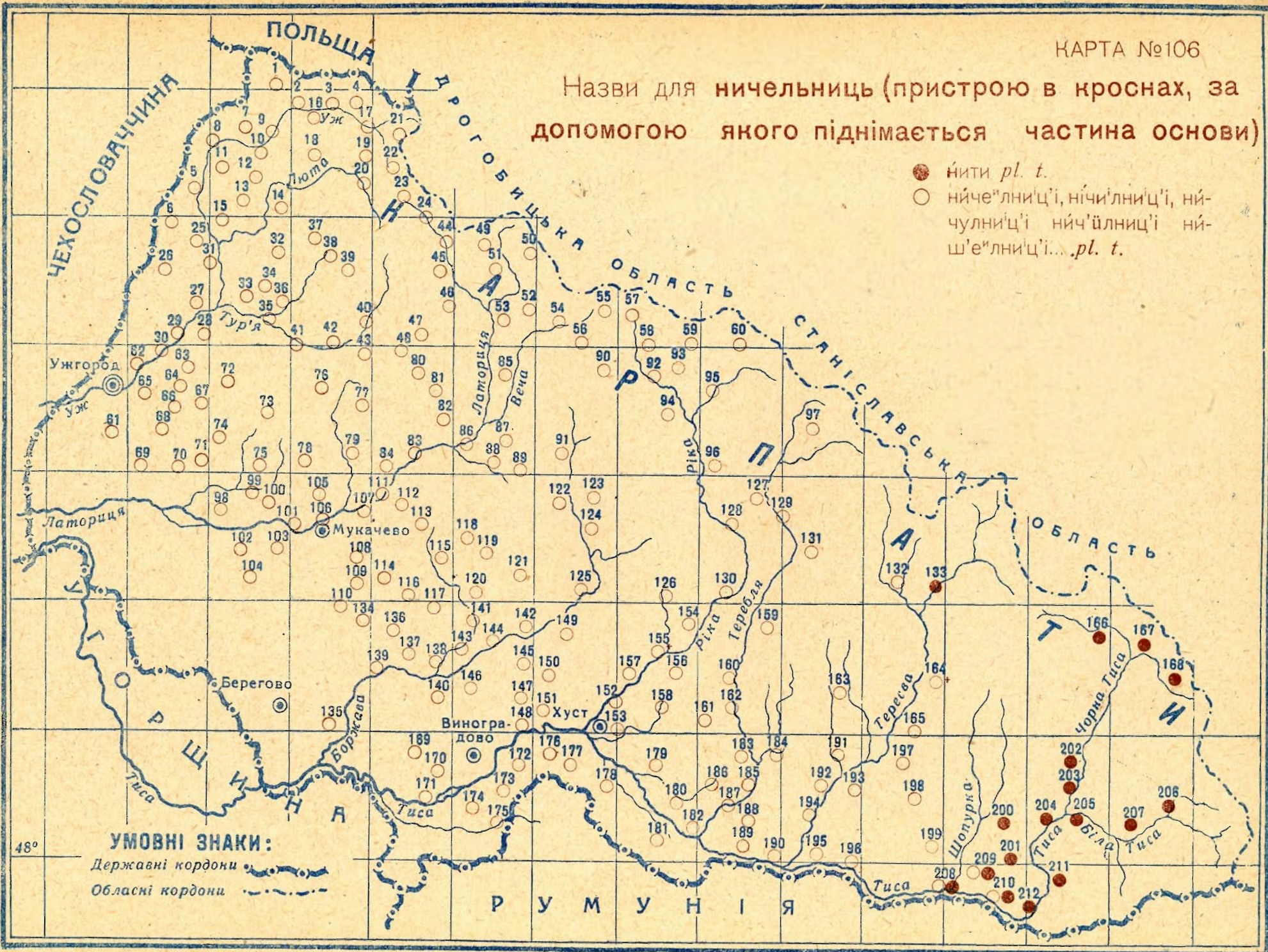
Які нич'ілни^ц'і, такоїс^ь
й бєрдо. (н. п. 101).

Ничилни^ц'і, бєрдо, л'уби-
мес'а твєрдо. (н. п. 98).

Назви для ничельниць (пристрою в кроснах, за допомогою якого піднімається частина основи)

- нити *pl. t.*
 ○ ніче"лниц'ї, нічи"лниц'ї, нічулниц'ї, ніч'їлниц'ї, ніш'е"лниц'ї... *pl. t.*

КАРТА № 107

Як називається плата натурою (збіжжям) у млині за помол:
мірка, мито, вам, вама..?

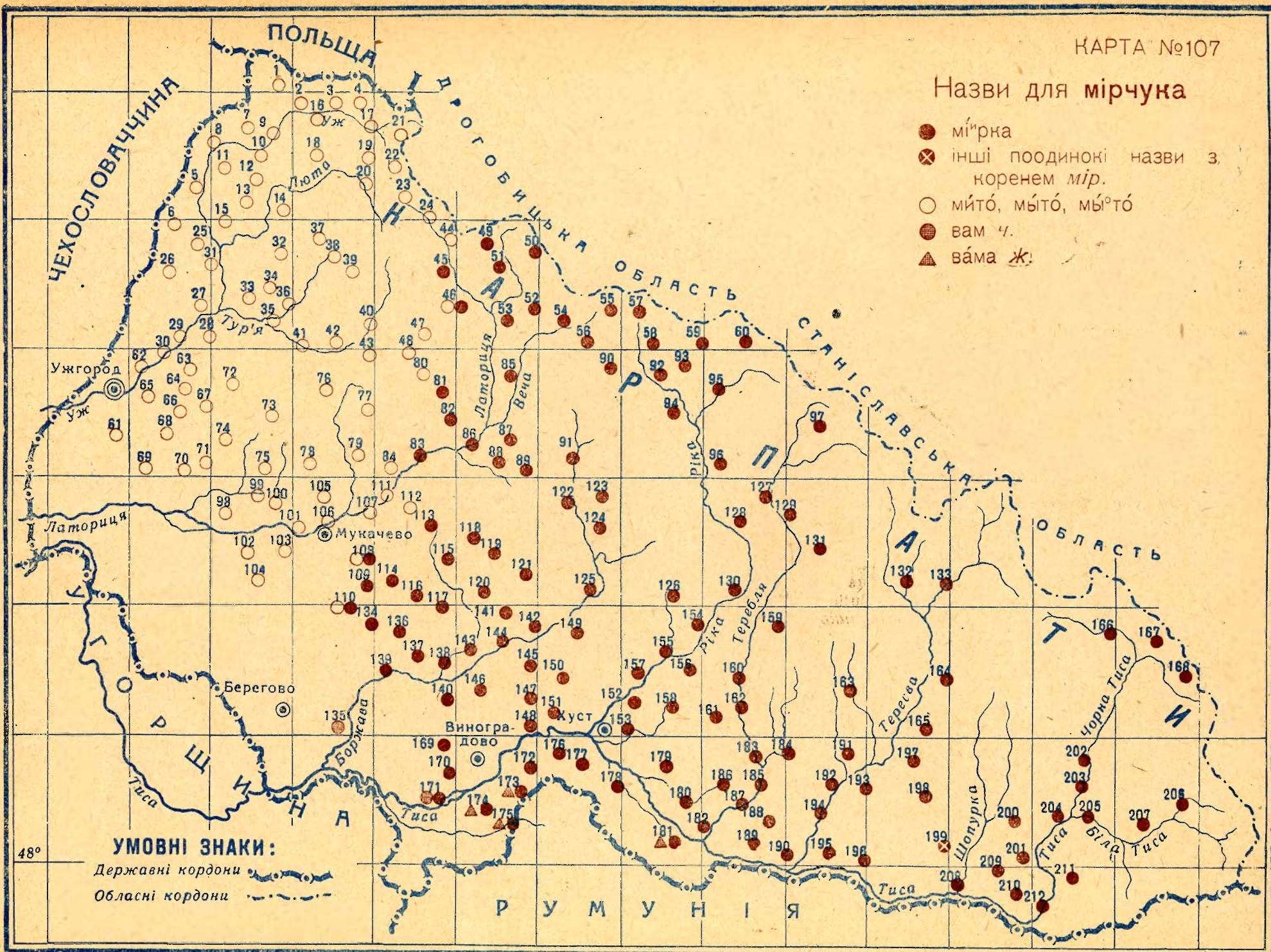
Відсильним знаком з суцільною штриховкою у н. п. 199
скартографовано *мірощина*.

Останнім часом у млині за помол платять гріпми, але і та-
ка грошова плата у переважній більшості випадків продовжує
називатися так, як раніше називалася натуральна плата.

Слово *мірка* у говірках В. Березнянщини, Перечинщини, Уж-
городщини вживається на означення одиниці міри об'єму і міст-
кості; див. авторову працю Спостереження над термінологією
народної метрології говірок Закарпатської області, Наукові за-
писки УЖДУ, т. XIV, стор. 95.

Назви для мiрчука

- мiррка
- ⊗ iншi поодинокi назви з коренем *мiр*.
- мiтo, мiтo, мiтo
- вaм ч.
- ▲ вaмa ж!

КАРТА № 108

Як називається доглядач чи власник млина: *мелник, мли-нар..?*

Форма з асиміляцією н до л — *мёллик*, що фіксується у говорах від долини р. Тересва і до крайніх західних районів Закарпатської області у переважній більшості випадків виступає факультативно з *мёлник* і картографується одним спільним знаком з цією останньою.

На Закарпатті, як і в літературній українській мові, приміщення з машинним у ньому устаткуванням для розмолу зерна скрізь називається *млин*.

Йакый мёллик, такый млин. (н. п. 142).

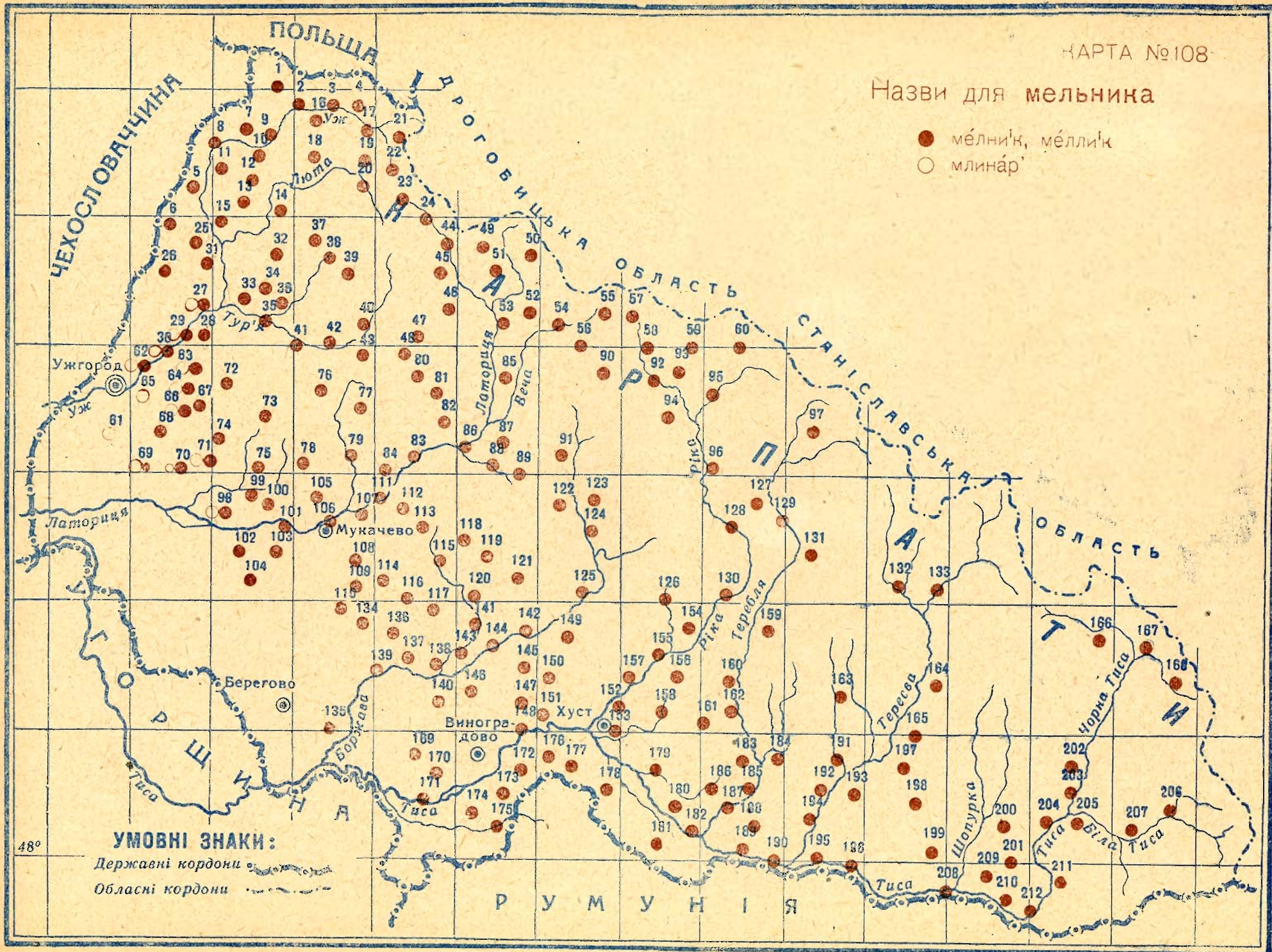
Йакый млинар', такый млин, йакый отіц, такый син. (н. п. 69; це прислів'я відмічається і М. Лучкаєм у його *Grammatika Slavo-Ruthena*, стор. 161).

Мёлникови вода несé. (н. п. 42).

Мёлник на коршмар'а подобайе: одén мірку нидовёршуйе, другий переливайе. (н. п. 209).

Назви для мельника

- мѣлник, мѣллик
- млинар

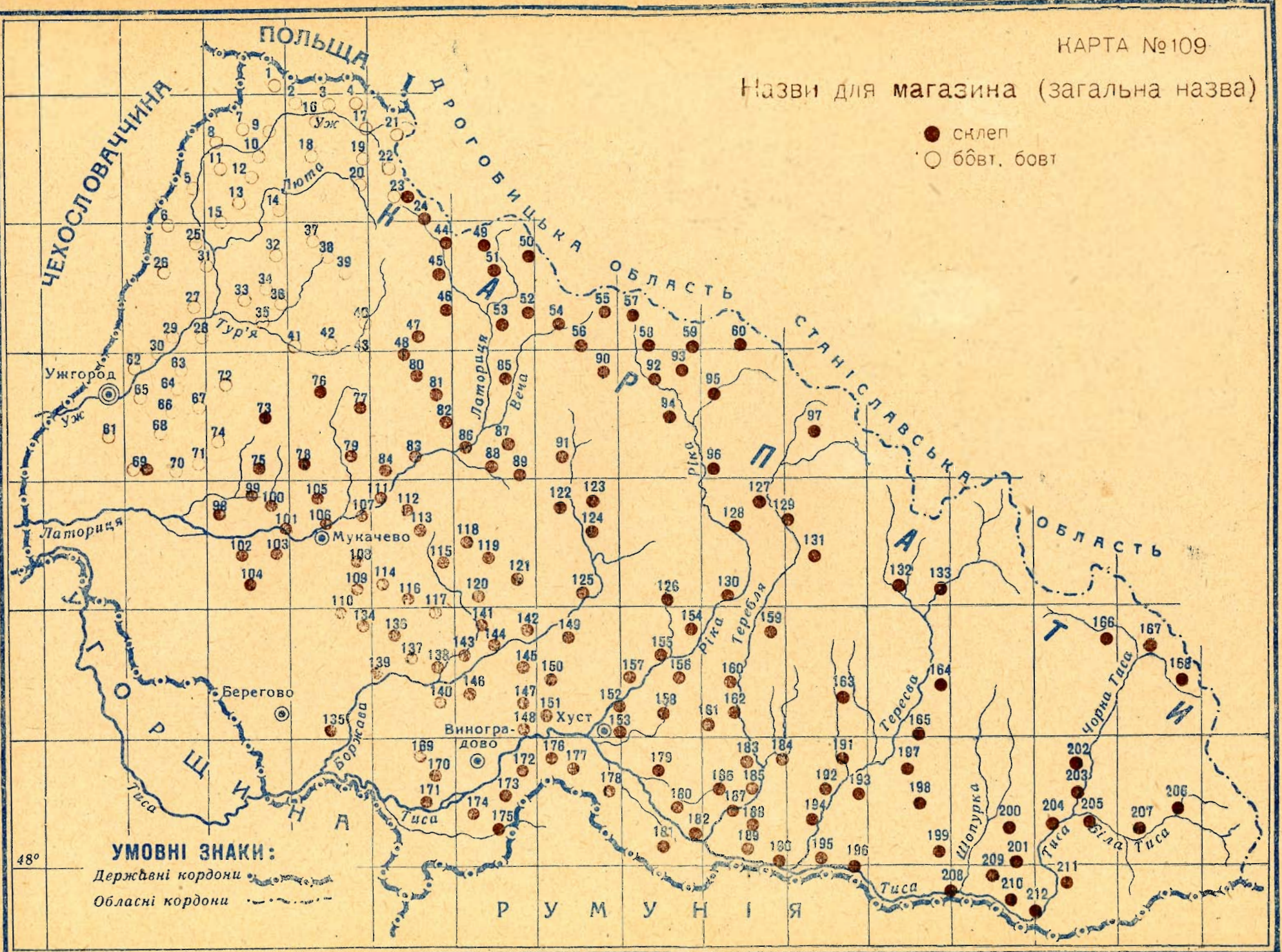
КАРТА № 109

Як називається магазин (загальна назва): *склеп, бовт..?*

Для складання карти взято лише загальні назви для вказаного поняття і не враховано назв різних видових його понять.

Назви для магазина (загальна назва)

- склеп
- ббвт, бовт

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

Р У М У Н І Я

КАРТА № 110

Як називається одиниця літочислення, що дорівнює 12 календарним місяцям: *рік, рук, рйк, гід, гуд, гїд..?*

Вживання *і, у, й*, у варіантах *рік, рук, рйк: гід, гуд, гїд* територіально співпадає з рефлексами давнього *о* у новозакритих складах, тому картографуються вони спільними знаками. *Рік, рук, рйк*, поруч з *гід гуд, гїд* картографовано лише в тих н. пп., де обидві ці назви, за свідченням мовлян, давні.

Докладно про вживання слів *гід, гуд, гїд, рік, рук, рйк* у говорах Закарпаття див. авторову працю „Спостереження над термінологією народної метрології говірок Закарпатської області“, Наукові записки УЖДУ, т. XIV, стор. 125—127.

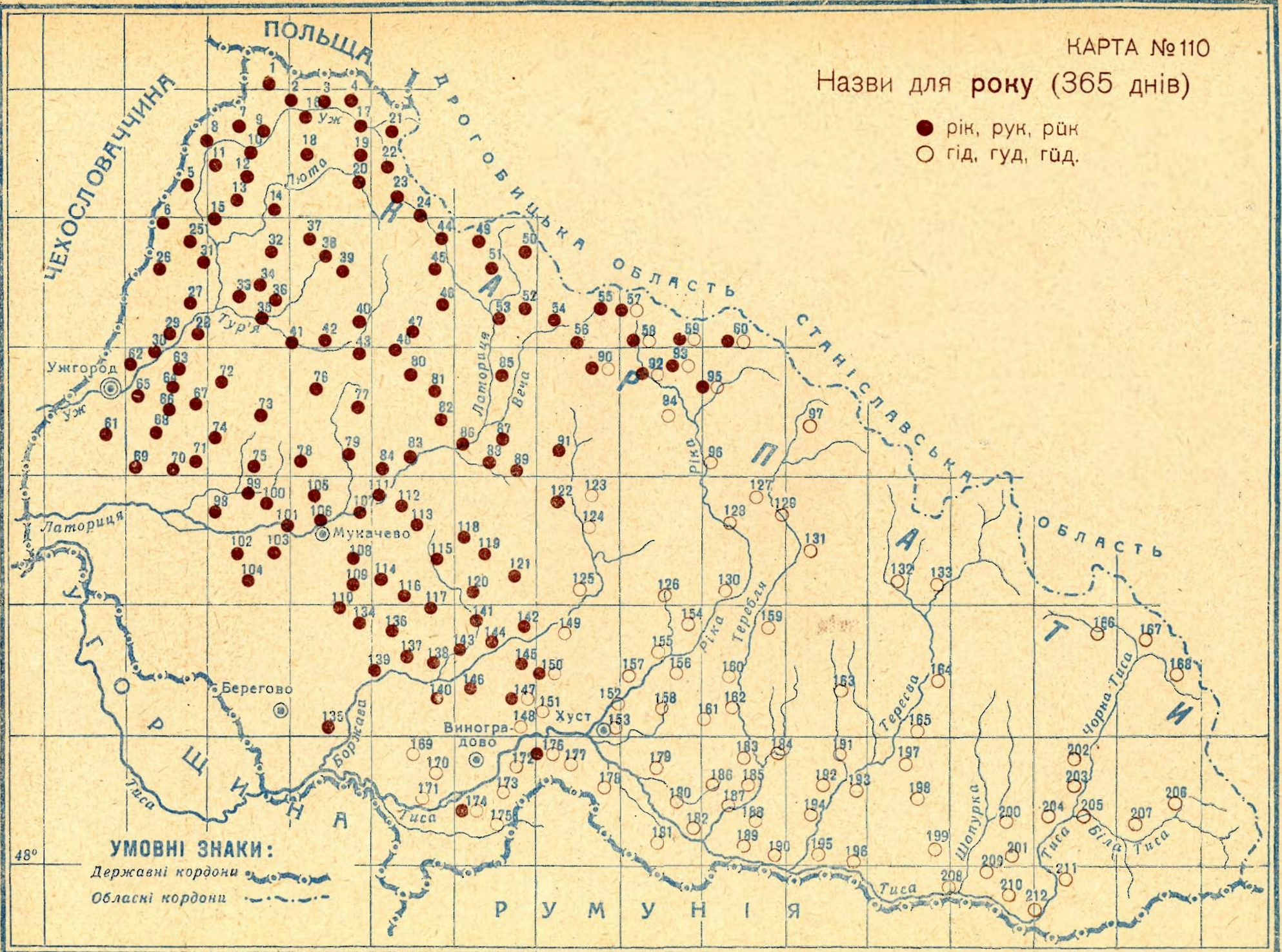
Довшый рокъ от колбасы. (Календар Югасевича 1806 р.).

Молодѣ годѣ докладаѣт', а старѣ удбѣрат'. (н. п. 182).

Што рук минайе, гу смерті приближайе. (н. п. 42).

Назви для року (365 днів)

- рік, рук, рїк
- гїд, гуд, гїд.

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони
 Обласні кордони

КАРТА № 111

Коли потрібно виразити поняття „перебувати в якомусь становищі, розраховуючи на появу когось чи чогось, передбачати, що щось трапиться“, то як скажуть: *чекати* чи *ждати*.

Спільним знаком коло з суцільною штриховкою скартографовано у н. пп. 132, 133, 166, 167, 168, 192, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212 *ждати*; у н. п. 191 *ж'д'ати*; у н. пп. 156, 157, 164, 165, 183, 185 *ждж'ати*; у н. пп. 154, 184 *ждж'ати*; у н. пп. 127, 129, 131, 159, 160, 194 *иждати*; у н. пп. 155, 158, 161, 162, 184, 187, 188 *ижджати*; у н. пп. 180, 182, 189, 196 *иж'дж'ати*; у н. п. 193 *иждж'ати*; у н. пп. 190, 195 *ждати*, *жджати* і *ижджати*.

Чекай, твое мололося, най ся і мое меле. (Недзельський, 3 уст народу, 248).

Чекай, чекай, Иванку, якъ приїде до останку. (Недзельський, 3 уст народу, 250).

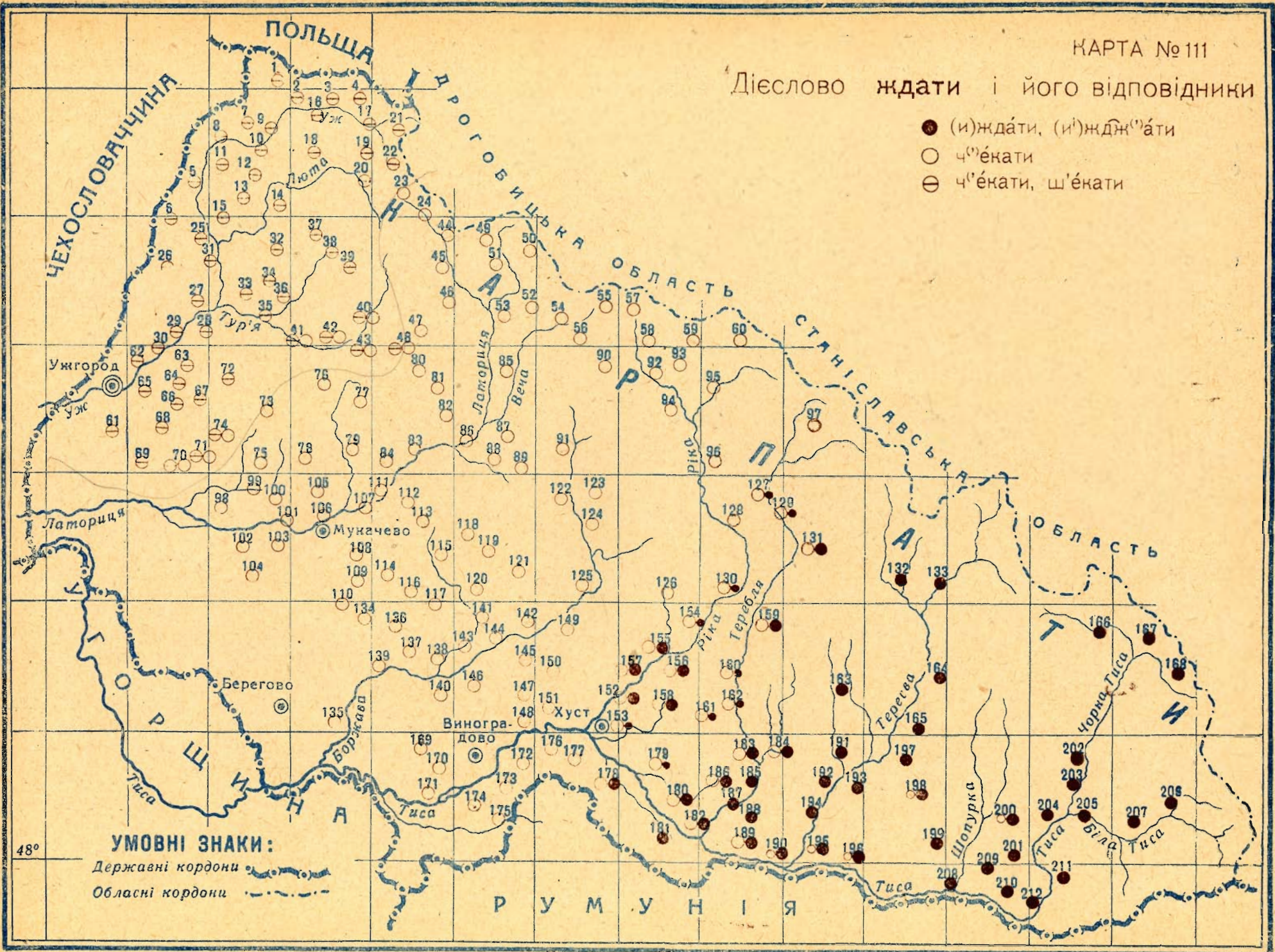
Іж'дж'ай псе, дѡку кобыла здѡхне. (н. п. 182).

Іждж'ай задн'ого, та й сам будѡш задн'ый. (н. п. 193).

Жди ко н'а, берй ко н'а, бо йа сужена твойѡ. (н. п. 209).

Дієслово ждати і його відповідники

- (и)ждати, (и')ждн(')ати
- ч'єкати
- ⊖ ч'єкати, ш'єкати

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони ······

48°

КАРТА № 112

Коли потрібно виразити поняття „спішити“, „поспішатн“ (напр., старатися щось зробити в можливо короткий строк; робити щось швидко, щоб скоріше закінчити), то як скажуть: *пиловати, пилувати* чи *пилновати, пазити, шатувати, шатовати..?*

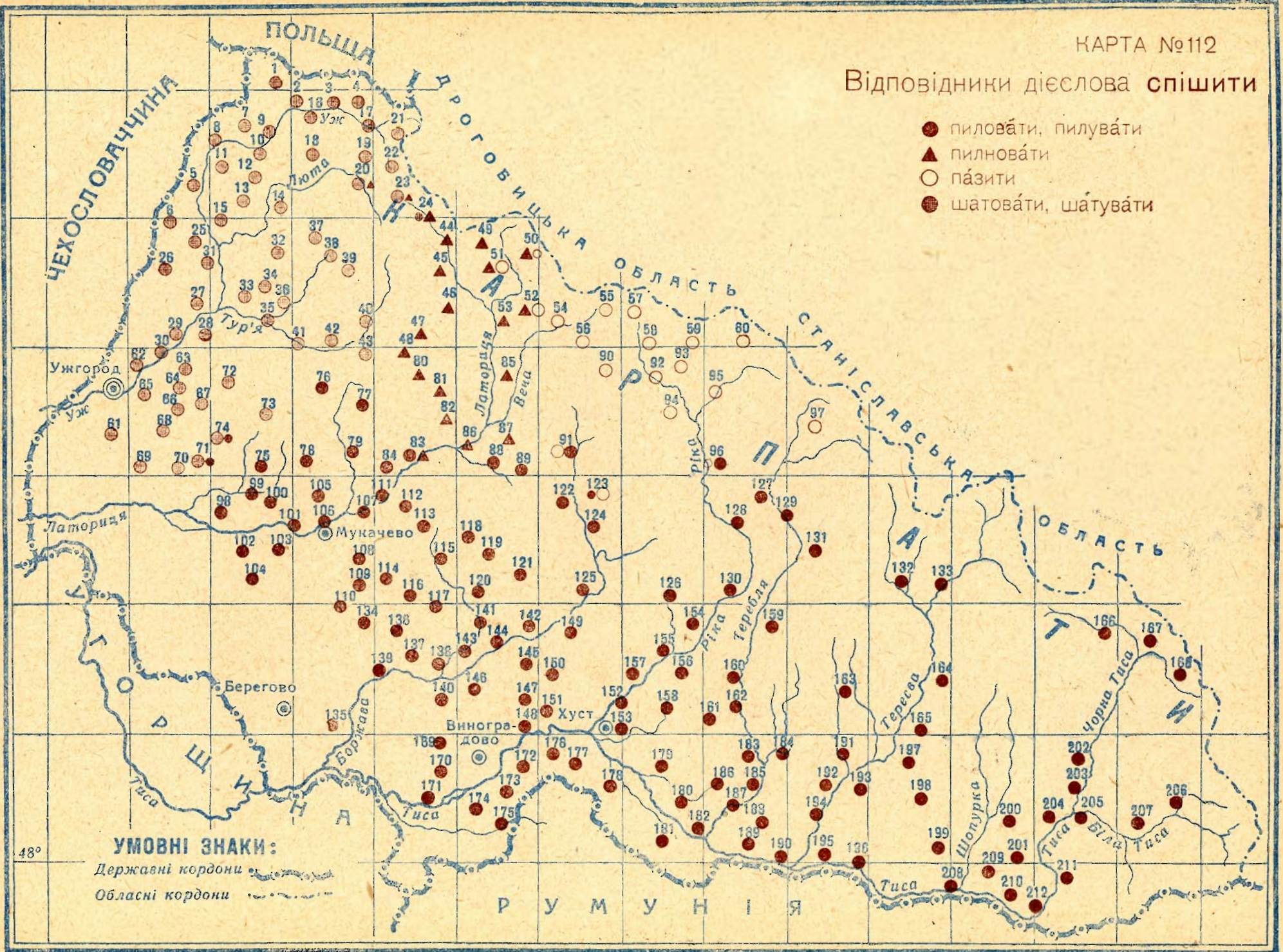
Пиловати і *пилувати* скартографовано одним спільним знаком, тому що вживання у цьому слові варіантів суфікса *-ова/-ува-* територіально співпадає з вживанням їх і в інших подібних дієсловах. З цих же причин одним знаком скартографовано *шатовати* і *шатувати*.

Пилує, ги бы татарє тѣряли. (Недзельський, З уст народу, 248).

Котрій часунік пилує, то́го взад наvertsа́ют. (н. п. 199).
Ни пилу́й гроші пропива́ти, а пилу́й д'іти́ погодова́ти. (н. п. 179).

Відповідники дієслова спішити

- пилов'ати, пилув'ати
- ▲ пилнов'ати
- п'азити
- шатов'ати, шатув'ати

КАРТА № 113

Зловити, спіймати когось або щось: *імити, їмити, влапити..?*

Для картографування взято форми доконаного виду.

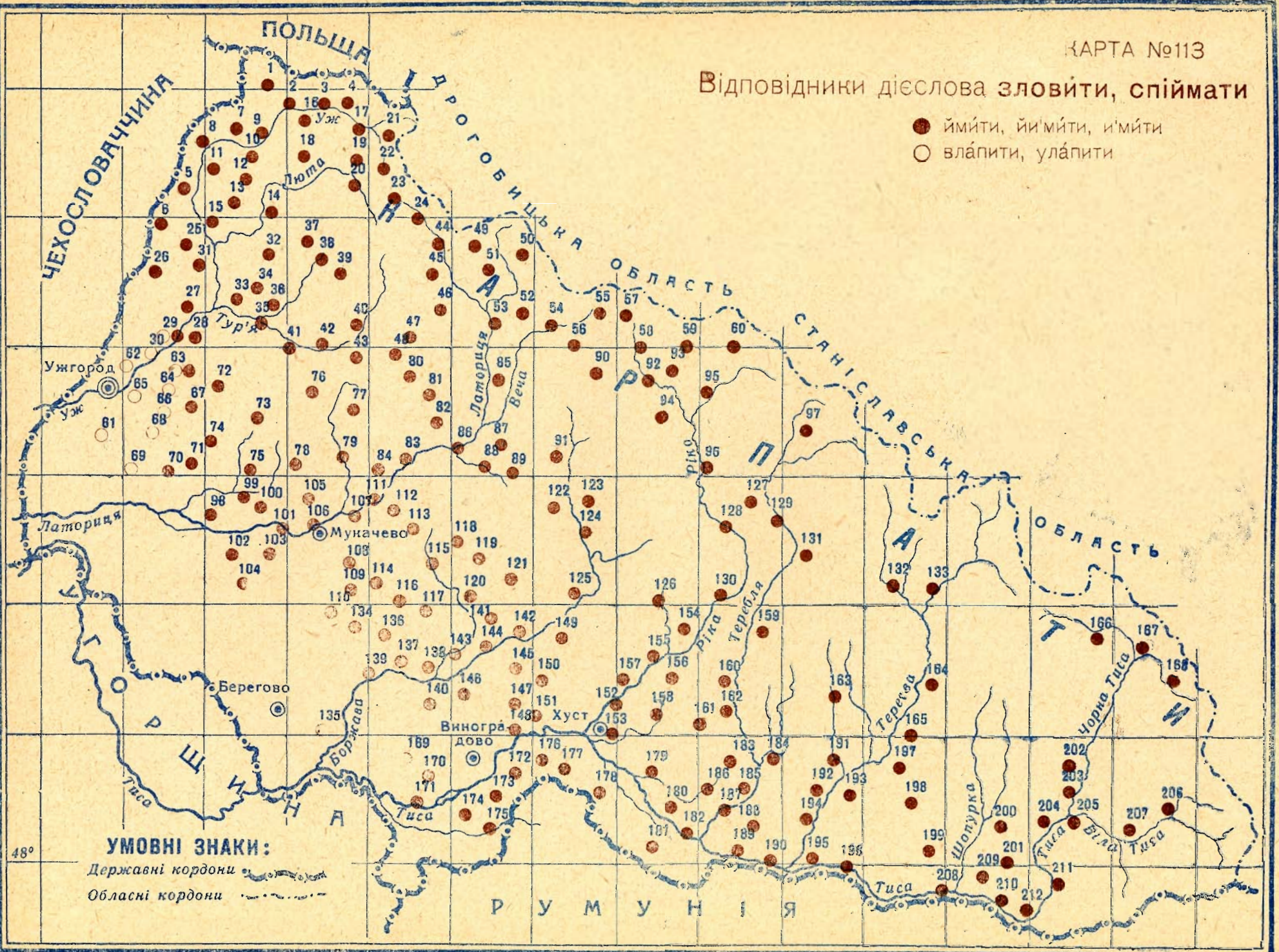
Фонетичні варіанти *імїти, їїміти, їміти, їи'міти, и'міти* картографуються одним знаком.

Ни кажї „готово“, бо їму т'а за слово. (н. п. 142).

Ни їмн'ай ра́кы го́лими рука́ми, бо начїн'ат ти ра́ны. (н. п. 191).

Відповідники дієслова зловити, спіймати

- йміти, йи'міти, и'міти
- вліпати, уліпати

КАРТА № 114

Виконувати який-небудь танець, уміти виконувати танці, займатися танцями: *танцювати, танцьовати, іграти, гуляти..?*

Варіанти *ігра́ти, игра́ти, и́гра́ти, йгра́ти* у більшості випадків співіснують, тому всі вони картографуються одним знаком.

Автори відповідей зробили зауваження, що у н. пп. 47, 48, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88 *игра́ти* давніше слово і вживається переважно представниками старших поколінь, а *танцюва́ти* відносно недавно поширилося, вживають його переважно представники середніх та мододших поколінь.

У н. пп. 205, 206, 207 *гул'а́ти* вживається переважно про народні танці, зокрема про народний танок „гуцулку“, *танцюва́ти*— про всякі танці, в тому числі і західноєвропейські.

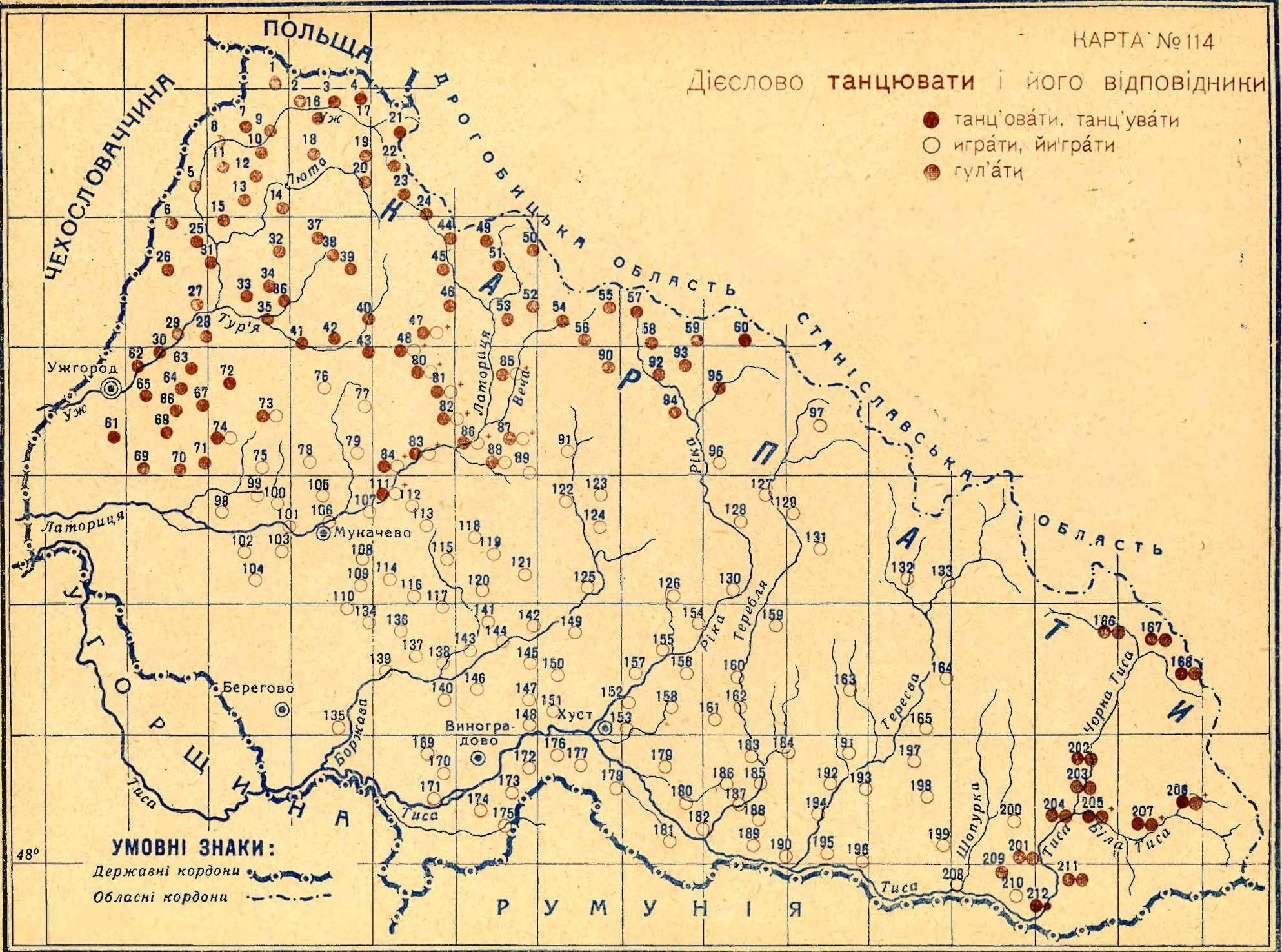
Танцюва́ла ріпка з ма́ком, а петру́шка с пастерна́ком. (н. п. 209).

Так'е весі́л'а ш'ч'е ніхто́ ни робі́в, абі́ си ко́ж'дий до́ста нагу́л'ав. (н. п. 207).

Слу́хай ти́с'ач раз, а гово́р' йеде́н раз. (н. п. 27).

Дієслово танцювати і його відповідники

- танцювати, танцювати
- играти, йиграти
- гуляти

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

Р У М У Н І Я

ЧЕХОСЛОВАКЧИНА

ПОЛЬЩА

УЖГОРОДСЬКА
ОБЛАСТЬ

ЛАТОРИЦЬКА
ОБЛАСТЬ

СТАНИСЛАВСЬКА
ОБЛАСТЬ

ОБЛАСТЬ

РІШІНЬ
ОБЛАСТЬ

ЧОРНОТИСА
ОБЛАСТЬ

ШОЛУРКА
ОБЛАСТЬ

БІЛА
ОБЛАСТЬ

ТИСА
ОБЛАСТЬ

Ужгород
Уж

Тур'я

Латориця

Берегово

Виноград

Тиса

Мукачеве

Боржана

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

Латориця

Вейс

Ріка

Теребля

Тиса

Тиса

КАРТА № 115

Як у Вас називають число 1000: *тисяча, тисяч, изир..?*

Всі фонетичні варіанти мадьяризму *ízir', ízir, íze^ur', íze^er, ízer', ízer, íízir', ííze^ur', ííze^er, ízir', ízir', ízir, ízar'* (<мадьяр. *ezer*) картографуються одним знаком, тому що майже в кожному з вказаних н. пп. (інколи навіть у мовній практиці тієї самої особи) паралельно фіксується два, три і більше таких варіантів і локалізувати кожен з них надто важко. Форми *тй'с'ач', тй'с'аш', тйшіц* картографовано без розмежування граматичного роду.

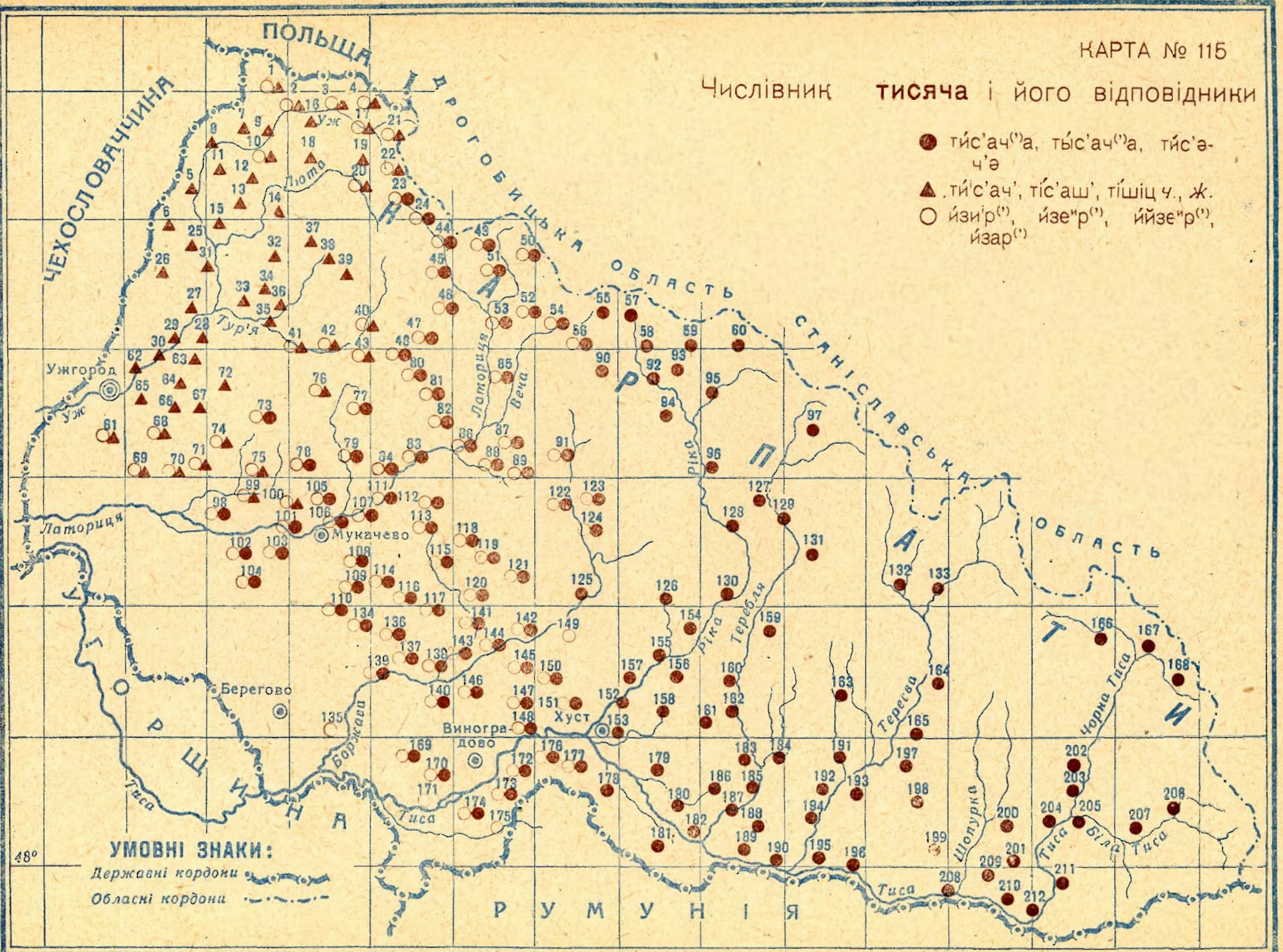
Знаком для *тй'с'ач'* картографовано у н. пп. 18, 20, 28, 29 *тй'с'аш'*; у н. пп. 62, 65 *тйшіц*.

Автори відповідей зробили зауваження, що мадьяризм *ízir', ízir, ízer'* і т. ін. в усіх відзначених н. пп. вживається головним чином представниками старших поколінь.

Опис форм цього числівника див. авторову статтю „Спостереження над системою числівників говірок Закарпатської області“, Наукові записки УЖДУ, т. XIV, стор. 20—21.

Числівник тисяча і його відповідники

- тис'ач^(а), тис'ач^(а), тис'а-ч'а
- ▲ тис'ач', тис'аш', тішиц ч., ж.
- їзи'р^(и), їзе'р^(и), їйзе'р^(и), їзар^(и)

КАРТА № 116

Як кажуть, коли потрібно висловити поняття „в сьогоднішній день“: *нині, днись, дниськи, дниська, ннись, ниськи, ниська, нись..?*

Варіанти *днис', дніс'ка, дніс'ки, дніс'кы, ннис', нніс'ка, нніс'ки, нніс'кы, нис', нїс'ка, нїс'ки, нїс'кы* дуже часто вживаються паралельно не лише в тій чи іншій окремій говірці, а й у мовній практиці того самого мовлянина. Тому всі вказані варіанти скартографовані одним спільним знаком.

Ліпше нис' філер, ги за́втра дудка (н. п. 42).

Ліпший ннис' воробок, гі за́втра гоулубок. (н. п. 70).

Ннис' мін'і, а за́втра тоубі. (н. п. 70).

Што майеш зробити нис', ни лишай на за́втра. (н. п. 76).

Днесь мнк за́втра тебк. (М. Лучкай, Grammatika Slavo-Ruthena, стор. 161).

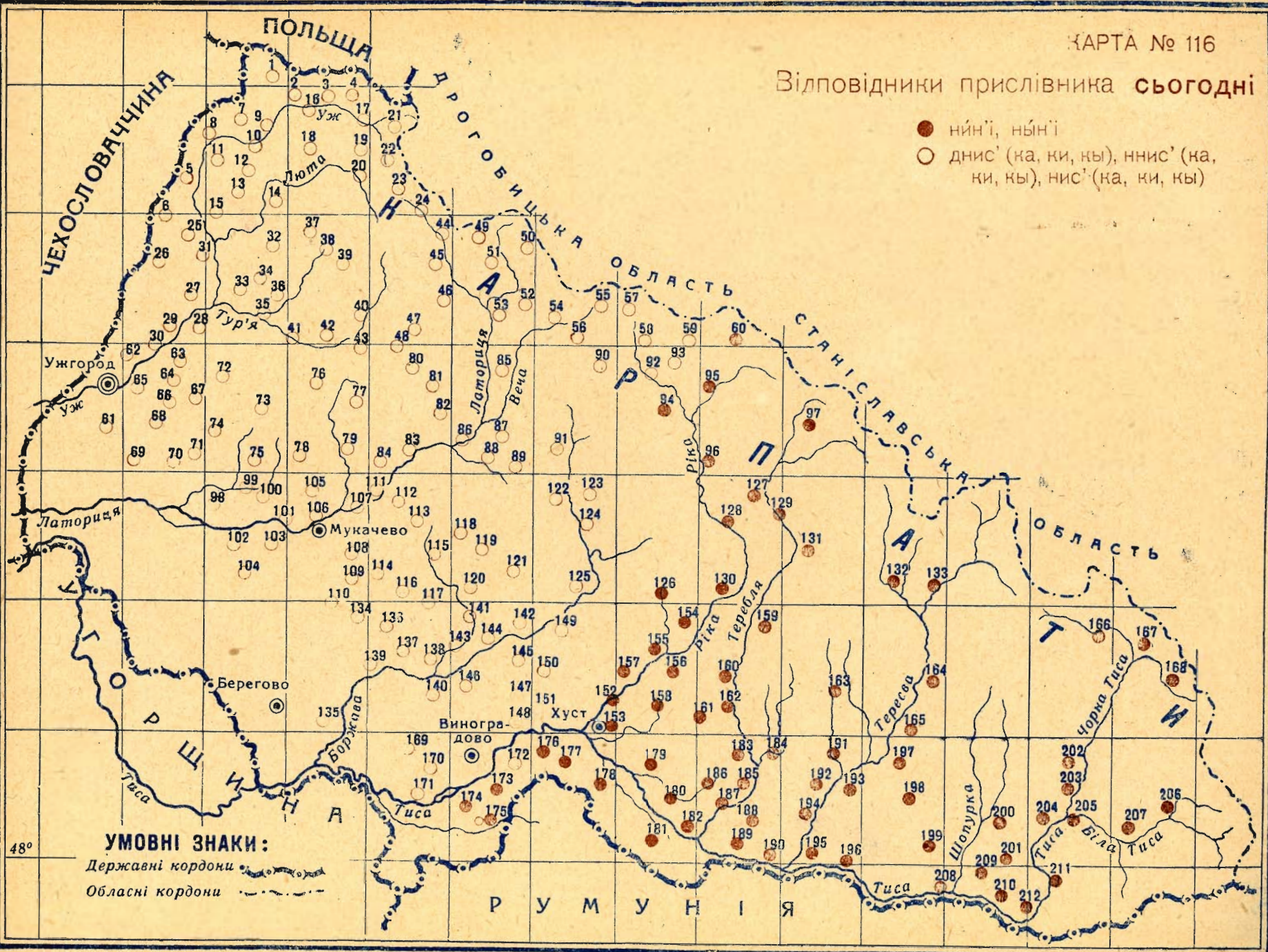
Нін'і біда по мін'і, а за́втра по тобі. (н. п. 207).

Нын'і мін'і, за́втра тобі. (Терново, Тячів.).

Шчо можеш зробити нын'і, не выдкладай на за́втра. (н. п. 196).

Відповідники прислівника **сьогодні**

- нін'ї, нын'ї
- днис' (ка, ки, кы), ннис' (ка, ки, кы), нис' (ка, ки, кы)

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

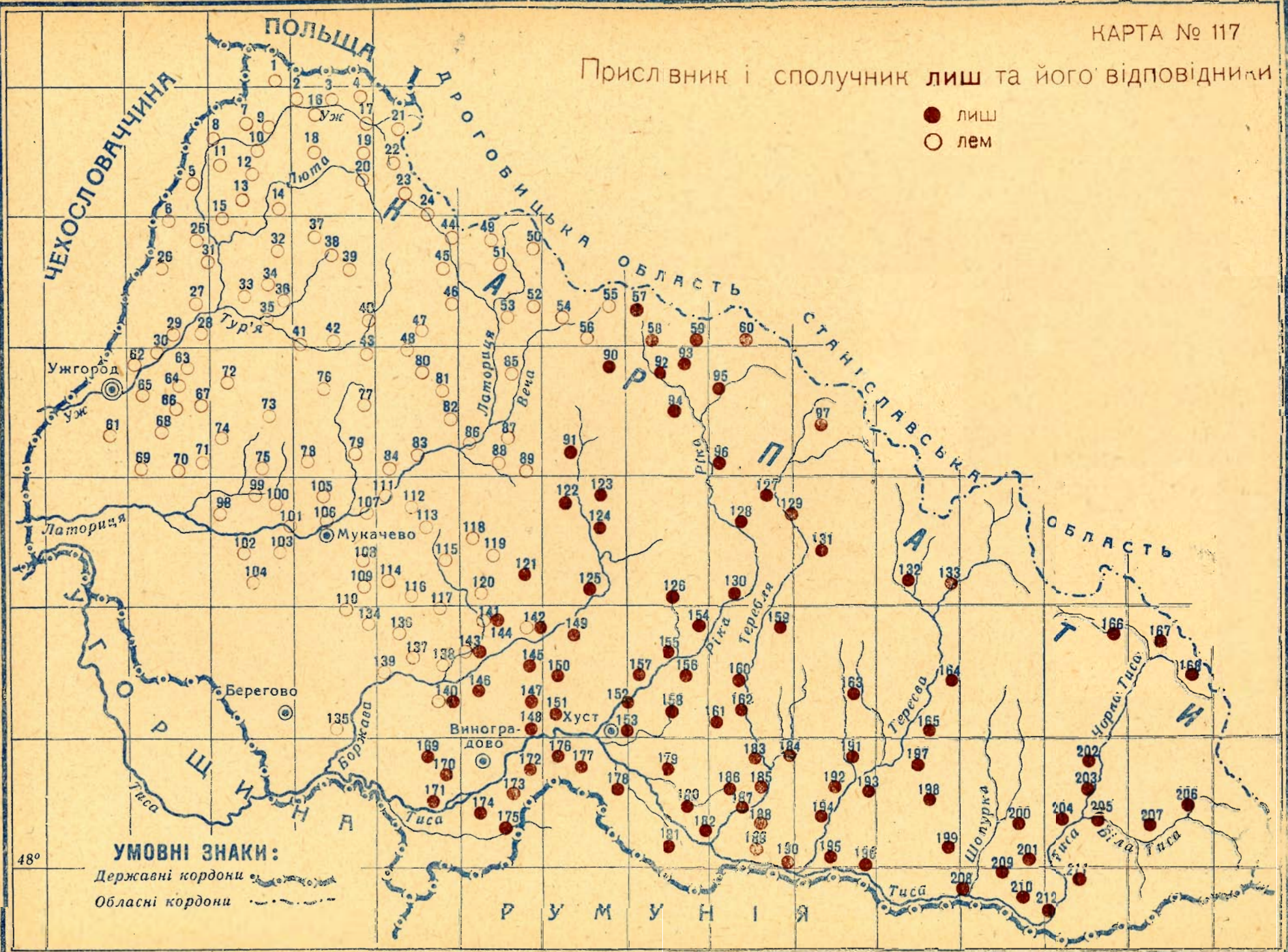
48°

КАРТА № 117

Як у Вас кажуть: *лиш чи лем?* (Це лиш батько знає чи Це лем батько знає? *Лиш стемніє, прийду чи Лем стемніє, прийду? Аби лиш він був живий чи Аби лем він був живий?*).

Прислівник і сполучник **лиш** та його відповідники

- лиш
- лем

48°

КАРТА № 118

• Як кажуть при наявності великої кількості чогось: *богато, багато, вильо, ..?*

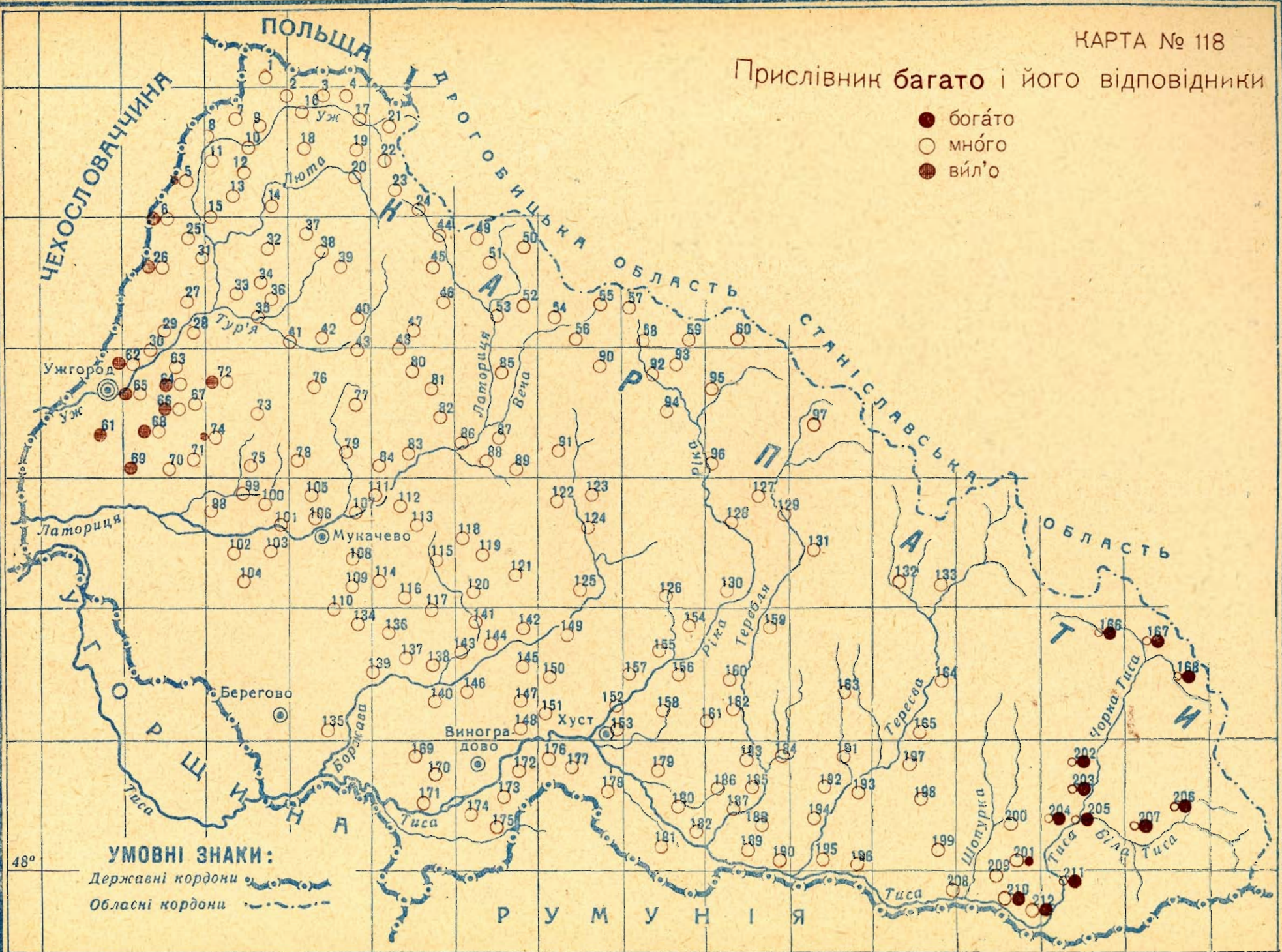
Што мно́го, ото́ не здоро́во. (н. п. 121).

Де мно́го піхачу́, там ма́ло кдши́. (н. п. 158).

Віл'о́ будеш зна́ти, скóро са постарі́йеш. (н. п. 68).

Прислівник багато і його відповідники

- багато
- мнóго
- вил'о

КАРТА № 119

Як у Вас кажуть, коли потрібно виразити поняття „недорого“, „за невелику ціну“: *дешево, туньо, туно..?*

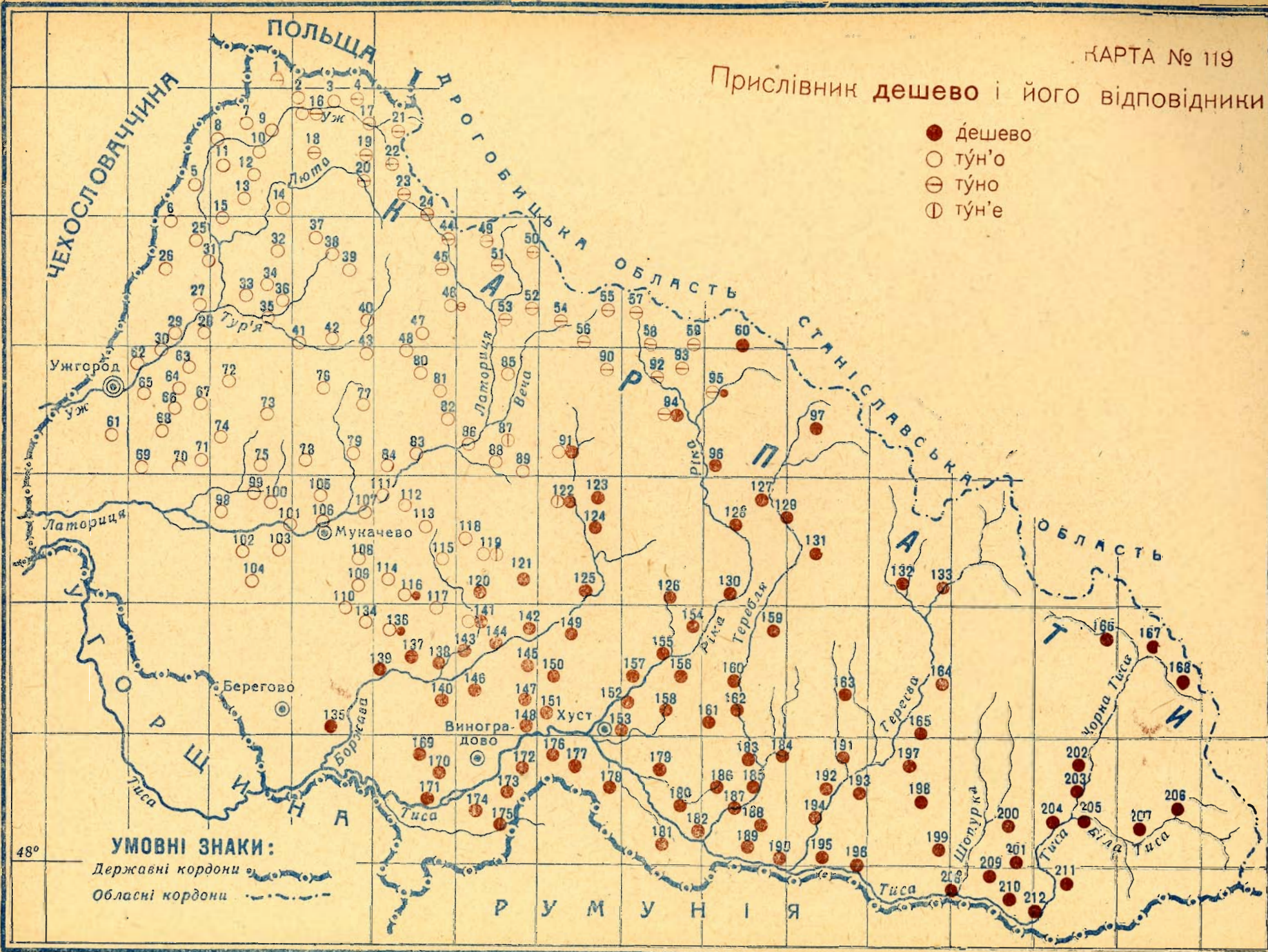
Дешевому кон'юви ни дивис'а в зубы. (н. п. 196).

Що дешеве, отó дорогé. (н. п. 188).

Дешевé мн'асо пси ид'ат. (н. п. 208).

Прислівник **дешево** і його відповідники

- дешево
- тун'о
- ⊖ туно
- ⊕ тун'е

УМОВНІ ЗНАКИ:

- Державні кордони
- Обласні кордони

48°

КАРТА № 120

Коли потрібно виразити значення „у це місце“, у „цю сторону“ (наприклад, у виразах „*іди сюди*“, „*сюди поклади*“ та ін.), то як скажуть: *сюди* чи *гев..?*

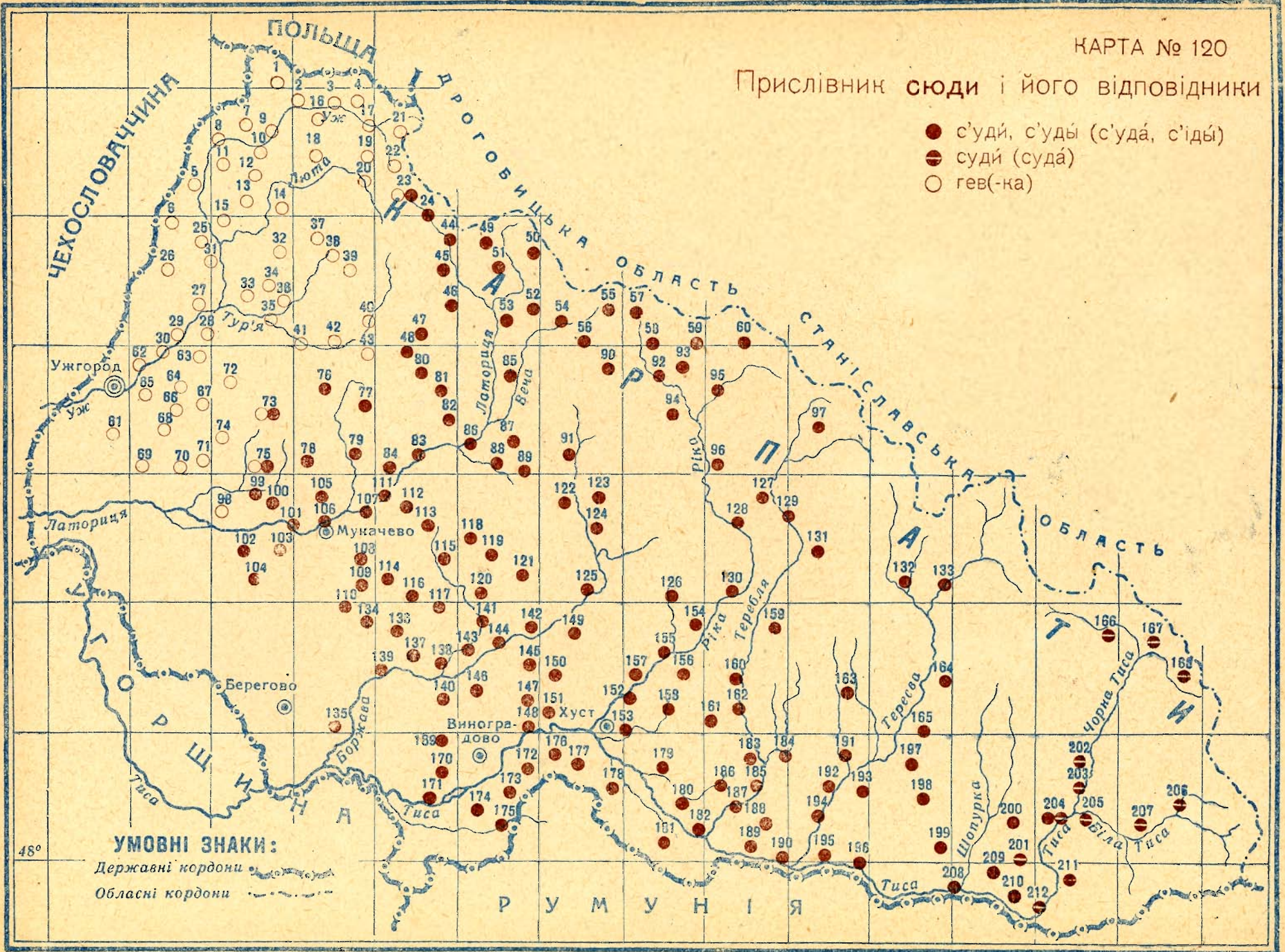
Прислівники *судї* і *гев* відповідно по говорах семантично і стилістично рівнозначні.

Нерідко факультативно з *с'удьї*, *с'удї*, *судї*, як менше вживана виступає ще і форма *с'удà*, *судà*. Але так як форма *с'удà*, *судà* якоїсь ізоглоси (ландшафта) не дає, то *с'удьї* і *с'удà* і т. ін. картографуються одним знаком.

Знаком для *с'удьї*, *с'уд'а* скартографовано у н. п. 158 *с'удьї*, *с'удà* і *с'ідьї*, це останнє вживається зрідка окремими мовлянами.

Прислівник сюди і його відповідники

- с'уді, с'уды (с'удá, с'іды)
- ⊖ суді (судá)
- гев(-ка)

ЗВЕДЕНА КАРТА № 1

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює гуцульські говори (говори Рахівщини) від інших говорів Закарпатської області.

I—західна межа *вѣремн'а, вѣремн'э* — „гарна сонячна літня погода“; карта № 2.

II—західна межа *домовіна* — „труна“; карта № 33.

III—західна межа *віно* — „посаг“ і східна межа *част'* — „посаг“; карта № 32.

IV—західна межа *кроп'іва* і східна межа *жаліва*; карта № 6.

V—західна межа *хата* і східна межа *хйжа, хьйжа* — „хата“; карта № 15.

VI—західна межа *гѳрло* і східна межа *гирт'анка, гырт'анка* — „горло“; карта № 39.

VII—західна межа *печре"вѣсло* і східна межа *пове"рѣсло*; карта № 79.

VIII—західна межа *варст'ат* — „ткацький верстат“; карта № 104.

IX—західна межа прислівника *богато* і східна межа його відповідника *много*; карта № 118.

X—західна межа *скр'іпки* pl. t. — „скрипка“ і східна межа *гусл'і* — „скрипка“; карта № 98.

XI—західна межа *ѳгер, ѳгер'* — „жеребець“; карта № 89.

XII—західна межа *кн'ур', кнур'*; карта № 88.

XIII—західна і південно-західна межа *посвіт'ини* pl. t. — „поминки після похорону померлого“; карта № 36.

XIV—західна і південно-західна межа *сана*; карта № 83.

XV—західна і південно-західна межа *підстѣлин'э* — „вимошене місце для кладення копиці сіна“; карта № 85.

XVI—західна і північно-західна межа *гр'анпа* — „борона“; карта № 81.

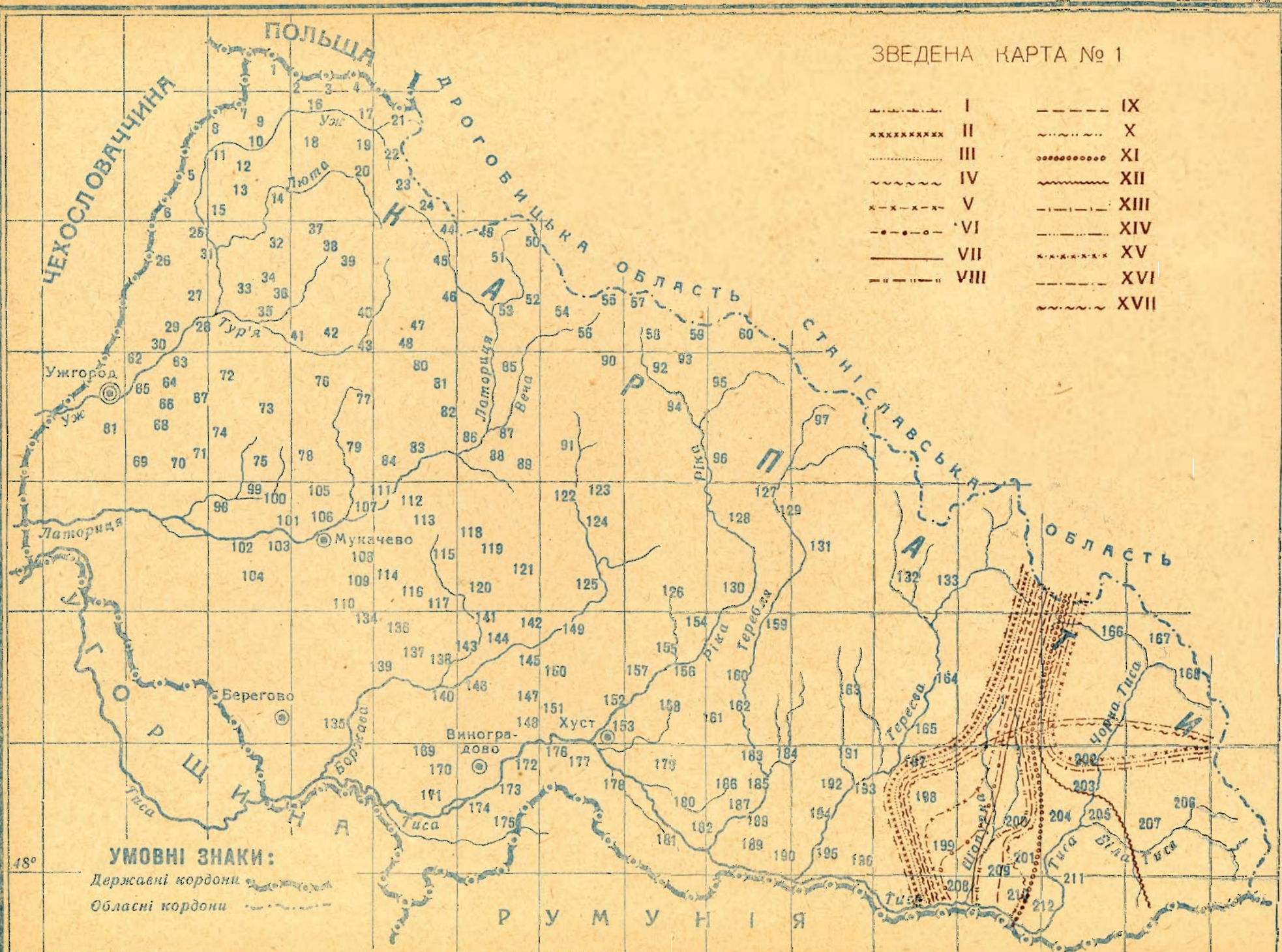
XVII—західна і північно-західна межа *гр'ан'ати* — „обробляти ґрунт бороною“; карта № 82.

Матеріали цієї зведеної карти про розмежування гуцульських від інших говорів досліджуваної території значною мірою поповнюються даними зведених карт № 8, № 9, № 10 і особливо № 11.

Як видно з карт цього атласа, закарпатські говори в галузі словника характеризуються істотними відмінностями супроти сусідніх гуцульських; значні розходження між цими говорами спостерігаються також у фонетиці та граматиці. Все це разом взяте, на нашу думку, переконливо свідчить, що гуцульські говори не можна відносити до групи так званих карпатських говорів, як це роблять деякі автори (І. Зілинський та ін.).

ЗВЕДЕНА КАРТА № 1

----- I	----- IX
xxxxxxxxx II	~~~~~ X
..... III	 XI
~~~~~ IV	~~~~~ XII
-x-x-x-x V	----- XIII
-o-o-o- VI	----- XIV
----- VII	xxxxxxx XV
----- VIII	----- XVI
	~~~~~ XVII

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 2

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює говори східних районів Закарпатської області від говорів західних районів по долину р. Ріка включно, тобто проходить в основному по давній західній межі колишньої Мараморощини.

I—західна межа *йайéшниц'а, йайéшниц'э, йайéч'ниц'а* — „яешня“ і східня межа *рəтотə* — „яешня“; карта № 62.

II—західна межа *кіт, кут, кйт* (вживання і, у, й у цих варіантах співпадає з такими ж рефлексамі давнього о у новозакритих складах) — „кіт“; карта № 7.

III—західна межа *йачмін'* і східна межа *йáриц', йáриц'* — „ячміль“; карта № 71.

IV—західна межа *те^нгэ^риц'а, ке^нде^риц'а* — „кукурудза“ (рослина і зерно) і східна межа *те^нгэ^риц'а, ке^нде^риц'а* — „кукурудза“; карта № 72.

V—західна межа прислівника *нйн'і, нын'і* — „сьогодні“ і східна межа його відповідника *днис'(ка, ки, кы), ннис'(ка, ки, кы), нис'(ка, ки, кы)*; карта № 116.

VI—західна межа *р^оіпа* — „картопля“ (рослина і плоди); карта № 73.

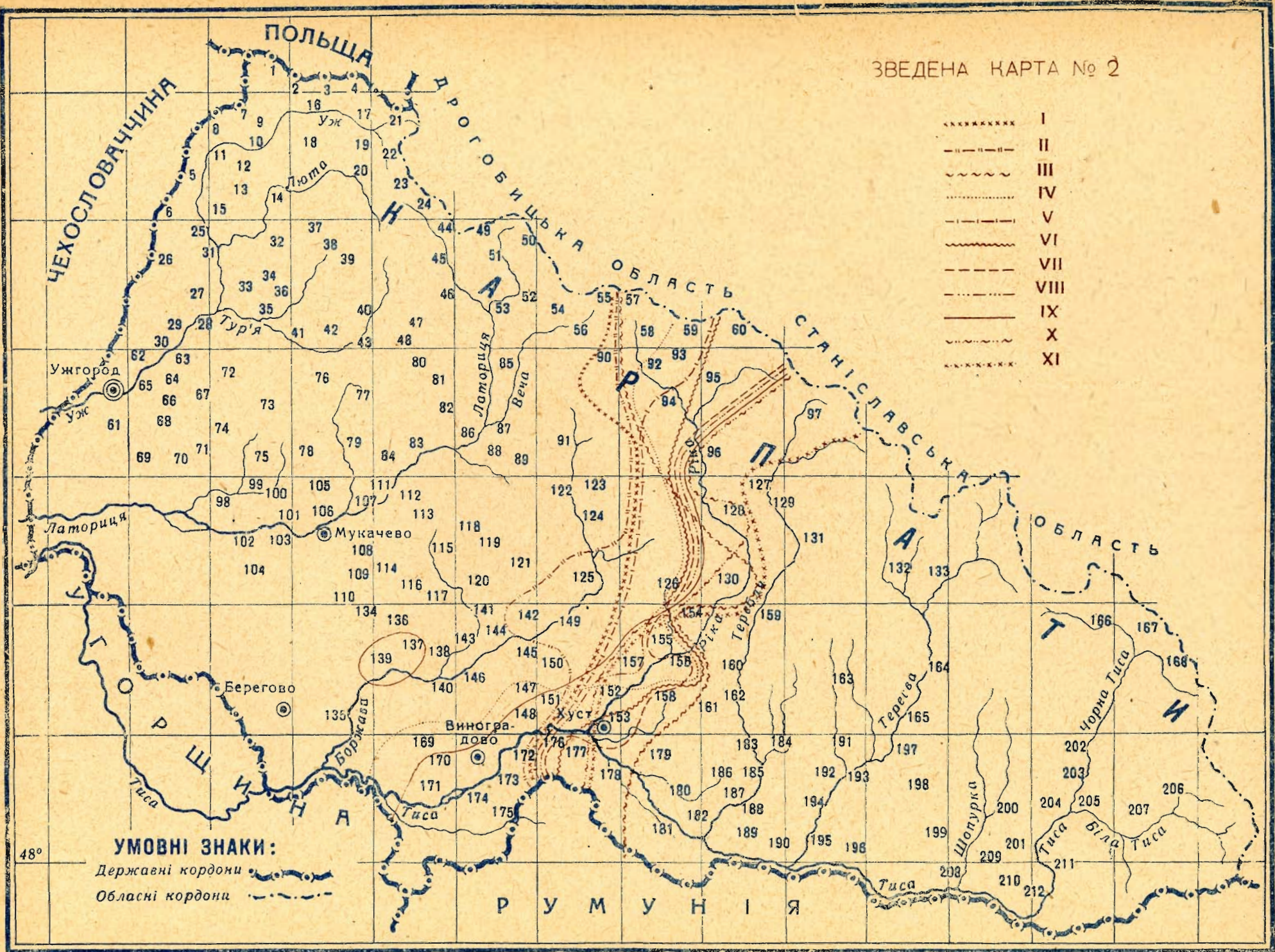
VII—західна межа *фін, фійй'н, філін* — „хрещеник“ і східна межа *хрѣсник, похрѣсник* — „хрещеник“; карта № 51.

VIII—західна межа *кλόка, клдч'ка* — „квочка“ і східна межа *квóчка, квічка*; карта № 86.

IX—західна межа *торбóнца, торгóнца, торгóнц* — „тачка“; карта № 93.

X—західна межа *ве^сна́* — „пора року, що наступає після зими“, і східна межа *йар'* — „весна“; карта № 1.

XI—західна межа дієслова *ждати, ждэж(')ати, иждэж(')ати* і східна межа його відповідника *чѣкати*; карта № 111.]

- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI

48°

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони
 Обласні кордони

РУМУНІЯ

ЗВЕДЕНА КАРТА № 3

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює говори східних районів Закарпатської області від говорів західних районів по долині р. Боржава.

I—західна межа дієслова *пàри^еновàти*, *пàри^енувàти*— „орати землю на зяб“ і східна межа його відповідника *поклáдити*; карта № 80.

II—західна межа прислівника і сполучника *лиш* і східна межа його відповідника *лем*; карта № 117.

III—східна межа *крумпл'і*, *крóмпл'і* — „картопля“; карта № 73.

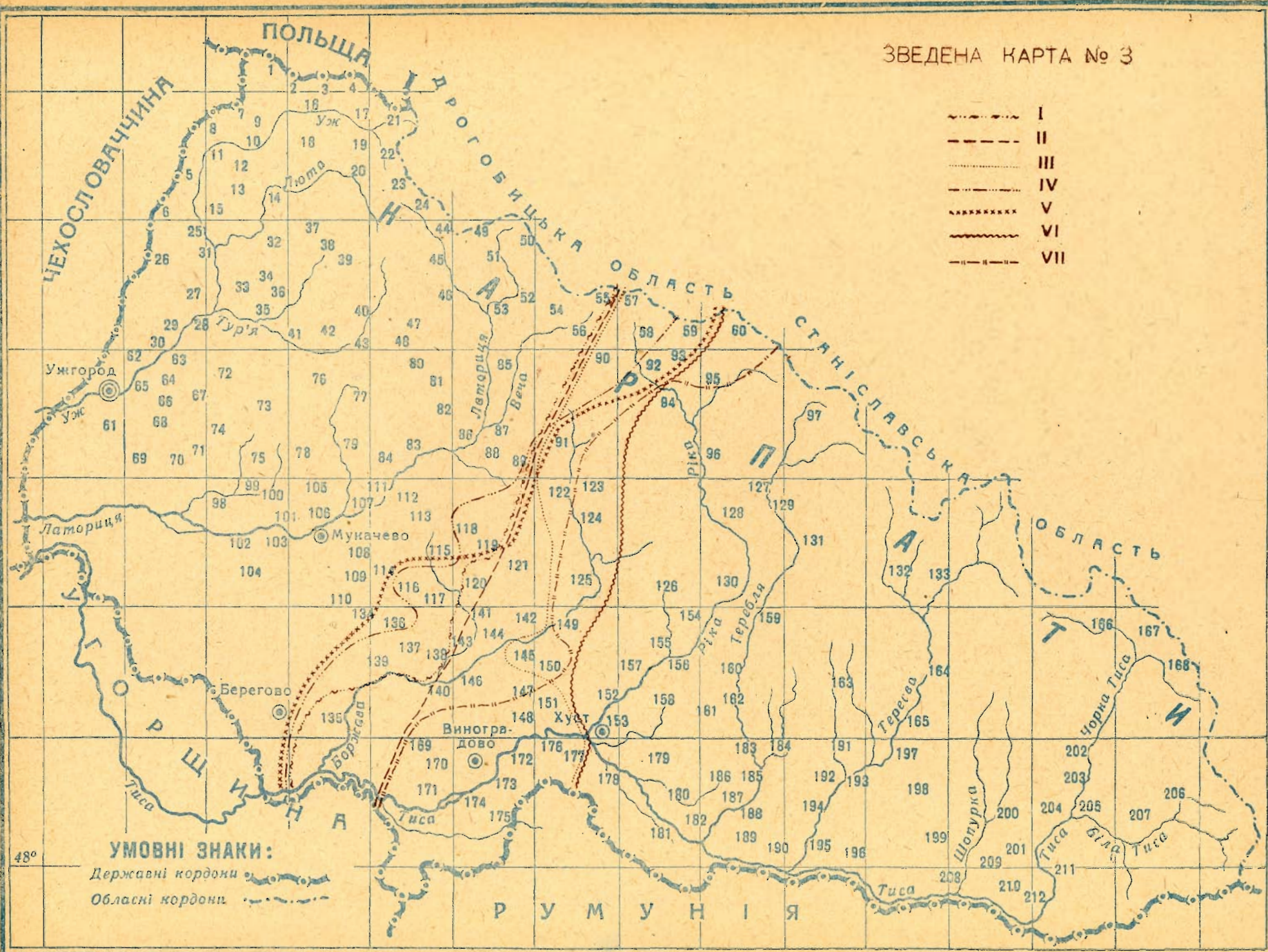
IV—західна межа *лисйц'а* і східна межа *лйшка* — „лисиця“; карта № 9.

V—західна межа прислівника *дéшево* і східна межа його відповідника *тúно*, *тúн'о*, *тúн'е*; карта № 119.

VI—східна межа *мáчка* — „кішка“; карта № 8.

VII—західна межа *гід*, *гуд*, *гйд* і східна межа *рйк*, *рук*, *рйк* (в обох назвах вживання *і*, *у*, *й* співпадає з такими ж рефlekсами давнього *о* у новозакритих складах); карта № 110.

- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 4

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює говори західних районів Закарпатської області від говорів східних районів по долині р. Латориця.

I—північно-східна і східна межа *кѡнѡпл'і* і західна межа *кѡлѡпн'і*, *колѡпн'і*; карта № 75.

II—східна межа *зѡплітка* — „жіноча коса“; карта № 43.

III—східна межа *мѡтѡ*, *мѡтѡ*, *мѡтѡ* — „мірчук“ і західна межа його еквівалента *мірка*, *мірка*; карта № 107.

IV—східна межа *лѡзиво* — „драбина, по якій вилазять на щось високе“; карта № 95.

V—східна межа *пѡц* — „піч“ і західна межа *піч*; карта № 24;

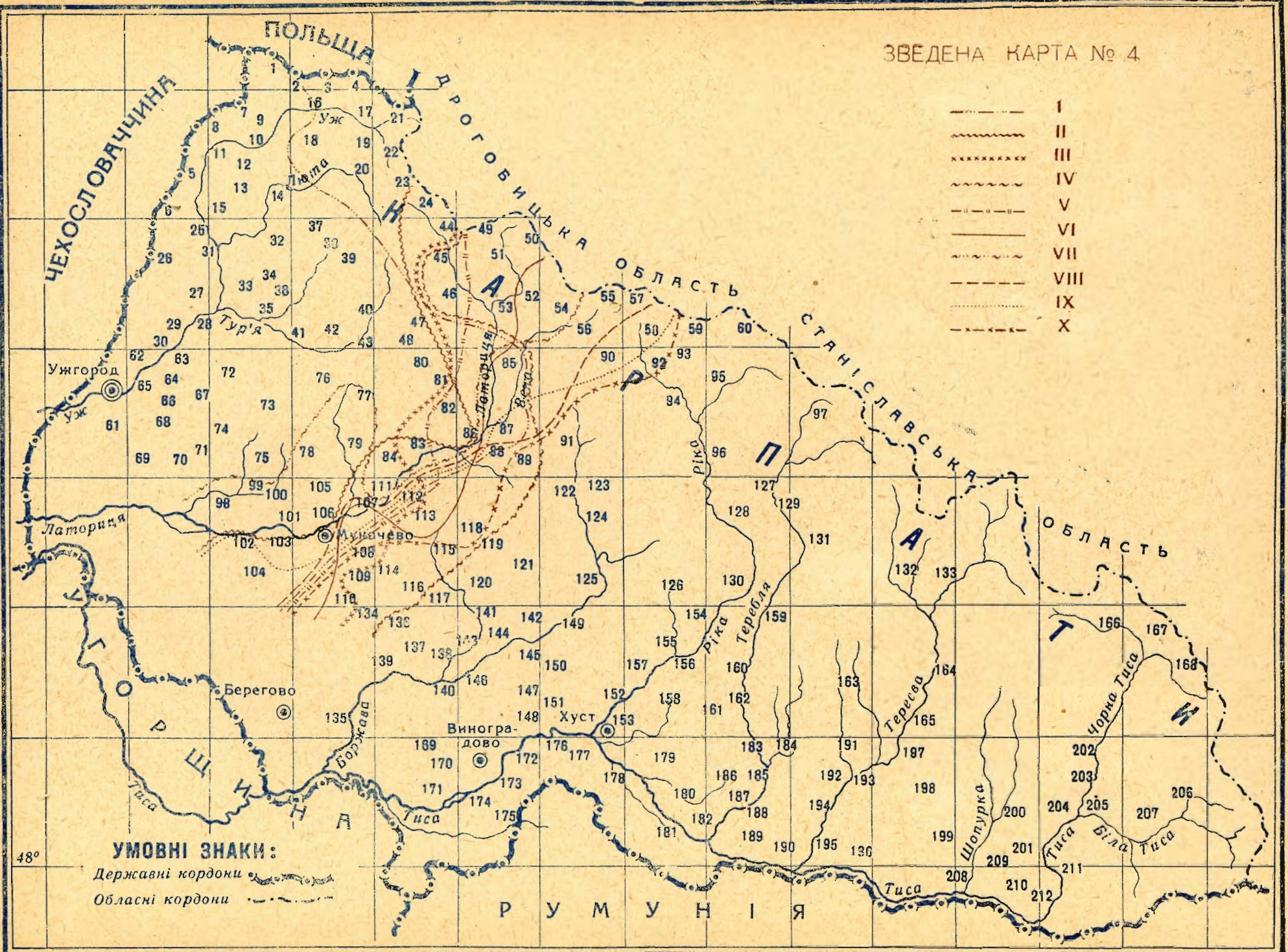
VI—східна межа *дѡвка*, *дѡвка* — „донька“ і західна межа *доун'ка*; карта № 45.

VII—східна межа *л'удѡ*, *л'уди* — „чоловіки і жінки“ і західна межа *л'удѡ*, *л'уди* — „чоловіки, лише мужчини“; карта № 53.

VIII—східна межа *невѡста* — „невістка“ і західна межа *невістка*; карта № 48.

IX—східна межа *стрѡко*, *стрѡко*, *стрѡко* — „брат батька, дядько по батькові“; карта № 46.

X—східна межа *хвѡл'а* — „гарна сонячна літня погода“; карта № 2.

- I —————
- II ~~~~~
- III x x x x x
- IV ~~~~~
- V — — — — —
- VI —————
- VII ~~~~~
- VIII — — — — —
- IX ..... (dotted)
- X - - - - - (dash-dot)

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ●
 Обласні кордони - - - - -

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 5

На карті представлено пучок ізоглос, який відокремлює говори західних районів (Великобerezнянського, Перечинського, Ужгородського) від решти говорів Закарпатської області. Цей пучок ізоглос в основному співпадає з давньою межею між Ужанською і Березькою жупами.

I—східна межа *гладіло*, *гр'аділо* — „дзеркало“; карта № 28.

II—східна межа *коуцур* — „кіт“; карта № 7.

III—східна межа *буйдак* — „бугай“; карта № 87.

IV—східна межа *фурік* — „тачка“; карта № 93.

V—східна межа *тіс'ач'*, *тіс'аш'*, *тішіц* чол. р., жіп. р.; карта № 115.

VI—східна межа *діл'а* сер. р., *діл'і* пл. т. — „підлога у житловому селянському будинку“; карта № 17.

VII—східна межа *склеп* — „магазин“; карта № 109.

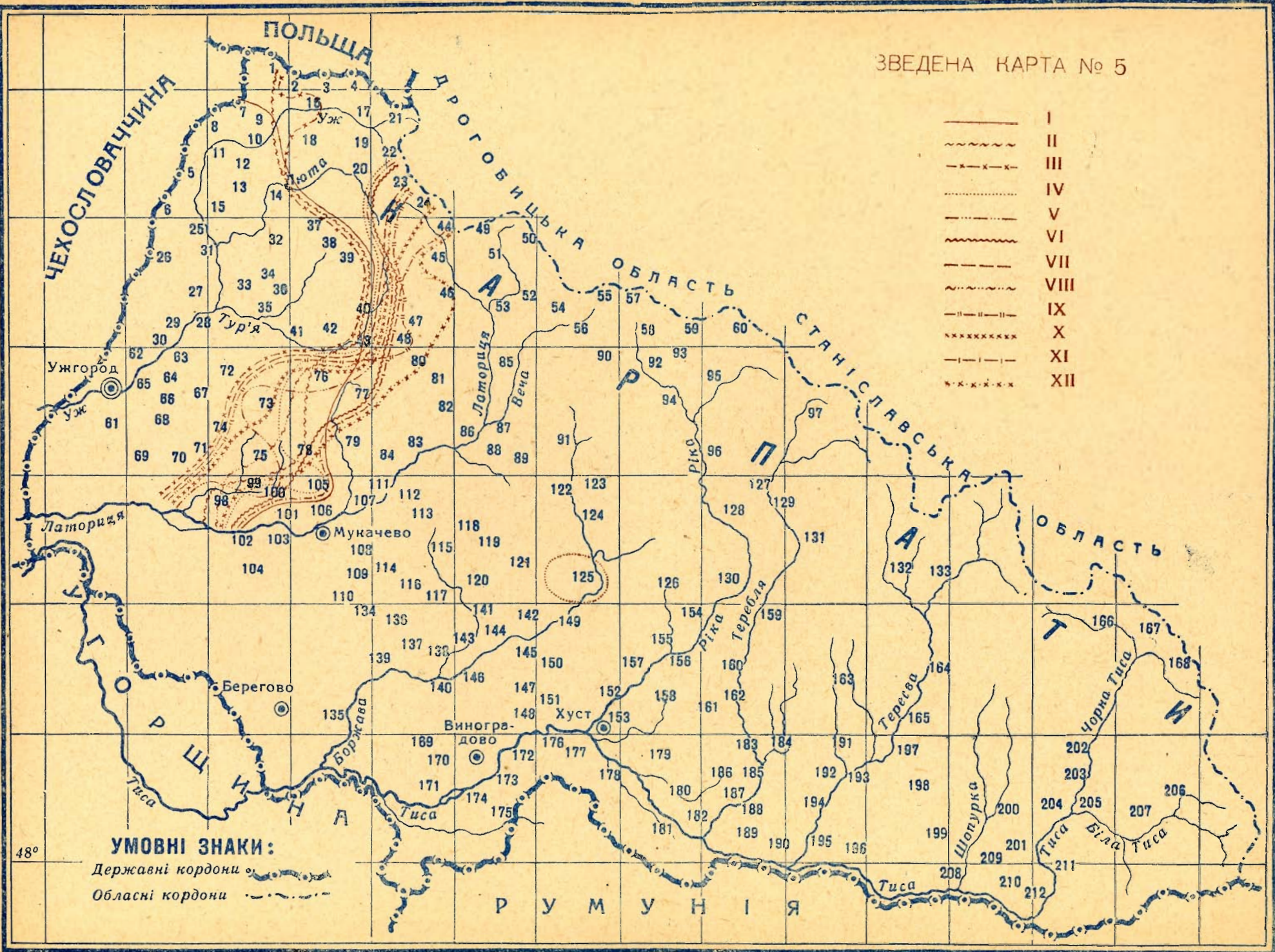
VIII—східна межа прислівника *гев* — „суди“ і західна межа його відповідника *с'уді*, *с'удà*; карта № 120.

IX—східна межа *чєкати*; карта № 111.

X—східна межа дієслова *шатовати*, *шатувати* — „спішити“; карта № 112.

XI—східна межа *сніп*, *снуп* — „сніпок конопель, льону“ і західна межа *горст'*; карта № 78.

XII—східна межа *бавуса*, *бавуса*, *бавса*, *байуса*, *байуси* — „вуса“; карта № 42.

- I —————
- II ~~~~~
- III -x-x-x-
- IV .....
- V - - - - -
- VI ~~~~~
- VII - - - - -
- VIII ~~~~~
- IX - - - - -
- X * * * * *
- XI - - - - -
- XII * * * * *

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

Р У М У Н І Я

ЗВЕДЕНА КАРТА № 6

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює крайні західні говори досліджуваної території від решти говорів Закарпатської області.

I—східна межа *покрутка, покрутка*— „нирка“; карта № 41.

II—східна межа *коуршув, коуршұл, коуршил* — „обплетений лозою скляний бутель“; карта № 67.

III—східна межа *хуста* — „жіночий фартух“; карта № 57.

IV—східна межа *лада* — „труна“; карта № 33.

V—східна межа назви *цмур, цмар* — „біла рідина, що залишається після биття коров'ячого масла“ і західна межа її відповідника *сколотины(ы), сколотина*; карта № 64.

VI—східна межа назви *навій, навуй*, — „у ткацькому верстаті вал, на який навивається основа“ і західна межа її відповідника *воротило*; карта № 105.

VII—східна межа *рудо* сер. р. — „дишель“; карта № 92.

VIII—східна межа *мідло, мыдло, мы°дло*, і західна межа *міло, мыло, мы°ло, мыло, мы°ло*; карта № 102.

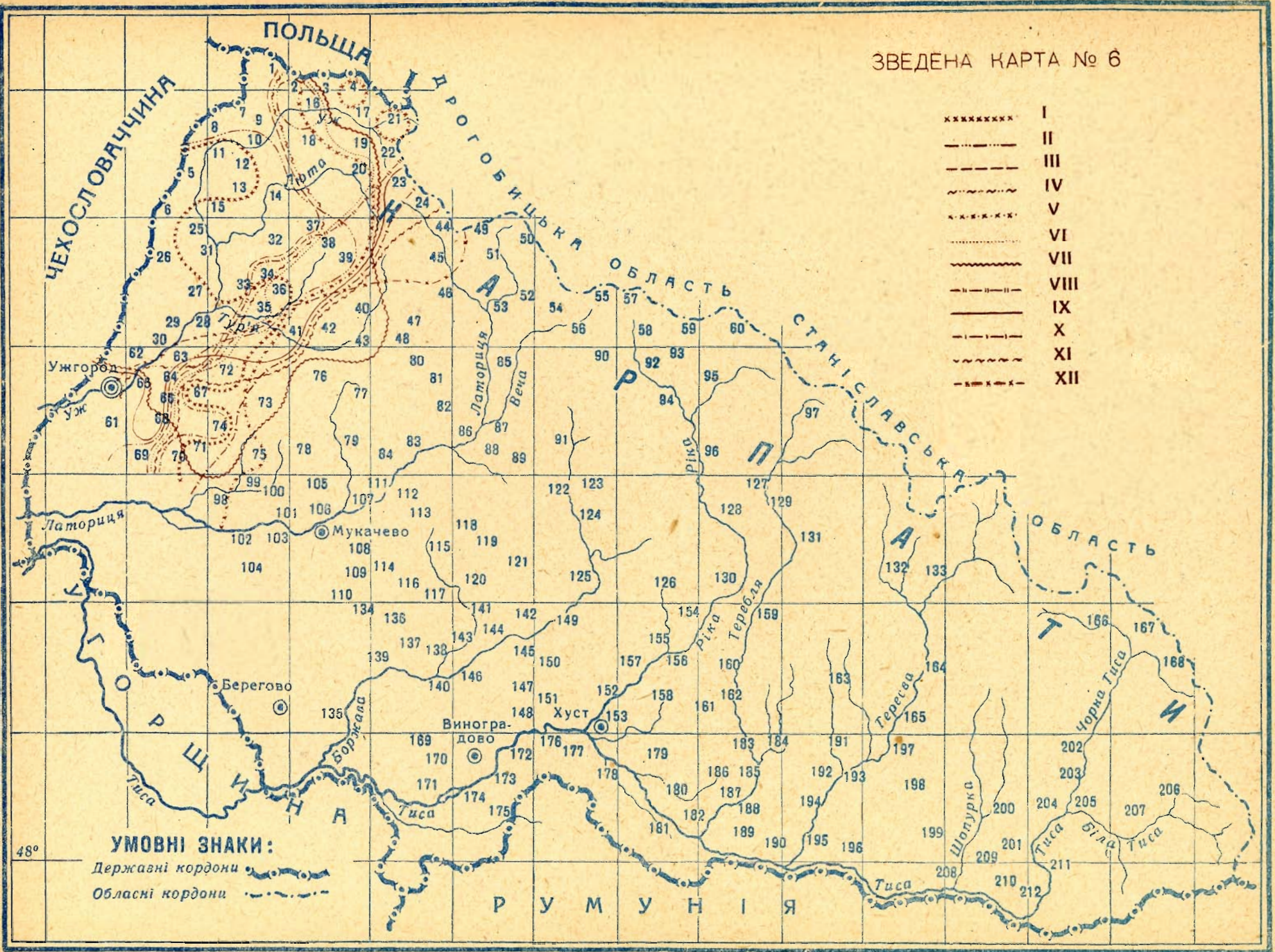
IX—східна межа *студнік, стуннік, студніч'ка, стунніч'ка* — „криниця“ і західна межа *кырниц'а, кьерниц'а, кырніч'ка*; карта № 3.

X—східна межа *порт, порток* — „скатертка“; карта № 59.

XI—східна межа *плянка* — „яблуня-дичка і яблуко з неї“; карта № 5.

XII—східна і південно-східна межа *ножі, ножи, ножо* pl. t. — „шатківниця“; карта № 70.

ЗВЕДЕНА КАРТА № 6

- XXXXXXXXX I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI
- XII

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони
 Обласні кордони

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 7

На карті представлено пучок ізоглос, який відокремлює говори центральної північної частини досліджуваної території (говори північно-східної Великоберезнящини, Воловеччини, Міжгірщини, чи так звані верховинські говори) від решти говорів Закарпатської області.

I—південна межа прислівника *тúно* — „дешево“; карта № 119.

II—південна межа *скопйц'*, *скпйц'* — „дійниця, посудина для доїння корів“; карта № 68.

III—південна межа *дышил'*, *дйшил'*, *дышин'*, *дйшин'* — „дшель“; карта № 92.

IV—південна межа *квч'ка* — „квочка“; карта № 86.

V—південна межа *мыло'*, *мы'ло* і північна межа *мы'ло*, *мы'оло*; карта № 102.

VI—південна межа назви *бййка*, *бййка́* — „бугай“ і північна межа її відповідника *бика*; карта № 87.

VII—південна межа назви *полив'яник*, *полив'яник* — „посудина у вигляді діжки для випарювання білизни і т. ін.“ і північна межа її відповідника *звар'ка*; карта № 69.

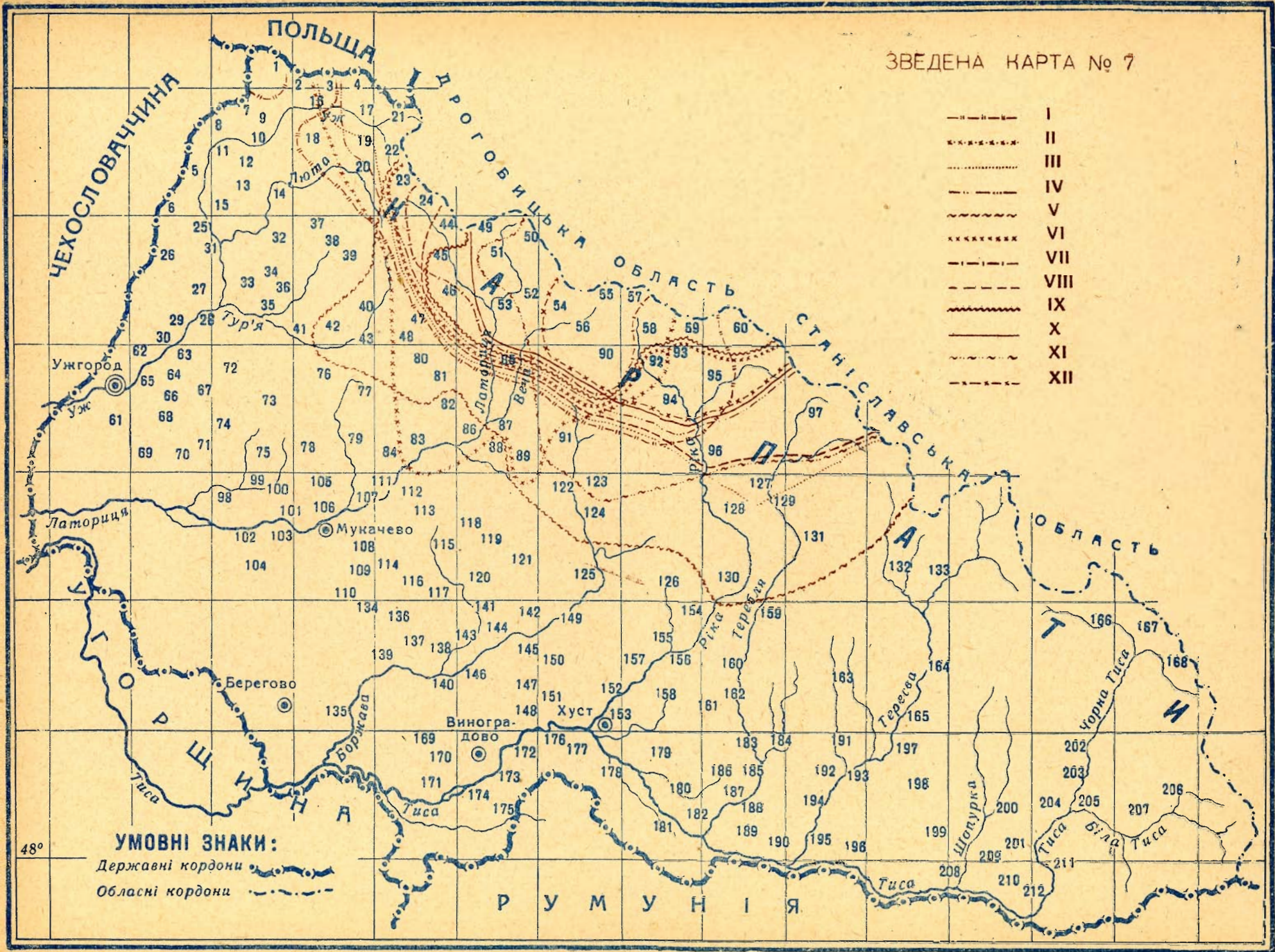
VIII—південна межа назви *бэзумка*, *бэзунка* — „ягниця, що передчасно покрилася“ і північна межа її відповідника *нел'пка*; карта № 90.

IX—південна межа *тату* (клична форма від *тато*) і північна межа *н'ан'о*, *н'ан'ко*; карта № 44.

X—південна межа *пйлка*, *пйлка* — „жіночий фартух“; карта № 57.

XI—південна межа дієслова *пазити(с'а)* — „поспішати“ і північна межа його відповідника *пил'ватити(с'а)*, *пилув'атити(с'а)*, *пилнов'атити(с'а)*; карта № 112.

XII—південна межа *шахтйв* — „шатківниця“; карта № 70.

- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI
- XII

УМОВНІ ЗНАКИ:
 Державні кордони —•—•—
 Обласні кордони - - - - -

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 8

На карті представлено пучок ізоглос, що відокремлює говори Верховини (північної Великоберезнянщини, Воловеччини, Міжгірщини) та гуцульські говори (Рахівщини) від решти говорів Закарпатської області.

I—південна та західна межа дієслова *грати, играти, іграти*— „грати на скрипці“; карта № 99.

II—південна межа *поскѣн', поскін'* жін. р., *поскѣн'н'і конод-пл'і, колопл'і* — „поскінь, чоловічі стебла конопель“; карта № 76.

III—південна межа *шиб* ч. р. — „шибка у вікні і ін.“; карта № 23.

IV—південна і західна межа *віжнѣ*; карта № 22.

V—південна і західна межа *драбѣна* — „пристрій, по якому вилазять на щось високе“; карта № 95.

VI—південна і західна межа *вуса (гуса), уса* — „вуса“; карта № 42.

VII—південна межа *натік* — „земляна долівка у житловому будинку“; карта № 16.

VIII—південна межа *повѣла* — „дощана' стеля у житловому будинку“; карта № 18.

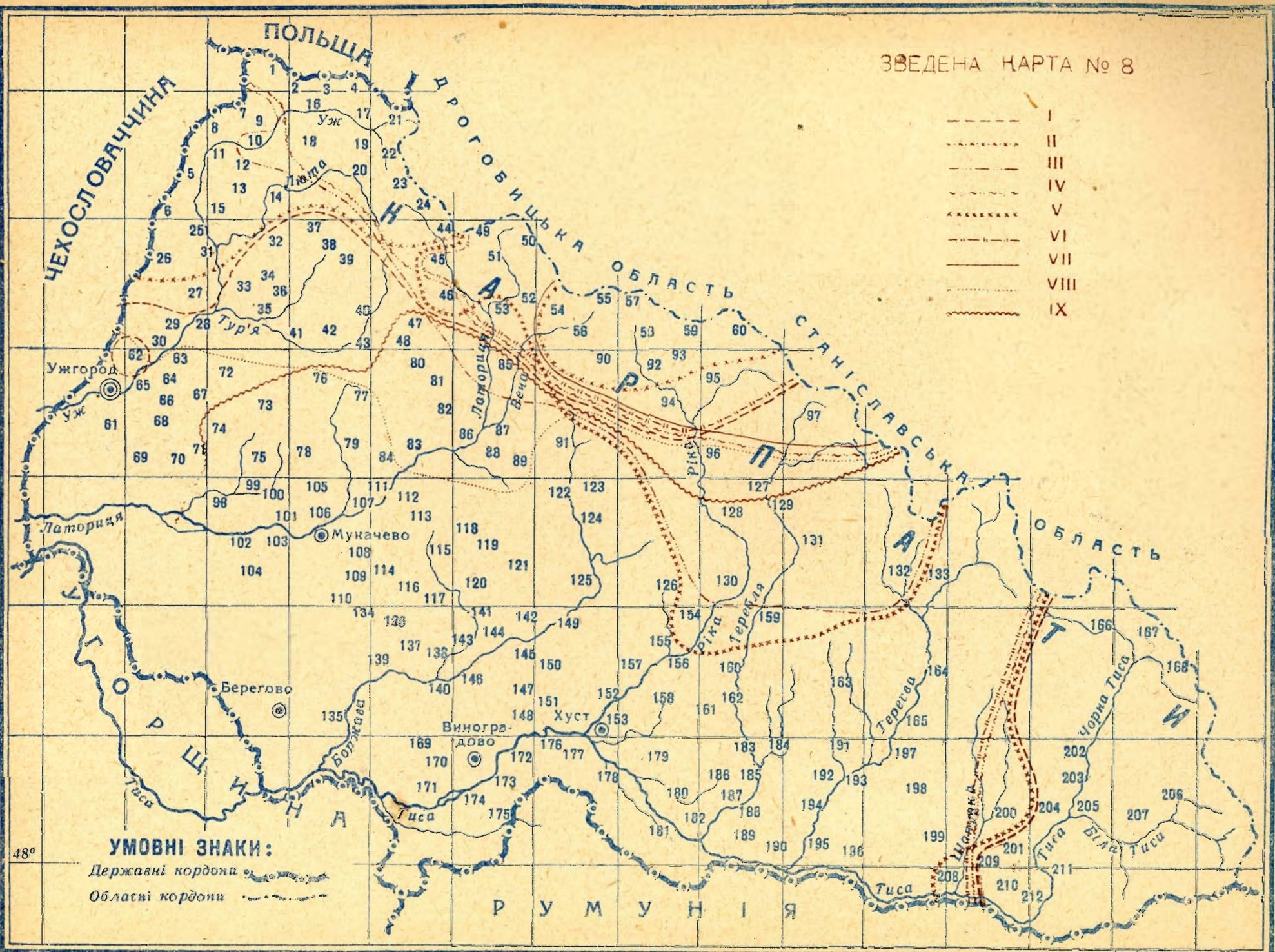
IX—південна межа назви *пергач', перегач', перогач', порогач', попергач', попергач'* — „кажан“ і північна межа її відповідника *лїлїк, ле'лїк*; карта № 12.

Матеріали цієї зведеної карти значною мірою поповнюються даними зведених карт № 7 та № 9.

Як видно з цих зведених карт та деяких інших карт атласа, закарпатські говори у галузі лексики мають чимало істотних відмінностей від верховинських та сусідніх бойківських. Значні відмінності між цими говорами спостерігаються також у фонетиці та морфології.

На підставі цього можна переконливо стверджувати, що на сучасному етапі розвитку закарпатські і бойківські говори є окремими (хоча і досить близькими) діалектними угрупованнями, що їх не слід об'єднувати в одну групу бойківсько-середньозакарпатських, як це роблять деякі автори (І. Панькевич та ін.).

- I - - - - -
- II - - - - -
- III - - - - -
- IV - - - - -
- V - - - - -
- VI - - - - -
- VII - - - - -
- VIII - - - - -
- IX - - - - -

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони ————
 Обласні кордони - - - - -

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 9

На карті представлено пучок ізоглос, який відокремлює говори південних центральних районів (Виноградівщини, Іршавщини, Мукачівщини, Свалявщини, Хустщини, Тячівщини) від говорів західних та північних районів, а також від гуцульських говорів.

I—західна і східна межі *конда*, *гонда* — „кнур“; карта № 88.

II—західна і східна межі *де^ере^евійшице*, *де^ере^ево* — „труна“; карта № 33.

III—західна і східна межі *горст'* — „спінок конопель, льону“; карта № 78.

IV—західна і східна межі *перст* — „палець“; карта № 37.

V—західна, північно-західна і східна межі *вєрсник*, *увєрсник*— „ровесник“; карта № 52.

VI—західна, північно-західна і східна межі дієслова *ігрàти*, *игрàти*, *йгрàти* — „танцювати“; карта № 114.

VII—північно-західна і східна межі *плат*, *платóк*, *плат'анік*, *пріплаток* — „жіночий фартух“; карта № 57.

VIII—західна і східна межі *ши^ерінка*, *ши^ерінка* — „хустка“; карта № 56.

IX—західна, північна та східна межі *звист'*, *звист'*, *звист'ц'* — „вапно“; карта № 101.

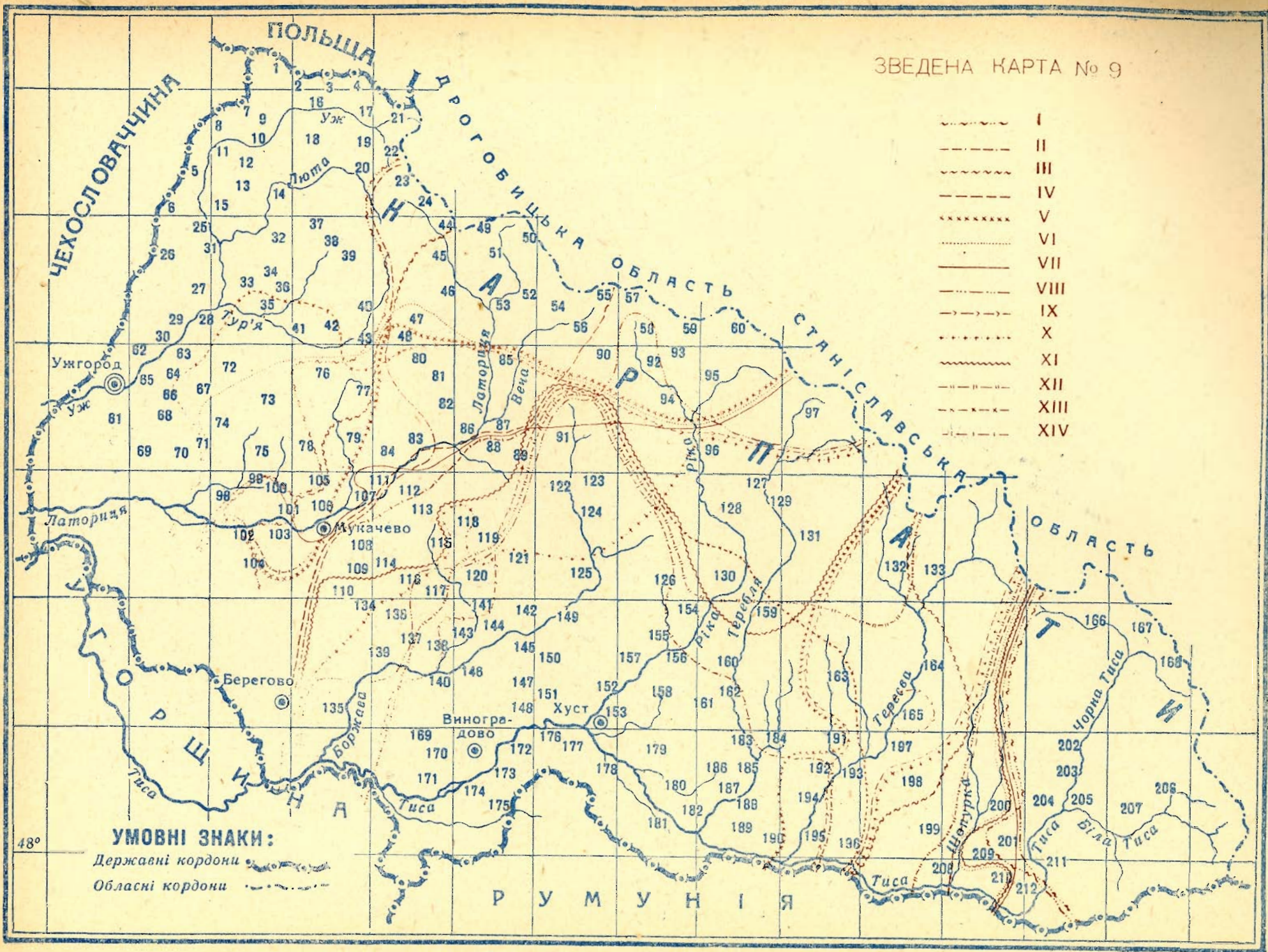
X—західна, північно-західна і східна межі *звар'ялиця*, *звар'яниця* — „дерев'яна посудина у вигляді діжки для випарювання білизни і т. ін.“; карта № 69.

XI—західна, північна та східна межі *луйтра*, *руйтла*, *л'їтра*, *рйтла* — „драбина“; карта № 95.

XII—західна, північна і східна межі *кужшл'*; карта № 103.

XIII—західна, північна і східна межі *кляганіц'*, *кляганц'ї* рl. t. — „холодець“; карта № 63.

XVI—західна, північна і східна межі *батиєчко* — „хрещений батько“; карта № 49.

ЧЕХОСЛОВАКЧИНА

ПОЛЬЩА

Ужгород
Уж
Лютя
Турья

ДРОГОВИЦЬКА
ОБЛАСТЬ

Латориця
Веча

СТАНІСЛАВСЬКА
ОБЛАСТЬ

Берегово

Виноградово

РУМУНІЯ

ОБЛАСТЬ

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони
Обласні кордони

- I
- II
- III
- IV
- V
- VI
- VII
- VIII
- IX
- X
- XI
- XII
- XIII
- XIV

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 10

На карті представлено чотири різних пучки ізоглос, які виділяють окремі говіркові групи на досліджуваній території.

Перший пучок (ізоглоси I, II, III, IV, V, VI, VII) відокремлює говірки північно-східної Великоберезнянщини.

I—південна межа *зверédло, дзверédло, джзверédло* — „дзеркало“, карта № 28.

II—південна межа *кочатйна* — „холодець“; карта № 63.

III—південна межа *гдр'ачйна* — „поминки після похорону померлого“; карта № 36.

IV—південна межа *гарбудззі, гарбуззі* — „картопля“; карта № 73.

V—південна і східна межі *бугай*; карта № 87.

VI—південна і південно-західна межа *запинач'ка, припинач'ка* — „жіночий фартух“; карта № 57.

VII—південна межа *ходакй, ходакы* — „постоли“; карта № 54.

Другий пучок (ізоглоси VIII, IX, X, XI, XII, XIII) відокремлює говірки Ужгородщини та південно-західної Перечинщини.

VIII—північна, східна і південна межа *тотайко* — „хрещений батько“; карта № 49; *тотайка* — „хрещена мати“; карта № 50.

IX—східна межа *варкуч'* — „заплетена жіноча коса“; карта № 43.

X—північна і східна межа *влáптити* — „зловити“; карта № 113.

XI—північна і східна межа *áпо, бпо* — „тато“, „батько“; карта № 44.

XII—північна і східна межа *кукѡвка* — „зозуля“; карта № 14.

XIII—північна і східна межа *жѡхтар'ка* — „дійниця“; карта № 68.

Третій пучок (ізоглоси XIV, XV, XVI) окреслює говірки центральних районів Закарпатської області (Іршавщини, Виноградівщини).

XIV—західна, північна та східна межі *хрѣсник* — „хрещеник“; карта № 50.

XV—західна, північна та східна межі *подйна* — „вимощене місце для кладення копиці сіна“; карта № 85.

XVI—західна, північна і східна межі *л'он* — „льон“; карта № 74.

Четвертий пучок (ізоглоси XVII, XVIII, XIX) окреслює говірки південно-східної Хустщини та південної Тячівщини.

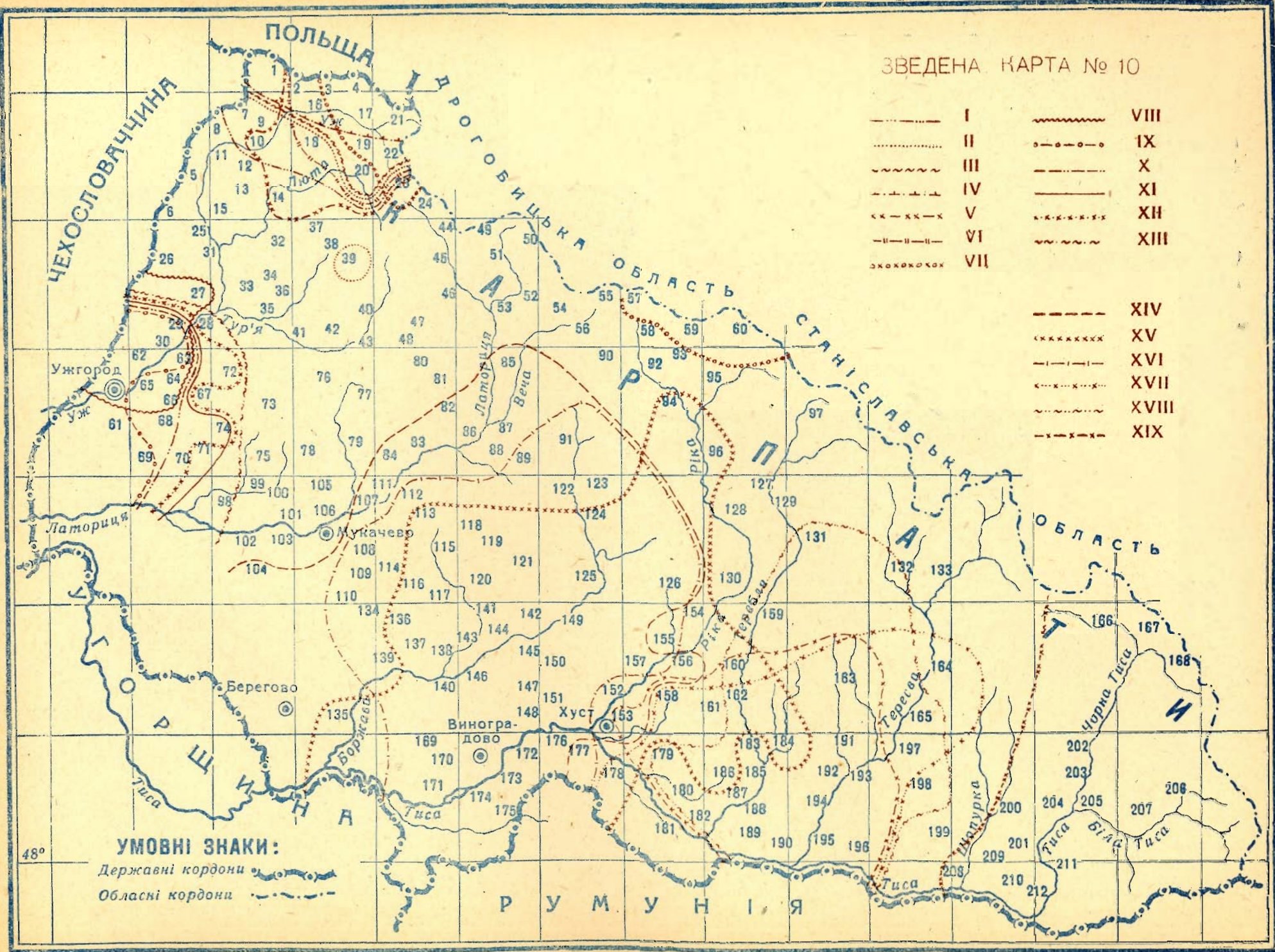
XVII—західна, північна і східна межі *бруснійк* — „посудина, в яку кладуть брус до коси“; карта № 84.

XVIII—західна, північна і східна межі *купán'a* — „глечик“; карта № 66.

XIX—західна, північна і східна межі *поллáш, полдш, подлáш* — „підлога у житловому селянському будинку“; карта № 17.

ЗВЕДЕНА КАРТА № 10

	I		VIII
	II		IX
	III		X
	IV		XI
	V		XII
	VI		XIII
	VII		XIV
			XV
			XVI
			XVII
			XVIII
			XIX

УМОВНІ ЗНАКИ:

Державні кордони

Обласні кордони

48°

ЗВЕДЕНА КАРТА № 11

На карті представлено три різних пучки ізоглос, які розмежовують окремі говіркові групи на досліджуваній території.

Перший пучок (ізоглоси I, II) окреслює невелику групу говірок Хустщини.

I—окреслення території поширення *кумпітэры* — „картопля“; карта № 73.

II—окреслення території поширення *порпліц'а* — „крит“; карта № 13.

Другий пучок (ізоглоси III, IV) виділяє ряд говірок південно-східної Хустщини та південно-західної Тячівщини.

III—окреслення території поширення *бортіц'а* — „крит“, карта № 13.

IV—західна, північна та східна межі *чулка* — „жіноча коса“; карта № 43.

Третій пучок (ізоглоси V—XVII) відокремлює гуцульські і перехідні від гуцульських (говірки в основному Рахівщини) від решти говорів Закарпатської області.

V—західна межа *флуд* — „вовк“; карта № 10.

VI—західна межа *гóрстка* — „сніпок конопель“ і східна межа *горст'*; карта № 78.

VII—західна межа *ніти* pl. t. і східна межа *нічи, лниці, нічільниці* і т. ін. pl. t.; карта № 106.

VIII—західна межа *студенец* — „холодець“; карта № 63.

IX—західна межа *зіл'ниц'а, зіл'ниц'э* — „дерев'яна посудина для випарювання білизни, мітків і т. ін.“; карта № 69.

X—східна межа *стрій* — „дядько по батькові“; карта № 46.

XI—західна межа *весіла, весіла* і східна межа *свад'ба* — „весілля“; карта № 31.

XII—західна межа *стеліна* — „дощана стеля в житловому будинку“; карта № 18.

XIII—західна межа *суді, судà* і східна межа *с'уды с'удà*; карта № 120.

XIV—західна межа *гул'ати, гул'эти* — „танцювати“; карта № 114.

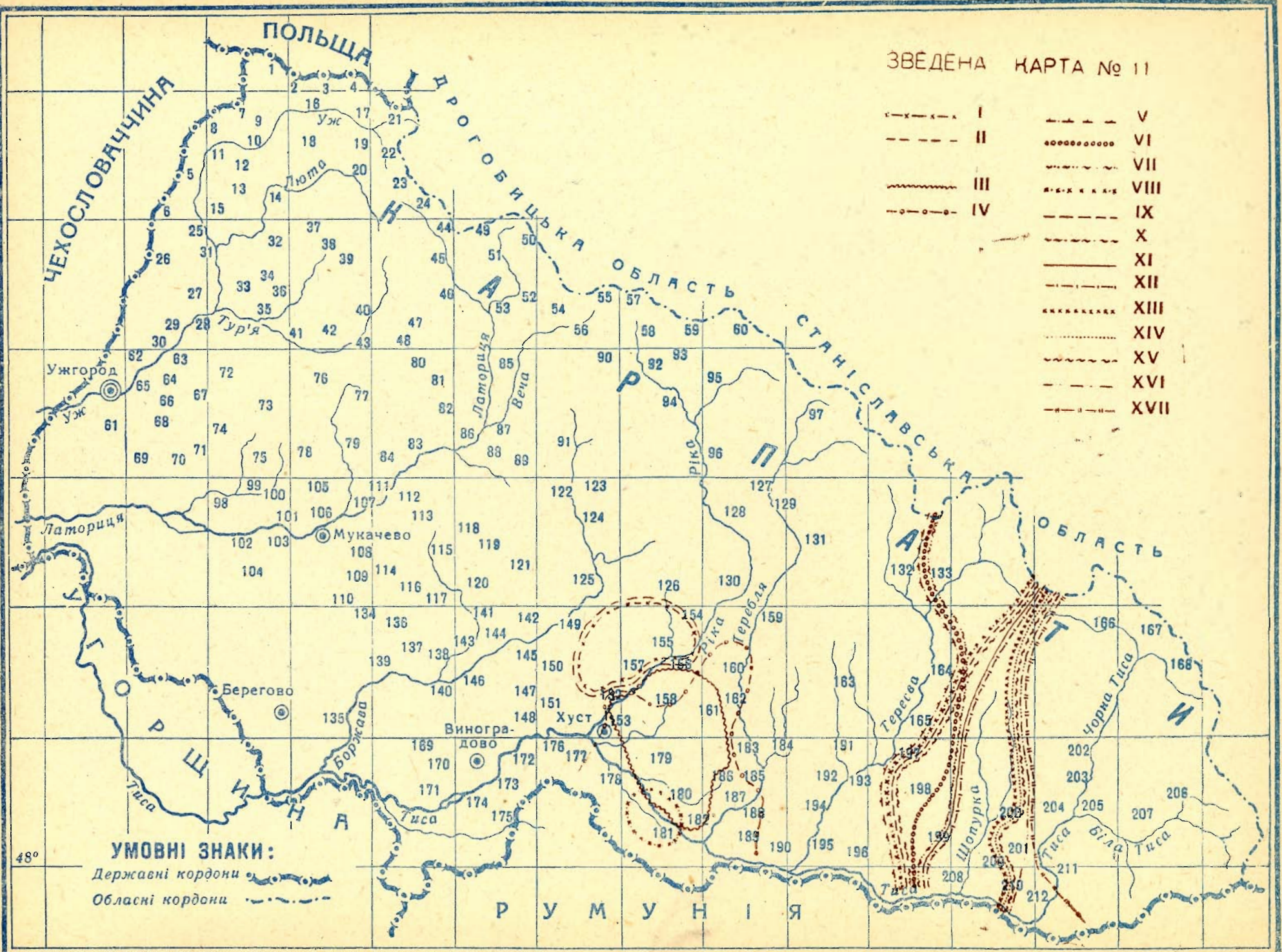
XV—західна межа *глек* — „гличик“; карта № 66.

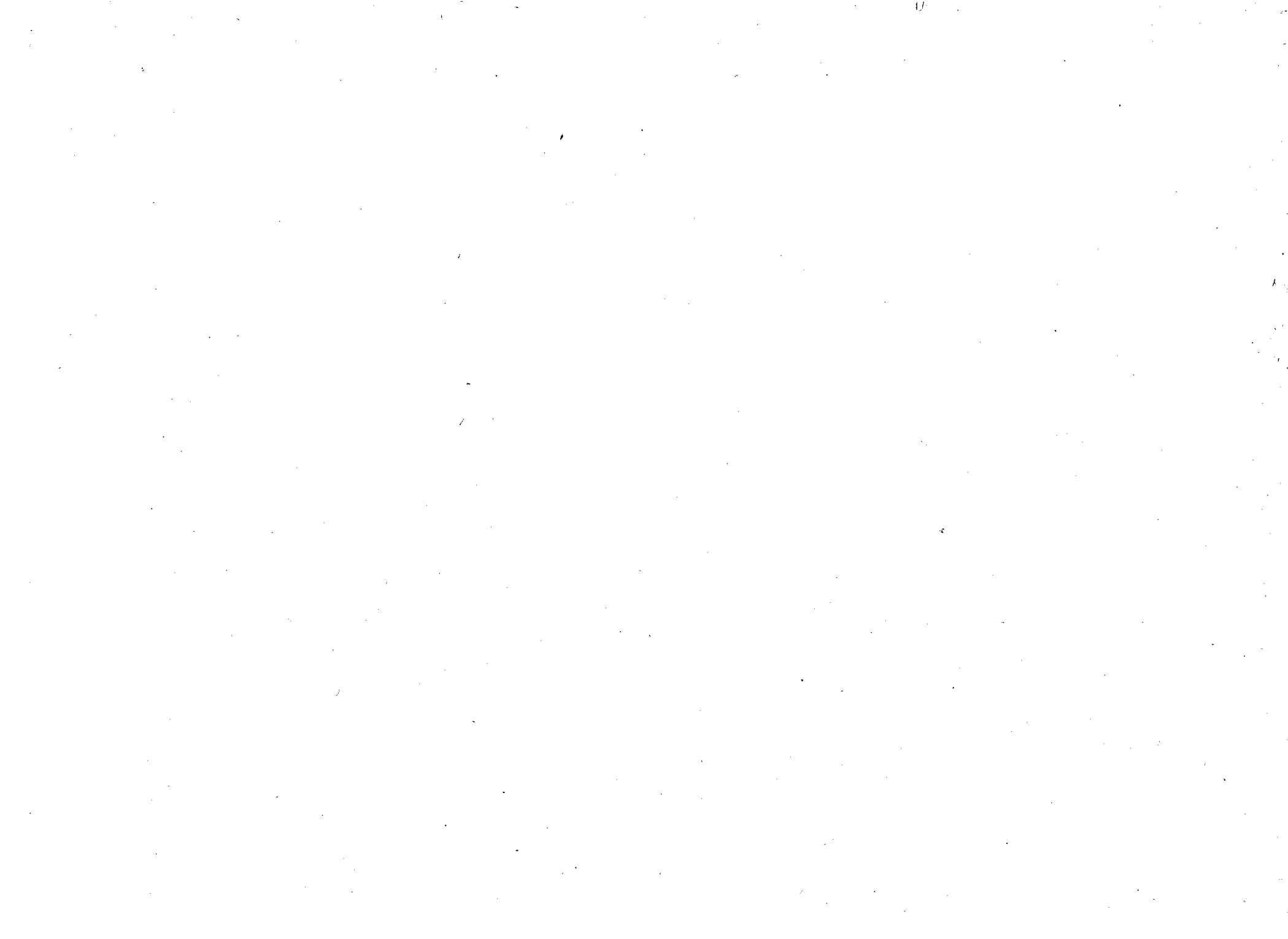
XVI—західна межа *кушка* — „посудина, в яку кладуть брус для коси“; карта № 84.

XVII—західна межа *музіка* — „скрипач“; карта № 100.

ЗВЕДЕНА КАРТА № 11

— x — x —	I	— — — — —	V
— — — — —	II	••••••••••	VI
— — — — —	III	— — — — —	VII
— — — — —	IV	— — — — —	VIII
		— — — — —	IX
		— — — — —	X
		— — — — —	XI
		— — — — —	XII
		— — — — —	XIII
		— — — — —	XIV
		— — — — —	XV
		— — — — —	XVI
		— — — — —	XVII

І Н Д Е К С

а́по, о́по 44
 ари́ч 11
 ба́вса 42
 ба́вуса 42
 байу́са 42
 байу́си 42
 ба́те^мч(')ко 49
 бе́зумка 90
 бе́зунка, бе́зонка 90
 бер', бир', бир'х 94
 бі́йка 87
 бі́ка 87
 бі́лі (ко́нбл'і, ко́лбни'і, ко́лбни'і) 76
 бо́вт, бовт 109
 бога́то 118
 борклиц'а 13
 бо́ронá, буруна́ 81
 боро́нати 82
 боро́нити 82
 боро́новати, буруно́вати 82
 борти́ца 13
 боц(')ко́ри(ы), бош'ко́ри(ы) 54
 бра́нка 30
 бру́сник 84
 буга́й 87
 буйа́к 87
 бу́лі 73
 вако́ваш 19
 ва́м 107
 ва́ма 107
 вапи́о 101
 варку́ч' 43
 варста́т 104
 вайца́к 89
 вайч'а́к 89

вглади́ло 28
 ве́ремн'а, ве́ремн'э 2
 вересло́ 79
 верин'а́нка 57
 пе́рсник 52
 ве́рсниц'а 52
 вец'і́л'а, вец'і́л'э 31
 вец'на́, вец'на 1
 вец'но́ван'а 1
 вжи́ц'а 65
 ви́л'о 118
 ви́пдїл'ка 68
 ви́рпц'і 54
 ви́з'ар, ви́зур 22
 відни́шч'е, вудни́шч'е, відни́шч'е, вудни́шч'е, вун-
 ни́шч'е, вї́ннишч'е, відми́шч'е, відми́ш'ш'е, вінни́ш-
 ч'е, відни́шч'е, вінми́ш'ш'е, вунми́ш'ш'е, вінни́шч'е,
 вї́л'нишч'е, вї́л'нишч'е, вуми́шч'е, вї́л'нишч'е, вї́м-
 нишч'е, вї́мнишч'е, вї́дмишч'е, вудми́шч'е, вї́нни-
 шч'е, вуйми́шч'е, 85.
 ві́кно, ву́кно 22
 ві́но 32
 ві́р', вур', ві́р' 89
 ві́р'а́к, гур'а́к 89
 віч'ко́, вуч'ко́, вї́чко́ 23
 вї́азі́л' 79
 вла́нити, ула́нити 113
 по́блaк 22
 во́блок 22
 во́болок 22
 во́вк, вовк 10
 во́глади́ло 28
 во́з'ар 22
 во́лоч(')їти 82
 во́рга 40

вор(')і́тц'а, вор(')ї́тц'а 30
 вор(')і́тц'і 30
 воро́тило 105
 вору́тц'а, вор'ї́тц'а 30
 вудми́ско 85
 вудни́ско, вудни́ско. 85
 ву́зор, ву́зур 22
 ву́йко 46
 ву́са 42
 ву́ста, ву́оста 42
 ву́хач'ка 68
 гарбу́дзы, гарбу́зы 73
 гарта́нка 39
 гев(ка) 120
 гырта́нка, гьєрта́нка, горта́нка 39
 гід, гуд, гї́д 110
 гі́мнишч'е 85
 глади́ло 28
 глек 66
 гли́н'аный по́уму́ст 16
 гн'ади́ло 28
 гр'ади́ло 28
 гра́ти 99
 гроб'ы́ 34
 го́болок 22
 го́дина 2
 гор'ач'ї́на, гор'аш'ї́на 36
 го́рло 39
 го́рї́вка 61
 го́рн'а на мо́локо 66
 го́рс'т', го́рс'ц' 78
 го́рстка 78
 гу́ба, гу́оба 40
 гуда́к 100
 гудни́шч'е, гї́днишч'е 85

гула́ти 114
гу́ннишч'е 85
гу́р'ка 34
гурч'и́ца 5
гу́са 42
гусе́льник 100
гусл'а́р' 100
гусл'а́ти 99
гусл'а́ш 100
гу́сл'і 98
гу́ста 42
гу́ст'і 99*
га́мба 40
геберво́ш 27
ге́рба 27
ге́рбево́ш 27
ге́рбиш 27
гонда́ 88
гон'т', ко́н'т' 43
гра́па 81
гра́пати 82
д'а́гл'і́в (на капу́сту) 70
д'а́ла 70
д'а́лі́в, да́лу(в), да́л'і́(в) (на капу́сту) 70
д'а́лу́вн'и́ца 70
дв'е́р'і 30
дв'и́ерц'а́та 30
дв'и́ерц'і́ 30
де́мл'і́нка 56
демі́жон, демі́ціон, демі́ціён 67
де́р'е́в'и́шч'е 33
де́р'е́во 33
де́р'е́вце́ 33
де́шево 119
дзв'и́ст' 101
дзер 64
дзі́ркайло 28
дзі́р'(о)ка́ло, зі́р'(о)ка́ло 28
ди́ка йа́бл'і́н'ка 5
ди́кан'а 5
ди́кован'а 5
ди́ку́л'а 5
ди́л'а 17
ди́ч'ка 5
ди́шил', ді́шил' 92
ди́шин', ді́шин' 92
ди́вка, д'і́вка, г'і́вка 45
д'(о)́йні́к, ду́йні́к 68
д'(о)́йні́ц'а, ду́йні́ц'а, д'(о)́йні́ц'а 68

ді́лі 17
д'(о)́йні́ц'а 68
дні́с'(ка, ки, кы), нні́с'(ка, ки, кы), нні́с'(ка, кы, кы) 116
до́бон'а 66
до́вжа́ 66
до́вжа́к 66
доу́вжа́н'а 66
доу́вжа́нка, дужа́нка 66
домов'и́на 33
доу́н'ка́ 45
драба́чити 82
драба́чка 81
драба́йна 95
драга́н'и́ц' 63
драпа́н'а 81
драпа́ти 82
драпа́ч'ка 5
дра́ч'ка 5
дримл'у́х 12
ду́бр'овка 34
ду́всу́ 97
ду́су́ 97
д'(о)́йні́ц'а 68
д'і́йс'і́(в) 97
д'і́с'і́(в) 97
жа́ліва 6
жд'а́ти, и́жд'а́ти, жд'жа́ти, жд'ж'а́ти, и́жд'ж'а́ти,
и́жд'ж'а́ти 111
жил'і́зн'а́ч'ка 27
жу́ковина, жу́к'овина, жо́в'ковина 60
жу́хтар'ка, жу́фтар'ка 68
зазу́л'а, зазу́л'а́ 14
зазу́лиц'а 14
за́йні́а́ч'ка 57
за́пл'і́тка 47
звар'а́вка 69
звар'а́вник 69
звар'а́л'ни́ц'а, звар'а́н'ни́ц'а 69
звар'і́л'ни́ц'а 69
звар'і́(о)ка́ 69
звер'е́дло, дзвер'е́дло, джвер'е́дло 28
зв'и́с'(т)', зв'и́с'і́ 101
зго́рілка 61
зе́зу́л'а 14
зе́м'л'а́, зе́м'н'а́, зі́м'л'а 16
зе́м'л'а́н'и́й ті́к 16
зи́ел'і́зо, жи́ел'і́зо 27
зі́л'ни́ц'а, зі́л'ни́ц'а́, зу́л'ни́ц'а 69
зо́л'ни́ц'а 69

зо́зу́л'а 14
зоу́р'івка 61
зоу́р'ілка, зго́р'ілка 61
зу́л'ні́к 69
и́гра́ти, йи́гра́ти 114
йи́з'і́р'(о), йи́зе́р'(о), йи́зе́р'(о), йи́зар'(о), йи́зі́р'(о) 115
йа́йе́ч'ни́ц'а 62
йа́йе́ш'ни́ц'а, йа́йе́ш'ни́ц'а́ 62
йа́ма, йа́мка 3
йа́р' 1
йа́ри́ец', йа́ри́ц' 71
йа́ри́ц 11
йа́ри́ч'(о), йа́ри́ч'(о) 11
йа́р'ова́н'а 1
йа́ч'мі́н' 71
йа́ш'ни́ца 62
йгра́ти, і́гра́ти 99
йер'о́вка 64
йі́ж 11
йі́жа́к, і́жа́к 11
йі́жо́, і́жо́ 11
йи́мі́ти, йи́мі́ти, и́мі́ти 113
ка́дуб 3
ка́лап 55
ка́нчу́к 43
капу́р'а 30
капу́рка 30
ка́р'ни́ц'а 3
ка́ртилі́на 13
ка́ртилі́на 13
ка́рти́на 13
ка́тра́н 57
квас'ни́ц'а 5
кві́ч'(о)ка 86
кв'о́ч'(о)ка, кв'о́ш'ка, кв'о́ч'ка, ко́в'о́ч'ка, ку́в'о́ч'ка 86
ке́нд'е́ри́ц'а 72
ке́сте́м'а́н, ке́сте́м'е́н 56
ке́сте́м'а́нч'а 56
кы́р'ни́ц'а, кы́р'ни́ц'а́, кы́р'ни́ц'а́ 3
кы́р'ни́ч'ка 3
кы́р'ти́на, кы́р'ти́на 13
кы́р'ти́ц'а, кы́р'ти́ц'а 13
кі́рі́ті́ш, кі́рі́ті́ш 34
кі́ска 43
кі́т, ку́т, кі́т 7
кі́тка, ку́тка 8
кі́ш 67
кл'а́га́н'и́ец' 63
кл'а́га́н'и́ц'а 63

кляганці' 63
клягати́на 63
клячпач(с) 96
клячбан 55
клячбан'а 55
клячбанка 55
клячв'ец', клячв'ец 96
клячв'ец' 29
кляч'т 21
кляч'та 21
кляч'ти 21
кляч'бака 27
кляч'ка 86
кляч(с)ка 86
кляч'ка 27
кляч'чка 27
кляч'вка 27
кляч'роз 88
кляч'ур', клячур' 88
кляч'пан'а 66
кляч'жон'а 63
кляч'ан 12
кляч'опн'і, кляч'опн'і 75
кляч'овина 64
кляч'овины 64
кляч'ашн'а, кляч'ашн'а, кляч'ашл'а 36
кляч'ашн'і 36
кляч'ора 21
кляч'да 88
кляч'опл'і 75
кляч'ака 83
кляч'ач(с)ка 83
кляч'ерш'ів, кляч'ерш'у(в), кляч'ерш'і(в), кляч'ерш'ів,
кляч'ерш'у(в), кляч'ерш'і(в) 33
кляч'р'ива 6
кляч'р'ец' 84
кляч'рнас 88
кляч'рноз 88
кляч'росна 104
кляч'ропуш'у(в), кляч'ропуш'і(в) 33
кляч'р'ага, кляч'рага 67
кляч'рага 26
кляч'р'ш'ув, кляч'р'ш'ул, кляч'р'ш'іл 67
кляч'са 43
кляч'йба 26
кляч'ц'іба 27
кляч'ц'ібан 27
кляч'ц'ур, кляч'ц'ур 7
кляч'ч'атина 63

кляч'арга 26
кляч'атина 63
кляч'еш'атина, кляч'ин'атина, кляч'ин'атина, кляч'ан'ати-
на, кляч'он'атина, кляч'ин'атина 63
кляч'ерга, кляч'ыр'га, кляч'ер'га 26
кляч'ержка 27
кляч'он'а, кляч'он'а 63
кляч'сноб'увиц' 51
кляч'сн'увка 51
кляч'сан'а, кляч'сан'а 55
кляч'мпл'і 73
кляч'р'ива 6
кляч'росна 104
кляч'р'умпл'і 73
кляч'д'ел'а, кляч'д'ел'а, кляч'д'ел'а 103
кляч'жил' 103
кляч'овка 14
кляч'лак 38
кляч'мпіт'еры 73
кляч'пан'а 66
кляч'пач 66
кляч'п'анка 66
кляч'п'анка 66
кляч'р'чак 84
кляч'сн'ік, кляч'сн'ік, кляч'сн'ік, кляч'сн'ік 84
кляч'тач', кляч'таш' 27
кляч'т'ец' 29
кляч'тка 8
кляч'т'чик, кляч'ч'чик, кляч'ч'чик 29
кляч'ц'ібанка 27
кляч'ч'а, кляч'ш'а 29
кляч'шка 84
кляч'ва 94
кляч'да 33
кляч'зиво 95
кляч'лем 117
кляч'лен 74
кляч'л'ижка, кляч'л'ижка, кляч'л'ижка 65
кляч'л'ілік, кляч'л'ілік 12
кляч'л'ілікмыш 12
кляч'л'ілікмышачый 12
кляч'л'исйц'а 9
кляч'л'иснйц'а, кляч'л'иснйц'а 5
кляч'л'ит'учамыш 12
кляч'л'иш 117
кляч'л'ишка 9
кляч'л'іс 4
кляч'л'існйц'а 5
кляч'л'іс'увка 5

кляч'жка, кляч'жка 65
кляч'он 74
кляч'уде 53
кляч'уйтра, кляч'уйтра 95
кляч'итра, кляч'итра 95
кляч'маточ(с)ка 50
кляч'матунка 50
кляч'мацур, кляч'мацур 7
кляч'мачанка 62
кляч'мач(с)ка, кляч'маш'ка 8
кляч'мел'ай 72
кляч'мел'нік, кляч'мел'нік 108
кляч'мер'р'индз(с)ати, кляч'мер'р'индж'ати 91
кляч'мер'р'индзати 91
кляч'м'идло, кляч'м'идло, кляч'м'идло 102
кляч'м'ило, кляч'м'ило, кляч'м'ило, кляч'м'ило 102
кляч'м'ит'о, кляч'м'ит'о, кляч'м'ит'о 107
кляч'м'іч'илнйц'і 106
кляч'м'ыца 8
кляч'м'ыцка, кляч'м'ыц'ка 8
кляч'мышшо л'итат 12
кляч'мышыл'у, кляч'мышыл'у, кляч'мышал'у, кляч'мышал'у 12
кляч'мышокр'елік 12
кляч'м'ір'ка 107
кляч'м'ір'ошчина 107
кляч'м'іст, кляч'м'уст 17
кляч'м'істо дл'а копйц'і 85
кляч'м'лнйар' 108
кляч'м'ногo 118
кляч'молоток 96
кляч'мол'оч'ник, кляч'мол'оч'анч'а, кляч'мол'ош'анш'а 66
кляч'мот'іка, кляч'мот'ыка, кляч'мот'ыка 83
кляч'муз'ика 100,
кляч'навій, кляч'наву 105
кляч'нанашка 50
кляч'нанашко 49
кляч'нанашкул'а 50
кляч'нам'етиско 85
кляч'н'ан'ку, (кляч'н'ан'ко) 44
кляч'н'ан'у, кляч'н'ан'у, (кляч'н'ан'о, кляч'н'ан'о) 44
кляч'нап'ерс(т)ник 97
кляч'нап'ерс(т)ник 97
кляч'нап'ерсток 97
кляч'нат'ік 16
кляч'не'віска 48
кляч'не'віста 48
кляч'не'вістка 48
кляч'нел'іпка 90
кляч'нел'ітка 90

нел'удка 90
кел'упка 90
нйн'і, нйн'і 116
нити 106
ничел'ниці, нічй'лниц'і, нічул'ниці, нйч'й'лниц'і,
ниш'ел'ниці 106
нйчир'ниц'і 106
нйч'йр'ниц'і 106
ножй', ножд 70
нобр'анка 3
нучна мыш 12
нучне пбт'а 12
нучнйк 12
облак, воблак 22
облок 22
оболок 22
оубрус 58
оубрус, обрус 59
оубрус'а 58
обруч'ка 60
огер, огер' 89
ожйц'а, уожйц'а 65
орати на підміт 80
оутц'ув брат 46
оч'ко 23
павороз' 79
паворозло 79
пазити 112
палиенка, палинка 61
палиец', палиц', палец 37
палловка 94
паргач' 12
парйл'ниц'а 69
паринаринити 80
паринити 80
париеновати, париенувати 80
парити 80
парованити 80
пергач' 12
перевесло 79
перегач', перогач', порогач' 12
перст 37
пес кол'ачий 11
песлик 43
пец 24
пилновати 112
пиловати, пилувати 112
пйерстйен', пйерстйин', перстек' 60
пйерстйеш' 97

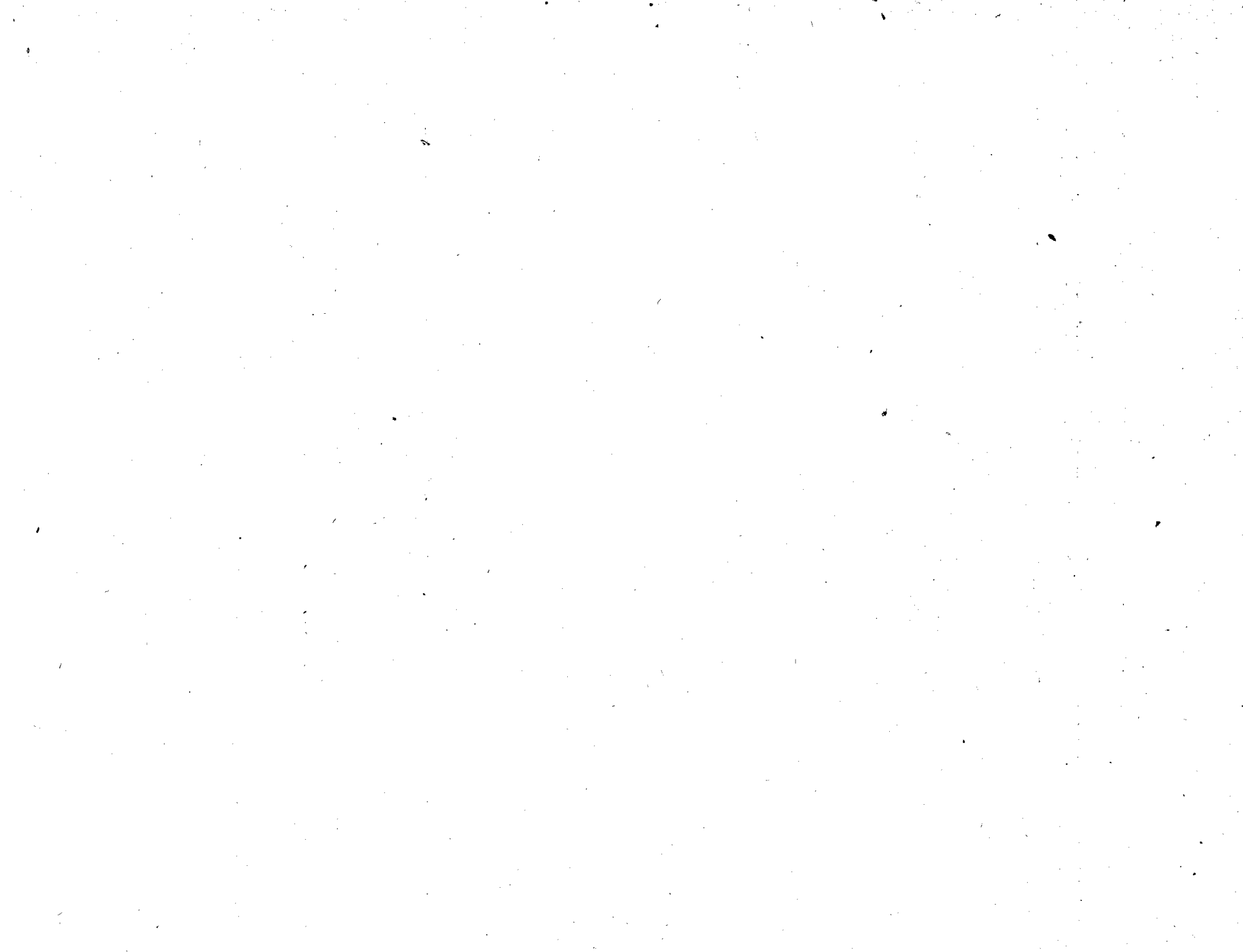
пйвка 57
пйлка 57
пйч 24
пйас'от' 38
планка 5
плат 56
плат 57
плат'анйк 57
платйна 56
платок 57
плетар' 67
плетен'анка 67
плетеник 67
плетенка 67
плетено 43
плет'ин'а 43
плет'ин'а 43
плет'инка 43
плет'унка 43
пл'уцкан'а 5
повала 18
повевресло 79
повх 13
повхан 13
поугрибати, погребати 35
подамент, надамент, пидемент, пыдымент 17
подйна 85
подышов, подшов 16
подлаш, падлаш 18
покладити 80
покурош'у(в) 33
покресник 51
покресниц'а 51
покрутка, покрутка 41
покутач' 27
поу'авка 5
поливалник, поливалник 69
поливанниц'а 69
поул'івка, поул'увка 5
поллаш, полаш, подлаш 17
поллаш, полаш, паллаш, палаш 18
поул'йв 94
поуміст, поуміст 17
попергач', попергаш' 12
попередник 57
поплетенка 67
порплйц'а 13
порт 59
порта 30

порт'а 58
порток 59
пос'овитини 36
поскон', поскін' 76
поскон'н'і, поскін'н'і, наскін'н'і (кобонп'і, колбон'і) 76
постоли(ы) 54
постолы 54
похресник 51
похресниц'а 51
пбч'ка, пбш'ка, пбч'ка 41
пр'атати, пр'атати 35
прйкл'ат' 20
припийач'ка 57
прйплаток 57
пйл'с'ка йабл'ин'ка 5
пул'скован'а 5
пуд, під 18
пудмишч'е 85
пудпергач 12
підлога під коніц'у 85
пйдкладка 85
пйлка, пйлка столова 59
ратота 62
рік, рук, рйк 110
р'ина 73
ровесник 52
ровесниц'а, ровесниц'а 52
рожен 27
руд 92
рудо 92
румегати 91
румегати 91
руч'нйк 58
рушнйк 58
рйтла 95
сапа 83
сашанник 67
сашанка 67
син'ак 66
свад'ба 31
свайба 31
свал'ба 31
с'омйениец' 77
с'омйин' 77
с'мйиниц'а 77
с'омн'а, с'йм'а 77
с'омник 77
с'омни, с'омны 20
скаменник 10

скатир'ка 59
скатир'(т) 59
склеп 109
сколо́тины(и), сколо́тина 64
сколо́тино 64
сколо́чина 64
скопи́ец', скипи́ец', ско́впиец' 68
скороди́ти 82
скри́пки 98
сл'и́мбина 94
сл'и́пый лили́к 12
смык 81
смы́чити 82
сип, снуп 78
сопу́лниц'а 69
спирга́ч' 12
споди́н'а 85
сподови́н'а 85
спузàр' 27
стечли́на (ми́та) 18
стоу́дівка, стол'и́вка 59
стри́й, стрый, стры́й 46
стри́ко, стры́ко, стры́око 46
студе́н'а́тина 63
студе́ние́ц 63
студе́нка 3
студни́к, стунни́к 3
студни́ч'ка, стунни́ч'ка 3
стуйни́к 3
сту́льник 59
судй, судà 120
с'удй, с'уды́, с'удà, с'иды́ 120
суро́джиско 11
танц'ова́ти, танц'ува́ти 114
та́ту (та́то) 44
та́чка 93
те́ммент'(и)в, те́ммент'(у)в, те́ммент'(и)в 34
те́нгерри́ца 72
те́нит'(и)в, те́нит'(у)в, те́нит'(и)в 34
те́та 47
ти́с'ач', ти́с'аш', ти́ши́ц 115
ти́с'ач'(а), ти́с'ач'(а), ти́с'ач'а́ 115
тын 34
ти́тка, ту́тка, титка, к'і́тка, т'ш'і́тка 47
т'і́ч'ка, т'у́ч'ка, тй́ч'ка, ту́ч'ка, ч'і́ч'ка 84
ти́штух 59
то́вкан 66
то́вкан'а 66

то́вканка 66
торбо́нца, торго́нца, торго́нц 93
тотай́ка, татай́ка 50
тотай́ко, татай́ко 49
то́тка 47
то́ч'ок, то́ш'ок, тоу́ч'ок, т'і́ч'ок 84
трилли́к 12
тру́на 33
ту́н'е 119
ту́но 119
ту́н'о 119
ту́шка 84
тй́к 84
уве́рсник, вве́рсник 52
уве́рсниц'а, вве́рсниц'а 52
угово́рати 80
у́дниско, у́днис'ко, у́дми́ско, у́дми́ще 85
у́з'ір 22
у́йко 46
у́ймишч'е 85
у́мнишч'е 85
у́р' 89
у́са, гу́са 42
у́ста 42
ути́ра́к, вти́ра́к 58
ути́ра́шик, ути́ра́нник, ути́ра́лник, оти́ра́лник,
оти́ра́нник 58
у́чко, й́чко 23
фе́ник 85
фй́й'и́н 51
фй́й'и́на 51
фй́л'и́н 51
фй́л'и́на 51
фй́н 51
фй́на 51
фй́н'а 51
фй́рка, фй́ртка, фй́ртка 30
фй́ртка, фй́ртка 30
фй́ст, фуст, хвуст 43
фй́у́ 25
флуд 10
фу́ри́к 93
фу́стка 56
ха́та 15
ха́шч'а 4
хви́й'а 2
хй́жа, хй́жа 15
хл'і́виец' 29

хл'і́вч'а, хл'і́вш'а 29
хова́ти 35
хода́кй(ы) 54
хре́сник 51
хре́сниц'а 51
ху́ста 57
ху́ст'а 57
ху́стка 56
цвй́нтар'(і) 34
цвй́нтар'(у) 34
цй́нтар'(і), цй́нтар'(у) 34
цма́р 64
цму́р 64
цура́тка 56
ча́ст', ча́ст' 32
ча́стка 32
ч'о́єка́ти, ш'єка́ти 111
чй́вдар', чй́вдир', чй́вдыр', чй́вдір', чй́вдар', чй́вдо́р',
чй́вдо́р', чє́вдо́р' 86
ч'оба́н 66
чу́лка 43
ша́бка 23
ша́пка 55
шатку́нй'ца, шатку́внй'ца, шаку́внй'ца 70
шатовàти, шату́ва́ти 112
ша́фил' 68
шахті́в 70
шашова́н'а 67
шашо́вка 67
ши́к 23
шы́ба 23
шы́б'ка 23
шы́єрй́нка, шы́рй́нка 56
шы́ргàк 27
шы́ргàн 27
шы́ргòк 27
шы́ткй́внй'ца, шы́ткй́внй'ца, шы́ткй́внй'ца 70
шы́лафрок 57
шы́пагє́т 25
шы́пагй́єйт, шы́пагй́єйт 25
шы́пор 25
шы́пл'а, шы́пл'а 66
шы́пл'і́вка 66
шы́пл'у́вка 66
шы́пл'а́ 66
шы́рц 57
шы́руй́ца 5

З М І С Т

Вступні зауваження	стор. 5
Матеріали атласа	7
Склад атласа	7
Картографічні знаки та картографування	8
Легенди карт	9
Коментарі до карт	10
Фонетична транскрипція	10
Сітка населених пунктів	11
Список населених пунктів, включених у сітку	11
Алфавітний список населених пунктів, включених у сітку	12
Бібліографія	14

КАРТИ ТА КОМЕНТАРІ

Дономіжні карти

Карта сучасного адміністративного поділу Закарпатської області
 Схема карти давнього адміністративного поділу Закарпатської області

Карти мовних явищ

- № 1. Назви для весни (пори року)
- № 2. Назви для гарної сонячної літньої погоди
- № 3. Назви для криниці
- № 4. Назви для лісу
- № 5. Назви для яблуні-дички і яблука з неї
- № 6. Назви для кропиви
- № 7. Назви для kota
- № 8. Назви для кішки
- № 9. Назви для лисиці (звіра)
- № 10. Назви для вовка (звіра)
- № 11. Назви для їжака
- № 12. Назви для кажана
- № 13. Назви для крота
- № 14. Назви для зозулі
- № 15. Назви для хати
- № 16. Назви для земляної долівки в хаті
- № 17. Назви для дощаної підлоги в хаті
- № 18. Назви для дощаної стелі в хаті
- № 19. Назви для штукатуреної (побіленої) стелі в хаті
- № 20. Назви для сіней
- № 21. Назви для комори

- № 22. Назви для вікна
- № 23. Назви для шибки (у вікні)
- № 24. Назви для печі
- № 25. Назви для кухонної плити (мурованої і суцільнометалевої)
- № 26. Назви для кочерги (якою вигрібають попіл з печі)
- № 27. Назви для залізної кочережки (до плити)
- № 28. Назви для дзеркала
- № 29. Назви для свинарника
- № 30. Назви для хвіртки
- № 31. Назви для весілля
- № 32. Назви для посагу (основної частини)
- № 33. Назви для домовини, труни
- № 34. Назви для кладовища
- № 35. Дієслово *ховати* (мерця) і його відповідники
- № 36. Назви для тризни, поминок після похорону померлого
- № 37. Назви для пальця
- № 38. Назви для кулака
- № 39. Назви для горла
- № 40. Назви для губи (у людини)
- № 41. Назви для нирки
- № 42. Назви для вусів
- № 43. Назви для жіночої коси
- № 44. Назви для батька при звертанні (клична форма)
- № 45. Назви для дочки
- № 46. Назви для рідного дядька по батькові (брата батька)
- № 47. Назви для тітки (сестри матері)
- № 48. Назви для невістки
- № 49. Назви для хрещеного батька
- № 50. Назви для хрещеної матері
- № 51. Назви для хрещеника
- № 52. Назви для ровесника
- № 53. Значення слова *люди* (*люде*)
- № 54. Назви для постолів
- № 55. Назви для чоловічого капелюха
- № 56. Назви для жіночої хустки
- № 57. Назви для жіночого фартуха
- № 58. Назви для рушника (загальна назва)
- № 59. Назви для скатертки
- № 60. Назви для персня
- № 61. Назви для горілки (загальна назва)
- № 62. Назви для яєшні
- № 63. Назви для холодцю
- № 64. Назви для сколотин, маслянки, білої рідини, що залишається після биття масла

- № 65. Назви для дерев'яної ложки
 № 66. Назви для глечика
 № 67. Назви для скляного обплетеного бутля
 № 68. Назви для дійниці
 № 69. Назви для посудини у вигляді діжки, в якій золять білизну, мітки
 № 70. Назви для шатківниці
 № 71. Назви для ячменю
 № 72. Назви для кукурудзи (рослини і зерна)
 № 73. Назви для картоплі (рослини і овочів)
 № 74. Назви для льону (рослини і волокна)
 № 75. Назви для конопель
 № 76. Назви для плоскої, чоловічих стебел конопель
 № 77. Назви для насіння конопель
 № 78. Назви для сніпка конопель
 № 79. Назви для перевесла
 № 80. Дієслова на означення дії *орати на зяб*
 № 81. Назви для бороши
 № 82. Дієслово *волочити* (обробляти ґрунт бороною) і його відповідники
 № 83. Назви для сапи
 № 84. Назви для посудини у вигляді ріжка, куди кладуть брус для коси
 № 85. Назви для приготовленого (вимощеного хмизом, соломомою і т. ін.) місця для кладення копиці сіна
 № 86. Назви для квочки
 № 87. Назви для бугая
 № 88. Назви для кнура
 № 89. Назви для жеребця
 № 90. Назви для ягниці, що передчасно (на першому році життя) покрилася
 № 91. Дієслова на означення дії *жувати жуйку* (про велику рогату худобу кіз, овець)
 № 92. Назви для дишля
 № 93. Назви для тачки
 № 94. Назви для кладки
 № 95. Назви для драбини (по якій вилазять на щось високе)
 № 96. Назви для молотка (загальна назва)
 № 97. Назви для наперстка
 № 98. Назви для скрипки
 № 99. Дієслово *грати* (на скрипці) і його відповідники

- № 100. Назви для скрипача
 № 101. Назви для вапна
 № 102. Назви для мила
 № 103. Назви для кужіля
 № 104. Назви для ткацького верстата
 № 105. Назви для вала у ткацькому верстаті, на який (вал) навивають основу
 № 106. Назви для пичельниць (пристрою в кроссах, за допомогою якого піднімається частина основи)
 № 107. Назви для мірчука
 № 108. Назви для мельника
 № 109. Назви для магазину (загальна назва)
 № 110. Назви для року (365 днів)
 № 111. Дієслово *ждати* і його відповідники
 № 112. Відповідники дієслова *спішити*
 № 113. Відповідники дієслова *зловити, спіймати*
 № 114. Дієслово *танцювати* і його відповідники
 № 115. Числівник *тисяча* і його відповідники
 № 116. Відповідники прислівника *сьогодні*
 № 117. Прислівник і сполучник *лиш* та його відповідники
 № 118. Прислівник *багато* і його відповідники
 № 119. Прислівник *дешево* і його відповідники
 № 120. Прислівник *судя* і його відповідники

Зведені карти

- № 1.
 № 2.
 № 3.
 № 4.
 № 5.
 № 6.
 № 7.
 № 8.
 № 9.
 № 10.
 № 11.
 Індекс

Ужгородский государственный университет

Дзєндзєлевский Иосиф Алексеевич

Лингвистический атлас украинских народных говоров Закарпатской области УССР (Лексика), часть I

Научные записки, том XXXIV, Диалектологический сборник, выпуск 3

(На украинском языке)

Техредактор Я. О. Шарай.

Художник В. М. Логойда.

Коректор М. В. Поли'яна.

ББ 00193. Здано до набору 5. V. 1958, Підписано до друку 30. VI. 1958. Зам. № 85. Формат паперу 60×92¹/₈. Друк. арк. 38. Обліково-видавн. арк. 21,24. Тираж 2000. Ціна в оправі 23 крб. 40 коп.

Друкарня Ужгородського держуніверситету, м. Ужгород

ВАЖЛИВІШІ ПОМІЧЕНІ ПОМИЛКИ

Карта, коментар	Рядок чи н. п.	Надруковано	Треба
Кар. 33		Знак коло з пунктовою штриховою і горизонтальним просвітом стоїть проти <i>коупоушій(в), коупоуршій(в)</i>	Знак коло з пунктованою штриховою і горизонтальним просвітом має бути проти <i>коурпоушій(в), коурпоушій(в)</i>
Ком. № 71	2 зн.	<i>ярець или</i>	<i>ярець або</i>
Ком. № 77	6 зн.	<i>с'етеїєс</i>	<i>с'етеїєс</i>
Ком. № 80	2 зв.	<i>покладати</i>	<i>поклáдити</i>
Ком. № 80	1 зн.	у н. п. 174 <i>угорозати</i>	у н. пп. 173, 174 <i>угоровати</i>
Кар. № 85	н. п. 1	пропущено знак	знак для <i>віднищ'є</i> (контурне коло)
Кар. № 87	н. п. 1	" "	знак для <i>буйак</i> (контурне коло)
Кар. № 89	н. п. 57	" "	знак для <i>вір'</i> (коло з суцільною штриховкою)
Кар. № 95		Знак коло з горизонтальною та вертикальною штриховкою і горизонтальним просвітом має бути проти <i>рїтла</i> , а такий же знак лише з вертикальним просвітом—проти <i>л'їтра</i> .	

Й. О. Дзендзелівський, Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області УРСР.

23 крб. 40 коп.